

Національний
банк України

Консолідована фінансова звітність та Консолідований звіт про управління

за рік, що закінчився
31 грудня 2021 року

Національний
банк України

Консолідований звіт про управління

за рік, що закінчився 31 грудня 2021 року

Зміст

Частина 1. Природа діяльності.....	i
1.1. Загальні відомості про Національний банк України	i
1.2. Керівництво Національного банку	iii
1.3. Організаційна структура. Зміни в організаційній структурі, що відбулися в 2021 році	iv
1.4. Структура та склад органів управління	v
1.5. Процесне та проектне управління	viii
1.6. Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку	ix
1.7. Вплив на діяльність Національного банку всесвітньої пандемії, спричиненої COVID-19	xi
1.8. Вплив на діяльність Національного банку російської агресії	xiii
Частина 2. Цілі та стратегії.....	xvi
2.1. Візія, Місія, корпоративні цінності Національного банку	xvi
2.2. Тренди та виклики сьогодення для Національного банку	xvi
2.3. Стратегічні цілі Національного банку до 2025 року	xvii
Частина 3. Ресурси, ризики та відносини.....	xix
3.1. Фінансові ресурси	xix
3.2. Людські ресурси	xxi
3.3. Виробничі ресурси	xxii
3.4. Інтелектуальні ресурси	xxiii
3.5. Соціально-репутаційні ресурси	xxiii
3.6. Природні ресурси	xxvi
3.7. Відносини Національного банку із зацікавленими сторонами	xxvii
3.8. Основні ризики	xxxii
Частина 4. Огляд ключових показників.....	xxxv
4.1. Огляд ключових показників	xxxv
4.2. Огляд інших показників	xli
Частина 5. Перспективи розвитку.....	liii
5.1. Основні досягнення 2021 року за стратегічними цілями	liii
5.2. Основні досягнення Національного банку у 2021 році в межах реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року	liv

Частина 1. Природа діяльності

1.1. Загальні відомості про Національний банк України

Національний банк України (далі – Національний банк) є центральним банком України і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України “Про Національний банк України” та законодавчих актів України (далі – Закон про Національний банк).

Згідно із законодавством України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Під час виконання своєї основної функції Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі.

До структури Національного банку станом на 31 грудня 2021 та 2020 років входять центральний апарат, відокремлений підрозділ [Банкнотно-монетний двір Національного банку (далі – Банкнотно-монетний двір)], що здійснюють діяльність у межах завдань і функцій Національного банку, установлених Законом про Національний банк.

Дочірньою компанією Національного банку є ПАТ “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ

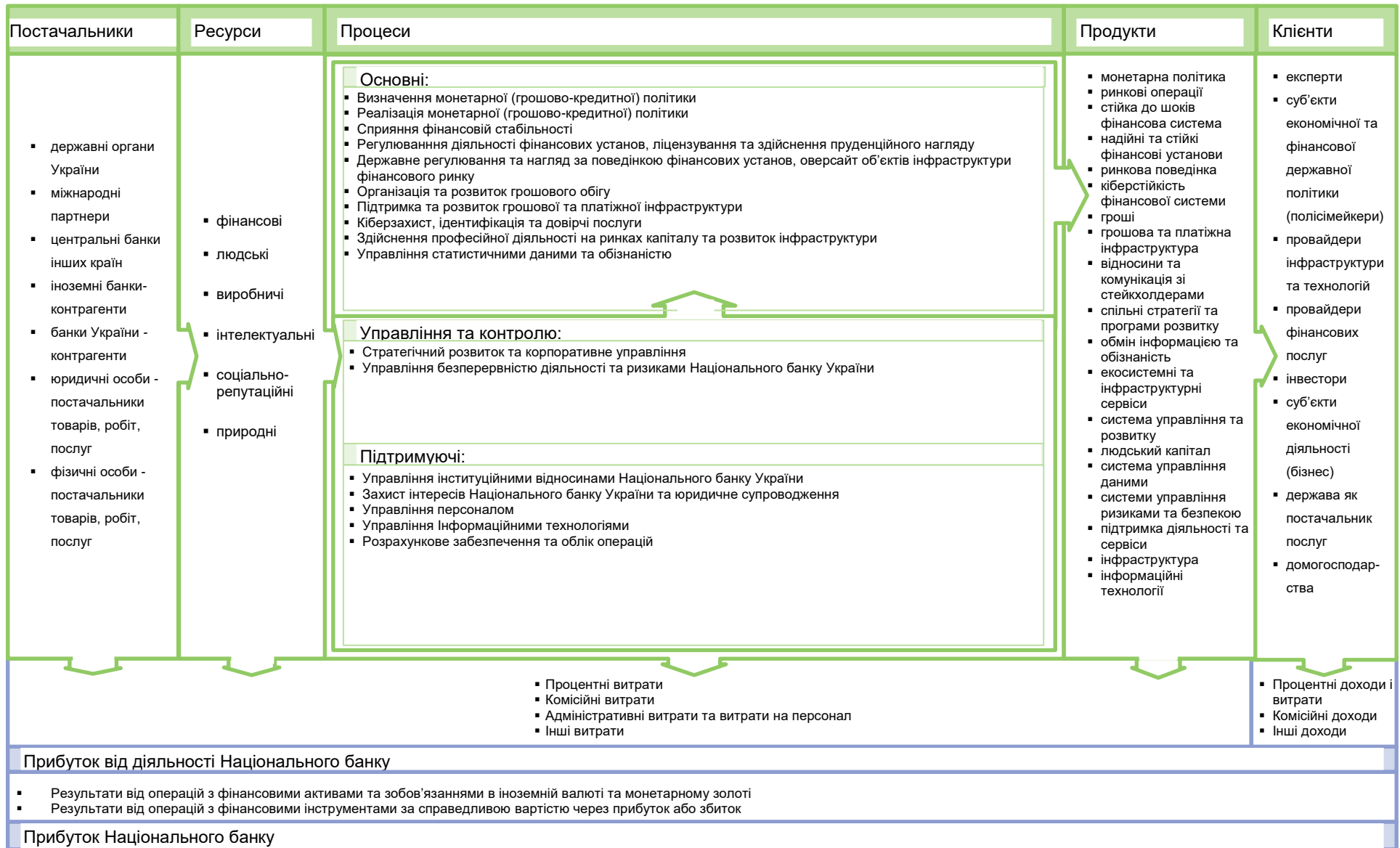
ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ” (далі – Розрахунковий центр).

Розрахунковий центр відповідно до законодавства України здійснює професійну діяльність на ринках капіталу – клірингову діяльність з визначення зобов’язань та клірингову діяльність центрального контрагента.

Інвестиції Національного банку в асоційовану компанію станом на 31 грудня 2021 та 2020 років представлені Публічним акціонерним товариством “Національний депозитарій України” (далі – Національний депозитарій України).

Детальну інформацію про функції, мету діяльності та частки участі Національного банку в дочірній та асоційованій компаніях зазначено в примітці 1 Консолідованої фінансової звітності Національного банку за рік, що закінчився 31 грудня 2021 року (далі – Консолідована фінансова звітність Національного банку).

Схема 1. Модель діяльності Національного банку

1.2. Керівництво Національного банку

1.2.1. Рада Національного банку

Відповідно до Конституції України основними завданнями Ради Національного банку є розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики. Згідно із Законом про Національний банк основним завданням Ради Національного банку також є здійснення нагляду за системою внутрішнього контролю Національного банку, а до повноважень належать:

- розроблення та схвалення Основних засад грошово-кредитної політики, здійснення контролю у встановленому порядку за її проведенням, унесення рекомендацій Кабінету Міністрів України стосовно впливу політики державних запозичень та податкової політики на стан грошово-кредитної сфери України;
- затвердження кошторису адміністративних витрат та звіту про його виконання;
- затвердження аудиторської фірми для проведення аудиту річної фінансової звітності, розгляд аудиторського звіту та затвердження річної фінансової звітності Національного банку, затвердження розподілу прибутку до розподілу за звітний рік;
- прийняття рішення про збільшення статутного капіталу, у тому числі за рахунок прибутку до розподілу;
- призначення та звільнення першого заступника та заступників Голови Національного банку, затвердження методики визначення заробітної плати Голови Національного банку та його заступників (за поданням Голови Національного банку);
- визначення порядку, періодичності проведення внутрішнього аудиту, затвердження річного плану його проведення та положення про підрозділ внутрішнього аудиту, здійснення нагляду за його діяльністю, призначення та звільнення керівника підрозділу;
- затвердження рішення Правління Національного банку про участь Національного банку в міжнародних фінансових організаціях;
- підтвердження наявності або відсутності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, погіршення стану платіжного балансу України, виникнення обставин, що загрожують стабільності банківської та (або) фінансової системи держави;
- затвердження Регламенту Ради Національного банку, положення про Аудиторський комітет та інші робочі органи Ради Національного банку, їх створення, визначення складу та керівників.

У 2021 році до Закону про Національний банк унесено деякі зміни, у тому числі щодо повноважень Ради Національного банку. Зокрема повноваження доповнені новими або змінені, а саме:

- прийняття у визначеному порядку рішення про інформування Президента України або Верховної Ради України про виникнення підстав для звільнення з посади призначеного відповідно Президентом України або Верховною Радою України члена Ради Національного банку (нове повноваження);
- затвердження за поданням Правління Національного банку Кодексу етики працівників Національного банку (нове повноваження);
- затвердження річного звіту про управління Національного банку (нове повноваження),
- оцінювання стану виконання Правлінням Національного банку рішень Ради Національного банку з питань, які є обов'язковими для виконання Правлінням Національного банку (на зміну повноваженням з оцінки діяльності).

Крім того, згідно із законодавчими змінами з повноважень Ради Національного банку у 2021 році виключено:

- здійснення аналізу впливу грошово-кредитної політики України на стан соціально-економічного розвитку України та розроблення пропозиції щодо внесення відповідних змін до неї;
- затвердження методики визначення винагороди членам Ради Національного банку (розмір винагороди визначено безпосередньо Законом про Національний банк).

До складу Ради Національного банку входять члени Ради Національного банку, призначені Верховною Радою України (чотири особи) та Президентом України (чотири особи).

Голова Національного банку, який призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України, входить до складу Ради Національного банку за посадою.

Члени Ради Національного банку, призначені Верховною Радою України:

Віктор Козюк

Олена Щербакова

Віталій Шапран (був призначений членом Ради Національного банку України строком до 07 липня 2021 року)

Василь Горбаль

Члени Ради Національного банку, призначені Президентом України:

Богдан Данилишин

Василь Фурман

Микола Каленський

Олександр Петрик

Кирило Шевченко – Голова Національного банку, член Ради Національного банку за посадою

1.2.2. Правління Національного банку

Функцією Правління Національного банку є управління діяльністю Національного банку, забезпечення реалізації грошово-кредитної політики згідно з Основними засадами грошово-кредитної політики через відповідні інструменти та організація виконання інших функцій відповідно до Закону про Національний банк.

Відповідно до змін, унесених у Закон про Національний банк у 2021 році склад Правління Національного банку збільшено з шести до семи осіб. Фактично управління діяльністю Національного банку здійснювалося Правлінням Національного банку в складі шести осіб: Голови Національного банку, першого заступника та заступників Голови. Голова Національного банку призначається на посаду Верховною Радою України за поданням Президента України строком на сім років. Заступники Голови призначаються на посади та звільняються з посад Радою Національного банку за поданням Голови Національного банку. Рішення Правління Національного банку приймаються на колегіальній основі простою більшістю голосів, Голова має право вирішального голосу.

Склад Правління Національного банку:

Кирило Шевченко – Голова Національного банку.

Катерина Рожкова – перший заступник Голови Національного банку. До сфери управління належать питання фінансів, закупівель та продажів, управління проблемними активами, організації діяльності Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку України, забезпечення діяльності Національного банку, бухгалтерського обліку та операційної діяльності.

Ярослав Матузка – заступник Голови Національного банку. До сфери управління належать питання пруденційного нагляду, зокрема банківського нагляду, реєстрації та ліцензування, фінансового моніторингу банківської системи та ринків небанківських фінансових послуг.

Олексій Шабан – заступник Голови Національного банку. До сфери управління належать питання платежів та грошового обігу, регулювання безготівкових розрахунків і діяльності платіжних систем, розвитку новітніх інформаційних технологій та інформаційної інфраструктури, а також проведення стратегічного аналізу, розроблення стратегії Національного банку, стратегічних програм та планів розвитку Національного банку, фінансового сектору.

Юрій Гелетій – заступник Голови Національного банку. До сфери управління належать питання здійснення операцій на відкритих ринках, валютного регулювання, методології регулювання діяльності банків, діяльності Депозитарію Національного банку, управління золотовалютними резервами Національного банку.

Сергій Ніколайчук – призначений заступником Голови Національного банку 13 липня 2021 року. До сфери управління належать питання формування монетарної політики, проведення макропруденційної політики для забезпечення фінансової стабільності, проведення економічного аналізу, збору та аналізу статистики і звітності, виконання дослідницької функції центрального банку, визначення методології регулювання ринку небанківських фінансових послуг, а також розвитку міжнародних відносин Національного банку.

1.3. Організаційна структура. Зміни в організаційній структурі, що відбулися в 2021 році

Інформацію про організаційну структуру Національного банку розміщено на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку за посиланням <https://bank.gov.ua/about/structure#orgchart>.

Протягом 2021 року в структурі Національного банку відбулися такі зміни, спрямовані на вдосконалення організаційної структури Національного банку:

- Департамент виїзних перевірок реорганізовано в Департамент інспектування, до якого передані всі функції, які виконував Департамент виїзних перевірок. Метою реорганізації є підвищення ефективності виконання функцій щодо планування, організації та здійснення ефективного нагляду у формі інспекційних перевірок банків та небанківських фінансових установ.
- Департамент закупівель та продажів реорганізовано в Департамент закупівель, до якого передані всі функції, які виконував Департамент закупівель та продажів, крім функцій щодо продажу майна та безоплатного передавання власного майна, за винятком нерухомого, а також методологічне забезпечення цієї діяльності. Метою реорганізації є оптимізація розподілу функцій щодо закупівель, продажу майна та безоплатного передавання власного майна між структурними підрозділами Національного банку:
 - функції щодо продажу власного та набутого майна Національного банку, а також методологічне забезпечення цієї діяльності передані до Управління роботи з проблемними активами;
 - функції щодо безоплатного передавання власного майна, за винятком нерухомого, а також

методологічне забезпечення цієї діяльності передані до Департаменту забезпечення діяльності Національного банку.

- Управління депозитарної діяльності Національного банку та Відділ корпоративних прав реорганізовано в Управління корпоративних прав та депозитарної діяльності Національного банку, до якого передані всі функції, які виконували Управління депозитарної діяльності Національного банку та Відділ корпоративних

прав, крім функцій щодо забезпечення представництва Національного банку в адміністративній раді Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, які передані до Офісу Правління Національного банку. Метою цих структурних змін є вдосконалення розподілу функцій щодо управління та контролю за фінансовими інвестиціями Національного банку та функцій із забезпечення участі Національного банку в корпоративному управлінні компаній.

1.4. Структура та склад органів управління

Станом на 31 грудня 2021 року в Національному банку функціонує десять спеціалізованих комітетів Правління Національного банку. Структура системи комітетів охоплює всі основні функціональні напрями Національного банку, які потребують колегіальних рішень та поділяються на три основні групи, зазначені в схемі 2.

Схема 2. Структура та склад органів корпоративного управління

Мандат комітетів Правління Національного банку

Комітет з монетарної політики. Консультативний орган, створений з метою обміну інформацією та поглядами щодо формулювання та реалізації грошово-кредитної політики. Основними завданнями комітету є:

- формулювання принципів та реалізація монетарної політики для виконання цілей і завдань, визначених законодавством України, Стратегією монетарної

політики та Основними засадами грошово-кредитної політики;

- формування проекту пропозицій щодо цілей та орієнтирів монетарної політики;
- застосування інструментів монетарної політики.

Комітет з фінансової стабільності. Консультативно-дорадчий колегіальний орган, який розробляє пропозиції і рекомендації щодо формулювання принципів та реалізації макропруденційної політики з метою

забезпечення фінансової стабільності. Основними завданнями комітету є:

- ідентифікація можливих системних ризиків, що загрожують фінансовій стабільності, та підготовка пропозицій з питань мінімізації їх негативного впливу;
- розроблення рекомендацій щодо застосування інструментів макропруденційної політики, їх узгодження із заходами монетарної та мікропруденційної політики, а також моніторинг результатів їх застосування;
- забезпечення взаємодії підрозділів Національного банку під час розроблення рекомендацій з питань фінансової стабільності.

Кредитний комітет. Консультативно-дорадчий колегіальний орган, створений для розгляду/опрацювання питань та надання рекомендацій Правлінню Національного банку щодо:

- надання кредитів банкам для підтримки ліквідності, крім операцій із застосуванням стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб;
- формування (вивільнення) та використання резервів на покриття фінансових ризиків, пов'язаних зі зменшенням корисності (знеціненням) активів Національного банку (уключаючи кредити, цінні папери), за винятком дебіторської заборгованості;
- роботи з повернення заборгованості банків, віднесених до категорії неплатоспроможних, за кредитами, отриманими ними від Національного банку;
- методології оцінки кредитного ризику (оцінки застави) за операціями Національного банку та управління ним.

Комітет з управління активами та пасивами. Колегіальний орган, якому Правління Національного банку делегувало повноваження щодо прийняття рішень з питань управління активами і пасивами, у тому числі золотовалютними (міжнародними) резервами України, забезпечення моніторингу ризиків і фінансових результатів за операціями з активами і пасивами Національного банку. Основними завданнями комітету є:

- формування та реалізація політики ефективного управління активами та пасивами, у тому числі міжнародними резервами;
- визначення та реалізація інвестиційної стратегії Національного банку за операціями з розміщення міжнародних резервів;
- визначення дій на відкритих ринках;
- визначення та реалізація політики управління фінансовими ризиками міжнародних резервів і ринковими ризиками Національного банку;
- забезпечення моніторингу ринкових ризиків і фінансових результатів за операціями з активами та пасивами Національного банку.

Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем. Колегіальний орган, якому Правління Національного банку делегувало окремі повноваження щодо здійснення банківського регулювання і нагляду, валютного нагляду, державного регулювання і нагляду у сфері фінансового моніторингу, нагляду (оверсайту) платіжних систем. Основними завданнями комітету є:

- забезпечення стабільності й надійності банківської системи України, а також захист інтересів вкладників та інших кредиторів банків;
- вирішення пріоритетних питань нагляду за банками, їх відокремленими підрозділами та філіями іноземних банків і діяльності банківського сектору економіки України;
- визначення тенденцій розвитку банківської системи та в разі потреби надання відповідних пропозицій Правлінню Національного банку;
- забезпечення координації роботи структурних підрозділів Національного банку, що здійснюють нагляд за банками, уключаючи питання вдосконалення потоків інформації, подальшого розвитку процедур своєчасного й ефективного прийняття рішень і реагування щодо діяльності банків;
- застосування заходів впливу/санкцій за порушення банківського, валютного законодавства України, законодавства України з питань фінансового моніторингу, нормативно-правових актів Національного банку, уключаючи нормативно-правові акти Національного банку, якими запроваджені обмеження щодо проведення операцій, які мають на меті/порушують, сприяють або можуть сприяти уникненню/порушенню обмежень, установлених персональними спеціальними економічними та іншими обмежувальними заходами (санкціями) (далі – санкційне законодавство), вимог Національного банку, установлених відповідно до статей 66, 67 Закону України “Про банки і банківську діяльність”, законодавства України про захист прав споживачів фінансових послуг, у тому числі вимог щодо взаємодії зі споживачами в разі врегулювання простроченої заборгованості (вимог щодо етичної поведінки), або в разі здійснення банками ризикової діяльності, яка загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, а також у разі застосування іноземними державами або міждержавними об'єднаннями, або міжнародними організаціями санкцій до банків чи власників істотної участі в банках, що становлять загрозу інтересам вкладників чи інших кредиторів банку та/або стабільності банківської системи;
- застосування заходів впливу за порушення законодавства України про платіжні системи та переказ коштів, нормативно-правових актів Національного банку;
- ужиття заходів щодо запобігання злочинності та правопорушенням у банківській системі;

- сприяння вдосконаленню законодавчого забезпечення здійснення банківського регулювання та нагляду, валютного нагляду, державного регулювання та нагляду у сфері фінансового моніторингу, нагляду за дотриманням санкційного законодавства, нагляду (оверсайту) платіжних систем шляхом ініціювання розроблення нових і внесення змін до законодавства України, нормативно-правових актів Національного банку;
 - погодження, відмова в погодженні на посаду керівника банку (крім голови правління), головного ризик-менеджера, головного комплаєнс-менеджера, керівника підрозділу внутрішнього аудиту банку (кандидатів на ці посади), відповідального за проведення фінансового моніторингу працівника банку, прийняття рішень про відповідність або невідповідність керівника банку (крім голови правління), головного ризик-менеджера, головного комплаєнс-менеджера, керівника підрозділу внутрішнього аудиту банку, відповідального за проведення фінансового моніторингу працівника банку кваліфікаційним вимогам, установленим законодавством України, нормативно-правовими актами Національного банку;
 - забезпечення реалізації функцій Національного банку у сфері реєстрації та ліцензування банків, акредитації філій, представництв іноземних банків на території України, реєстрації платіжних систем.
- ефективності управління його фінансовими ресурсами;
- забезпечення процесу управління витратами, уключаючи кошторисний процес та його інтеграції з процесом стратегічного планування для побудови цілісної системи управління діяльністю Національного банку;
 - сприяння реалізації процесу управління витратами Національного банку для підвищення економічної обґрунтованості прийняття управлінських рішень у сфері фінансово-господарської діяльності Національного банку.

Комітет з управління операційними ризиками та безперервністю діяльності Національного банку.

Колегіальний консультативно-дорадчий орган, створений з метою координації питань щодо управління операційними ризиками, організації системи керування неперервністю діяльності Національного банку, а також організації системи внутрішнього контролю та розвитку культури управління операційними ризиками в Національному банку. Основними завданнями комітету є розгляд і надання Правлінню Національного банку рекомендацій/пропозицій щодо управління операційними ризиками, керування неперервністю діяльності, організації системи внутрішнього контролю Національного банку.

Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності ринків небанківських фінансових послуг.

Колегіальний орган, якому Правління Національного банку делегувало окремі повноваження щодо здійснення нагляду за учасниками ринків небанківських фінансових послуг та регулювання діяльності на ринках небанківських фінансових послуг у сфері захисту прав споживачів фінансових послуг, валютного нагляду, державного регулювання і нагляду у сфері фінансового моніторингу. Основними завданнями комітету є:

Комітет з управління змінами. Колегіальний консультативно-дорадчий орган Правління Національного банку, створений для управління проектною діяльністю Національного банку з метою забезпечення змін у напрямі розбудови сучасного, інституційно спроможного центрального банку та фінансового сектору, уключаючи банківську систему України. Основними завданнями комітету є:

- управління реалізацією стратегічних ініціатив у межах стратегії Національного банку, стратегії фінансового сектору та функціональних стратегій, що відповідають критеріям та ознакам проектної діяльності, або таких, що реалізуються в межах змін до процесів Національного банку без відкриття відповідних проектів;
- погодження впровадження нових інформаційних систем і технологій, програмних комплексів, що реалізуються в межах проектної діяльності;
- розгляд питань щодо впровадження інноваційних фінансових продуктів/послуг у Національному банку.

Бюджетний комітет. Консультативно-дорадчий колегіальний орган, створений з метою забезпечення умов для професійного обговорення питань, пов'язаних із забезпеченням діяльності Національного банку, що сприятиме підвищенню якості прийняття управлінських рішень. Основними завданнями комітету є:

- сприяння формуванню та реалізації політики Національного банку, спрямованої на підвищення

- забезпечення стабільності й надійності ринків небанківських фінансових послуг України;
- забезпечення захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг;
- вирішення питань нагляду та регулювання ринків небанківських фінансових послуг України, уключаючи у сфері споживчого кредитування щодо колекторських компаній;
- визначення тенденцій розвитку ринків небанківських фінансових послуг і надання (за потреби) відповідних пропозицій Правлінню Національного банку;
- забезпечення координації роботи підрозділів нагляду за ринками небанківських фінансових послуг, удосконалення обміну інформацією між ними, подальшого розвитку процедур своєчасного й ефективного прийняття рішень і реагування щодо діяльності на ринках небанківських фінансових послуг, уключаючи у сфері споживчого кредитування щодо колекторських компаній;
- застосування заходів впливу/штрафних санкцій за порушення законодавства в сфері небанківських

фінансових послуг, захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг, валютного законодавства, законодавства з питань фінансового моніторингу, законодавства щодо забезпечення реалізації і моніторингу ефективності застосованих персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), уключаючи нормативно-правові акти Національного банку, такими об'єктами нагляду:

- юридичними/фізичними особами, які надають одну чи кілька фінансових послуг, а також інші послуги (операції), пов'язані з наданням фінансових послуг, крім банків та об'єктів нагляду (оверсайту) платіжних систем;
- колекторськими компаніями, небанківськими фінансовими установами, які є кредитором, новими кредиторами;
- небанківськими фінансовими групами та установами, які визначені нормативно-правовими актами Національного банку з питань організації та здійснення нагляду у сфері фінансового моніторингу, валютного нагляду, нагляду з питань реалізації і моніторингу ефективності персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій);
- сприяння вдосконаленню законодавчого забезпечення для здійснення нагляду та регулювання діяльності ринків небанківських фінансових послуг, валютного нагляду, державного регулювання та нагляду в сфері фінансового моніторингу, захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг, надання рекомендацій щодо внесення змін до нормативно-правових та розпорядчих актів Національного банку;
- забезпечення реалізації функцій Національного банку в сфері реєстрації та ліцензування учасників ринків небанківських фінансових послуг;
- забезпечення реалізації функцій Національного банку в сфері захисту прав споживачів небанківських фінансових послуг.

Комітет оверсайта індикаторів грошового та валютного ринків України. Колегіальний консультативний орган, створений з метою обміну інформацією та поглядами з питань визначення, розрахунку та оприлюднення індикаторів грошового та валютного ринків України, оверсайт яких здійснює Національний банк. Завданням Комітету є опрацювання та обговорення питань, пов'язаних із визначенням, розрахунком та оприлюдненням індикаторів.

1.5. Процесне та проєктне управління

Рівень зрілості процесного управління в Національному банку

Національний банк проводить оцінку рівня зрілості процесного управління, оскільки рівень зрілості процесів є одним із ключових показників ефективної діяльності

Комітети, які припинили свою діяльність у 2021 році

- Комітет з питань грошового обігу та платежів;
- Тендерний комітет – реорганізовано в комісію із закупівель Національного банку України;
- Комітет стратегічного планування діяльності Банкотно-монетного двору Національного банку;
- Інвестиційний комітет Національного банку з управління активами Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку України – реорганізовано в Раду Національного банку України з питань управління активами Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку України.

Мандати комітетів Ради Національного банку

Аудиторський комітет є консультативним робочим органом Ради Національного банку, створеним відповідно до законодавства. Основними його завданнями є підготовка та подання на розгляд Ради Національного банку матеріалів, що належать до повноважень Ради Національного банку в частині оцінки надійності та результативності системи внутрішнього контролю в Національному банку, повноти і достовірності його річної фінансової звітності, розгляду кошторису адміністративних витрат, нагляду за діяльністю підрозділу внутрішнього аудиту, прийняття рішень з питань управління капіталом та інших фінансових питань, віднесених до повноважень Ради.

Комітет з питань грошово-кредитної (монетарної) політики та фінансової стабільності Ради Національного банку є робочим органом Ради Національного банку, що діє з метою забезпечення виконання повноважень Ради Національного банку відповідно до Конституції України, Закону про Національний банк та інших законодавчих актів. Зокрема його основними завданнями є розроблення та подання на розгляд Ради Національного банку проєктів рішень та інших матеріалів з питань розроблення Основних засад грошово-кредитної політики, здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики, оцінки стану виконання Правлінням Національного банку Основних засад грошово-кредитної політики, аналізу проблем щодо цінової та фінансової стабільності та інших питань монетарної політики, віднесених до повноважень Ради Національного банку.

Національного банку та важливим елементом дорожньої карти зі стратегічного планування.

Розуміння рівня зрілості процесного управління організації дає змогу визначити: рівень майбутніх змін, рівень, на якому здійснюють свої функції власники процесів, та рівень процесного регулювання.

У 2020 році було прийнято рішення про перехід на нову, більш релевантну модель оцінки рівня зрілості процесного управління – BPMM (Business Process Maturity Model).

Відповідно до оновленої Методології оцінки рівня зрілості оцінка рівня зрілості проводиться один раз на два роки, тому у 2021 році оцінка зрілості процесного управління не проводилася.

Проведення оцінки рівня зрілості на підставі моделі BPMM заплановано на 2022 рік. Цільове проміжне значення на кінець 2022 року становить 3,0 (три) бали: планове зниження значення оцінки порівняно з попереднім звітним періодом спричинене переходом на нову релевантну модель оцінки рівня зрілості.

Розвиток проєктного управління

Національний банк поглиблює та вдосконалює методологію та інструменти проєктного управління для підвищення ефективності реалізації проєктів з розвитку фінансового сектору, уключно з впровадженням кращої практики роботи центробанків.

Упродовж 2021 року основна увага в проєктній діяльності, крім безпосередньо реалізації проєктів, була зосереджена на вдосконаленні раніше впроваджених інструментів управління проєктами та поширенні їх використання.

Так, проведення щомісяця засідань Steering Committee (керуюча команда програм/проєктів, ККП) забезпечує своєчасний моніторинг та оперативне реагування на ризики проєктів та прийняття потрібних рішень для їх уникнення чи вирішення. Це позитивно впливає на загальний стан “здоров’я” портфеля: за рік втричі зросла кількість проєктів, які реалізуються відповідно до термінів плану та значно знизилася частка проєктів, які мають несуттєві відхилення або реалізовані ризики із суттєвим впливом.

До нової автоматизованої системи управління проєктами (далі – АСУП) включено всі проєкти портфеля. Проведено теоретичне та практичне навчання учасників проєктної діяльності та ведеться постійна консультаційна підтримка проєктним офісом. АСУП забезпечує можливість ретельнішого планування проєктів та контролю за виконанням завдань. Також у системі ведеться ресурсне планування по працівникам, що дає змогу керівникам ефективніше планувати участь підрозділу в проєктах та поточну діяльність.

Національний банк піклується про доступність знань – розширено дистанційний курс навчання для учасників проєктної діяльності додатковими модулями про роботу в автоматизованій системі управління проєктами, управління бюджетом та закупівлями. Тож проєктні менеджери, проєктні команди та всі охочі можуть у будь-який час скористатися знаннями та підказками, як ефективно керувати проєктами в зазначених напрямках.

1.6. Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку

Зміна економічної ситуації

У 2021 році реальний ВВП зріс на 3,4% (після падіння на 3,8% у 2020 році внаслідок коронакризи) (<http://ukrstat.gov.ua>).

Зростанню економіки сприяли стійкий споживчий попит, нарощування інвестицій підприємствами після кризи, а також рекордний урожай сільськогосподарських культур. Останній зумовив високі темпи зростання в сільському господарстві та суміжних секторах (виробництві харчових продуктів, вантажних перевезеннях, оптовій торгівлі) наприкінці року. Також зберігалися високі темпи зростання приватного споживання, підтримуваного підвищенням доходів домогосподарств. Цьому сприяли значні темпи зростання заробітних плат за рахунок підвищення мінімальної заробітної плати та перегляду тарифних сіток у бюджетних секторах, доплат медикам, підвищення попиту на вітчизняну робочу силу як усередині країни, так і за кордоном. Також підтримували споживання рекордні обсяги грошових переказів, підвищення пенсій та значні соціальні виплати під час карантину. Зростання інвестицій відображало проведення робіт з модернізації потужностей,

інфраструктурні проєкти та пошкваллення попиту на житло. Підтримувало інвестиційну активність поліпшення фінансових результатів підприємств та ділових очікувань, а також збільшення капітальних видатків бюджету.

Водночас економіка відновлювалася повільніше, ніж очікувалося. Серед причин – стрімке подорожчання енергоносіїв та їх дефіцит, висока вартість сировини, вплив низьких урожаїв 2020 року, обмежені потужності окремих виробничих секторів, суттєвіші втрати від пандемії на тлі триваліших карантинних обмежень та повільних темпів вакцинації, а також стрімкіша фіскальна консолідація. Так, протягом року повільно відновлювалася промисловість, незважаючи на сприятливу зовнішню кон’юнктуру. Значною мірою це зумовлено складною ситуацією в енергетиці через низькі запаси енергетичного вугілля та високі ціни на природний газ.

Значний ступінь зношеності основних фондів унаслідок недоінвестування в попередні роки, зростання виробничих витрат, зокрема на сировину та енергоносії, з одночасною тенденцією у світі до посилення заходів боротьби з викидами зумовлювали потребу проведення

ремонтних робіт на багатьох промислових підприємствах. Це зменшувало обсяг ефективних потужностей та можливості нарощування виробництва. У другому півріччі додалося послаблення зовнішнього попиту на продукцію гірничо-металургійного комплексу. Наслідки недоінвестування та зношеності матеріальних активів відчувалися і в інших видах діяльності, зокрема транспорті. Помірніше відновлювалися й сектори послуг – як через збільшення виробничих витрат, так і через подальші карантинні обмеження.

Крім прямого впливу, карантинні обмеження також мали більш тривалі наслідки для ринку праці. Рівень участі в робочій силі відновлювався повільно, а підприємства мали складнощі із залученням працівників. Разом із збільшенням зовнішнього попиту на робочу силу та поглибленням диспропорцій між попитом та пропозицією це зумовило збереження безробіття на високому рівні за одночасного зростання витрат на оплату праці.

Стрімкіша бюджетна консолідація стримувала збільшення валової доданої вартості низки бюджетних секторів, передусім державного управління і оборони та освіти. У 2021 році зведений бюджет виконано з дефіцитом (майже 187 мільярдів гривень, або 3,4% ВВП), який був меншим відносно 2020 року як у номінальному, так і відносному вимірах. Від'ємне сальдо зведеного бюджету сформувалося за рахунок державного бюджету. Доходи зведеного бюджету в 2021 році стрімко зросли (на 20,7% у річному вимірі) завдяки економічним факторам – стійкому внутрішньому попиту та значному імпорту, високим цінам на сировинні товари, зростанню заробітних плат та прибутків підприємств. Водночас видатки зведеного бюджету зростали повільнішими темпами (15,6% у річному вимірі), ніж доходи, а основними пріоритетами залишалися охорона здоров'я та інфраструктурні проекти, а також соціальні витрати.

Дефіцит державного бюджету профінансовано переважно за рахунок боргових коштів, залучених як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Це разом з додатковими факторами, зокрема випуском облігацій внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) з метою капіталізації ПрАТ “Українська фінансова житлова компанія” та випуском облігацій зовнішньої фінансової позики (далі – ОЗДП) на погашення заборгованості перед виробниками електроенергії з відновлюваних джерел енергії з наданням державних гарантій, призвело до збільшення державного та гарантованого державою боргу в абсолютному вимірі відносно початку року. Водночас завдяки зростанню номінального ВВП борг як частка від ВВП за 2021 рік стрімко скоротився – нижче 50%, забезпечуючи більшу стійкість і гнучкість державних фінансів, а також підвищуючи інвестиційну привабливість країни. Натомість значне зовнішнє фінансування, зокрема від міжнародних партнерів, отримане наприкінці року, разом з істотними обсягами розміщення ОВДП сприяло збереженню значних залишків на рахунках уряду в національній та іноземній валюті. Наявність такого

ресурсу дасть змогу профінансувати як поточні бюджетні видатки, так і боргові виплати на початку 2022 року.

У 2021 році рахунок поточних операцій очікувано повернувся до дефіциту (3,2 мільярда доларів США, або 1,6% ВВП), який, однак, залишався нижче докризового рівня завдяки сприятливим умовам торгівлі. На відміну від попередніх посткризових періодів він сформувався внаслідок рекордних виплат дивідендів та обсягів реінвестування доходів на тлі поліпшення фінансових результатів підприємств. Натомість дефіцит торгівлі товарами практично не змінився порівняно з попереднім роком. Експорт товарів збільшився на 39,8% завдяки суттєвому зростанню цін на сировинні товари (продовольство, продукцію гірничо-металургійного комплексу) та рекордному врожаю зернових культур 2021 року. Імпорт товарів також зростав високими темпами (34,3%) на тлі низької бази порівняння попереднього року, відновлення внутрішнього споживчого та інвестиційного попиту, а також суттєвого подорожчання енергоносіїв у другому півріччі. Незважаючи на подальше зростання експорту ІТ-послуг, профіцит торгівлі послугами звузився через поступове відновлення закордонних подорожей. Водночас розширення дефіциту поточного рахунку традиційно стримувалося збільшенням обсягів грошових переказів на тлі відкриття кордонів та відновлення економік країн – реципієнтів трудових мігрантів.

За фінансовим рахунком спостерігався приплив капіталу (3,7 мільярда доларів США). Значні надходження прямих іноземних інвестицій, у тому числі завдяки високим реінвестованим доходам, та розміщення єврооблігацій як державним, так і реальним секторами перевищили відплив капіталу, згенерований зростанням готівкової валюти поза банками. Отриманий у результаті профіцит зведеного платіжного балансу разом з надходженнями від розподілу спеціальних прав запозичення (далі – СПЗ) дав змогу наростити резерви до 30,9 мільярда доларів США.

Протягом 2021 року інфляція очікувано перебувала вище цільового діапазону $5\% \pm 1$ в. п. насамперед унаслідок дії зовнішніх чинників. Стрімке відновлення економічної активності у світі супроводжувалося порушеннями в ланцюгах виробництва та поставок, а різка переорієнтація попиту на окремі групи товарів (зокрема природний газ як екологічно чистіше паливо порівняно з нафтою) – до дефіциту на окремих ринках. Це зумовило стрімке зростання цін на енергоресурси та сировину. Високі ціни на продовольство у світі перебували під впливом гірших урожаїв в окремих країнах як у 2020 році, так і 2021 році, а також підвищеного попиту, у тому числі з боку тваринництва та виробників біопалива. Ці чинники зумовили зростання споживчої інфляції в усьому світі, зокрема у країнах – торговельних партнерах України, що призвело до подорожчання імпорту. Впливали й внутрішні чинники, зокрема стрімкіше зростали заробітні плати в Україні, що стимулювало споживчий попит і збільшувало виробничі витрати.

Після проходження піку у вересні 2021 року (11% у річному вимірі) споживча інфляція очікувано знижувалась і досягла 10% у річному вимірі в грудні. Це пов'язано з послабленням зовнішнього тиску на ціни на окремі продовольчі товари (зокрема соняшникову олію) за одночасного впливу рекордних врожаїв в Україні; ефектами перенесення від зміцнення гривні впродовж більшої частини року; адміністративними рішеннями про запровадження річних контрактів із фіксованою ціною на газ для домогосподарств, збереженням незмінними на опалювальний сезон інших тарифів на житлово-комунальні послуги, регулюванням максимальної торговельної націнки на бензин; вичерпанням ефектів низької бази порівняння для цін на низку товарів і послуг; посиленням монетарної політики.

З огляду на збільшення інфляційного тиску та погіршення інфляційних очікувань Національний банк розпочав посилення монетарної політики в березні 2021 року, одним з перших центробанків світу перейшовши до циклу підвищення ключової ставки. У цілому протягом 2021 року облікову ставку було підвищено на 3 в. п. з 6% у січні до 9% у грудні. Для посилення ефекту від підвищення ключової ставки Національний банк поступово згорнув стимулюючі антикризові заходи – проведення операцій із довгострокового рефінансування та процентного свопу. Також нормалізовано операційний дизайн монетарної політики. Попри поступове посилення, монетарна політика не була перешкодою для економічного зростання. Зокрема, протягом року реальна ключова ставка перебувала нижче свого нейтрального рівня, що давало змогу підтримати все ще слабе відновлення економіки.

У банківській системі зберігався значний профіцит ліквідності (визначений як сума коштів на коррахунках банків та в депозитних сертифікатах Національного банку), середньоденні обсяги якого у 2021 році розширилися, головним чином, за рахунок зростання середньоденних залишків коштів у депозитних сертифікатах (за основною сумою до 145,6 мільярда гривень). Середньоденні залишки коштів на коррахунках банків практично не змінилися і становили 55,5 мільярда гривень.

Зміна операційного та політичного середовища в Україні у 2021 році

У 2021 році світова економіка та економіка України відновлювалися після впливу пандемії COVID-19 в міру

1.7. Вплив на діяльність Національного банку всесвітньої пандемії, спричиненої COVID-19

У Національному банку для забезпечення його безперервної діяльності впроваджено такі профілактичні заходи щодо запобігання занесенню та поширенню на території Національного банку COVID-19:

пом'якшення карантинних обмежень та поширення вакцинації. Проте відновлення було нерівномірним серед країн через збереження високого рівня захворюваності та поширення нових варіантів вірусу, різні темпи вакцинації та відмінності в масштабах державних стимулів. Стримувало відновлення світової економіки також порушення ланцюгів постачання, пов'язане, зокрема, зі швидким відновленням попиту в умовах повільного нарощення виробництва, а наприкінці року – суттєве зростання вартості енергоносіїв.

В Україні вакцинація була порівняно повільною, унаслідок чого уряд запроваджував карантинні обмеження у відповідь на нові хвилі захворюваності, що пригнічувало ділову активність. Значний вплив мала й енергетична криза.

Українська економіка протягом 2021 року залишалася під впливом анексії росією Автономної республіки Крим, нерозв'язаного збройного конфлікту в окремих районах Луганської та Донецької областей, а також складних політичних та економічних відносин із росією. Наприкінці 2021 року посилення геополітичної напруженості через скупчення військ росії на кордонах з Україною позначилося на настроях різних груп економічних суб'єктів та спричинило девальваційний тиск на гривню і падіння українських активів.

Протягом 2021 року помітно посилювався інфляційний тиск у світі, у тому числі в країнах – основних торговельних партнерах України, через стрімке підвищення цін на енергоносії та продовольство, а також м'яку політику центральних банків, спрямовану на подолання наслідків ковідної кризи. Подальша цінова динаміка у світі істотно залежатиме від швидкості реакції провідних центральних банків на інфляційні виклики. Зволікання призведе до зростання зовнішнього цінового тиску. Натомість швидке посилення монетарної політики ключовими центробанками містить ризики значного відпливу капіталу з країн із ринками, що розвиваються.

Надалі ці чинники можуть мати різноспрямований вплив на результати діяльності та фінансовий стан Національного банку. Однак міра такого впливу наразі не може бути достовірно визначеною. Керівництво Національного банку ретельно стежить за поточним станом розвитку подій і вживає необхідних заходів для послаблення впливу негативних чинників.

- працює оперативний штаб з підрозділів Національного банку щодо запобігання занесенню та поширенню на території Національного банку випадків захворювань, спричинених COVID-19;

- регламентовано обов'язкове застосування та забезпечення засобами індивідуального захисту працівників;
- забезпечено організацію закупівель засобів індивідуального захисту (захисні маски, дезінфікуючі засоби та інші необхідні матеріали);
- організовано термометрію працівників та відвідувачів на входах у будівлі;
- оптимізовано програму масових заходів (у тому числі відряджень працівників Національного банку) з метою мінімізації участі працівників Національного банку в ролі організаторів та учасників таких заходів (як в межах України, так і за кордоном);
- забезпечено організацію приміщень для медпрацівників на об'єктах Національного банку (в м. Києві);
- організовано для працівників Національного банку та їхніх родин проведення профілактичних щеплень, усього дві дози вакцини отримали 3 711 працівників.

Протягом 2020–2021 років закуплено/використано засобів індивідуального захисту:

Найменування	Од. виміру	2021 рік	2020 рік
Захисні маски	шт.	804 043	396 275
Захисні окуляри	пара	-	794
Рукавички захисні	пара	30 500	47 200
Пірометри	шт.	-	27
Бактерицидні УФ лампи	шт.	-	53
Рамки для дезінфекції та знезараження верхнього одягу працівників	шт.	-	14
Антисептичні засоби	л	4 689	2 579

Заходи Національного банку, пов'язані із впливом всесвітньої пандемії, спричиненої COVID-19

На виконання загальнодержавних карантинних заходів, трудового законодавства, інших нормативно-правових та розпорядчих актів Національного банку, з метою запобігання поширенню коронавірусної хвороби серед працівників Національного банку одним із запобіжних заходів запроваджено дистанційний режим роботи.

Упродовж 2021 року режим дистанційної роботи було оформлено 2 597 працівникам.

Для працівників Національного банку, які обіймають посади, за якими неможливе виконання роботи відповідно до посадової/робочої інструкції в режимі дистанційної роботи та робота цими працівниками на період оголошеного карантину не повинна виконуватися на території приміщень Національного банку, запроваджено оформлення простою до завершення карантину, встановленого Кабінетом Міністрів України, зі здійсненням оплати працівникам за час простою з розрахунку дві третини встановленого працівникові посадового окладу (тарифної ставки) відповідно до вимог частини першої статті 113 Кодексу законів про працю України.

Для забезпечення дистанційної роботи працівників Національного банку в умовах карантину через пандемію COVID-19 Національний банк закупив портативні комп'ютери (ноутбуки), інше комп'ютерне обладнання та програмне забезпечення, що дало змогу працівникам

Національного банку працювати під час карантину віддалено та безпечно підключатись до ресурсів Національного банку через мережу Інтернет.

Розроблено навчальний курс з питань дистанційної роботи користувачів з інформаційними ресурсами Національного банку.

У 2021 році колектив Національного банку продовжив благодійний проект на підтримку України в боротьбі з поширенням коронавірусу, започаткований у квітні 2020 року. Кошти, акумульовані винятково з пожертв працівників, використовуються на закупівлю потрібного обладнання для медичних закладів України.

Оброблення готівки

З метою підтримання готівки національної валюти України у належному стані, запобігання поширенню коронавірусу COVID-19 та на виконання рекомендацій Міністерства охорони здоров'я України в 2021 році зменшено з 14 до 5 днів строк зберігання Національним банком на карантині прийнятої від банків/клієнтів готівки до часу її подальшого оброблення.

Оброблення банкнот гривні здійснюється на спеціалізованих високошвидкісних машинах після закінчення терміну обсервації прийнятої від банків готівки з дотриманням умов безпеки та засобів захисту касових працівників.

Проводиться додаткове оброблення приміщень касових вузлів, сховищ, місць відвідування клієнтів та контроль за дотриманням профілактичних заходів.

1.8. Вплив на діяльність Національного банку російської агресії

В умовах широкомасштабної збройної агресії та запровадження воєнного стану в Україні принципи реалізації монетарної політики Національним банком України зазнали вимушених змін. Так, першочергового значення набуло забезпечення надійного та стабільного функціонування банківської і фінансової системи країни, а також максимальне забезпечення потреб оборони України, безперерйного функціонування системи державних фінансів та об'єктів критичної інфраструктури.

Із перших годин війни Національний банк оперативно активував задалегідь розроблений антикризовий план.

Зокрема, з метою недопущення дестабілізації ситуації на валютному ринку Національний банк зафіксував офіційний курс гривні до долара США на рівні, на якому він діяв 24 лютого 2022 року, та ввів низку тимчасових адміністративних обмежень щодо валютних операцій та транскордонного руху капіталу.

Також було адаптовано операційний дизайн монетарної політики та вжито необхідних антикризових заходів для мінімізації ризиків, що можуть загрожувати фінансовій стабільності, зокрема прийняті такі рішення:

- запроваджено проведення тендерів з надання довгострокового рефінансування банкам (у тому числі частково через бланкові механізми);
- припинено проведення тендерів із розміщення депозитних сертифікатів строком на 14 днів;
- скасовано рішення щодо збільшення нормативів обов'язкового резервування, ухвалене на початку лютого.

Це дало змогу компенсувати початковий негативний вплив бойових дій на показники діяльності банків, захистити інтереси клієнтів банків, передусім вкладників, а також підтримати безперерйність розрахунків у країні. Банківська система залишилася ліквідною.

Рада Національного банку України 15 квітня схвалила Основні засади грошово-кредитної політики на період воєнного стану. У документі визначені основні пріоритети та принципи проведення монетарної політики, що діятимуть під час воєнного стану і до нормалізації функціонування економіки та фінансової системи.

Згідно зі змінами, внесеними до законодавства України, Національний банк на період воєнного стану отримав можливість здійснювати купівлю державних облігацій для забезпечення належної відсічі широкомасштабній збройній агресії росії. Відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики на період воєнного стану, Національний банк фінансує лише критичні видатки

уряду в обмежених обсягах. Такий підхід дає змогу мінімізувати ризики високої інфляції та порушення макрофінансової стабільності й сприятиме швидшому відновленню ринкових засад функціонування економіки та фінансових ринків у післявоєнний час. У березні – червні 2022 року Національний банк здійснив купівлю державних облігацій на первинному ринку на суму 225 мільярдів гривень.

Щоб зменшити потребу в монетизації дефіциту державного бюджету, Національний банк докладає зусиль для стимулювання ринкового попиту на ОВДП, зокрема він:

- запровадив нові моделі обліку цінних паперів нерезидентів та розширив можливості застосування “лінку” з міжнародним депозитарієм;
- пом'якшив підходи до оцінки вартості ОВДП, що приймаються у заставу за кредитами рефінансування;
- дозволив іноземним інвесторам переказувати за кордон кошти, що будуть отримані у зв'язку з проведеною після 1 квітня 2023 року виплатою погашення або сплатою доходу за ОВДП. Практична реалізація цієї норми сприятиме підвищенню зацікавленості нерезидентів у купівлі ОВДП, зокрема за кошти, отримані від планових погашень та виплат доходу.

Національний банк упродовж лютого – травня утримував облікову ставку на незмінному рівні 10%. В умовах значного психологічного шоку, спричиненого війною, зміна облікової ставки мала незначні шанси слугувати фактором стабілізації очікувань та стимулом для утримання гривневих активів, зокрема для підтримки фіксації обмінного курсу.

Поступова адаптація економіки України та заміщення психологічного шоку економічною логікою ухвалення рішень бізнесом та населенням зумовили потребу повернення до ринкових засад управління фінансовою системою. 02 червня Національний банк суттєво підвищив облікову ставку до 25% річних з метою захисту гривневих доходів та заощаджень громадян, збільшення привабливості гривневих активів, зниження тиску на валютному ринку. Таке рішення посилить спроможність Національного банку забезпечувати курсову стабільність і стримувати інфляційні процеси під час війни.

Також Національний банк розширив коридор процентних ставок за монетарними операціями з банками (± 2 в. п. від облікової ставки), для того щоб створити додатковий простір для поживлення міжбанківського ринку.

Національний банк постійно доопрацьовує згадані вище адміністративні обмеження на валютному ринку з метою підвищення їх ефективності та адаптування відповідно до поточних умов, що змінюються. Зокрема, Національний банк вжив низку заходів для обмеження непродуктивного відпливу капіталу, зниження амплітуди курсових коливань у готівковому сегменті валютного ринку та збереження золотовалютних резервів на достатніх рівнях.

Національний банк залишається відданим режиму інфляційного таргетування з плаваючим обмінним курсом і забороні фінансування державного бюджету з боку Національного банку. У міру нормалізації функціонування економіки та фінансової системи Національний банк повернеться до застосування принципів та інструментів монетарної політики, визначених Стратегією монетарної політики Національного банку України й Основними засадами грошово-кредитної політики на 2022 рік та середньострокову перспективу.

З огляду на ризики ескалації військової загрози поблизу державного кордону Національний банк заздалегідь вжив превентивних заходів для забезпечення схоронності готівки національної валюти та мінімізації ризиків, зокрема шляхом децентралізації зберігання резервних фондів Національного банку.

У зв'язку з Указом Президента України "Про введення воєнного стану в Україні" Правління Національного банку України прийняло постанову "Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану", яка визначає особливості проведення банківських операцій, у тому числі й з готівковими коштами. Так, зокрема, встановлено:

- заборону на видачу в Україні готівкових коштів у гривнях з рахунку клієнта в обсязі, що перевищує 100 000 гривень у день;
- норму про підкріплення банкоматів готівкою без обмежень;
- право банків перевищувати визначені в додатку до Правил з організації захисту приміщень банків в Україні максимальні обсяги готівки та/або інших цінностей, що зберігаються в сховищі та сейфі (що використовується як сховище);
- здійснення Національним банком України підкріплення готівкою без обмежень.

Крім вищезазначеного, розроблено та прийнято рішення Правління Національного банку України, яким встановлено норму про безкоштовну видачу залученим банкам готівки для її подальшої видачі з'єднанням, військовим частинам, підрозділам Збройних Сил України та інших військових формувань і державних органів спеціального призначення за умови отримання відповідної суми з кореспондентських рахунків залучених банків та інформування про призначення такої готівки.

Ураховуючи ситуацію, що складалася в окремих областях України та впливала на стан готівкового обігу в країні, Національний банк запровадив низку організаційних заходів, зокрема щодо:

- удосконалення роботи з уповноваженими банками щодо перерозподілу лімітів запасів готівки на зберігання (зменшення їх у регіонах проведення активних військових дій);
- сприяння ефективному зберіганню готівки та оптимальному використанню сховищ Національного банку та уповноважених банків у регіонах, які розташовані поза зоною проведення активних військових дій, а також відкриття додаткових сховищ у разі необхідності;
- забезпечення оперативного реагування щодо необхідності скорочення запасів готівки у регіонах проведення активних бойових дій для зниження ризиків втрати готівки.

У зв'язку з великим потоком біженців – громадян України до країн – членів ЄС та інших країн світу і наявністю у таких громадян України готівкових коштів у гривні Національний банк уклав угоди про обмін гривні (за визначеним фіксованим курсом) з центральними банками Польщі, Німеччини, Бельгії та інших країн.

У зв'язку з впровадженням на всій території України воєнного стану подання звітності з 24 лютого 2022 року здійснюється згідно з Правилами організації статистичної звітності, що подається до Національного банку в умовах особливого періоду, відповідно до яких респонденти подають скорочений перелік звітності та в розширені строки.

Надавачі небанківських фінансових послуг також повинні звітувати до Національного банку та в міру можливості подавати й оприлюднювати звітність у звичайні строки відповідно до Правил складання та подання звітності учасниками ринку небанківських фінансових послуг до Національного банку України, інших вимог законодавства України. Водночас згідно із Законом України "Про захист інтересів суб'єктів подання звітності та інших документів у період дії воєнного стану або стану війни" усі надавачі небанківських фінансових послуг, які з огляду на об'єктивні причини не могли належним чином відзвітувати, мають це зробити протягом трьох місяців після припинення чи скасування воєнного стану або стану війни.

Національний банк оперативно інформує про зміни у вимогах до звітності на сторінці офіційного Інтернет-представництва Національного банку. Разом з тим Національний банк забезпечує безперебійну роботу вебпорталу для подання звітності в електронному форматі.

У результаті російської агресії збільшилися ризики у сфері охорони праці та негативного впливу на довкілля і природні ресурси:

- ризик настання нещасних випадків з працівниками та погіршення умов праці;
- ризик пошкодження мереж водопостачання і водовідведення, як наслідок – забруднення земельних ділянок, водоєм та підземних вод;
- ризик аварій, пожеж та інших надзвичайних ситуацій, як наслідок – небезпека для життя і здоров'я працівників та довіклля.

Військові дії росії ведуть до порушення всіх чинних норм міжнародного права щодо охорони природи, сталого розвитку, гуманітарного права, основних норм моралі та принципів людського співіснування.

З метою додаткової мотивації та матеріальної підтримки працівників Національного банку ухвалено низку рішень, зокрема:

- на період дії воєнного стану заробітна плата працівникам виплачується щотижня;
- здійснюються додаткові мотиваційні виплати тим працівникам, хто забезпечує безперебійну роботу та виконання надважливих завдань;
- для фінансової підтримки працівників, яким оголошено простій (тим, які через специфіку функцій/робіт не можуть працювати дистанційно), на період дії воєнного стану в Україні надається матеріальна допомога;
- передбачено надання матеріальної допомоги для вирішення соціально побутових питань працівникам, чиє житло частково чи повністю зруйноване внаслідок бойових дій.

Запроваджено надання безповоротної фінансової допомоги працівникам Національного банку, які долучилися до лав Збройних Сил України та територіальної оборони, а пораним бійцям надається додаткова допомога, зокрема на реабілітацію.

Надано фінансову допомогу членам Первинної профспілкової організації працівників Національного банку, які:

- виховують трьох та більше дітей;
- мають статус багатодітної родини або виховують діток з інвалідністю.

Російська агресія призвела до закриття Міністерством юстиції України доступу до державних реєстрів України в умовах воєнного стану, зокрема, до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, Державного реєстру обтяжень рухомого майна, Державного земельного кадастру, Єдиного державного реєстру судових рішень та інших, що ускладнило роботу Національного банку з проблемними активами.

Унаслідок цього:

- Фонд гарантування вкладів фізичних осіб (далі – ФГВФО) тимчасово призупинив продаж активів

(майна), переданих неплатоспроможними банками у заставу Національному банку;

- Національний банк тимчасово призупинив реалізацію майна, набутого ним у рахунок погашення заборгованості банків за наданими кредитами рефінансування;
- ДП "СЕТАМ" тимчасово призупинило торги з примусової реалізації майна;
- органи державної виконавчої служби не в повному обсязі вчиняють виконавчі дії у виконавчих провадженнях зі стягнення на користь Національного банку заборгованості з поручителів неплатоспроможних банків (не проводять описи, призупиненні відрахування з доходів боржників, неможливо проводити оцінку майна тощо).

Крім того, є істотний ризик зниження вартості активів (майна), заставлених Національному банку або набутих ним у власність, з огляду на вірогідність їх пошкодження, знищення або у зв'язку з їх розташуванням на тимчасово окупованих росією територіях і втрату предметів застави у зв'язку з протиправними діями російських військових.

З перших днів оголошення воєнного стану в Україні Національний банк здійснив усі необхідні дії для забезпечення безперебійного функціонування інформаційної інфраструктури як фінансового сектору України, так і Національного банку. З цієї метою введено в дію резервний центр оброблення даних Національного банку замість основного. Таким чином забезпечено безперебійну роботу всіх інформаційних систем, віднесених до об'єктів критичної інформаційної інфраструктури Національного банку та банківської системи України.

Також забезпечено організацію резервних робочих місць, їх технічне забезпечення та відповідні заходи безпеки, що дало можливість організувати безперервну роботу всіх критичних служб та підрозділів Національного банку з перших годин війни. Досвід організації дистанційного режиму роботи під час карантинних заходів протягом пандемії та досягнення показників виконання першого року функціональної стратегії щодо мобільності робочих місць працівників Національного банку дали змогу забезпечити можливість працівникам Національного банку працювати дистанційно.

Частина 2. Цілі та стратегії

2.1. Візія, Місія, корпоративні цінності Національного банку

Візія

Національний банк – сучасний, інноваційний, відкритий і незалежний центральний банк, який є лідером розвитку фінансової екосистеми, дбає про користувачів фінансових послуг, інтегрований до європейської спільноти центробанків, має довіру суспільства та міжнародних партнерів.

Місія

Місією Національного банку є забезпечення цінової та фінансової стабільності з метою сприяння сталому економічному розвитку України.

Корпоративні цінності

Цінності, якими керується Національний банк у своїй роботі, є “5П”:

патріотизм – Національний банк діє в інтересах громадян та держави;

професійність – Національний банк ефективний, прагне досконалості, створює сприятливе середовище для інновацій, розвитку та поширення нових ідей;

прозорість – Національний банк відкритий, послідовний та логічний в прийнятті рішень;

порядність – Національний банк чесний та відповідальний, завжди дотримується стандартів ділової етики;

партнерство – Національний банк підтримує діалог та партнерські відносини, поважає різноманітність ідей та позицій, має спільне бачення та довіру, працює разом для реалізації Місії Національного банку.

2.2. Тренди та виклики сьогодення для Національного банку

Аналізуючи зовнішнє середовище, Національний банк зосередив свою увагу на політичних, економічних, соціальних та технологічних трендах, які стануть вирішальними факторами впливу на розвиток економіки та фінансової системи України в найближчі роки.

Основним викликом стане подолання не тільки наслідків пандемії, а й спричиненої нею світової економічної кризи. Під час розроблення Стратегії Національного банку, зокрема, визначено та враховано такі фактори.

Політичний контекст:

- Україна й надалі рухатиметься в напрямі європейської інтеграції, наближення українського законодавства до права ЄС;
- Україна продовжує структурні реформи та розвиток інституцій;
- найбільшою перешкодою для активнішої інтеграції в європейську спільноту та залучення масштабних інвестицій є брак належної судової реформи, яка залишається очікуваною та нагальною потребою суспільства;
- зберігаються ризики ескалації військової агресії росії на сході країни, що є суттєвою перешкодою для внутрішніх та зовнішніх інвестицій.

Економічний контекст:

- у зовнішній економічній політиці Україна поглиблює взаємовідносини з ЄС з метою набуття членства в ЄС, також особлива увага приділяється співпраці з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ);
- розвивається напрям “зелене” фінансування, збільшуються інвестиції у захист навколишнього середовища, раціональне використання природних ресурсів;
- підвищується прозорість фінансових операцій та рівня соціальної відповідальності;
- популяризація та поширення криптоактивів спонукають держави до розроблення оптимального правового регулювання;
- продовжуватиметься трудова міграція та старіння населення.

Соціальний контекст:

- епідемічна ситуація в Україні та викликана цим соціальна напруга через карантинні обмеження визначатиме рівень довіри до державних та фінансових інституцій;
- цифровізація та подальший розвиток технологій сприятимуть популяризації фінансових послуг, зокрема зростанню фінансової інклюзії, споживанню фінансових послуг онлайн та збільшенню попиту на безготівкові операції;
- конкуренція за персонал з боку ІТ-сектору ускладнює залучення фахівців до банківського сектору.

Технологічний контекст:

- розвиток цифровізації та технологій штучного інтелекту сприятиме збільшенню попиту на автоматизацію, роботизацію, на готові, швидкі технології та рішення, спрямовані на забезпечення безпеки;
- фінансові послуги персоналізуються: банки та страхові компанії конкурують за клієнта,

- впроваджуючи зручні мобільні додатки, використовуючи дані про клієнта та його споживчу поведінку, персоналізують свої послуги для підтримки лояльності клієнтів;
- центральні банки окремо зосереджують увагу на регулюванні технологічних компаній, які надають фінансові послуги.

Сучасні виклики зовнішнього середовища потребують своєчасних та ефективних методів реагування на них, відповідних внутрішніх змін, спрямованих на розвиток інструментів управління, стратегічного бачення, підвищення операційної ефективності, оптимізацію процесів, посилення залученості співробітників, удосконалення комунікації, підвищення професійних та особистісних навичок.

Національний банк продовжує трансформацію своєї внутрішньої структури та вже здійснив багато якісних змін у кожному з цих напрямів.

Для ефективної внутрішньої трансформації у відповідь на зовнішні виклики та потреби клієнтів слід розуміти сильні та слабкі сторони Національного банку як організації.

Сильні сторони:

- інституційна зрілість;
- фінансова, інституційна та операційна незалежність Національного банку, яка забезпечена законодавством України;
- трансформована сучасна інституція з сильними базовими умовами для розвитку;
- експертність, аналітика, високий професійний рівень працівників;
- можливість ініціювати та втілювати складні проекти;
- цінності Національного банку, принципова команда лідерів;
- добра репутація Національного банку як роботодавця;
- кадрова політика здійснюється відповідно до вимог ринку: відкритість конкурсів, ринкові умови праці;
- проектне управління;
- колегіальна система прийняття рішень, система комітетів;
- ефективна система зовнішніх комунікацій;
- наявність стратегічного бачення, розуміння орієнтирів і напрямів розвитку фінансової екосистеми;
- розуміння потреб та цінностей клієнтських груп.

Слабкі сторони:

- труднощі із залученням висококваліфікованого персоналу;
- складність і забюрократизованість процесів;
- недостатня внутрішня інноваційність та технологічність;
- різна швидкість розвитку підрозділів;
- часткова несинхронізованість дій підрозділів;

- потреба організації у цифровій трансформації;
- значні політичні ризики;
- різні темпи реалізації вже прийнятих важливих та складних інституційних рішень.

“Зелені” фінанси

Національний банк презентував комплексне бачення побудови та майбутнього розвитку сталого фінансового сектору в Україні – Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року. <https://bank.gov.ua/ua/news/all/politika-natsionalnogo-banku-ukrayini-schodo-rozvitku-stalogo-finansuvannya-na-period-do-2025-roku>

Цей документ, розроблений у співпраці з Міжнародною фінансовою корпорацією, спрямований на формування майбутнього ландшафту сталого фінансування в Україні. Він містить детальний опис завдань та нового інструментарію для наближення діяльності українських фінансових установ до найкращих світових стандартів інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги.

Також Національний банк розробив зміни до Методичних рекомендацій щодо організації корпоративного управління в банках України стосовно впровадження аспектів ESG.

2.3. Стратегічні цілі Національного банку до 2025 року

Стратегія Національного банку охоплює три ключові напрями, які визначаються дванадцятьма стратегічними цілями та стосуються розвитку ролі Національного банку в економіці України, його впливу на фінансову екосистему, а також трансформації внутрішнього середовища інституції:

Напрямок 1. Сприяння відновленню та розвитку економіки.

- Ціль 1. Підтримання макростабільності.
- Ціль 2. Відновлення кредитування економіки.
- Ціль 3. Розвиток ринку фінансових послуг.
- Ціль 4. Розвиток інфраструктури ринків капіталу.

Напрямок 2. Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки.

- Ціль 5. Розвиток безготівкової економіки.
- Ціль 6. Підвищення рівня фінансової інклюзії.
- Ціль 7. Розвиток інновацій фінансового сектору.
- Ціль 8. Кіберзахист фінансового сектору.

Напрямок 3. Інституційний розвиток та операційна досконалість Національного банку.

- Ціль 9. Підвищення операційної ефективності роботи Національного банку.

- Ціль 10. Партнерство та комунікація зі стейкхолдерами Національного банку.
- Ціль 11. Цифрова трансформація Національного банку.
- Ціль 12. Національний банк – найкращий роботодавець.

Як відповідь на світову економічну кризу та локальні економічні проблеми України перший стратегічний напрям – “Сприяння відновленню та розвитку економіки” – покликаний за допомогою гнучкої та продуманої політики подолати наслідки коронакризи, що спричинила найглибшу економічну рецесію за століття, загрожуючи здоров’ю та добробуту населення, порушуючи економічну діяльність. Чіткі відповіді в макроекономічній, монетарній та фінансовій політиці дадуть змогу підтримати учасників екосистеми, зберегти темпи розвитку фінансових сервісів та мінімізувати економічні збитки.

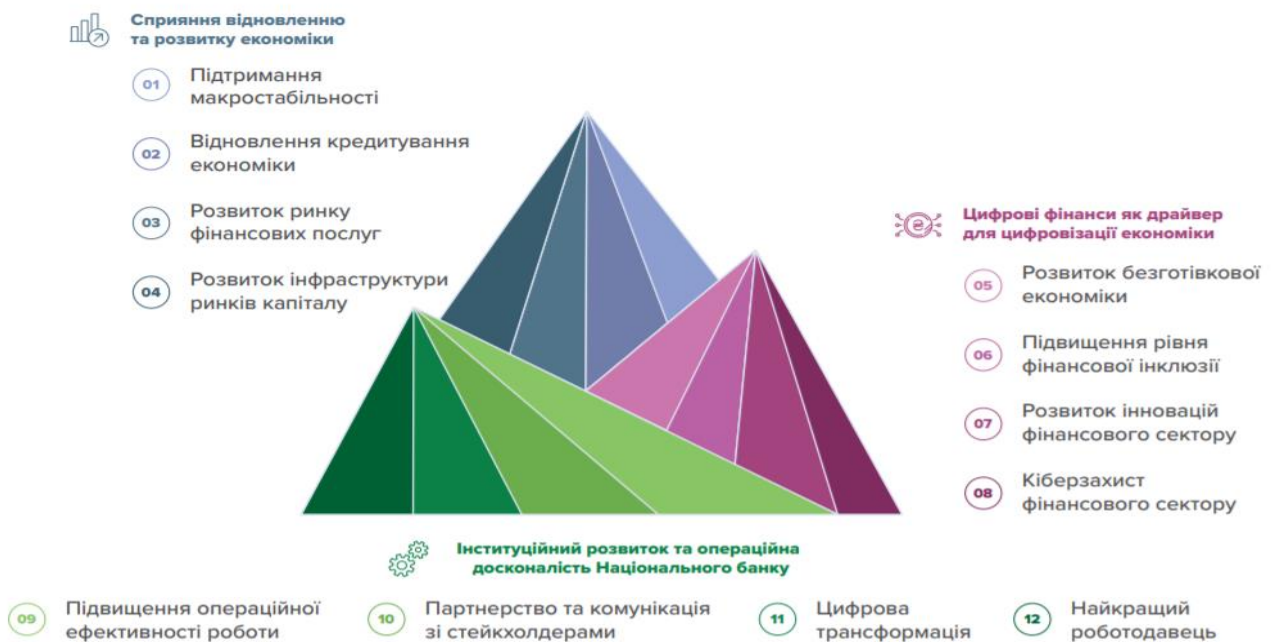
Цифровізація швидко змінює та переформатовує економіку й суспільство. Це стимулює підприємницькі інновації, продуктивність та економічне зростання.

Національний банк не залишається осторонь цифрових трансформаційних процесів у фінансовому секторі. Як відповідь на виклики, пов’язані з цифровізацією життя, економіки та фінансів, другий стратегічний напрям – “Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки” – має на меті стимулювання продуктивності, зайнятості та конкурентоспроможності галузей економіки в майбутньому та створення фундаменту для української “Industry 4.0”.

У контексті бурхливого розвитку фінансової екосистеми та розширення мандата Національного банку потрібно й надалі розбудовувати інституційну спроможність і незалежність організації, примножити наявні здобутки, проактивно діяти серед полісмейкерів та гравців ринку, утримувати власні таланти та залучати до команди Національного банку найталановитіші кадри з ринку. Для цього потрібно продовжувати внутрішню трансформацію Національного банку, тому третій стратегічний напрям – “Інституційний розвиток та операційна досконалість” – покликаний поліпшити реалізацію Місії та Візії Національного банку через внутрішні зміни.

Стратегічні напрями розвитку та цілі Національного банку до 2025 року

Частина 3. Ресурси, ризики та відносини

Ресурси

З метою провадження своєї діяльності для створення продуктів/ціннісної пропозиції для своїх клієнтів та досягнення цілей згідно зі своїм мандатом Національний банк використовує такі типи ресурсів:

- фінансові;
- людські;
- виробничі;
- інтелектуальні;
- соціально-репутаційні;
- природні.

3.1. Фінансові ресурси

Фінансові ресурси включають наявні засоби, які Національний банк використовує для виконання своїх функцій і надання послуг та які надходять через фінансування або створюються в результаті операцій або інвестицій.

Національний банк використовує такі види фінансових ресурсів: залучені кошти та власний капітал, а саме вкладений та зароблений капітал.

Залучені кошти, зокрема, уключають кошти, залучені від іноземних та міжнародних організацій з метою реалізації політики Національного банку:

- кредити, отримані від іноземних банків та організацій;
- кошти, отримані від МВФ, зокрема зобов'язання зі сплати внесків за квотою, зобов'язання за купівлею СПЗ (отримані кредити), зобов'язання за розподілом СПЗ.

Залучені кошти представлені в Консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку як зобов'язання та призводять до витрат, що визнаються у Консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

Вкладений капітал – це статутний капітал, що є державною власністю, розмір його становить 100 мільйонів гривень. Джерелами формування статутного капіталу є частина прибутку до розподілу, а за необхідності – Державний бюджет України.

Зароблений капітал уключає нерозподілений прибуток та резерви, що створюються за рахунок прибутку. Національний банк створює:

- загальні резерви, які використовуються на покриття його збитків та формуються на щорічній основі за рахунок розподілу частини прибутку, що зароблений протягом року;
- резерви переоцінки, які створюються на покриття нереалізованих витрат від переоцінки фінансових інструментів, монетарного золота та банківських металів.

Власний капітал Національного банку представлений у відповідному розділі Консолідованого звіту про фінансовий стан.

Загальні резерви формуються шляхом розподілу частини прибутку поточного року. Резерви переоцінки формуються шляхом накопичення результатів переоцінки фінансових інструментів, що здійснюється протягом року та визнається в Консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід Національного банку.

Детальна інформація щодо управління капіталом Національного банку міститься в примітці 28 до Консолідованої фінансової звітності Національного банку.

3.1.1. Прогноз прибутку до розподілу

Згідно з вимогами Закону про Національний банк Національний банк визначає прибуток до розподілу та у визначених Законом частинах розподіляє його до власного капіталу та державного бюджету. Тому можливість прогнозувати ці показники є важливою як з точки зору оцінювання майбутнього фінансового стану, розміру власного капіталу, так і в межах участі в середньостроковому бюджетному плануванні.

У Національному банку впроваджено процес фінансового прогнозування. У межах цього процесу прогнозується фінансовий стан (активи, зобов'язання, власний капітал), доходи та витрати Національного банку, що, в свою чергу, дає можливість прогнозувати прибуток до розподілу та його розподіл. Прогнозування може здійснюватися:

- на середньостроковому горизонті (тобто на три роки), що, зокрема, здійснюється для повідомлення органів влади про прогнозні перерахування до бюджету від Національного банку;
- на поточний рік – для отримання оперативнішої інформації про фінансовий стан на кінець року та прибуток до розподілу за його підсумками.

Базою для прогнозу прибутку до розподілу є макроекономічний прогноз (далі – макропрогноз), який затверджується Правлінням Національного банку в межах прийняття рішень з монетарної політики. Макропрогноз містить інформацію про прогнозні очікування Національного банку щодо показників монетарної бази, обсягу міжнародних резервів та прогнозні операції з ними, курсу гривні до іноземних валют, облікової ставки та індексу споживчих цін. Крім того, вхідними параметрами для прогнозу прибутку до розподілу є прогноз операцій на відкритому ринку, у тому числі дохідність інструментів в іноземній валюті, прогнозні обсяги комісійних та інших доходів та витрат, прогнозні очікування погашення простроченої заборгованості за кредитами банкам та формування/розформування резервів за ними тощо.

Усі вхідні параметри інтегруються до фінансової прогнозової моделі та обробляються в ній. Крім того, відбувається розрахунок низки показників згідно з алгоритмами, закладеними в моделі. Важливим елементом прогнозування є використання експертних припущень, які в умовах невизначеності дають можливість прогнозувати майбутні показники. Додатково може здійснюватися сценарне моделювання для представлення різних сценаріїв розвитку подій залежно від варіювання вхідних параметрів та експертних припущень.

3.1.2. Планування та контроль адміністративних витрат

Національний банк для забезпечення своєї діяльності складає кошторис адміністративних витрат на плановий рік, який затверджується Радою Національного банку до 15 листопада поточного року.

Кошторис адміністративних витрат включає:

- витрати на утримання персоналу;
- адміністративно-господарські та інші витрати;
- амортизаційні відрахування;
- відрахування в резерви за активами та інші відрахування;
- інвестиції, що спрямовуються на забезпечення діяльності.

Планування фінансових ресурсів здійснюється відповідно до потреб підрозділів Національного банку та Ради Національного банку на плановий рік з метою виконання завдань та досягнення стратегічних цілей Національного банку.

Дотримуючись принципів прозорості та ефективності витрат, що здійснює Національний банк, на законодавчому рівні впроваджено нагляд за витратами:

- відповідно до Закону про Національний банк річна фінансова звітність розкриває витрати Національного банку;

- звітність перевіряється аудиторською фірмою, що визначається за результатами проведення процедур закупівлі згідно із Законом України "Про публічні закупівлі";
- незалежна Рада Національного банку, якій підзвітний Національний банк, затверджує кошторис адміністративних витрат, до якого входять витрати на забезпечення діяльності Національного банку, та контролює хід його виконання протягом року;
- перевірка стану виконання кошторису адміністративних витрат Національного банку та зобов'язань з перерахування коштів до Державного бюджету України за кожний рік здійснюється Рахунковою палатою. Інформацію про результати перевірки Рахункова палата надсилає Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України, Президентіві України.

Звіт про планові та фактичні витрати, здійснені Національним банком за звітний період, щомісячно розглядає Бюджетний комітет, щоквартально – Правління та Рада Національного банку.

Затвердження та використання кошторису адміністративних витрат Національного банку контролюються відповідно до вимог розпорядчих актів та процедур внутрішнього контролю Національного банку, а закупівлі здійснюються публічно, на конкурентних засадах.

У Національному банку діє система внутрішнього контролю витрат. Усі витрати контролюються щодо обґрунтованості, економічної доцільності, відповідності цін та належної якості товарів, робіт, послуг.

У Національному банку діє система з управління витратами Національного банку, яка, зокрема, полягає у визначенні загальних витрат, що виникають у результаті діяльності підрозділів Національного банку з метою досягнення стратегічних цілей, здійсненні обліку та аналізу витрат, оцінюванні ефективності використання ресурсів і пошуку резервів економії витрат.

Одним із інструментів процесу управління витратами Національного банку є алокація витрат, яка здійснюється в Національному банку з 2019 року.

Алокація витрат полягає в розподілі витрат кошторису адміністративних витрат центрального апарату Національного банку (за винятком відрахування до резервів за активами та інші відрахування, що не підлягають розподілу) за трьома об'єктами алокації витрат: структурними підрозділами, процесами другого рівня та визначеними функціями Національного банку.

За результатами алокації витрат регулярно формується звітність, яка містить інформацію (на звітну дату та в динаміці) щодо вартості структурних підрозділів, процесів другого рівня та визначених функцій Національного банку. Інформація, надана в такій звітності,

використовується під час оцінювання ефективності підрозділів, процесів другого рівня та виявлення шляхів оптимізації витрат, прийняття рішень у межах управління витратами та діяльністю Національного банку.

3.2. Людські ресурси

Людські ресурси включають працівників Національного банку, їх компетенції, здібності, досвід та мотивацію до діяльності з метою виконання Національним банком його функцій, надання послуг та досягнення цілей.

Національний банк використовує під час провадження своєї діяльності людські ресурси, що представлені його персоналом:

- фахівцями, діяльність яких спрямована на виконання Національним банком його функцій як центрального банку;
- робітниками – обслуговуючим персоналом, який забезпечує функції господарського забезпечення (водії, прибиральники, працівники комплексу харчування тощо).

Людські ресурси не визнаються в Консолідованому звіті про фінансовий стан, оскільки для цього виду ресурсу не виконуються критерії визнання – Національний банк не має контролю. Однак у Консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід за цим видом ресурсу визнаються витрати на утримання персоналу та інші витрати, резерви під забезпечення та інші витрати.

Кадрова політика

Національний банк забезпечив виконання основних завдань і функцій із супроводження та адміністрування персоналу згідно з вимогами КЗпП України і розпорядчих актів Національного банку. Упродовж 2021 року на роботу до Національного банку прийнято 329 працівників, звільнено з роботи – 365. Здійснювалося документальне супроводження та оформлення відповідних документів у сфері роботи з персоналом, супроводження відсутності працівників на роботі (видання наказів про відпустки всіх видів, іншої відсутності, увільнення від роботи у зв'язку з виконанням військового обов'язку, оголошення простою у зв'язку з карантинними заходами, облік робочого часу у відрядженнях, опрацювання листків непрацездатності).

Політика оплати праці

Національний банк прагне створити сучасні умови для утримання найкращих працівників та залучення професіоналів. Ураховуючи високу конкуренцію на ринку праці, система винагороди працівників орієнтована на їх індивідуальні потреби та спрямована на забезпечення

Упроваджена та діє корпоративна культура ощадливого використання ресурсів підрозділами Національного банку. Зокрема, у межах системи мотивації персоналу передбачена залежність премій керівників окремих підрозділів від показників економії витрат.

задоволеності та вмотивованості для ефективного виконання покладених функцій та досягнення поставлених цілей.

Національний банк використовує такі елементи сукупної винагороди: компенсації, бенефіти, управління ефективністю, розвиток та визнання, work-Life balance. В основі системи – грейдинг посад, який здійснюється також з метою аналізу цінності посад, процесів та функцій.

Компенсації – сукупність грошових виплат, які формують дохід працівника. До них у Національному банку належать основна заробітна плата (базова частина винагороди), яка встановлюється у вигляді посадових окладів у межах затверджених мінімальних та максимальних значень для кожного грейду посади, та додаткова заробітна плата (змінна частина винагороди), яка встановлюється у вигляді надбавок, доплат, премій.

Бенефіти – грошова винагорода чи сервіс, який надається додатково до компенсацій, для покриття певних потреб працівників.

Розуміючи ризики зовнішнього середовища та прагнучи забезпечити захищеність, Національний банк пропонує працівникам виплати матеріальної допомоги на їх лікування та лікування членів їх сімей, виплати на поховання працівників Національного банку; компенсаційні виплати працівникам у разі їхнього звільнення з Національного банку; інші виплати (відрахування), зокрема відрахування Національним банком пенсійних внесків на користь працівників Національного банку до Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку України, сплата страхових платежів за договором добровільного медичного страхування, відрахування внесків Національного банку до Первинної профспілкової організації працівників Національного банку України, на культурно-масову та оздоровчу роботу.

Національний банк дотримується вимог законодавства, водночас відстежуючи статистичні показники рівня винагороди на ринку оплати праці, тенденції; зберігає та вдосконалює найкращу власну практику та політику, піклується про рівень внутрішнього сервісу, зокрема, шляхом автоматизації процесів.

3.3. Виробничі ресурси

Виробничі ресурси включають виробничі (а не природні) фізичні об'єкти, які використовуються Національним банком у процесі виконання своїх функцій та надання послуг.

До виробничих ресурсів Національного банку належать:

- основні засоби (будівлі та споруди, транспортні засоби, машини та обладнання, інструменти, прилади та інвентар, капітальні вкладення в основні засоби);
- інвестиційна нерухомість;
- запаси матеріальних цінностей;
- інші подібні активи.

Виробничі ресурси представлені в Консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку як активи та призводять до витрат, що визнаються в Консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

Управління державним нерухомим майном

Відповідно до Закону про Національний банк майно Національного банку є об'єктом права державної власності та закріплене за Національним банком на праві господарського відання.

Об'єктами управління є:

- власне нерухоме майно Національного банку;
- нерухоме майно, отримане Національним банком у процесі звернення стягнення застави за кредитами рефінансування.

На виконання заходів Функціональної стратегії Національного банку "Стратегія розвитку інфраструктури та корпоративного забезпечення діяльності на 2021–2024 роки" та для забезпечення ефективного управління нерухомим майном, оптимізації портфеля нерухомого майна Національного банку, визначення раціональності функціонального використання наявних адміністративних та господарських площ, а також розроблення заходів щодо їх оптимізації, опрацювання та визначення доцільності реалізації проєктів, розроблених у попередні роки, затверджено перелік нерухомого майна Національного банку.

Станом на 31 грудня 2021 року до сфери управління Національного банку належало та було внесено до Єдиного реєстру об'єктів державної власності 346 об'єктів власного нерухомого майна, з яких: 47 земельних ділянок та 299 будівель та інженерних споруд. За класифікатором нерухомого майна обліковувалось 150 будівель, серед яких: житлові – 4, нежитлові – 126 та інші – 20, а також 149 інженерних споруд.

Політика управління набутим заставленим майном

Національний банк надає кредити банкам під забезпечення у вигляді цінних паперів, нерухомого та рухомого майна, майнових прав за кредитними договорами, інших видів застави.

Детальнішу інформацію щодо видів забезпечення та покриття ними кредитів, наданих банкам, наведено в примітці 10 до Консолідованої фінансової звітності Національного банку.

Згідно з договорами застави заставлене майно залишається в управлінні та зберігається у заставодавця до часу звернення на нього стягнення з метою погашення заборгованості за кредитним договором, якщо є порушення зобов'язання.

Погашення заборгованості за непрацюючими кредитами, наданими банкам, здійснювалося шляхом погашення за рахунок коштів, отриманих від застави, зокрема продажу, а також за рахунок набуття заставного майна у власність Національного банку.

Відповідно до Закону про Національний банк Національний банк здійснює набуття з метою покриття заборгованості Національного банку будь-яких прав та активів за умови їх відчуження в найкоротший строк.

Частина друга статті 73 Закону про Національний банк передбачає, що Національний банк здійснює відчуження майна, набутого у власність у рахунок погашення боргу за наданими банкам кредитами для підтримки ліквідності у визначеному ним порядку, без погодження з іншими органами державної влади.

У балансі Національного банку станом на 31 грудня 2021 року обліковувалось 4 об'єкти нерухомого майна загальною площею 17,2 тис. кв. м, 1 майновий комплекс, що складається з 65 будівель та споруд загальною площею 27,8 тис. кв. м, та 135 земельних ділянок загальною площею 563,8 га, загальною балансовою вартістю 576,3 мільйона гривень (без урахування ПДВ), набуті Національним банком у власність у рахунок часткового погашення заборгованості за наданими кредитами рефінансування, з метою їх подальшого продажу за найвищою ціною в найкоротший строк.

У 2021 році Національний банк реалізував 27 активів за загальною ціною 161 мільйон гривень (без врахування ПДВ).

Інформацію про відчуження Національним банком у рахунок погашення заборгованості за кредитами та набуття у власність такого виду майна наведено в частині 4 цього звіту.

3.4. Інтелектуальні ресурси

Інтелектуальні ресурси включають нематеріальні активи, що базуються на знаннях.

Національний банк використовує такі види інтелектуальних ресурсів:

- нематеріальні активи (програмне забезпечення, як придбане, так і самостійно розроблене, ліцензії, сайти, інформація та бази даних, авторські права, права користування тощо);
- організаційні ресурси – знання, дослідження та бази знань, накопичені в Національному банку, системи, процеси та процедури.

Нематеріальні активи Національного банку, які визнані та представлені в Консолідованому звіті про фінансовий стан як активи, включають переважно програмне забезпечення зовнішніх розробників та ліцензії на право користування програмними продуктами, які мають кінцевий термін використання та призводять до витрат,

3.5. Соціально-репутаційні ресурси

Соціально-репутаційні ресурси включають інститути та відносини в межах спільнот і між групами зацікавлених сторін та іншими групами, здатність ділитися інформацією з метою збільшення індивідуального та колективного достатку

Національний банк використовує такі види соціально-репутаційних ресурсів:

- цінності Національного банку, Кодекс етики працівників Національного банку України (далі – Кодекс) та норми поведінки, у тому числі антикорупційні;
- взаємовідносини зі стейкхолдерами (зацікавленими сторонами);
- нематеріальні активи, пов'язані з репутацією та брендом;
- соціальні ліцензії на роботу – законодавчо надані права на виконання основних функцій Національного банку.

Соціально-репутаційні ресурси не визнаються в Консолідованому звіті про фінансовий стан, оскільки не задовольняють критеріїв їх визнання як об'єктів фінансових звітів. Однак для їх розроблення та супроводження Національний банк несе витрати, які визнаються в Консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід переважно як адміністративно-господарські та інші витрати.

Кодекс етики

Кодекс затверджений з метою посилення інституційної спроможності Національного банку.

що визнаються в Консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід переважно як адміністративно-господарські та інші витрати.

Програмне забезпечення власної розробки, розроблена Національним банком офіційна сторінка, бази даних, права користування земельними ділянками державної власності не задовольняють критеріям їх визнання як активів, а тому не визнаються у Консолідованому звіті про фінансовий стан. Однак для їх розроблення та супроводження Національний банк несе витрати, які визнаються в Консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

Детальну інформацію про розвиток досліджень у Національному банку, модернізацію систем звітності і розвиток відкритих даних, розвиток ІТ-технологій, безпеку інформації та кіберзахист наведено в частині 4 цього звіту.

Положення Кодексу поширюються не лише на працівників, а й на постачальників, консультантів, осіб, які проходять стажування, та інших осіб, які співпрацюють з Національним банком.

Кодекс разом із цінностями Національного банку є фундаментом, на якому ґрунтується корпоративна культура Національного банку, необхідна для реалізації Місії та досягнення Візії Національного банку.

У 2021 році проведено заходи для працівників із популяризації оновлених цінностей Національного банку відповідно до ухваленої Стратегії Національного банку до 2025 року. Розпочато процес розроблення змін до Кодексу, приведення його у відповідність до Стратегії Національного банку України до 2025 року, законодавства України та розпорядчих актів Національного банку. У межах програми розвитку працівників, які є наставниками, проведено навчання про Кодекс, за допомогою розгляду кейсів дізналися про прийнятні моделі етичної поведінки.

Антикорупційна політика

Політика Національного банку щодо запобігання та протидії корупції ґрунтується на принципах доброчесності на публічній службі, формування "нульової толерантності" до будь-яких проявів корупції, невідворотності покарання за корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення, прозорості та відкритості діяльності.

У 2021 році робота із запобігання корупції здійснювалася відповідно до вимог антикорупційного законодавства та Антикорупційної програми Національного банку України

на 2020–2021 роки, затвердженої рішенням Правління Національного банку.

Національний банк на постійній основі здійснює такі заходи, спрямовані на запобігання, виявлення, усунення та протидію корупції:

- застосування принципу колегіальності в разі прийняття важливих рішень;
- регламентація процесів діяльності підрозділів Національного банку;
- контроль за дотриманням працівниками Національного банку антикорупційних обмежень, вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, інших вимог законодавства у сфері запобігання корупції;
- проведення періодичної оцінки корупційних ризиків у діяльності Національного банку та реалізація заходів щодо усунення (мінімізації) виявлених корупційних ризиків;
- проведення антикорупційної оцінки проєктів розпорядчих актів Національного банку;
- контроль за своєчасністю подання посадовими особами Національного банку декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- проведення серед працівників Національного банку роз'яснювальної роботи щодо положень антикорупційного законодавства, надання методичної та консультаційної допомоги з питань додержання законодавства щодо запобігання корупції;
- формування у працівників Національного банку культури повідомлення про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, надання методичної допомоги та консультацій щодо здійснення таких повідомлень;
- здійснення інших заходів, визначених вимогами антикорупційного законодавства.

Організація охорони праці

Основним пріоритетом діяльності Національного банку в галузі охорони праці є створення в кожному структурному підрозділі умов праці відповідно до нормативно-правових актів, а також забезпечення додержання вимог законодавства щодо прав працівників у цій галузі, а саме:

- створення та підтримка безпечних умов праці на кожному робочому місці;
- навчання та інструктажі працівників з питань охорони праці, з надання першої медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків і правил поведінки в разі виникнення аварії;
- на робочих місцях, де зафіксовано перевищення граничних меж небезпечних та шкідливих виробничих факторів, застосування дієвих заходів щодо зменшення їх впливу на здоров'я працівників;
- гарантування та надання працівникам пільг та компенсацій за важкі та шкідливі умови праці;

- забезпечення працівників спеціальним одягом, спеціальним взуттям та іншими засобами індивідуального та колективного захисту;
- забезпечення безперервності та ефективності функціонування системи управління охороною праці, організація і проведення контролю за станом охорони праці на відповідність вимогам державних нормативно-правових актів з охорони праці;
- забезпечення належного утримання будівель і споруд, виробничого обладнання та устаткування, моніторинг за їх технічним станом;
- забезпечення протипожежного стану на об'єктах та транспортних засобах;
- забезпечення цілодобового функціонування систем протипожежного захисту та оповіщення про пожежу;
- забезпечення усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань, та здійснення профілактичних заходів, визначених комісіями за підсумками розслідування цих причин;
- запровадження ризик-орієнтованого менеджменту до організації трудової діяльності працівників Національного банку з метою запобігання виникненню потенційних небезпек та їх класифікації;
- упровадження прогресивних технологій, досягнення науки і техніки, засоби механізації та автоматизації виробництва, вимоги ергономіки, позитивний досвід з охорони праці тощо;
- організація процесу безпечного виконання робіт та надання послуг;
- організація лабораторних досліджень умов праці, оцінка технічного стану виробничого обладнання та устаткування, атестація робочих місць на відповідність нормативно-правовим актам з охорони праці;
- розроблення і затвердження положень, інструкцій, інших актів з охорони праці, що діють у межах організації;
- здійснення заходів, пов'язаних із впливом пандемії, спричиненої COVID-19.

Національним банком упроваджено та застосовуються:

- внутрішнє спеціальне навчання з питань охорони праці за дев'ятьма тематичними програмами та Програмою пожежно-технічного мінімуму для працівників підрозділів центрального апарату Національного банку, які виконують роботи підвищеної небезпеки (у тому числі і підвищеної пожежної небезпеки);
- інструктажі з питань охорони праці та пожежної безпеки (вступні та на робочих місцях) для працівників підрозділів центрального апарату Національного банку, практикантів, стажерів та підрядних організацій;
- спеціальне навчання і перевірка знань керівників та працівників відповідних нормативно-правових актів з охорони праці. Спеціальні навчання проходить як безпосередньо в Національному банку, так і в навчальних центрах;

- положення, інструкції, інші акти з охорони праці, що діють у межах Національного банку, та встановлюють правила виконання робіт і поведінки працівників Національного банку та сторонніх осіб на території, у виробничих приміщеннях, на будівельних майданчиках, робочих місцях відповідно до нормативно-правових актів з охорони праці. Працівників забезпечено безоплатно нормативно-правовими актами та нормативно-розпорядчими актами Національного банку з охорони праці;
- затверджено інструкції з охорони праці;
- порядок організації виконання робіт з підвищеною небезпекою та впроваджена нарядна система допуску;
- норми безоплатної видачі спеціального одягу, спеціального взуття та інших засобів індивідуального захисту;
- засоби колективного захисту, знаки безпеки та системи контролю;
- санітарно-дезінфікуючі обробки приміщень, забезпечення медичними масками, контроль за станом здоров'я працівників, вакцинація працівників та членів їх сімей;
- ідентифікація потенційно небезпечних ситуацій, об'єктів та засобів та впровадження превентивних заходів, що передбачають розроблення та реалізацію заходів та методів управління небезпеками і можливостями;
- контроль за додержанням працівниками технологічних процесів, правил поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, використанням засобів колективного та індивідуального захисту, виконанням робіт відповідно до вимог з охорони праці;
- пропаганда безпечних методів праці та співробітництво з працівниками в галузі охорони праці;
- фінансування профілактичних заходів з охорони праці, виконання загальнодержавної, галузевих та регіональних програм поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, інших державних програм, спрямованих на запобігання нещасним випадкам та професійним захворюванням;
- регулювання питань охорони праці в колективному договорі, що передбачають забезпечення працівникам соціальних гарантій у галузі охорони праці на рівні, не нижчому за передбачений законодавством, їх обов'язки, а також комплексні заходи щодо досягнення встановлених нормативів безпеки, гігієни праці та виробничого середовища, підвищення наявного рівня охорони праці, запобігання випадкам виробничого травматизму, професійного захворювання, аваріям і пожежам;
- громадський контроль, що здійснюється Первинною профспілковою організацією працівників Національного банку, за додержанням законодавства про охорону праці, створенням безпечних і нешкідливих умов праці, належних виробничих та санітарно-побутових умов, забезпеченням працівників спецодягом,

спецвзуттям, іншими засобами індивідуального та колективного захисту.

Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку України

Мета Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку України – залучення до роботи в системі Національного банку висококваліфікованих фахівців, зменшення плинності кадрів, створення гідної підтримки для учасників після їх виходу на пенсію, а його діяльність спрямована виключно на акумулювання пенсійних внесків із подальшим управлінням активами та здійсненням пенсійних виплат учасникам фонду.

Національний банк як соціально відповідальний роботодавець забезпечує своїх працівників пенсійного віку стабільними виплатами.

Детальну інформацію про відносини Національного банку з Корпоративним недержавним пенсійним фондом Національного банку України зазначено в примітці 1 Консолідованої фінансової звітності Національного банку за рік, що закінчився 31 грудня 2021 року.

Система добровільного медичного страхування

З метою додаткової мотивації персоналу, захисту здоров'я та працездатності своїх працівників Національний банк забезпечує всіх охочих працівників програмою добровільного медичного страхування.

Додатково, за сприяння страхової компанії в межах системи сукупної винагороди Total Rewards застрахованим працівникам Національного банку була надана можливість скористатися новим бенефітом, спрямованим на задоволення потреб у безпеці, захищеності та самореалізації: прослухати відеопорадики від спеціалістів, а також записатися на безкоштовні індивідуальні консультації.

Програма почала діяти з липня 2020 року. За 2021 рік було проведено 142 індивідуальні консультації (53 співробітники).

Інформацію про показники, пов'язані із турботою про здоров'я працівників, наведено в частині 4 цього звіту.

Первинна профспілкова організація працівників Національного банку (далі – Профспілка)

Соціальними ініціативами Профспілки Національного банку є:

- турбота про здоров'я працівників – членів Профспілки, зокрема у зв'язку з COVID-19;
- захист прав та інтересів членів Профспілки, запобігання нещасним випадкам. Унесено зміни до колективного договору на 2018–2023 роки;

- співпраця з адміністрацією Національного банку щодо пом'якшення несприятливих наслідків звільнень.

Діяльність Профспілки впродовж 2021 року фокусувалася на таких напрямках роботи:

1. Пропагування здорового способу життя:

- часткова компенсація витрат членів Профспілки та їх дітей (до 16 років) на купівлю путівок на оздоровлення;
- часткова компенсація витрат членів Профспілки на придбання абонементів, а також їх дітям до 18 років включно, до спортивних клубів та спеціальні ціни на абонементи для близьких родичів;
- підтримка команд Національного банку з футболу, баскетболу, марафонського бігу.

2. Розгляд інформації про намічені вивільнення працівників:

- розгляд клопотань адміністрації Національного банку про звільнення працівників – членів Профспілки;
- проведення консультацій з адміністрацією Національного банку щодо запобігання звільненням, зведення їх до мінімуму, пом'якшення їх негативних наслідків;
- розроблення заходів щодо мінімізації негативного впливу звільнень на членів Профспілки.

Бренд Національного банку як роботодавця

З метою забезпечення розвитку брэнда роботодавця Національного банку шляхом організації та супроводження стажування та практики студентів, участі Національного банку в ярмарках вакансій, інших заходах

та проєктах, націлених на популяризацію та просування брэнда роботодавця, упродовж 2021 року проведено роботу з пошуку інтелектуально і творчо обдарованої молоді, здатної ефективно працювати в Національному банку.

Було залучено 67 стажерів, 14 практикантів із числа студентів закладів вищої освіти. Джерелами інформації про відкрите стажування в Національному банку були: ярмарки вакансій, заклади вищої освіти, соціальні мережі, NBU University Challenge, сайт Національного банку, та інші.

Після успішного проходження стажування 8 стажистів були прийняті на роботу до Національного банку.

З метою популяризації проходження стажування та практики студентів у Національному банку у 2021 році взято участь у таких заходах: ярмарок вакансій в онлайн-фесті STUDENT FESTIVAL "IMPULSE", HR-Point (ТОП-25), КНУ Career Shoot, День кар'єри ECONOMICS, "Kyiv Post Employment Fair 2021".

Організовано онлайн-лекції для студентів на теми: "Національний банк України: минуле, сучасне, майбутнє", "Як користуватись Cashless за межами Гогвортсу", "Лайфхаки з платіжної системи", "Kahoot! Вечірка", "Суперсила комунікаційника", "Тренінг з розвитку soft skills – ораторське мистецтво".

Організовано змагання для студентів (онлайн-формат): у червні 2021 року відбувся фінал кейсу-чемпіонату "Вимоги до страховиків, які здійснюватимуть агрострахування з державною підтримкою"; у серпні – участь студентів у виставці "Музей гривні просто неба", присвяченій 25-й річниці національної валюти.

3.6. Природні ресурси

Національний банк докладає максимум зусиль для мінімізації використання природних ресурсів та використовує у своїй діяльності природні ресурси загальнодержавного значення, а саме: атмосферне повітря, підземні води; та місцевого значення – земельні ресурси. Використання інших природних ресурсів здійснюється опосередковано.

Використання природних ресурсів Національним банком виконується з додержанням обов'язкових екологічних вимог, тож Національний банк сплачує ресурсні податки та обов'язкові платежі: за землю, за водні об'єкти, за викиди в атмосферне повітря тощо. Національний банк провадить політику охорони навколишнього середовища. Витрати на сплату податків та діяльність, пов'язану з охороною навколишнього середовища, Національний банк визнає в Консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід переважно як адміністративно-господарські та інші витрати.

Національний банк спричиняє відносно незначний вплив на навколишнє середовище. Разом з тим до структури Національного банку входить відокремлений підрозділ – виробниче підприємство Банкнотно-монетний двір, для якого питання охорони навколишнього середовища потребує більшої уваги.

Банкнотно-монетний двір керується та дотримується в природоохоронній діяльності вимог та положень Політики Банкнотно-монетного двору у сфері охорони праці та навколишнього середовища (далі – Політика).

Діюча на Банкнотно-монетному дворі система екологічного управління відповідає вимогам стандарту ДСТУ ISO 14001:2015 та планується, реалізується, аналізується й удосконалюється на основі ризик-орієнтовного мислення як сукупність взаємопов'язаних процесів, спрямованих на підвищення ефективності виробництва, раціональне використання природних

ресурсів, зниження навантаження на навколишнє середовище в зоні можливого впливу підприємства.

Політика спрямована на реалізацію діяльності Банкнотно-монетного двору – виробництво конкурентоспроможної продукції – банкнот, монет, державних нагород, цінних паперів та іншої продукції, що задовольняє потреби замовників і партнерів Банкнотно-монетного двору з гарантованою стабільною якістю, яка відповідає вимогам державних і міжнародних стандартів.

Шляхи реалізації та досягнення цілей з підвищення енергоефективності підприємства та забезпечення мінімального негативного впливу на навколишнє середовище у сфері охорони навколишнього середовища передбачені Політикою:

- технічне переоснащення виробничого комплексу шляхом впровадження прогресивних технологій,

високопродуктивного обладнання та оснащення, інноваційних матеріалів, енергоефективних і ресурсозберігаючих технологій, маловідходних, безвідходних та екологічно безпечних технологічних процесів, що забезпечують мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище, здоров'я людини та задовольняє безпечні умови праці;

- управління істотними екологічними аспектами, що впливають або можуть впливати на стан навколишнього середовища;
- постійний аналіз та вдосконалення діючої системи екологічного управління;
- проведення навчання, підвищення кваліфікації, консультації та залучення працівників до розроблення, впровадження та вдосконалення системи управління охорони навколишнього середовища.

3.7. Відносини Національного банку із зацікавленими сторонами

Клієнти Національного банку та ідея накопичення цінності

Національний банк для реалізації своєї Місії працює над створенням максимальної цінності для клієнтів.

Клієнти Національного банку – це визначені Національним банком вісім груп учасників фінансової екосистеми, об'єднані відповідно до ідентичності їх потреб та природи їх діяльності, сфери інтересів, ролі групи у фінансовій екосистемі та поточних змін, що відбуваються під впливом глобальних і локальних трендів:

- експерти;
- суб'єкти економічної та фінансової державної політики (полісімейкери);
- провайдери інфраструктури та технологій;

- провайдери фінансових послуг;
- інвестори;
- суб'єкти економічної діяльності (бізнес);
- держава як постачальник послуг;
- домогосподарства.

У межах своєї ролі в екосистемі кожен учасник екосистеми виконує деякі функції, пропонуючи іншим учасникам певну цінність, яку він створює самостійно або спільно з Національним банком чи іншими учасниками екосистеми. Фундаментом логіки клієнтського ряду є ідея накопичення цінності: кожен клієнт створює цінність, яка накопичується, водночас максимальні блага отримує кінцевий споживач, тобто користувачі фінансових послуг – держава, бізнес, домогосподарства.

Накопичення цінності груп клієнтів Національного банку відображено в схемі 3.

Схема 3. Накопичення цінності груп клієнтів Національного банку

Розуміючи потреби клієнтів, Національний банк створює для них відповідну цінність шляхом надання актуальних сучасних продуктів і сервісів, що відповідають їх очікуванням та запиту.

Створення та надання екосистемі збалансованого набору продуктів, що враховує збалансовані потреби всіх груп клієнтів, і є запорукою реалізації на щоденній основі Місії та досягнення Візії Національного банку.

Експерти

До цієї клієнтської групи належать міжнародні організації, дипломатичний корпус, центральні банки, фінансові регулятори та органи нагляду за фінансовими установами інших країн, професійні об'єднання фінансового сектору, науковці та дослідники, освітні заклади, рейтингові агентства, журналісти експертних ЗМІ, медіа, лідери суспільної думки, галузеві об'єднання, бізнес-асоціації, консалтингові компанії.

Оскільки клієнтська група "Експерти" у своїй діяльності широко використовує висновки, прогнози, статистичну та аналітичну інформацію від Національного банку, то пріоритетними є потреби цієї клієнтської групи в збільшенні доступу до відкритих актуальних даних, обґрунтованих високоякісних прогнозів, зрозумілих експертних висновків, гранулярної та ідентифікованої інформації, нових технологічних рішень, інструментів та підходів для прогнозування.

Не менш важливими є прозорість, професійність, послідовність, зрозумілість дій регулятора, а також залучення експертів до обговорення проектів рішень до їх затвердження/прийняття та експертний обмін із міжнародними партнерами.

Суб'єкти економічної та фінансової державної політики (полісімейкери)

До цієї групи належать представники органів законодавчої, виконавчої та судової влади, які створюють дієве правове поле для всіх учасників фінансового ринку.

Головні очікування полісімейкерів від Національного банку полягають у синхронізації дій: конструктивній та активній взаємодії регуляторів, посиленні спільної роботи та пошуку рішень, якісному, безпечному обміні інформацією, спільних довгострокових планах розвитку, спільному протистоянні кіберзагрозам, посиленні співпраці з міжнародними партнерами. Також полісімейкери потребують послідовних рішень щодо грошово-кредитної та макропруденційної політики Національного банку, аналітичної підтримки і рекомендацій, ініціатив із розвитку бізнесу й пропозиції щодо вдосконалення регуляцій та законодавства, підвищення фінансової обізнаності населення та зростання доступності фінансових послуг.

Провайдери інфраструктури та технологій

Представниками цієї клієнтської групи є платіжні системи, оператори послуг платіжної інфраструктури, служби інкасації, оброблення та збереження готівки, розробники ІТ-рішень, мерчанти, телекомунікаційні оператори, оператори поштового зв'язку, центральні депозитарії, розрахунковий центр, фондові біржі, учасники клірингу, депозитарні установи, фінтех-компанії, представники ринку віртуальних активів, провайдери технологій розподіленого реєстру.

Пріоритетними очікуваннями провайдерів інфраструктури та технологій від Національного банку є простота регулювання (у межах нового законодавства та

регуляторної бази), сприяння впровадженню інновацій, їх підтримка на державному рівні, наявність регуляторного поля для фінансових інновацій, сильна аналітика (щодо інновацій), швидка реакція регулятора, технологічність операцій від Національного банку, упровадження міжнародних стандартів та актів права ЄС.

Надзвичайними також є конструктивні методи, платформи для співпраці з іншими гравцями, нові ефективніші форми комунікацій та підвищення цифрової грамотності споживачів.

Провайдери фінансових послуг

До цієї клієнтської групи належать банківські установи та небанківські фінансові установи, що надають фінансові послуги.

Основними очікуваннями провайдерів фінансових послуг від Національного банку є якісне, прозоре та зрозуміле регуляторне поле, передбачуване стимулююче регулювання, забезпечення рівного підходу до всіх учасників ринку, повноцінний захист прав кредиторів, підтримка ліквідності в кризовій ситуації, повна валютна лібералізація, надання інформації для прийняття рішень та прозора партнерська комунікація.

Надзвичайно важливими також є передбачуваність макроекономічної ситуації, адекватне та виважене реагування в разі погіршення економічної ситуації, розвиток інфраструктурних можливостей (створення нових технологічних платформ, електронний документообіг) та якісні безпекові технології для цифрових рішень.

Інвестори

До цієї групи належать міжнародні й національні інвестори у фінансовий сектор та в економіку країни.

Першочерговими потребами інвесторів, які Національний банк прагне задовольнити, є довгострокова цінова та фінансова стабільність, надійність фінансової системи, прогнозованість розвитку економіки, прозорість рішень та даних, послідовність, передбачуваність та стабільність курсу/політики регулятора, продовження структурних реформ, розмежування політики і бізнес-інтересів, незалежність регулятора.

Не менш важливими потребами є розвиток інструментів та напрямів для інвестування в національній валюті, розвиток ринку хеджування валютного курсу, вільний рух капіталу, повна валютна лібералізація, надання законодавчих гарантій, фінансових заохочень для нових прямих інвесторів та виконання функцій арбітражу фінансових відносин.

Суб'єкти економічної діяльності (бізнес)

До групи суб'єктів економічної діяльності належать представники великого, середнього, малого бізнесу, мікропідприємства та фізичні особи-підприємці.

Ключовими потребами бізнесу є передбачуваність макроекономічної ситуації, послідовність та стабільність курсу/політики регулятора, низька інфляція, якісна макроекономічна аналітика, програми підтримки розвитку бізнесу, поживлення кредитування, партнерство, фінансова інклюзія.

Також очікуваннями бізнесу є різноманітність альтернативних фінансових послуг, нові зручні цифрові продукти, високий рівень фінансових послуг (швидкість, аутентифікація тощо), безпека розрахунків, доступ до світових фінансових ринків, ефективний розвиток ринків капіталу.

Держава як постачальник послуг

Учасники цієї клієнтської групи забезпечують добробут країни та вільний доступ до державних послуг, потрібних для повноцінного життя громадян та ефективного ведення економічної діяльності бізнесом. До цієї клієнтської групи належать державні установи, що здійснюють соціальне забезпечення, управління освітою, охороною здоров'я, забезпечення безпеки тощо.

Потребами цієї клієнтської групи є сприяння економічному розвитку, гарантована макроекономічна, фінансова стабільність, цінова стабільність, підтримка економічної політики Уряду України, сприяння збільшенню зайнятості у фінансовому секторі, сприяння інноваційному розвитку, протистояння кіберзагрозам, швидкий доступ до фінансових послуг, безпека трансакцій та персональних даних, дистанційні канали надання послуг та здешевлення фінансових послуг.

Домогосподарства

Мешканці України, які належать до цієї групи, є найважливішими клієнтами Національного банку. Вони приймають рішення щодо споживання та заощаджень для максимізації власного добробуту.

Найактуальнішими очікуваннями домогосподарств від Національного банку є забезпечення стабільності фінансової системи, низької інфляції, надання прозорої та достовірної економічної інформації, пояснення причин зміни економічних показників, отримання прогнозів від експертів Національного банку, якісний нагляд за наявними та новими гравцями фінансового сектору, доступна розвинута платіжна інфраструктура, безпека трансакцій і захищеність персональних даних, зростання рівня захисту від шахрайства.

Надзвичайними для домогосподарств є посилення захисту прав споживачів, підвищення рівня фінансової

грамотності, здешевлення фінансових послуг, проникнення фінансових послуг у віддалені регіони, зростання доступності якісних онлайн-послуг, спрощення доступу до кредитів, пояснення політики регулятора, надання роз'яснень законодавства щодо проблемних питань, активне інформування населення щодо діяльності Національного банку.

З плином часу та під впливом змін глобального середовища змінюються й потреби клієнтів. Національний банк має залишатись лідером для кожної групи клієнтів, а отже, має розуміти та адекватно відповідати на потреби кожної групи клієнтів.

Взаємодія з міжнародними партнерами

У 2021 році Національний банк продовжував розвивати свою міжнародну діяльність, активно використовуючи онлайн- та офлайн-формати взаємодії з міжнародними партнерами.

Традиційним вектором міжнародної діяльності минулого року залишалось двостороннє співробітництво з центральними банками та органами нагляду за фінансовими установами Литви, Угорщини, Англії, Грузії, Хорватії, Вірменії, Польщі, Швеції та інших країн. Найбільш актуальними темами двостороннього діалогу були протидія наслідкам коронакризи, регулюванням ринку небанківських фінансових послуг, цифровізація та розвиток цифрових валют центральних банків, стале та “зелене” фінансування.

Розвиток співпраці з міжнародними партнерами за окресленими напрямками зумовило також підписання нових договорів з питань міжнародного співробітництва: меморандуми про взаєморозуміння, співпрацю та обмін інформацією з питань страхового нагляду укладено з Банком Литви, Комісією з фінансового нагляду Польщі та Центральним банком Вірменії.

Також протягом 2021 року Національний банк, як прихильник просування сталого фінансування в Україні, відповідно до глобальної концепції сталого розвитку та євроінтеграційного вектора політики нашої держави, продовжили активно співпрацювати з міжнародними партнерами за цим напрямом і за допомогою Міжнародної фінансової корпорації розробили Політику щодо розвитку сталого фінансування на період до 2025 року.

Національний банк у контексті реалізації своїх цілей щодо екологізації фінансової системи у 2021 році став учасником Мережі для екологізації (“озеленення”) фінансової системи (Network for Greening the Financial System, NGFS) – спільноти, метою якої є забезпечення платформи для обміну досвідом між центробанками та органами нагляду за фінансовими установами у сфері “озеленення” фінансової системи.

Крім того, Національний банк взаємодіяв з питань “зелених” фінансів з такими міжнародними партнерами:

- Міжнародна фінансова корпорація, Світовий банк та Європейський банк реконструкції та розвитку – з питань розвитку сталого фінансування для банківських установ;
- Програма розвитку ООН – з питань розвитку сталого фінансування для небанківських фінансових установ.

“Озеленення” фінансової системи було важливим елементом порядку денного численних заходів, участь у яких цього року брали представники Національного банку. Значну увагу згаданим питанням приділено також під час зустрічей керівництва центрального банку з інвесторами та іншими міжнародними партнерами у межах Bank of America Small Talks Symposium, Emerging Markets Credit Conference, Annual Ukrainian Investment Roadshow, UK-Ukraine Fintech summit, Ukraine Reform Conference 2021.

Прагнення Національного банку наблизити діяльність українських фінансових установ до кращих світових стандартів інтеграції екологічних, соціальних та управлінських критеріїв (ESG) у фінансові послуги також обговорювалися під час зустрічей членів Правління Національного банку з представниками дипломатичного корпусу іноземних країн.

Ще одним партнером Національного банку минулого року стала Глобальна мережа фінансових інновацій (Global financial innovation network, GFIN). Метою приєднання до цієї організації є отримання доступу до найкращої практики та залучення експертної допомоги з питань формування регуляторних “пісочниць”.

Подальша тенденція до проведення заходів у онлайн-форматі в умовах світової пандемії, дала змогу продовжити розвивати міжнародне технічне співробітництво. Кількість заходів збільшилась майже на 60%, а кількість міжнародних партнерів – на 16%.

Цього року для експертів Національного банку найбільш актуальними темами щодо ознайомлення з найкращою світовою практикою та отримання міжнародного досвіду були: упровадження монетарної політики, фінансова стабільність, банківський нагляд та регулювання, робота платіжних систем та впровадження інновацій, захист прав споживачів фінансових послуг, ефективні комунікації, регулювання та нагляд за небанківськими фінансовими установами тощо.

Основними міжнародними партнерами з розвитку Національного банку протягом 2021 року залишалися Міжнародний валютний фонд, Група Світового банку, Європейський Союз, Європейський банк реконструкції та розвитку, а також центральні банки та регулятори фінансових ринків інших країн. Національний банк продовжував співпрацю з Агентством з міжнародного розвитку США (USAID), Європейським банком

реконструкції та розвитку та Міжнародною фінансовою корпорацією.

Національний банк у 2021 році продовжив бути майданчиком для обміну експертизою. Національний банк ділився досвідом зі світовою фінансовою спільнотою та провів 14 заходів у форматі круглих столів. Серед міжнародних партнерів, які спільно з Національним банком брали участь у таких заходах, були центральні банки та регулятори фінансового сектору понад 60 країн світу, а також експерти міжнародних організацій та наукових інституцій інших країн.

Важливим досягненням у міжнародному технічному співробітництві за минулий рік стало зростання попиту на досвід Національного банку з різних питань функціонування банківського сектору. Кількість таких запитів від наших міжнародних партнерів у 2021 зросла до 15. Заходи проводились як у двосторонньому, так і багатосторонньому форматі. Центральні банки, які найбільше цікавились нашим досвідом, були з таких країн: Азербайджан, Бельгія, Болгарія, Боснія і Герцеговина, Вірменія, Греція, Грузія, Ізраїль, Іспанія, Італія, Казахстан, Киргизстан, Литва, Люксембург, Молдова, Туніс, Туреччина, Узбекистан, Хорватія. Йдеться не лише про географію партнерів, а й про тематику запитів – стратегічний розвиток та управління змінами, банківський нагляд, макроекономічний аналіз, статистика та звітність, управління золотовалютними резервами, міжнародне співробітництво центральних банків.

Програмна співпраця з МВФ залишалася пріоритетом. Упродовж року Національний банк брав активну участь у роботі за першим переглядом діючої програми Stand-By Arrangement. Результатом спільної роботи з Урядом та партнерами з Фонду стало затвердження 22 листопада Радою виконавчих директорів МВФ рішення про завершення першого перегляду програми Stand-By Arrangement з Україною та виділення Україні другого траншу в розмірі близько 700 млн доларів США (в еквіваленті) та продовження терміну дії програми до кінця червня 2022 року.

На початку 2020 року ми залучилися до підготовки спільного зі Світовим банком проекту “Позика на політику розвитку у сфері економічного відновлення” (Economic Recovery Development Policy Loan – ER DPL) на загальну суму 700 млн доларів США. 26 червня 2020 року проєкт ER DPL було затверджено Радою виконавчих директорів Світового банку. Кошти за позицію надійшли у 2021 році двома траншами і були направлені на фінансування загального фонду Державного бюджету України.

2021 рік відзначився також успіхами в реалізації запланованих заходів з упровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. Так, були прийняті ключові закони України, спрямовані на імплементацію актів права ЄС та впровадження найкращого світового досвіду, зокрема Закони України “Про внесення змін до деяких

законодавчих актів України щодо вдосконалення питань організації корпоративного управління в банках та інших питань функціонування банківської системи”, “Про платіжні послуги”, “Про страхування”, “Про фінансові послуги та фінансові компанії”.

У 2021 році Національний банк також забезпечив виконання заходів із залучення Україною в межах п'ятої програми макрофінансової допомоги ЄС другого траншу в розмірі 600 млн євро.

Реалізації цілей Національного банку щодо вдосконалення регулювання та нагляду за фінансовими установами відповідно до європейських норм та стандартів минулого року продовжувалася в плідній співпраці з проєктами технічної допомоги ЄС.

Тривала динамічна та продуктивна взаємодія з проєктом технічної допомоги ЄС “Посилення регулювання та нагляду за небанківським фінансовим ринком (EU-FINREG)”, результатом якої стало проведення самооцінки учасників ринку фінансових послуг стосовно відповідності стандартам доброчесної ринкової поведінки, а також реалізація Всеукраїнської інформаційної кампанії із захисту прав споживачів “Знай свої права”.

Продовжувалася також співпраця з проєктом технічної допомоги ЄС “Впровадження практики ЄС з бухгалтерського обліку, фінансової звітності та аудиту в Україні” (EU-FAAR). Її результатом стала фіналізація на 2020 рік та розробка на 2021 рік української таксономії XBRL МСФЗ.

Спільно з Консорціумом у складі Національного банку Польщі та Банку Литви у 2021 році забезпечено реалізацію проєкту Twinning “Посилення інституційної та регуляторної спроможності Національного банку України з метою імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС”.

Співпраця з державними органами України

Національний банк взаємодіє з органами державної влади, зокрема з Верховною Радою України, Кабінетом Міністрів України та профільними міністерствами, а також іншими органами державної влади.

Для збереження активної позиції з удосконалення законодавства України Національний банк:

- взаємодіє з Верховною Радою України та її комітетами, народними депутатами України та їхніми помічниками з питань, що належать до компетенції центрбанку;
- надає зауваження та пропозиції до проєктів законів України;
- представляє свою позицію під час роботи над законопроєктами в парламентських комітетах.

Суттєвим напрямом співпраці Національного банку з іншими державними органами є участь у законотворчій діяльності, що є невід'ємною частиною функціонування центрбанку, традиційно була спрямована на впровадження кращої світової практики у вітчизняне законодавство, що регулює фінансовий сектор. Підтвердженням цього стала участь керівництва Національного банку в роботі профільних комітетів Верховної Ради України. Загалом протягом 2021 року представники Національного банку:

- 19 разів брали участь у засіданнях профільного комітету з питань фінансів, податкової та митної політики;
- 2 рази – за участю Голови Національного банку;
- 12 разів – за участю заступників Голови Національного банку,
- 12 разів – за участю директорів департаментів Національного банку.

Крім того, експерти Національного банку на рівні заступників Голови Національного банку, директорів департаментів та профільних фахівців взяли участь у засіданнях інших комітетів Верховної Ради, а саме:

- Комітет з питань економічного розвитку – 1;
- Комітет з питань інтеграції України з Європейським Союзом – 4;
- Комітет з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування – 2;
- Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів – 7;
- Комітет з питань антикорупційної політики – 4;
- Комітет з питань аграрної та земельної політики – 1;
- Комітет з питань цифрової трансформації – 1;
- Комітет з питань бюджету – 1;
- Комітет з питань національної безпеки, оборони та розвідки – 1.

Крім того, ураховуючи розширення мандата відповідальності Національного банку у 2020 році, протягом 2021 року представники Національного банку взяли активну участь у розробленні низки крос-інституціональних пакетів змін до законів спільно з іншими органами влади.

3.8. Основні ризики

Профіль ризиків Національного банку

Профіль ризиків Національного банку формують фінансові та нефінансові ризики.

До **фінансових ризиків** належать ризики Національного банку, що виникають у зв'язку з фінансовими інструментами. Фінансові ризики Національного банку поділяються на такі групи:

- фінансові ризики, пов'язані з політикою, що визначає та здійснює Національний банк (далі – фінансові ризики політики Національного банку), що виникають у зв'язку з фінансовими інструментами, визнання яких на балансі або поза балансом Національного банку пов'язане з виконанням Національним банком своєї основної функції та інших функцій відповідно до статей 6, 7 Закону про Національний банк, за винятком пункту 15 статті 7 Закону. До цієї групи, наприклад, належать фінансові ризики, пов'язані із застосуванням Національним банком стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, операціями з купівлі-продажу іноземної валюти на умовах “своп”, здійсненням валютних інтервенцій, екстреною підтримкою ліквідності банків та викупом державних облігацій;
- фінансові ризики міжнародних (золотовалютних) резервів України;
- фінансові ризики, пов'язані з управлінням пенсійними активами Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку України;
- інші фінансові ризики.

Кожна група фінансових ризиків уключає кілька видів ризиків, що визначаються залежно від чинників, що призводять до прояву відповідних ризиків. Зокрема, Національний банк виділяє ризик ліквідності, кредитні та ринкові ризики.

До **нефінансових ризиків** належать ризики Національного банку, що виникають у зв'язку з чинниками ризиків нефінансового походження.

Нефінансові ризики Національного банку включають такі види ризиків:

- операційний ризик – потенційна загроза прямих або опосередкованих втрат, що виникає внаслідок невідповідності або невиконання процесів, неправильних дій працівників Національного банку або внутрішніх систем, або через зовнішні події;
- комплаєнс-ризик – ризик застосування до Національного банку санкцій, отримання фінансових збитків або втрат репутації внаслідок невиконання Національним банком, його працівниками вимог законодавства України, нормативно-правових актів, розпорядчих актів Національного банку, зокрема правил етичної поведінки, правил запобігання та врегулювання конфлікту інтересів;
- стратегічний ризик – імовірність недосягнення стратегічних цілей або неефективного виконання функцій Національного банку внаслідок неправильних стратегічних управлінських рішень та неадекватного реагування на зміни в зовнішньому середовищі Національного банку.

Національний банк ураховує потенційний вплив реалізації фінансових та нефінансових ризиків на свою репутацію під час управління цими ризиками, але не виділяє окремо ризик репутації.

Політику управління окремими видами ризиків Національного банку, рівень толерантності до них та ризик-апетит визначено розпорядчими актами Національного банку з питань управління ризиками. Діяльність підрозділів Національного банку здійснюється в межах визначеного ризик-апетиту.

Суттєвих змін у профілі ризиків Національного банку за 2021 рік не відбулося.

Процес управління ризиками

Правління Національного банку забезпечує організацію процесу і системи управління ризиками таким чином, щоб вони відповідали функціям, особливостям, ролі Національного банку як центрального банку України та особливого центрального органу державного управління, що визначає грошово-кредитну політику України.

Система управління ризиками Національного банку зосереджена на підтримці його інституційної спроможності та незалежності шляхом захисту активів, капіталу та репутації Національного банку, а також на підтримці рівня довіри до Національного банку та до політики, яку він визначає та здійснює.

Система управління ризиками Національного банку ґрунтується на комплексному управлінні ризиками Національного банку як систематичному та безперервному процесі, що здійснюється Правлінням та працівниками Національного банку, починаючи від розроблення стратегії Національного банку, та охоплює всю його діяльність.

Процес управління ризиками Національного банку є безперервним, складовою частиною управління Національним банком на всіх організаційних рівнях, вбудованою в корпоративну культуру і щоденну діяльність Національного банку. Цей процес спрямований на виявлення подій, що можуть негативно вплинути на діяльність Національного банку, управління ризиками, пов'язаними з цими подіями, у межах установленого ризик-апетиту для забезпечення виконання Національним банком його функцій та досягнення поставлених перед ним цілей.

Процес управління ризиками Національного банку включає такі взаємопов'язані складові:

- внутрішнє середовище та культура управління ризиками;
- обставини (контекст) управління ризиками;
- виявлення подій, що можуть негативно вплинути на діяльність Національного банку;
- оцінка ризиків;

- заходи у відповідь на ризики (реагування на ризики);
- контрольна діяльність;
- інформація, комунікації та звітування;
- моніторинг і перегляд системи управління ризиками.

Політика управління фінансовими ризиками Національного банку поширюється на всі активи та зобов'язання Національного банку (як балансові, так і позабалансові).

Інформація про етапи процесів управління фінансовими ризиками, заходи, яких Національний банк уживає у відповідь на фінансові ризики, та їх детальну оцінку наведено в примітках 22–27 Консолідованої фінансової звітності Національного банку.

Політика управління операційними ризиками Національного банку поширюється на всі процеси та проекти Національного банку.

Процес управління операційними ризиками включає такі етапи:

- попередження операційних ризиків;
- ідентифікація операційних ризиків;
- оцінювання (вимірювання) та аналіз операційних ризиків;
- моніторинг операційних ризиків та звітність;
- розроблення заходів управління операційними ризиками;
- реалізація (застосування) розроблених заходів щодо управління операційними ризиками;
- оцінка результатів реалізації (застосування) та контроль за розробленими заходами з управління операційними ризиками.

З метою поліпшення культури управління операційними ризиками, поглиблення обізнаності керівників та працівників Національного банку проводяться регулярні навчальні заходи.

Система внутрішнього контролю

У Національному банку впроваджено єдиний та структурований підхід і вимоги щодо здійснення внутрішнього контролю з метою забезпечення достатньої впевненості в тому, що завдання та функції Національного банку виконані/виконуються/будуть виконані, звітність є достовірною, а діяльність Національного банку здійснюється відповідно до законодавства.

Впроваджується тестування засобів контролю як основний інструмент моніторингу ефективності системи внутрішнього контролю.

Система внутрішнього контролю та система управління ризиками Національного банку є взаємопов'язаними та взаємодоповнюючими системами, що мають узгоджені цілі та ґрунтуються на концепції “трьох ліній захисту”.

Підрозділи Національного банку виконують функції **“першої лінії захисту”**, які є власниками всіх ризиків, що виникають у сфері їх відповідальності, відповідають за розроблення, впровадження, дотримання та вдосконалення процедур контролю під час виконання своїх функцій/завдань.

Підрозділи **“другої лінії захисту”** надають підтримку з управління ризиками та організації процедур контролю в межах своєї компетенції та мають право надавати пропозиції/рекомендації іншим структурним підрозділам щодо вдосконалення контрольної діяльності за результатами виконання процедур контролю.

Департамент внутрішнього аудиту виконує функції **“третьої лінії захисту”**.

Управління безперервністю діяльності

З метою управління безперервністю діяльності Національного банку:

- проводиться тестування та налаштування резервних робочих місць працівників у межах реалізації Загального плану забезпечення безперервної діяльності Національного банку та Плану відновлення ІТ-ресурсів після збоїв;
- проводиться періодична процедура аналізу впливу негативних чинників на процеси Національного банку та безперервну роботу його підрозділів;
- оновлюються плани із забезпечення безперервної діяльності Національного банку;
- проводиться навчання з питань безперервності діяльності.

Частина 4. Огляд ключових показників

4.1. Огляд ключових показників

Національний банк складає фінансову звітність з використанням принципів та підходів Міжнародних стандартів фінансової звітності, затверджених Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (далі – МСФЗ), з 1998 року, а в повній відповідності до МСФЗ – починаючи з 2012 року.

Фінансова звітність Національного банку – консолідована фінансова звітність Національного банку, складена відповідно до МСФЗ, Закону про Національний банк та Закону України “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” щодо складання фінансової звітності.

Станом на кінець 2021 року валюта балансу Національного банку зросла на 3,4% та сягнула 1 377 мільярдів гривень.

Протягом 2021 року Національний банк продовжував виконувати свої функції як центрального банку країни, що формує відповідний профіль активів, зобов'язань та власного капіталу.

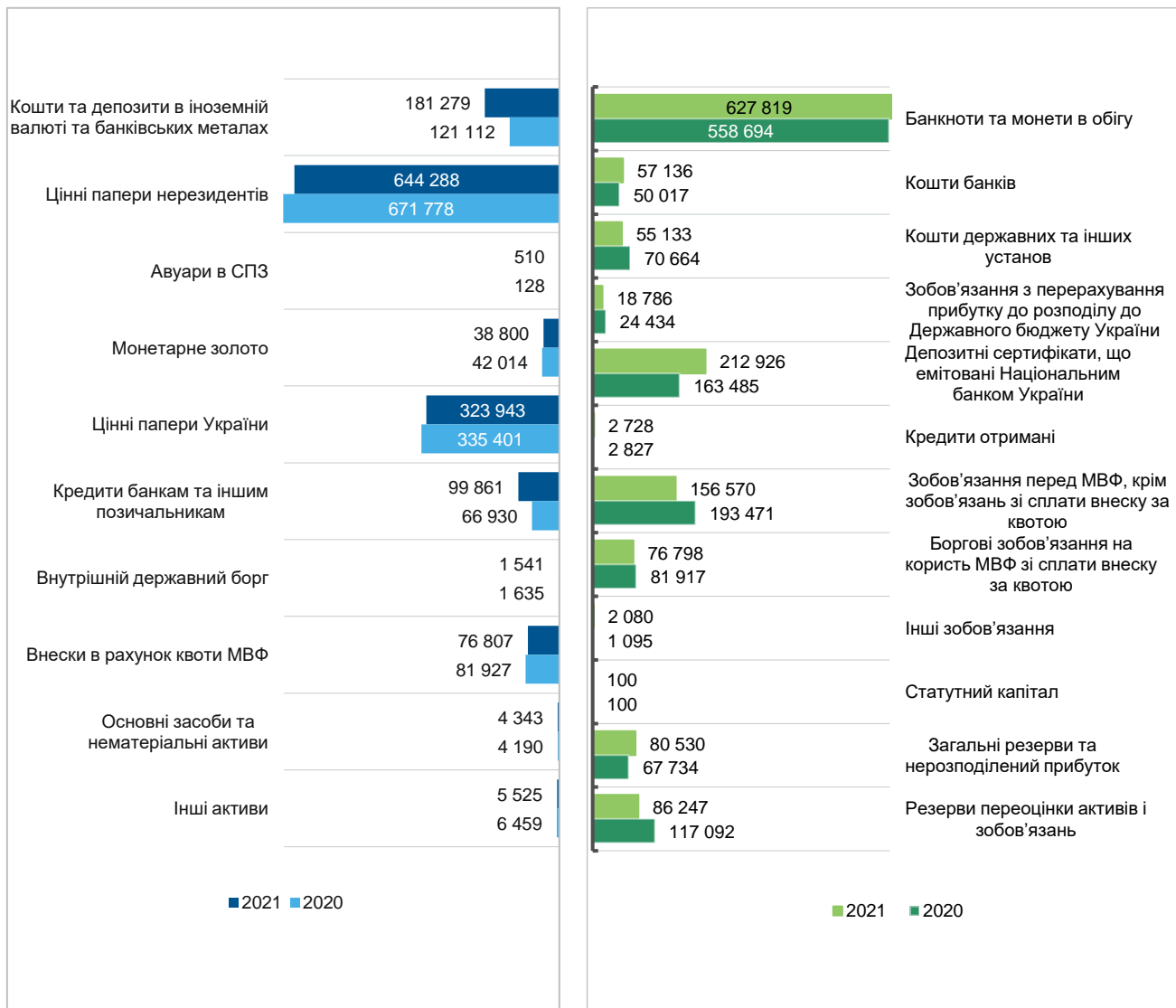
Основними статтями активів Національного банку є:

- цінні папери нерезидентів;
- цінні папери України;
- кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах.

Основними статтями зобов'язань Національного банку є:

- банкноти та монети в обігу;
- депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком;
- зобов'язання перед МВФ.

Графік 1. Склад та динаміка активів і пасивів Національного банку у 2020–2021 роках, млн грн

Упродовж 2021 року в активах і зобов'язаннях Національного банку відбулись такі зміни.

Зросли міжнародні резерви, що є результатом активної політики Національного банку з їх нарощення.

Загалом міжнародні (золотовалютні) резерви зросли на 6% – з 29,1 мільярда доларів США на кінець 2020 року до 30,9 мільярда доларів США станом на кінець 2021 року.

Це збільшення було спричинене надходженнями на користь Уряду в сумі 11,2 мільярда доларів США, у тому числі від розміщення ОВДП у сумі 4,0 мільярда доларів США, розміщення ОЗДП у сумі 1,8 мільярда доларів США, отримання траншу від МВФ за програмою SBA на 3,4 мільярда доларів США та інших міжнародних кредиторів у сумі 2,0 мільярда доларів США.

На збільшення міжнародних резервів також мали вплив інші чинники – позитивне сальдо валютних інтервенцій Національного банку на суму 2,4 мільярда доларів США, зміна ринкової вартості фінансових інструментів.

На зменшення міжнародних резервів впливали виплати Уряду за зовнішніми та внутрішніми зобов'язаннями та погашення боргу перед МВФ, а також зміна курсу гривні до іноземних валют.

Основними інструментами в процесі управління Міжнародними резервами були цінні папери нерезидентів та короткострокові депозити в банках-нерезидентах.

Основна стаття активів Національного банку, номінованих у національній валюті, – цінні папери України, портфель яких у 2021 році зменшився на 11,5 мільярда гривень, або на 3,4%, та становив 324 мільярди гривень. У зв'язку з цим, а також з огляду на зростання обсягів активів, що формують міжнародні резерви, частка цінних паперів України у валюті балансу знизилася та становила 23,5% у 2021 році порівняно з 25,2% у 2020 році. 99,7% усіх цінних паперів України становлять цінні папери, що утримуються з метою отримання грошових потоків згідно з умовами випуску та обліковуються за амортизованою собівартістю.

Кредитний портфель Національного банку збільшився в 1,5 раза головним чином за рахунок обсягів кредитів, наданих банкам шляхом проведення тендерів Національним банком. Водночас основна частина приросту пов'язана з упровадженням інструментів довгострокового кредитування. Так, валова балансова вартість кредитів (власне заборгованість) збільшилася на 31 мільярд гривень – до 135 мільярдів гривень, з них майже 90 мільярдів гривень – довгострокові кредити. Разом з тим 28,9% заборгованості, що залишилася непогашеною станом на кінець 2021 року, є проблемною та пов'язана з банками, що виводяться з ринку. Однак триває поступове погашення заборгованості за такими кредитами – зокрема, протягом 2021 року погашено 2,5 мільярда гривень, а сума очікуваних кредитних збитків (сформованих резервів) зменшилася на 1,8 мільярда гривень.

Основні зміни в зобов'язаннях Національного банку, крім зобов'язань перед МВФ, відбулися за статтями:

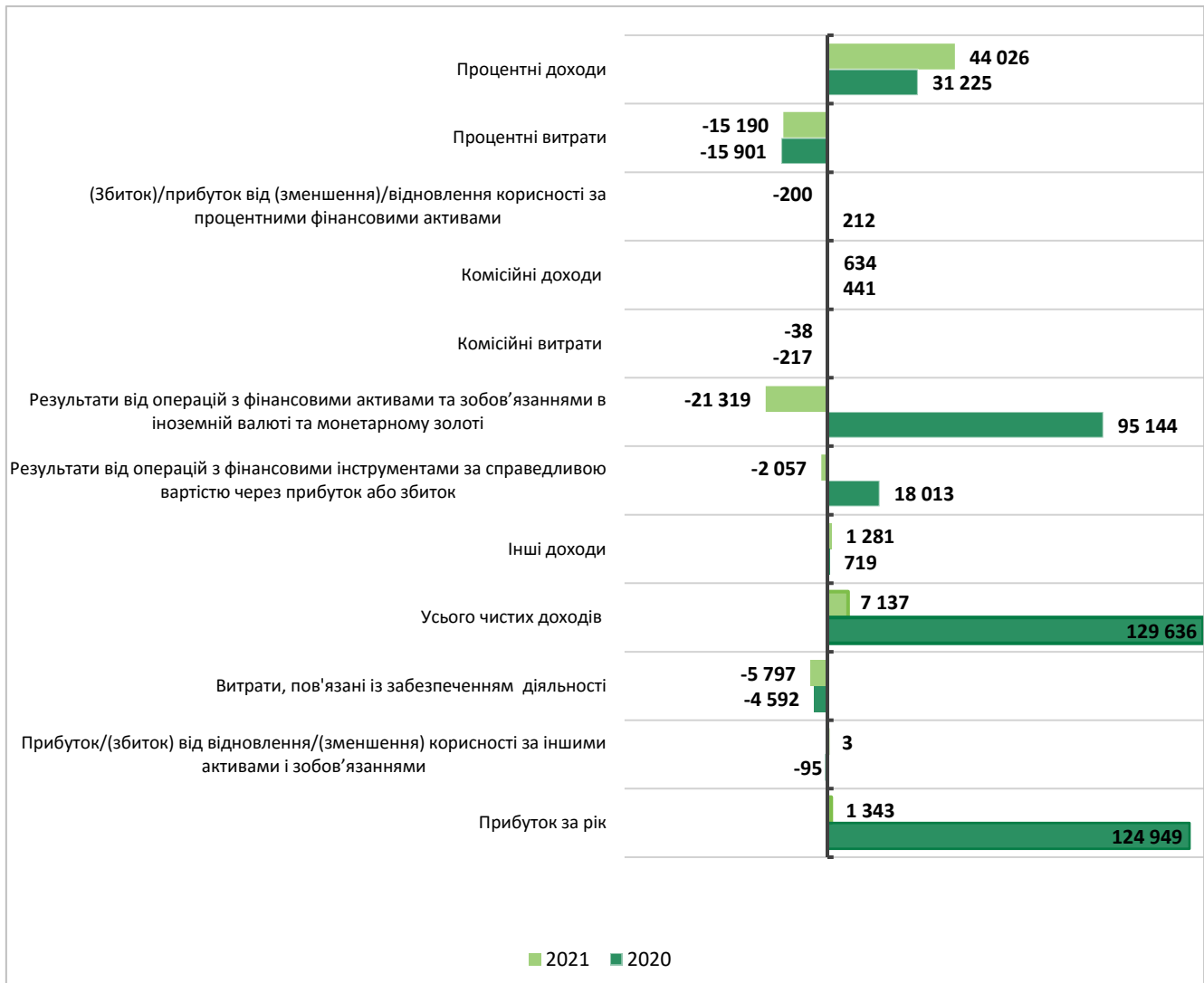
- збільшення банкнот та монет в обігу – на 12,4%;
- збільшення депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком – на 30,2%;
- збільшення коштів банків – на 14,2%;
- зменшення обсягів коштів державних та інших установ – на 22%;
- зменшення зобов'язань з перерахування прибутку до бюджету – на 23,1%.

Фінансові результати

Основним чинником впливу на прибуток Національного банку традиційно є процентні доходи.

Сума процентних доходів, основним джерелом яких є цінні папери України та кредити, надані банкам, порівняно з 2020 роком збільшилася та становила 44 мільярди гривень за одночасного зменшення обсягу цінних паперів України та зростання середньозважених процентних ставок.

Графік 2. Склад та динаміка фінансових результатів Національного банку у 2020–2021 роках, млн грн

Сума процентних витрат зменшилася на 4% та становила у 2021 році 15,2 мільярда гривень передусім за рахунок зменшення витрат за зобов'язаннями перед МВФ, за якими сплачуються проценти. Разом з тим відбулося збільшення витрат за депозитними сертифікатами Національного банку, що пов'язане зі збільшенням обсягів операцій та середньозважених процентних ставок з 5,68% станом на кінець 2020 року до 8,47% станом на кінець 2021 року.

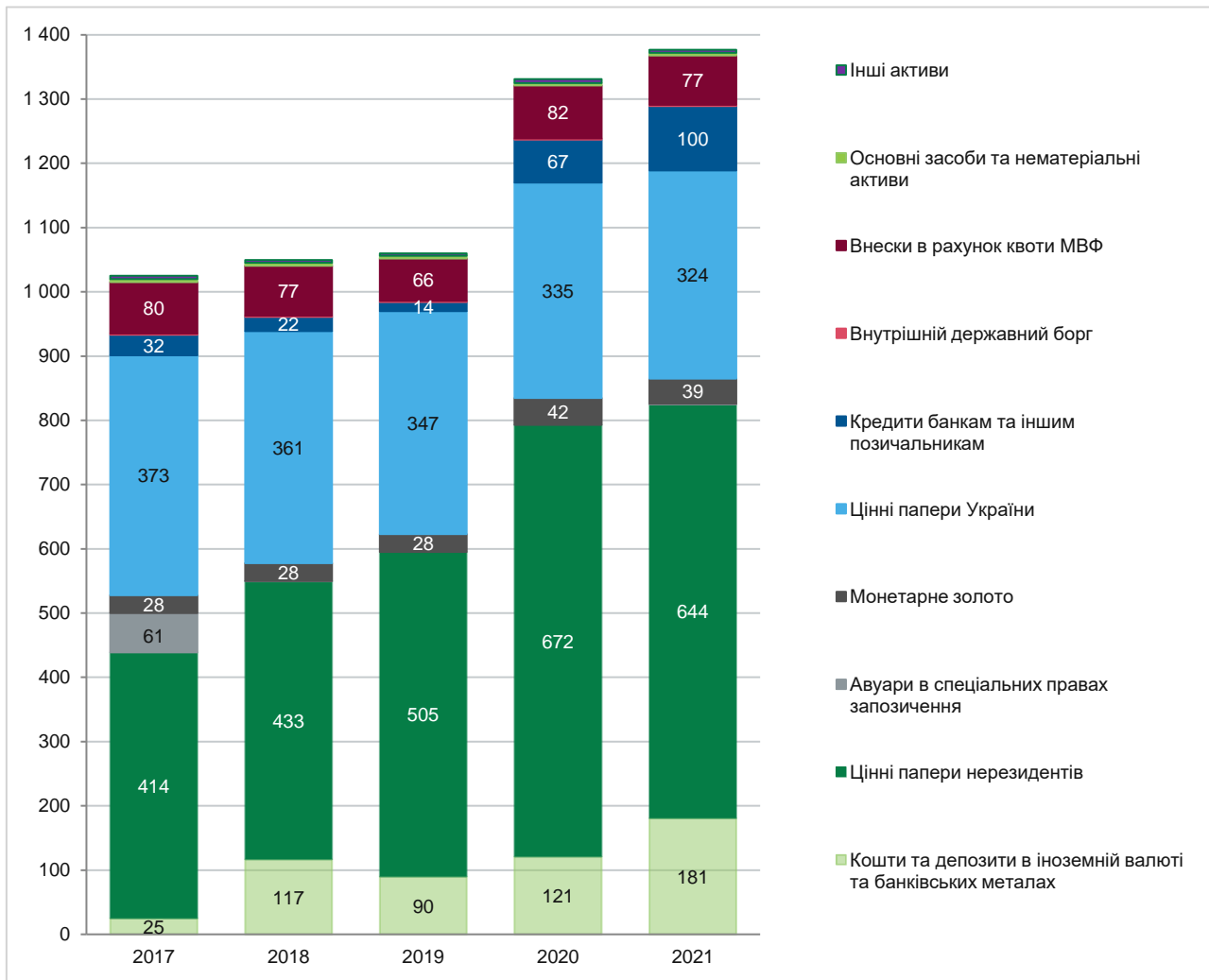
У 2021 році резерви Національного банку під знецінення кредитів, наданих банкам, збільшилися. Загалом сума витрат (негативний результат) у зв'язку зі зменшенням корисності за процентними фінансовими активами склала 200 мільйонів гривень (у 2020 році спостерігався позитивний результат у зв'язку з відновленням корисності або погашенням заборгованості за основними процентними фінансовими активами, що становив 212 мільйонів гривень).

У цілому сума чистих процентних доходів (з урахуванням відновлення корисності) становила у 2021 році 28,6 мільярда гривень, що на 84% вище, ніж у 2020 році.

У зв'язку з дією режиму гнучкого обмінного курсу зміни валютних курсів суттєво впливають на результати діяльності Національного банку та спричиняють значну волатильність як відповідної статті, так і фінансового результату Національного банку. Так, у 2021 році результат від зміни валютних курсів був негативним та становив 21,3 мільярда гривень (у 2020 році результат від зміни валютних курсів був позитивним та становив 95,1 мільярда гривень).

Адміністративні та інші витрати Національного банку збільшилися на 26% – з 4 592 мільйони гривень у 2020 році до 5 797 мільйонів гривень у 2021 році. Порівняно з попередніми роками забезпечення за судовими позовами у 2021 році не формувалося (у 2020 році – 92 мільйони гривень).

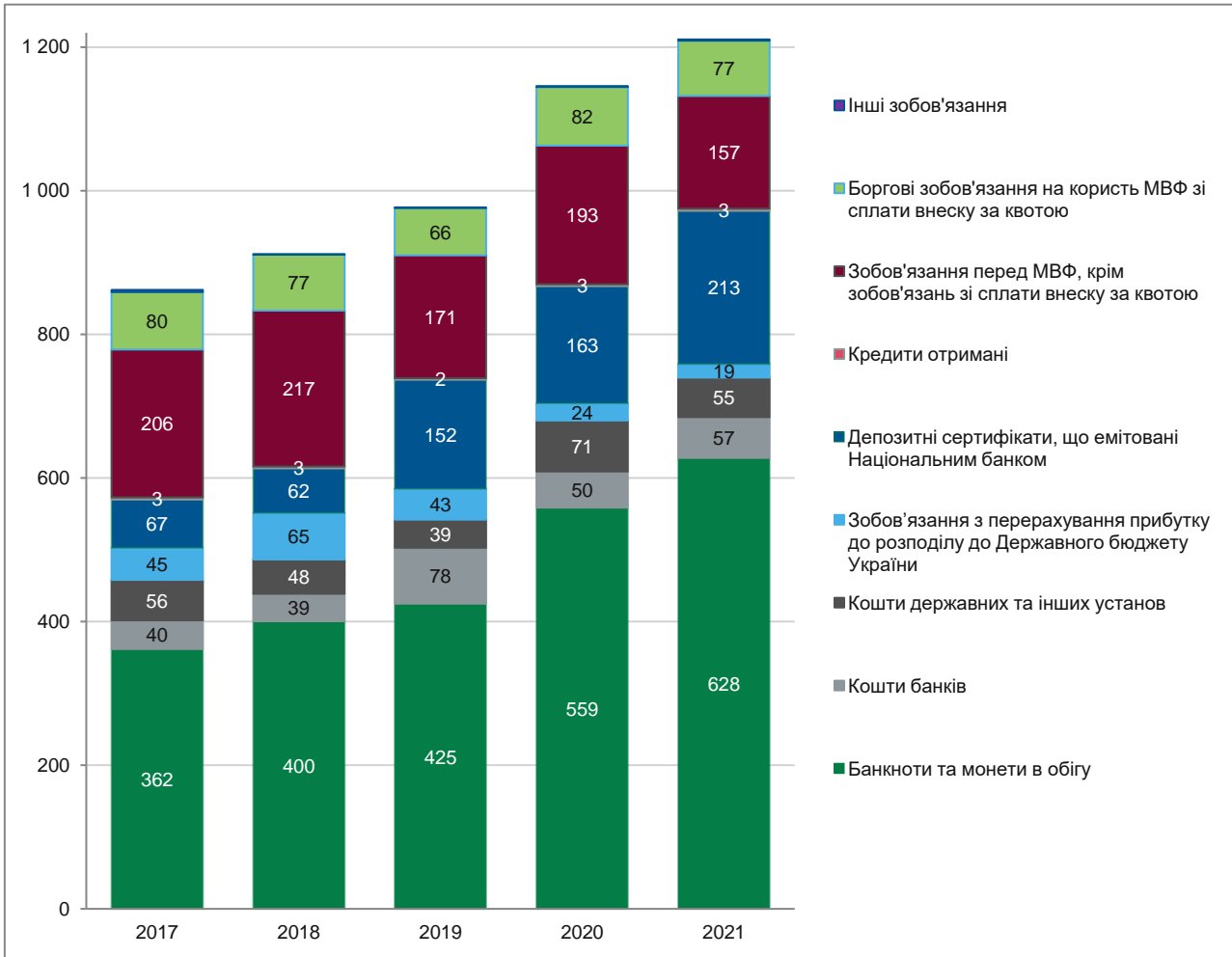
Графік 3. Структура та динаміка активів Національного банку за 2017–2021 роки, млрд грн

Загалом структура активів за останні п'ять років змінювалася у бік нарощення складових міжнародних резервів, (крім цінних паперів нерезидентів, балансова вартість яких вперше за п'ять років зменшилася) та

кредитів банкам. Одночасно частка цінних паперів України, що представлена переважно державними облігаціями, у структурі активів Національного банку поступово зменшується.

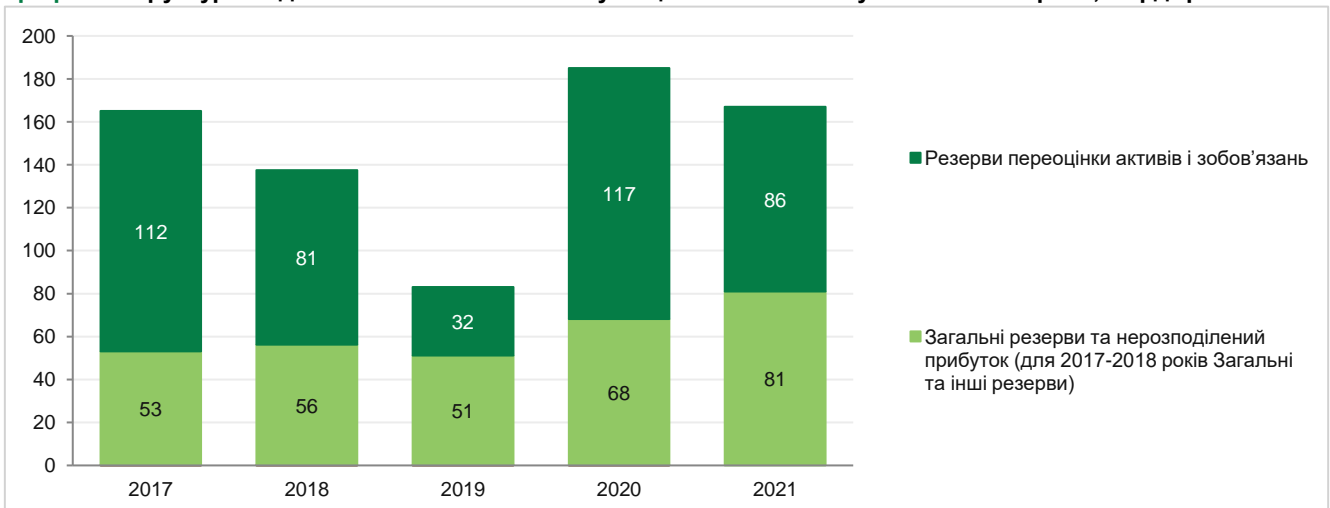
Графік 4. Структура та динаміка зобов'язань Національного банку за 2017–2021 роки, млрд грн

Загалом структура зобов'язань за останні п'ять років майже не змінювалася.

Суттєву частину зобов'язань Національного банку становлять банкноти та монети в обігу, зобов'язання перед МВФ та депозитні сертифікати, емітовані Національним банком.

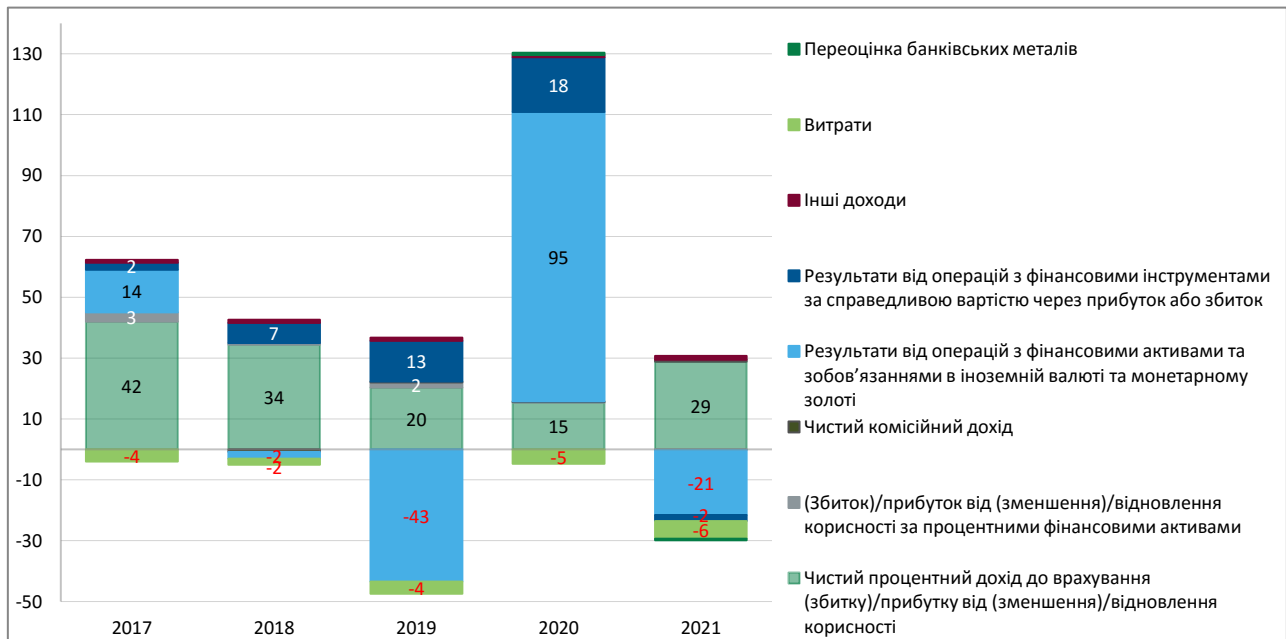
Графік 5. Структура та динаміка власного капіталу Національного банку за 2017–2021 роки, млрд грн

Власний капітал Національного банку, що являє собою залишкову вартість активів після вирахування всіх зобов'язань, формується переважно не за рахунок внесків держави. Він складається з відкладених нереалізованих результатів переоцінки активів і

зобов'язань Національного банку, у тому числі в результаті змін валютного курсу, та частини прибутку, залишеної в Національному банку відповідно до законодавства як загальні резерви.

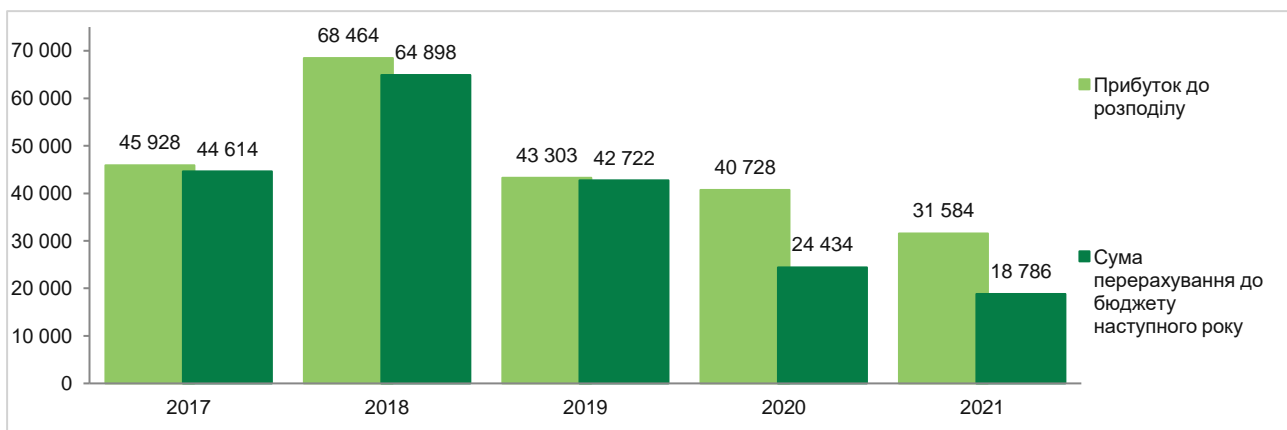
Графік 6. Структура та динаміка доходів і витрат Національного банку за 2017–2021 роки, млрд грн

У структурі фінансових результатів Національного банку традиційно ключовою статтею є чистий процентний дохід. Суттєвий вплив на фінансовий результат чинить також

результат зміни валютних курсів у зв'язку з дією режиму гнучкого валютного курсу та значною часткою валютних статей у балансі Національного банку.

Графік 7. Перерахування Національним банком коштів до Державного бюджету України за 2017–2021 роки, млн грн

Розрахунки з Державним бюджетом України

У 2021 році сума перерахувань до Державного бюджету України становила 24,4 мільярда гривень, а станом на 31 грудня 2021 року визнане зобов'язання зі сплати частини прибутку до Державного бюджету України за 2021 рік в сумі 18,8 мільярда гривень.

Решта прибутку Національного банку, що передбачена для розподілу, у сумі 12,8 мільярда гривень

спрямовуватиметься на формування загальних резервів Національного банку.

Детальна інформація щодо змін облікової політики міститься в примітці 4 розділу II.1 “Фінансові інструменти”, щодо визначення прибутку до розподілу, зобов'язань з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України та формування загальних резервів Національного банку – у примітці 29 до Консолідованої фінансової звітності Національного банку.

4.2. Огляд інших показників

4.2.1. Фінансові ресурси

Адміністративні витрати Національного банку

Національний банк проводить свою діяльність у межах кошторису адміністративних витрат, який складається на плановий рік та затверджується Радою Національного банку.

Дані щодо основних статей кошторису адміністративних витрат на 2021 рік та планові дані на 2022 рік наведені в таблиці. До Плану на 2022 рік, за результатами I кварталу

2022 року, унесено зміни щодо витрат та інвестицій. Так, для виконання функцій та завдань, що забезпечують безперервну діяльність Національного банку в умовах воєнного стану, витрати збільшено на 47,2 мільйона гривень. Інвестиції зменшено на 202 мільйони гривень унаслідок відмови від низки проєктів та інвестиційних заходів, спрямованих на розвиток та модернізацію, залишивши, головним чином, інвестиції, спрямовані на забезпечення безперервної діяльності Національного банку.

Адміністративні витрати Національного банку (з урахуванням витрат Розрахункового центру) на 2021–2022 роки

	План на 2021 рік (переглянутий)	Фактичне виконання у 2021 році	Відсоток виконання плану в 2021 році	План на 2022 рік
	(у мільйонах гривень)			
Витрати на утримання персоналу	2 612	2 563	98%	3 345
Адміністративно-господарські та інші витрати	656	472	72%	701
Амортизаційні відрахування	225	221	98%	267
Усього адміністративних витрат	3 493	3 256	93%	4 313
Відрахування до резервів за активами та інші відрахування	10	198	1980%	0
Інвестиції у створення та розвиток матеріально-технічної бази для забезпечення діяльності банку	766	634	83%	668

Відрахування до резервів за активами та інші відрахування з 2022 року не включаються до кошторису адміністративних витрат.

Наведені дані свідчать про те, що Національний банк працює в межах запланованих адміністративних витрат, забезпечуючи економію ресурсів. Це відповідає меті Національного банку з ощадливого та ефективного використання державних ресурсів.

Так, за результатами 2021 року адміністративні витрати в середньому на 7% менші від запланованих витрат.

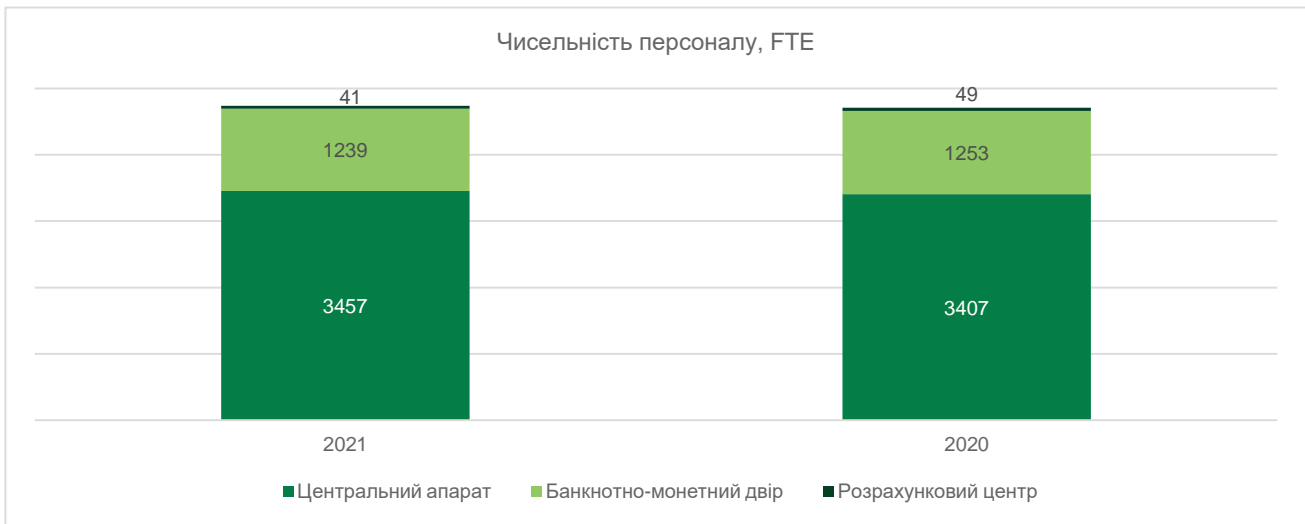
Протягом 2021 року до планових показників кошторису адміністративних витрат за розділом на 2021 рік, відповідно до діючої в Національному банку процедури,

були внесені зміни в результаті яких збільшені планові суми адміністративних витрат та інвестицій у створення та розвиток матеріально-технічної бази для забезпечення діяльності банку.

Також, у 2021 році залишилася невикористаною частина коштів, запланованих на розвиток матеріально-технічної бази Національного банку (близько 17% від запланованої суми). Це, головним чином, пов'язано з впливом карантинних обмежень та перенесенням строків реалізації/закриття окремих проєктів та заходів.

4.2.2. Людські ресурси

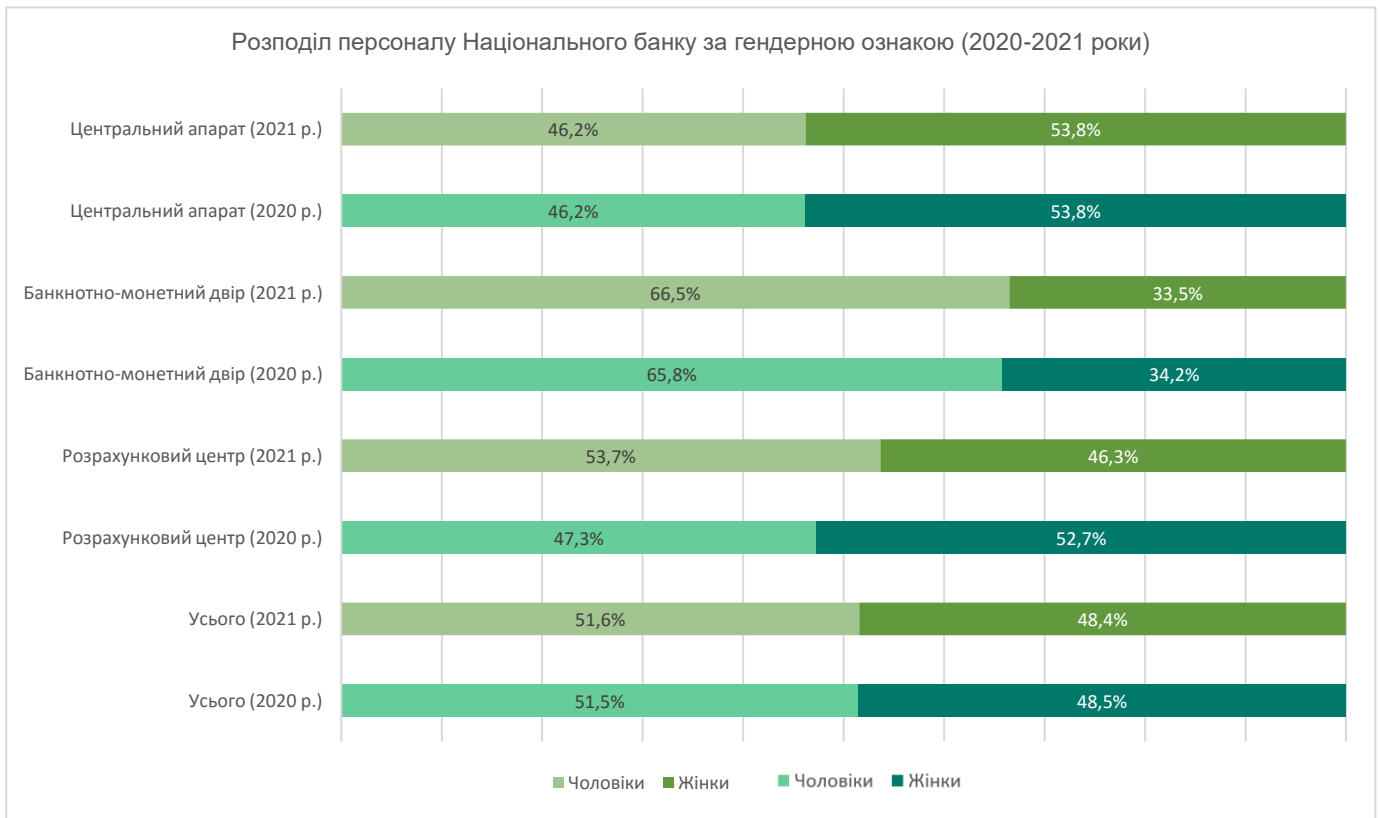
Чисельність працівників станом на 31 грудня 2021 року збільшилася на 0,61% порівняно з попереднім роком і становить 4 737 FTE (фактично працюючий персонал), станом на 31 грудня 2020 року – 4 708 FTE.

Станом на 31 грудня 2021 року середній вік працівників Національного банку становив 46 років, середній стаж роботи в Національному банку – 12 років. Розподіл персоналу Національного банку за гендерною ознакою

такий: у центральному апараті Національного банку – 53,8% жінок, 46,2% чоловіків; на Банкотно-монетному дворі – 33,5% жінок, 66,5% чоловіків; у Розрахунковому центрі – 46,3% жінок, 53,7% чоловіків

Структуру персоналу Національного банку за гендерною ознакою станом на 31 грудня 2020–2021 років подано таким чином:

Структуру персоналу Національного банку за класифікацією професій станом на 31 грудня 2020–2021 років подано таким чином:

Інформація про витрати на оплату праці працівників Національного банку у 2021 році наведено в примітці 34 Консолідованої фінансової звітності Національного банку.

У 2021 році середній розмір основної заробітної плати (або базової частини винагороди) в центральному апараті Національного банку становив 33 734 гривні, Банкнотно-монетному дворі – 17 314 гривень, Розрахунковому центрі – 34 300 гривень.

Середній розмір заробітної плати, включаючи додаткові виплати (надбавки, премії, доплати, інше), у центральному апараті Національного банку становив 48 574 гривні, Банкнотно-монетному дворі – 27 177 гривень, Розрахунковому центрі – 42 683 гривні.

Увесь звітний рік Національний банк працював в умовах карантинних обмежень. Майже всі навчальні заходи проходили у форматі онлайн. У 2021 році відбулося значне зростання як кількості навчальних заходів і заходів розвитку, так і кількості працівників, які взяли участь у цих заходах.

Зокрема, загальна кількість проведених навчальних заходів за 2021 рік становила 770, що на понад 40% більше, ніж у 2020 році. Кількість учасників перевищила 10 000 слухачів.

Упродовж року збереглася тенденція переважання навчальних заходів “hard skills”, зокрема із залученням міжнародних провайдерів, порівняно з “soft skills” навчанням, 459 та 240 заходів відповідно за підсумками 2021 року. Більшість навчальних заходів “soft skills” провели внутрішні тренери Національного банку.

Упродовж року Національний банк удосконалив формати навчання. Запроваджено та підтримується навчальний

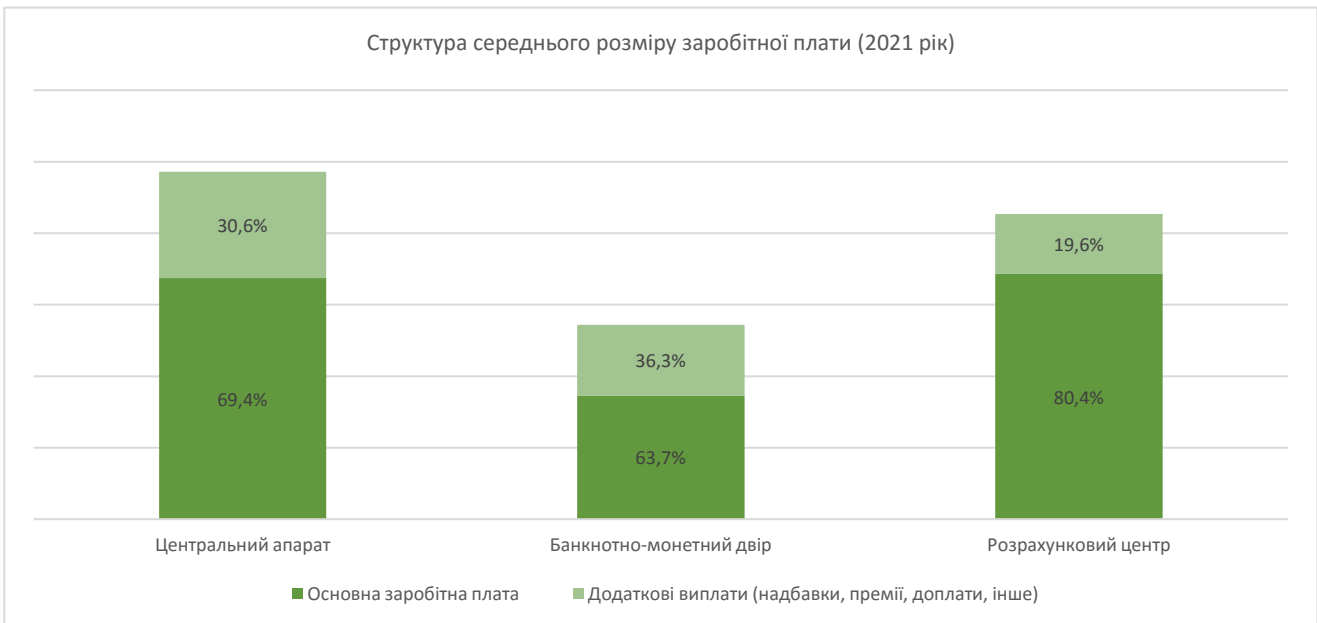
напрямок “peer-to-peer”, на заходах якого працівники підрозділів ділилися своїми фаховими знаннями. Колеги з різних підрозділів провели 33 навчальних заходи, які відвідали 4 057 працівників Національного банку.

Найбільшою зміною у форматах навчання стало проведення навчання у форматі клубних заходів (Клуб ораторської майстерності, Клуб комунікацій), інформація про які є в Системі дистанційного навчання (далі – СДН).

Більшої популярності набуло навчання за допомогою дистанційних курсів у СДН, яке дало змогу ефективно охопити майже всіх працівників Національного банку. Крім того, у СДН запроваджено майданчики для обміну знаннями.

Упродовж року розроблено навчальні курси та проведено навчання працівників щодо організації дистанційного формату роботи, зокрема з питань захисту інформації, забезпечено доступ працівникам до необхідних матеріалів для безперебійної роботи дистанційно.

За рік Національний банк повністю реалізував усі заплановані заходи в межах програм розвитку для працівників. У навчальних заходах узяли участь 53 керівники різних рівнів управління. У межах реалізації програми розвитку кадрового резерву наступники взяли участь у низці заходів, які були орієновані на розвиток компетенцій, управління конфліктами, вирішення складних завдань і ситуацій. Працівники, які є наставниками, здобули нові знання у сфері коучингу, поведінки в нестандартних комунікаціях; дізналися про те, як правильно та ефективно організувати процес наставництва, а також про роль наставника в корпоративній культурі Національного банку.

4.2.3. Виробничі ресурси

Управління державним майном

На виконання “Стратегії розвитку інфраструктури та корпоративного забезпечення діяльності на 2021–2024 роки” затверджено перелік нерухомого майна Національного банку, згрупованого в чотири базові сегменти, у тому числі – що планується до вибуття шляхом безоплатного передавання (43 об’єкти) та припинення права користування на земельні ділянки (8 об’єктів). У 2021 році відбулося вибуття об’єктів державної власності в кількості 25 одиниць (шляхом списання – 5, передано до сфери управління іншому органу, уповноваженому управляти майном, – 11, припинено право користування – 9 земельних ділянок).

Детальну інформацію про будівлі та споруди Національного банку зазначено в примітці 30 Консолідованої фінансової звітності Національного банку.

Управління набутиим заставленим майном

Національний банк у 2021 році отримав на погашення заборгованості за кредитами рефінансування неплатоспроможних банків 1,4 мільярда гривень (у 2020 році – 2,2 мільярда гривень).

Найбільше коштів отримано від звернення Національним банком стягнення на нерухоме майно шляхом набуття його у власність – 441,5 мільйона гривень.

	2021 рік			2020 рік		
	Через ФГВФО	Через третіх осіб	Усього	Через ФГВФО	Через третіх осіб	Усього
Погашення коштами за рахунок продажу застави:						
нерухомого майна	210	227	437	229	73	302
цінних паперів та банківських металів	161	–	161	–	–	–
майнових прав за заставленими кредитами	175	–	175	1 018	–	1 018
Усього погашення коштами за рахунок продажу застави	546	227	773	1 247	73	1 320
Погашення шляхом набуття у власність Національного банку:						
нерухомого майна	441	–	441	118	240	358
цінних паперів	–	–	–	–	–	–
за рахунок інших джерел	193	–	193	252	248	500
Усього	1 180	227	1 407	1 617	561	2 178

В судах української юрисдикції Національний банк у межах господарських та цивільних проваджень з метою повернення кредитів рефінансування неплатоспроможних банків, які виводяться ФГВФО з ринку, пред'явив 107 позовів до майнових поручителів та 10 позовів до фінансових поручителів, а також 3 позови до 4 фізичних осіб у межах кримінальних проваджень.

На кінець 2021 року в судах різних інстанцій за позовами Національного банку тривав розгляд 20 справ до майнових поручителів про звернення стягнення на майно, 12 справ про банкрутство майнових поручителів, а також

8 справ до фінансових поручителів та 3 цивільних позови в межах кримінальних справ.

Усі судові рішення до фінансових поручителів та майнових поручителів, які набрали законної сили, ухвалені на користь Національного банку, наразі вживаються заходи щодо їх примусового виконання, а у 2 справах про банкрутства відбулось повне задоволення кредиторських вимог Національного банку за рахунок заставленого майна.

4.2.4. Інтелектуальні ресурси

У Національному банку інтелектуальні ресурси в частині нематеріальних активів складаються, головним чином, із програмного забезпечення та ліцензій на право користування ним.

Удосконалення системи звітності

У 2021 році Національний банк і надалі вдосконалював систему звітності, що подається учасниками ринку до Національного банку.

Детальна інформація щодо вдосконалення системи звітності міститься в рубриці “Удосконалення системи збору звітності” Річного звіту Національного банку України за 2021 рік.

Дослідження та розробки

З метою обґрунтування і підтримки рішень з економічної політики, які спрямовані на забезпечення макростабільності і підвищення результативності монетарної політики, Національний банк у 2021 році переважно продовжував дослідження за напрямками

монетарної політики, фінансової стабільності, макроекономічного моделювання та прогнозування. З'явилися також нові важливі теми для досліджень центрального банку.

З-поміж понад 30 активних проєктів, які проводилися у 2021 році, варто відзначити дослідження, які отримали значимі результати і були опубліковані в рецензованих журналах або інших авторитетних виданнях. Вони стосувалися:

- впливу монетарних шоків на сукупне споживання (<https://doi.org/10.1016/j.jmoneco.2021.02.002>);
- зв'язку між заробітною платою і безробіттям на мікрорівні на основі даних онлайн-вакансій (<https://doi.org/10.1016/j.jce.2021.05.003>);
- декомпозиції розриву ВВП (<https://doi.org/10.1016/j.econmod.2021.105505>);
- факторів ціноутворення на кредитному ринку України (<https://doi.org/10.26531/vnbu2021.251.01>);
- розрахунку індексу фінансового стресу (<https://doi.org/10.26531/vnbu2021.251.03>);

- прогнозування інфляції та ВВП (<https://doi.org/10.26531/vnbu2021.251.02>);
- оцінки нейтральної процентної ставки (<https://voxukraine.org/nejtralna-vartist-groshej-yak-nbu-otsinyuye-zhorstkist-svoyeyi-politiki/>).

Підвищенню довіри до монетарної політики у 2021 році сприяли проведені дослідницькі заходи, організовані Національним банком, зокрема :

- Щорічна дослідницька конференція “The Policy Toolkit for a World in Flux / Інструменти економічної політики у світі невинних змін” (10-11 червня 2021 року). Ключові доповідачі – Алан Блайндер (Принстонський університет) та Міхаїл Голосов (Чиказький університет);
- Науково-практичні семінари “Використання великих даних для макроекономічного аналізу: від збору до візуалізації”, (23-24 лютого 2021 року) та “Інфляційне таргетування в країнах з ринками, що розвиваються” (26 листопада 2021 року);
- Відкриті дослідницькі семінари (15 семінарів);
- Конференція для студентів та молодих дослідників “Банківський сектор та монетарна політика: перспективи розвитку” (21 травня 2021 року);
- Змагання “Монетарна політика: виклик Національного банку України університетам” (03 грудня 2021).

Відповідаючи на нові виклики, у 2021 році також було оновлено пріоритети досліджень Національного банку на період до 2025 року. Національний банк сфокусує свої дослідження в таких напрямках:

- підвищення результативності монетарної політики;
- забезпечення фінансової стабільності;
- довгострокові виклики в реальному секторі економіки;
- розвиток цифрових ринків, продуктів та їх регулювання.

Інформаційні технології

Інформаційні технології Національного банку постійно розвиваються, для їх удосконалення застосовується краща світова практика в галузі побудови захищених і надійних інформаційних інфраструктур.

У межах проекту “Розвиток платіжної інфраструктури України на базі міжнародного стандарту ISO 20022” Національний банк працював над підготовкою до впровадження нового покоління системи електронних платежів Національного банку (далі – СЕП-4.0) на базі міжнародного стандарту ISO 20022 та з режимом функціонування 24/7.

Розвивається Національна система електронної дистанційної ідентифікації Національного банку (далі – Система BankID Національного банку), уведена в промислову експлуатацію в грудні 2016 року.

Станом на кінець 2021 року Система BankID Національного банку налічувала 131 абонента (станом на кінець 2020 року – 53 абоненти), з яких:

- 39 банків України, які працюють у системі як абоненти-ідентифікатори, 13 з яких приєдналися протягом 2021 року;
- 92 юридичні особи (з яких 83 комерційні установи), які працюють в системі як абоненти-надавачі послуг, у тому числі Міністерство цифрової трансформації України з Мобільним додатком “ДІЯ” та Інтегрованою системою електронної ідентифікації ID.GOV.UA. Протягом 2021 року приєдналися 54 комерційні абоненти-надавачі послуг.

У IV кварталі 2021 року за допомогою Системи BankID Національного банку здійснено понад 13,7 мільйона успішних електронних дистанційних ідентифікацій. У 2021 році здійснено понад 30,1 мільйона успішних електронних дистанційних ідентифікацій (у 2020 році – 7,6 мільйона).

У 2018 році запроваджено **Кредитний реєстр Національного банку**, (далі – Кредитний реєстр), створений на базі звітної форми “Активні операції банків”, який використовується для аналізу стану фінансової системи та з метою сприяння фінансовій стабільності. З 2019 року Кредитний реєстр використовується також для інформаційної підтримки процесу оцінки банками кредитного ризику.

З початку роботи програмним забезпеченням із приймання інформації про активні операції банків оброблено інформацію про понад 12,1 мільйона кредитних угод (із них майже 0,8 мільйона в Кредитному реєстрі), що були укладені з близько 3,8 мільйона фізичних осіб (із них понад 0,1 мільйона в Кредитному

реєстрі) та з майже 0,3 мільйона юридичних осіб (із них понад 0,73 мільйона в Кредитному реєстрі),

Станом на кінець 2021 року в базі даних Кредитного реєстру зберігається інформація про понад 196 тис. діючих кредитних угод, що були укладені з-понад 106 тис. клієнтів (із них 41 343 юридичних і 65 015 фізичних осіб).

У 2021 році було створено і введено в дослідно-промислову експлуатацію Децентралізований реєстр рахунків нерезидентів із застосуванням технології Blockchain.

Для забезпечення відкритості та прозорості регулятора розроблено та впроваджено систему публікації інформації у формі відкритих даних (**OpenData**) для вільного й безплатного доступу до якісної, оперативної та вичерпної статистичної інформації через API OpenData Національного банку. Відкриті дані дозволені для їх подальшого вільного використання та поширення відповідно до статті 101 Закону України “Про доступ до публічної інформації”.

Постійно вдосконалюється та розвивається система автоматизації процесів банківської та фінансово-господарської діяльності Національного банку – **САП НБУ**.

Протягом останніх років здійснено перехід системи САП НБУ, реалізованої на базі SAP-систем, на нову технологічну платформу S/4HANA. Так, у 2021 році, крім задач, які стосуються внутрішньої діяльності, в САП НБУ, зокрема, забезпечено:

- удосконалення процесів управління кредитами рефінансування банків України;
- доопрацювання функціоналу для оброблення е-лікарняних;
- підписання в електронному вигляді і надсилання на поштові скриньки клієнтів актів на послуги, які надає Національний банк;
- розрахунок за послуги, які надає Національний банк, з урахуванням окремих виплат, наприклад, відповідно до Порядку надання допомоги застрахованим особам на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, запроваджених з метою запобігання поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2.

Протягом 2021 року в сховищі даних впроваджено майже 2 000 змін до алгоритмів показників (ураховуючи нові показники), в Аналітичній системі Звітність впроваджено більше 800 змін до звітів (ураховуючи нові звіти), на порталі подання звітності реалізовано більше 140 запитів на зміни контролів звітних файлів. Впроваджено систему NoCode-Validation, яка дає змогу запроваджувати контролі звітності без втручання ІТ-спеціалістів.

Зокрема, реалізовано зміни до розрахунку економічних нормативів, обов'язкових резервів, показників для МВФ, системи раннього реагування (EWS), платіжних систем та систем розрахунків, системи контролю порушень валютного законодавства, санкційного законодавства та законодавства з питань фінансового моніторингу, визначення банками кредитного ризику, індикаторів ознак ризикової діяльності з питань фінансового моніторингу, контролю персональних спеціальних економічних та інших обмежувальних заходів (санкцій), звітності небанківських установ, прямих інвестицій з України/в Україну, форм державних статистичних спостережень, моніторингу частки уповноважених банків у загальних надходженнях та видачах готівки, публікацій у формі відкритих даних (OpenData) тощо.

Запроваджено звітність щодо розкриття структури власності банків та інших надавачів фінансових послуг. Прозорість структури дає змогу регулятору розуміти, хто є власником установи, хто її контролює або має вирішальний вплив. Метою цього є захист інтересів клієнтів і суспільства та можливість на сайті Національного банку переглянути, хто реально відповідає за діяльність установи.

Імплементовано звітність щодо розрахунку показника короткострокової ліквідності (LCR) та коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR) відповідно до норм Базеля III та Директиви ЄС/Регламенту ЄС. Метою цього є впровадження міжнародної практики щодо розкриття інформації на підставі звітності COREP для забезпечення прозорості діяльності учасників фінансового сектору.

Запроваджено звітність про концентрацію ризиків банківської групи та про значні внутрішньогрупові операції банківської групи, метою якої є аналіз діяльності банківських груп.

Для оптимізації процесів обміну інформацією між інформаційними системами Національного банку в Автоматизованій банківській системі “БАРС Millennium” (АБС БАРС) на заміну застарілого механізму файлового обміну інформацією реалізовані інтерфейси обміну даними на базі архітектури web-services, а також через IBM Integration Bus.

Розроблені та впроваджені інтерфейси із такими системами:

- SWIFT Alliance;
- Системою автоматизації операцій із золотовалютними резервами НБУ (CAO “RM”) для обміну SWIFT-повідомленнями та для синхронізації довідників цінних паперів;
- САП НБУ для передавання документів у АРМ Кошторис та вхідних платежів із СЕП за послуги;
- інформаційними системами Національного банку для прийому та оброблення платіжних документів (через платіжний сервіс);

- “СвопЛайн” для обміну даними умов своп-угод для автоматизації бухгалтерських операцій своп процентної ставки.

На виконання функціональних стратегій Національного банку доопрацьовано систему “Клієнт-банк” АБС БАРС: упроваджено уніфікований інтерфейс АБС БАРС для користувачів “Клієнт-банк”, що підтримує можливість уведення електронних платіжних документів в іноземній валюті.

З метою запровадження кваліфікованого електронного підпису для облікових документів та реєстрів бухгалтерського обліку в АБС БАРС виконано заміну алгоритму створення та перевірки ЕП для облікових документів із використанням ПТК КЕП.

Здійснюється доопрацювання та тестування інтеграції з системою електронних платежів Національного банку України нового покоління СЕП-4 за стандартом ISO 20022.

У Національному банку проводиться постійна робота для ефективного управління неперервністю інформаційних технологій. Тривають роботи з побудови сучасного Центру оброблення даних.

Національний банк розробляв розпорядчі акти з питань планування неперервності діяльності, актуалізації та проведення тестування планів відновлення роботи критичних інформаційних ресурсів після збоїв (DRP). Національним банком постійно вживаються заходи щодо зменшення впливу операційних ризиків на роботу інформаційних ресурсів, удосконалення систем внутрішнього контролю.

Забезпеченню безперебійного функціонування інформаційних систем Національного банку сприяє також постійна підтримка користувачів за допомогою системи Omnitracker, яка також розвивається і вдосконалюється, охоплюючи все більше аспектів забезпечення діяльності працівників Національного банку. Забезпечується своєчасне (оперативне) та якісне обслуговування працівників Національного банку в разі виникнення під час їх роботи ситуацій, що потребують допомоги спеціалістів з питань інформаційних технологій на всіх локаціях Національного банку, у тому числі в регіонах України.

Детальна інформація щодо розвитку інформаційних технологій міститься в Цілі 11 “Цифрова

Трансформація” Річного звіту Національного банку України за 2021 рік.

Безпека інформації та кіберзахист

Національний банк у 2021 році забезпечував реалізацію завдань, визначених Законом України “Про основні засади забезпечення кібербезпеки України” та виконання повноважень суб’єкта національної системи кібербезпеки України. У межах компетенції та наданих повноважень представники Національного банку продовжили брати участь у робочих групах комітетів Верховної Ради України, Національного координаційного центру кібербезпеки при Раді національної безпеки і оборони України з питань формування національного законодавства у сфері забезпечення кібербезпеки України та захисту критичної інфраструктури України.

Також нарощував свій потенціал у сфері забезпечення кіберзахисту Центр кіберзахисту Національного банку. Національний банк у 2021 році працював над підвищенням спроможності команди реагування на кіберінциденти в банківській системі України (CSIRT-NBU) Центру кіберзахисту Національного банку виявляти, реагувати та нейтралізувати кібератаки і кіберінциденти, а також збільшення кола джерел отримання інформації про актуальні кіберзагрози. Упродовж 2021 року CSIRT-NBU проведено аналіз близько 2 000 зразків шкідливого програмного забезпечення, поінформовано банки України про виявлені інциденти кібербезпеки та зафіксовані спроби вчинення кібератак.

Експертами ТОВ “ДЕЛОЙТ І ТУШ” проведено незалежний аудит зовнішньої оцінки інфраструктури SWIFT та заходів інформаційної безпеки Національного банку, результати якого засвідчили, що вжиті заходи забезпечили достатній захист даних.

Детальна інформація щодо кіберзахисту та безпеки інформації міститься в Цілі 8 “Кіберзахист фінансового сектору” Річного звіту Національного банку України за 2021 рік.

4.2.5. Соціально-репутаційні ресурси

Охорона праці

З метою створення та підтримання безпечних умов праці Національним банком у 2021 році реалізовано низку заходів.

Витрати на охорону праці Національного банку:

	2021	2020
	(у тисячах гривень)	
На заходи з охорони праці	455	394
На спецодяг, взуття	545	378
На обов'язковий і періодичний медогляд	513	316
На обов'язкове страхування від нещасних випадків на тран.засобах	4	5
На придбання медикаментів для аптечок	63	2 135

У 2020–2021 роках проведено комплекс навчань з охорони праці:

	2021		2020	
	Кількість заходів	Кількість слухачів	Кількість заходів	Кількість слухачів
Охорона праці	9	218	9	126
Пожежна безпека	8	423	1	4
Дистанційне навчання з охорони праці (внутрішнє)	6	1 334	10	1 459
Усього	23	1 975	20	1 589

Діяльність Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку України (далі – Фонд)

Станом на 31 грудня 2021 року учасниками Фонду є 12 720 осіб (станом на 31 грудня 2020 року – 12 694 особи), з яких 3 430 осіб отримують пенсійні виплати на визначений строк (станом на 31 грудня 2020 року – 3 579 осіб). Балансова вартість активів Фонду станом на 31 грудня 2021 року становила 1 680 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 1 606 мільйонів гривень). Внесок засновника до Фонду за 2021 рік становить 60 мільйонів гривень (за 2020 рік – 44 мільйони гривень).

Добровільне медичне страхування

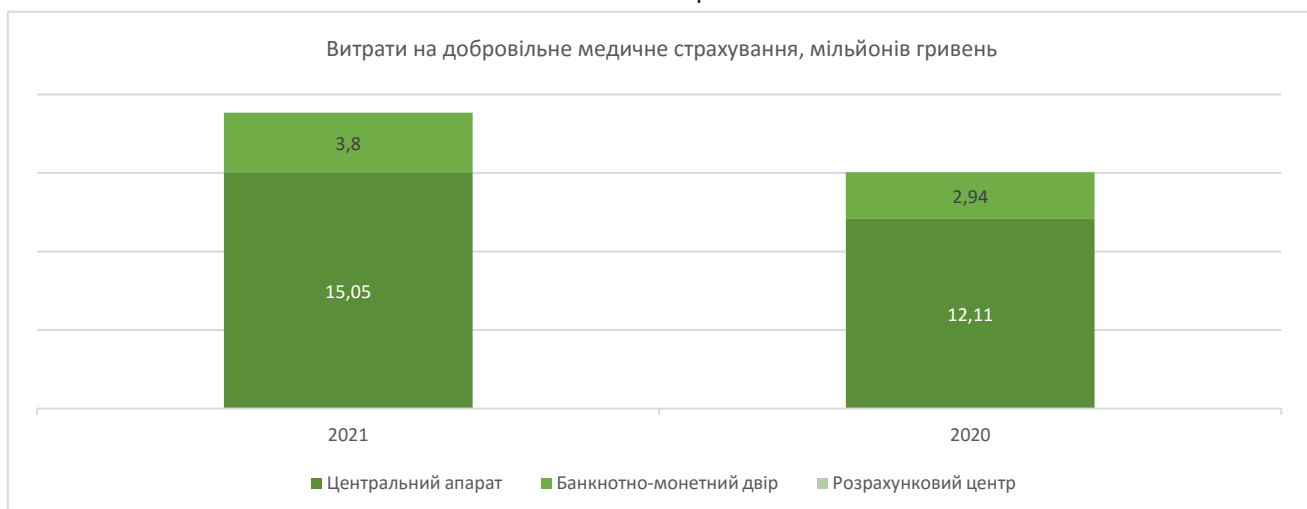
Кількість застрахованих у 2021 році становила 3 678 працівників, зокрема 2 939 – працівників центрального апарату Національного банку та 739 – працівників Банкнотно-монетного двору (у 2020 році кількість застрахованих становила 3 544 працівники, зокрема 2 850

– працівників центрального апарату Національного банку та 694 – працівники Банкнотно-монетного двору).

Витрати на ДМС за 2021 рік становили 18,85 мільйона гривень, у тому числі в центральному апараті Національного банку – 15,05 мільйона гривень, у Банкнотно-монетному дворі – 3,8 мільйона гривень (у 2020 році витрати на ДМС становили 15,05 мільйона гривень, у тому числі в центральному апараті Національного банку – 12,11 мільйона гривень, у Банкнотно-монетному дворі – 2,94 мільйона гривень).

У Розрахунковому центрі система ДМС не запроваджена.

Загальні витрати Національного банку на матеріальну допомогу та інші компенсаційні витрати за 2021 рік становлять 11,56 мільйона гривень, зокрема працівникам центрального апарату Національного банку - 9,77 мільйона гривень (серед них 9,54 мільйона гривень на лікування, 0,23 мільйона гривень на поховання), працівникам Банкнотно-монетного двору – 1,79 мільйона гривень.

Діяльність Первинної профспілкової організації працівників Національного банку

У 2021 році Профспілкою Національного банку було забезпечено такі заходи:

- відпочинок та оздоровлення членів профспілки із сім'ями в літній період (у тому числі за кордоном);
- поїздки разом із сім'ями в межах України;
- закордонні тури вихідного дня для працівників із сім'ями;
- надання безповоротної фінансової допомоги;
- перебування в літніх дитячих таборах;
- заняття у фітнес клубі;
- культурно-масові події для колективу Національного банку;
- подарункові сертифікати для членів Профспілки.

Кількість працівників, які вступили до Профспілки протягом 2021 року, становила 210 осіб (у 2020 році – 177).

Фінансова грамотність

Зусилля Національного банку в межах підвищення рівня фінансової грамотності цього року були спрямовані на

вдосконалення дистанційних форматів роботи з аудиторією та розвиток нових каналів комунікації, що зумовлено спалахами пандемії COVID-19. У результаті цього вдалося розширити аудиторію інформаційних кампаній, та об'єднати зусилля усіх учасників фінансового ринку.

Детальна інформація щодо фінансової грамотності міститься в рубриці “Організація роботи та здійснення заходів із підвищення рівня фінансової грамотності населення” Річного звіту Національного банку України за 2021 рік.

Благодійні ініціативи працівників

У 2021 році в межах заходів корпоративної культури зроблено акцент на посиленні залученості працівників в умовах нових форматів взаємодії через проекти корпоративного волонтерства, розвиток спільнот, запуск нових ініціатив.

Детальна інформація щодо благодійної діяльності працівників міститься в рубриці “Навчання, розвиток персоналу та корпоративна культура” Річного звіту Національного банку України за 2021 рік.

4.2.6. Природні ресурси

Національний банк та його працівники піклуються про збереження навколишнього природного середовища.

Зокрема, в Національному банку організовано роздільний збір відходів. Небезпечні відходи, такі як люмінесцентні

лампи передаються організаціям, що мають ліцензію на поводження з небезпечними відходами. Ресурсоцінні відходи продаються для повторної переробки.

	2021		2020	
	Вага, кг	Сума, тис. грн	Вага, кг	Сума, тис. грн
Макулатура на переробку	84 071	203,49	114 620	171,93
Пет-тара (пляшки пластикові)	-	-	390	2,33
Відходи поліетилену змішаного (несортвані)	2 120	7,34	6 300	12,6
Пластикові касети (тара пластикова)	29 599	72	-	-
Батареї свинцеві зіпсовані або відпрацьовані	5 454	136,4	-	-
Брухт монет	45 770	1 262,22	40 185	651
Усього		1 681,45		837,86

Щомісяця збираються та узагальнюються дані щодо спожитих енергоресурсів, утворених та вивезених відходів по об'єктах Національного банку. На підставі даних щодо споживання енергоресурсів розраховуються викиди та проводиться аналіз стосовно споживання газу та водокористування. Здійснюється контроль за дотриманням у підрозділах Національного банку екологічного законодавства, стандартів і нормативів з охорони навколишнього природного середовища.

Водоспоживання

Принцип управління водними ресурсами в Національному банку — економне та раціональне використання. Для забезпечення оптимального водоспоживання підприємства використовують як оборотні системи водопостачання, так і повторне використання вод.

Національним банком щоквартально здійснюється контроль за якістю стічних вод, упроваджуються заходи щодо зменшення концентрації миючих та небезпечних речовин у зворотних водах. Промислові об'єкти Національного банку оснащені власними очисними спорудами та промислово-санітарними лабораторіями.

Забір води Національним банком за 2021 та 2020 рік подано таким чином:

	2021				2020			
	Центральний апарат	Банкотно-монетний двір	Розрахунковий центр	Усього	Центральний апарат	Банкотно-монетний двір	Розрахунковий центр	Усього
Поверхневі води	-	411,878	-	411,878	-	224,046	-	224,046
Інші джерела	-	-	-	-	-	18,781	-	18,781
Вода, яку постачають комунальні господарства	29,8	37,965	1,082	68,847	24,3	51,24	1,195	76,735
Підземні води	-	66,218	-	66,218	-	63,485	-	63,485
Усього, тис. м куб.	29,8	516,061	1,082	546,943	24,3	357,552	1,195	383,047
Чисельність персоналу, осіб (FTE)	3457	1239	40,82	4736,82	3406,5	1253	48,75	4708,25
Використання води в розрахунку на 1 особу, м куб.	8,62	416,51	26,51	115,47	7,13	285,36	24,51	81,36

Відповідальне споживання

Споживання електричної енергії та природного газу Національним банком у 2020–2021 роках:

	2021			2020		
	Обсяг, тис.од.	Чисельність персоналу, осіб (FTE)	Споживання в розрахунку на 1 особу, тис.од.	Обсяг, тис.од.	Чисельність персоналу, осіб (FTE)	Споживання в розрахунку на 1 особу, тис.од.
Споживання електричної енергії Національним банком за рік, тис.кВт*год						
Центральним апаратом Національного банку	8 758,682	3457	2,534	8 241,663	3406,5	2,419
Банкотно-монетним двором	33 841,395	1239	27,313	28 488,000	1253	22,736
Розрахунковим центром	334,191	40,82	8,187	309,444	48,75	6,348
Усього	42 934,268	4736,82	9,064	37 039,107	4708,25	7,867
Споживання природного газу Національним банком за рік, тис.м куб.						
Центральним апаратом Національного банку	388,333	3457	0,112	378,958	3406,5	0,111
Банкотно-монетним двором	4 238,392	1239	3,421	3 624,330	1253	2,893
Розрахунковим центром	25,818	40,82	0,632	22,802	48,75	0,468
Усього	4 652,543	4736,82	0,982	4 026,09	4708,25	0,855

Протягом 2021 року продовжувалося впровадження заходів, спрямованих на зменшення споживання енергоносіїв у адміністративних будівлях Національного банку

Викиди забруднюючих речовин

Відповідно до вимог природоохоронного законодавства Національний банк здійснює моніторинг впливу на довкілля. Створено систему контролю, яка охоплює весь виробничий цикл:

- здійснення лабораторних досліджень викидів та скидів підприємств;
- оцінювання місць видалення відходів у частині впливу на ґрунт, ґрунтові води й повітря;
- відбирання для контролю якості атмосферного повітря та підземних вод на межі санітарно-захисної зони підприємств;
- перевірка технічного стану природоохоронних об'єктів та очисного обладнання.

	2021			2020		
	Викиди двоокису вуглецю, CO ₂ пов'язані зі споживанням природного газу, тонн	Споживання природного газу Національним банком за рік, тис.м куб.	Викиди в розрахунку на 1 тис.м куб. газу, тонн	Викиди двоокису вуглецю, CO ₂ пов'язані зі споживанням природного газу, тонн	Споживання природного газу Національним банком за рік, тис.м куб.	Викиди в розрахунку на 1 тис.м куб. газу, тонн
Центральним апаратом Національного банку	245,114	388,333	0,631	246,232	378,958	0,650
Банкотно-монетним двором	7 883,792	4 238,392	1,860	7 116,943	3 624,330	1,964
Розрахунковим центром	55,742	25,818	2,159	49,045	22,802	2,151
Усього	8 184,648	4 652,543	1,759	7 412,220	4 026,090	1,841

Дані моніторингу дають змогу визначати ступінь впливу виробництва на стан довкілля та своєчасно приймати управлінські рішення, спрямовані на запобігання та зменшення впливу на навколишнє природне середовище

Частина 5. Перспективи розвитку

5.1. Основні досягнення 2021 року за стратегічними цілями

Для визначення рівня виконання Стратегії Національний банк здійснює моніторинг цільових індикаторів досягнення стратегічних цілей. Процес моніторингу виконання Стратегії дає змогу керівництву Національного банку отримати інформацію для прийняття зважених та якісно обґрунтованих управлінських рішень, що також може включати коригування напрямів розвитку та шляхів досягнення цілей Стратегії Національного банку, внесення відповідних змін до функціональних стратегій та планів діяльності підрозділів.

Про досягнення цілей Стратегії свідчатиме зокрема таке:

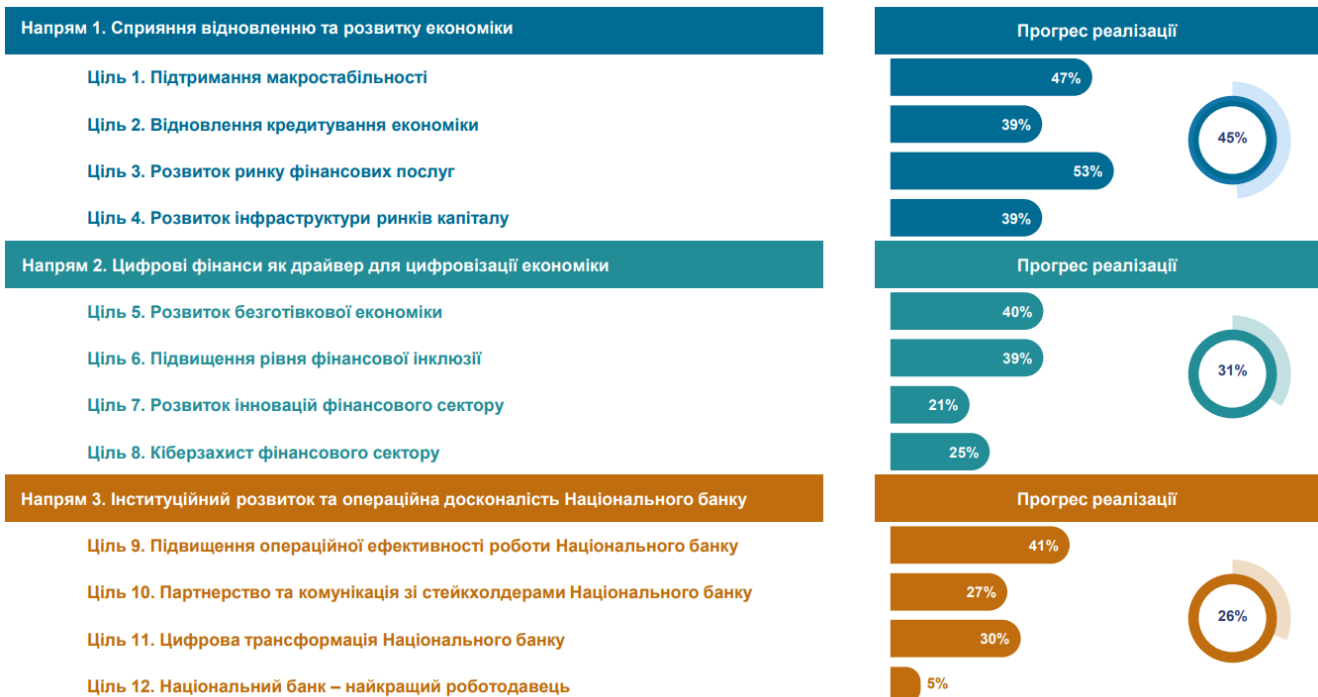
- збережено зважену монетарну політику, режим інфляційного таргетування та плаваючого курсоутворення на ринку;
- нагляд за банками та небанківськими фінансовими установами відповідає стандартам Європейського союзу та ефективно працює;
- кредитування відновлено, його рівень підтримує економічне зростання;
- зняті останні обмеження щодо вільного руху капіталу;
- зростає залученість населення до використання фінансових послуг;

- платіжний ринок має законодавство, яке стимулює розвиток інновацій на ринку;
- фінансовий сектор стійкий до кіберзагроз;
- прийнято рішення щодо запровадження електронної гривні;
- Національний банк підвищив свою операційну ефективність та розпочав цифрову трансформацію.

Прозорість Стратегії – це запорука розуміння діяльності та встановлення суспільної довіри до Національного банку. Національний банк переконаний, що така відкритість об’єднає всіх учасників ринку в конструктивній, командній та спільній роботі.

У 2021 році Національний банк досягнув значних результатів у реалізації Стратегії на 2021-2024 роки. Виконання Стратегії за перший рік реалізації становило 34%. Прогрес у реалізації напряму I Сприяння відновленню та розвитку економіки склав 45%, напряму II Цифрові фінанси як драйвер для цифровізації економіки – 31%, напряму III Інституційний розвиток та операційна досконалість Національного банку – 26%.

Прогрес у реалізації стратегічних цілей:

5.2. Основні досягнення Національного банку у 2021 році в межах реалізації Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2025 року

Національний банк, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку, Міністерство фінансів України та Фонд гарантування вкладів фізичних осіб спільно втілюють Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року. Метою Стратегії фінансового сектору є поєднання зусиль регуляторів фінансового сектору для забезпечення подальшого реформування та розвитку фінансового сектору України відповідно до провідних міжнародних практик та імплементації заходів, передбачених Угодою про асоціацію між Україною та ЄС та іншими міжнародними договорами України.

Стратегія Національного банку тісно пов'язана з міжвідомчими стратегіями та з Національною економічною стратегією України до 2030 року. Заходи міжвідомчих стратегій, за які відповідає Національний банк, включені до Стратегії Національного банку.

31 березня 2021 року опубліковано оновлену Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 року та звіт про її реалізацію за 2020 рік.

Протягом 2021 року Національний банк разом із іншими регуляторами фінансового сектору збирав та аналізував нові пропозиції до Стратегії розвитку фінансового сектору від її установ-виконавців, профільних експертів та представників фінансового ринку. Пропозиції пройшли погодження зі стейкхолдерами, у I кварталі 2022 року заплановане їх погодження Комітетом з фінансового розвитку, затвердження та публікація оновленого документа. Проте військова агресія росії проти України внесла корективи у плани.

Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року (далі – Стратегія фінтех) ґрунтується на ключових напрямках, заданих Стратегією розвитку фінансового сектору. Це покроковий план створення в Україні повноцінної фінтех-

екосистеми з інноваційними фінансовими сервісами та доступними цифровими послугами. У вересні 2021 року відбулася зустріч із представниками фінтех-компаній для обговорення пропозицій та напрацювань до Стратегії фінтех із метою її оновлення.

Також у 2021 році відбувся перший випуск студентів за програмою міні-МВА “Цифрові фінанси 4.0”, що є дієвим елементом Стратегії фінтех. Головною метою цієї програми є забезпечення інклюзивної академічної освіти напередодні імплементації стандартів відкритого банкінгу та згідно з вимогами закону про “спліт” для всіх учасників фінансового ринку, що дасть змогу усім охочим отримувати знання щодо трендів цифровізації фінсектору, стандартів регулювання, міжнародних стандартів і кращих практик ІТ-управління, набувати навичок щодо імплементації передових технологій та практик.

Протягом 2021 року Національний банк разом з іншими стейкхолдерами працював над розробкою Національної стратегії розвитку фінансової грамотності до 2025 року, презентація документа планувалася на лютий 2022 року. Ураховуючи нові реалії, Національний банк планує в найкоротші терміни після завершення воєнного стану доопрацювати, затвердити цю стратегію та розпочати її практичну реалізацію.

Ураховуючи вплив війни на функціонування економіки, фінансового сектору України та роботу Національного банку зокрема, стратегічні документи Національного банку та фінансового сектору потребують актуалізації. Перегляд стратегічних документів ураховуватиме положення Плану заходів із післявоєнного відновлення та розвитку України, у розробці якого Національний банк бере активну участь.

Схвалено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 15 липня 2022 року.

Голова

Кирило ШЕВЧЕНКО

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Богдан ЛУКАСЕВИЧ

Національний
банк України

Консолідована фінансова звітність

за рік, що закінчився 31 грудня 2021 року

Зміст

ЗВІТ НЕЗАЛЕЖНОГО АУДИТОРА

КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ:

Консолідований звіт про фінансовий стан	1
Консолідований звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід	2
Консолідований звіт про зміни у власному капіталі	3
Консолідований звіт про рух грошових коштів	4
Примітки до консолідованої фінансової звітності	5
Розділ I. Основа складання фінансової звітності.....	5
1. Основна діяльність	5
2. Основи облікової політики та складання звітності	7
3. Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку	9
Розділ II.I. Фінансові інструменти	11
4. Облікова політика. Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки	11
5. Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку фінансових інструментів	18
Розділ II.II. Фінансові активи та зобов'язання.....	20
6. Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	20
7. Цінні папери нерезидентів	21
8. Операції з МВФ	25
8.1. Авуари в СПЗ	26
8.2. Внески в рахунок квоти МВФ	27
8.3. Зобов'язання перед МВФ	27
9. Цінні папери України	28
10. Кредити банкам та іншим позичальникам	30
11. Інші фінансові активи	36
12. Кошти банків	37
13. Кошти державних та інших установ	37
14. Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	38
15. Інші фінансові зобов'язання	39
16. Грошові кошти та їх еквіваленти	40
Розділ II.III. Фінансові результати за фінансовими інструментами.....	41
17. Процентні доходи та витрати	42
18. Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті	42
19. Результати від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	43
20. Прибутки/(збитки) від відновлення/(зменшення) корисності фінансових та нефінансових активів	44
Розділ II.IV. Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань	45
21. Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань	45

Розділ III. Управління ризиками.....	49
22. Управління фінансовими ризиками	49
23. Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику	52
24. Кредитний ризик	54
25. Валютний ризик	58
26. Процентний ризик	60
27. Ризик ліквідності	63
Розділ IV. Управління капіталом	66
28. Управління капіталом	66
29. Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України	67
Розділ V.I. Нефінансові активи та зобов'язання	69
30. Основні засоби та нематеріальні активи	69
31. Інші нефінансові активи	71
32. Інші нефінансові зобов'язання	73
Розділ V.II. Інші доходи і витрати (крім фінансових результатів за фінансовими інструментами).....	74
33. Інші доходи	74
34. Витрати на утримання персоналу	75
35. Адміністративно-господарські та інші витрати	75
Розділ VI. Інші примітки.....	76
36. Операції зі зв'язаними сторонами	76
37. Поточні та непоточні активи і зобов'язання	79
38. Події після звітної дати	80
39. Уведення нових та змінених стандартів і тлумачень фінансової звітності	81

Звіт незалежного аудитора

Раді та Правлінню Національного банку України

Звіт щодо аудиту консолідованої фінансової звітності

Думка

Ми провели аудит консолідованої фінансової звітності Національного банку України та його дочірньої компанії (далі – «Національний банк»), представленої на сторінках 1–81, що складається з консолідованого звіту про фінансовий стан на 31 грудня 2021 року, та консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід, консолідованого звіту про зміни у власному капіталі та консолідованого звіту про рух грошових коштів за рік, що закінчився зазначеною датою, та приміток до консолідованої фінансової звітності, включаючи стислий виклад значущих облікових політик.

На нашу думку, консолідована фінансова звітність, що додається, відображає достовірно, в усіх суттєвих аспектах консолідований фінансовий стан Національного банку на 31 грудня 2021 року, та його консолідовані фінансові результати і консолідовані грошові потоки за рік, що закінчився зазначеною датою, відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності («МСФЗ») та відповідає вимогам Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» № 996-XIV щодо складання фінансової звітності.

Основа для думки

Ми провели аудит відповідно до Міжнародних стандартів аудиту («МСА»). Нашу відповідальність згідно з цими стандартами викладено в розділі «Відповідальність аудитора за аудит консолідованої фінансової звітності» нашого звіту. Ми є незалежними по відношенню до Національного банку згідно з прийнятим Радою з міжнародних стандартів етики для бухгалтерів («РМСЕБ») Міжнародним кодексом етики професійних бухгалтерів (включаючи Міжнародні стандарти незалежності) («Кодекс РМСЕБ») та етичними вимогами, застосовними в Україні до нашого аудиту консолідованої фінансової звітності, а також виконали інші обов'язки з етики відповідно до цих вимог та Кодексу РМСЕБ. Ми вважаємо, що отримані нами аудиторські докази є достатніми і прийнятними для використання їх як основи для нашої думки.

Пояснювальний параграф

Ми звертаємо увагу на Примітку 38 до консолідованої фінансової звітності, що описує поточну ситуацію в Україні у зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України, яка розпочалась 24 лютого 2022 року та триває, наслідки якої є непередбачуваними. Обставини, про які йдеться в Примітці 38, можуть продовжувати негативно впливати на фінансовий стан та результати діяльності Національного банку таким способом і такою мірою, що наразі не можуть бути визначені. Нашу думку не було модифіковано щодо цього питання.

(i) Документ підписано у сервісі Вчасно (початок)

Ключові питання аудиту, що охоплюють найбільш значущі ризики суттєвих викривлень, включно з оціненими ризиками суттєвих викривлень внаслідок шахрайства

Ключові питання аудиту – це питання, які на наше професійне судження, були найбільш значущими під час нашого аудиту консолідованої фінансової звітності за поточний період. Ці питання розглядалися в контексті нашого аудиту консолідованої фінансової звітності в цілому та враховувалися при формуванні думки щодо неї, при цьому ми не висловлюємо окремої думки щодо цих питань. Щодо кожного питання, описаного нижче, наш опис того, як відповідне питання розглядалось під час нашого аудиту, наведено в цьому контексті.

Ми виконали обов'язки, що описані в розділі «Відповідальність аудитора за аудит консолідованої фінансової звітності» нашого звіту, в тому числі щодо цих питань. Відповідно, наш аудит включав виконання процедур, розроблених у відповідь на нашу оцінку ризиків суттєвого викривлення консолідованої фінансової звітності. Результати наших аудиторських процедур, в тому числі процедур, що були виконані під час розгляду зазначених нижче питань, служать основою для висловлення нашої аудиторської думки щодо консолідованої фінансової звітності, що додається.

Ключове питання аудиту

Як відповідне ключове питання було розглянуто під час нашого аудиту

Оцінка боргових цінних паперів за справедливою вартістю через прибутки чи збитки

Станом на 31 грудня 2021 року, портфель цінних паперів нерезидентів Національного банку включав боргові цінні папери балансовою вартістю 644 288 млн. грн., які оцінюються за справедливою вартістю через прибутки чи збитки та складають 47% консолідованих загальних активів (Примітка 7). Ці цінні папери було класифіковано за Рівнями 1, 2 та 3 ієрархії справедливої вартості.

Боргові цінні папери за справедливою вартістю через прибутки чи збитки було оцінено виходячи з котирувань на активному ринку (вхідні дані Рівня 1) або, у випадку коригувань, за скоригованими котируваннями (вхідні дані Рівня 2), або, за відсутності котирувань на активному ринку, із застосуванням моделей оцінки (Рівень 3) (Примітка 21). Судження щодо використання вхідних даних можуть призводити до різної класифікації за рівнями ієрархії справедливої вартості та сум справедливої вартості.

Наші аудиторські процедури, виконані щодо оцінки боргових цінних паперів за справедливою вартістю через прибутки чи збитки як ключового питання аудиту, серед іншого, включали:

- а) Отримання розуміння процесу оцінки справедливої вартості, ключових джерел вхідних даних та припущень застосованих Національним банком;
- б) Залучення наших спеціалістів з оцінки для оцінки правильності методології та ключових припущень, що було використано керівництвом при оцінці справедливої вартості боргових цінних паперів;
- в) Здійснення незалежної оцінки боргових цінних паперів нашими внутрішніми спеціалістами з оцінки на основі загальнодоступних ринкових даних та порівняння з оцінкою Національного банку;
- г) Тестування ключових вхідних даних (ставок дисконтування, грошових потоків) та

(ii)

Ключове питання аудиту

Ми визначили оцінку боргових цінних паперів за справедливою вартістю через прибутки чи збитки як ключове питання аудиту внаслідок застосованих суджень щодо оцінки справедливої вартості, а також внаслідок значущості таких активів для консолідованої фінансової звітності та впливу зміни в оцінці на прибутки та збитки.

Оцінка очікуваних кредитних збитків за борговими цінними паперами за амортизованою вартістю

Станом на 31 грудня 2021 року, цінні папери України у портфелі Національного банку включали боргові цінні папери за амортизованою вартістю у сумі 322 861 млн. грн., що склало 23% від консолідованих загальних активів (Примітка 9).

Оцінка очікуваних кредитних збитків за борговими цінними паперами за амортизованою вартістю, вимагає застосування судження керівництва (як розкрито Примітках 4 та 5) щодо оцінки ймовірності дефолту та збитків при події дефолту за діапазоном зважених макроекономічних сценаріїв; а також, визначення значного збільшення кредитного ризику з дати первісного визнання та/або знецінення таких боргових цінних паперів.

Приймаючи до уваги значущість залишків боргових цінних паперів за амортизованою вартістю для консолідованої фінансової звітності та суб'єктивність оцінки очікуваних кредитних збитків це питання було визначено нами як ключове питання аудиту.

Як відповідне ключове питання було розглянуто під час нашого аудиту

перерахунок сум справедливої вартості вибірки боргових цінних паперів класифікованих за Рівнем 3;

г) Аналіз розкриттів щодо боргових цінних паперів за справедливою вартістю через прибутки чи збитки, що представлені у примітках до консолідованої фінансової звітності.

Наші процедури, серед іншого, включали отримання розуміння та аналіз суджень, що були застосовані керівництвом при оцінці розміру очікуваних кредитних збитків щодо боргових цінних паперів за амортизованою вартістю.

Ми провели оцінку щодо того чи є наявним значне збільшення кредитного ризику або знецінення щодо таких боргових цінних паперів на звітну дату.

Ми також провели незалежну оцінку за діапазоном сценаріїв зважених на ймовірність, за допомогою наших внутрішніх спеціалістів з оцінки, розміру очікуваних кредитних збитків по боргових цінних паперах за амортизованою вартістю та порівняли із оцінкою Національного банку.

Крім того, ми проаналізували розкриття щодо очікуваних кредитних збитків за борговими цінними паперами за амортизованою вартістю, що представлені у примітках до консолідованої фінансової звітності.

Інша інформація, що включена до Консолідованого звіту про управління Національного банку та Річного Звіту Національного банку за 2021 рік

Інша інформація складається з інформації, яка міститься в Консолідованому звіті про управління та в Річному Звіті Національного банку за 2021 рік, але не включає консолідовану фінансову звітність та наш звіт аудитора щодо неї. Управлінський персонал несе відповідальність за іншу інформацію.

Наша думка щодо консолідованої фінансової звітності не поширюється на іншу інформацію та ми не робимо висновок з будь-яким рівнем впевненості щодо цієї іншої інформації.

У зв'язку з нашим аудитом консолідованої фінансової звітності нашою відповідальністю є ознайомитися з іншою інформацією та при цьому розглянути, чи існує суттєва невідповідність між іншою інформацією та консолідованою фінансовою звітністю або нашими знаннями, отриманими під час аудиту, або чи ця інша інформація виглядає такою, що містить суттєве викривлення. Якщо, на основі проведеної нами роботи, ми доходимо висновку, що існує суттєве викривлення іншої інформації отриманої до дати цього звіту аудитора, ми зобов'язані повідомити про цей факт. Ми не виявили таких фактів, які б необхідно було включити до звіту.

Відповідальність управлінського персоналу та тих, кого наділено найвищими повноваженнями, за консолідовану фінансову звітність

Управлінський персонал несе відповідальність за складання і достовірне подання консолідованої фінансової звітності відповідно до МСФЗ та за таку систему внутрішнього контролю, яку управлінський персонал визначає потрібною для того, щоб забезпечити складання консолідованої фінансової звітності, що не містить суттєвих викривлень внаслідок шахрайства або помилки.

При складанні консолідованої фінансової звітності управлінський персонал несе відповідальність за оцінку здатності Національного банку продовжувати свою діяльність на безперервній основі, розкриваючи, де це застосовно, питання, що стосуються безперервності діяльності, та використовуючи припущення про безперервність діяльності як основи для бухгалтерського обліку, окрім випадків, коли ті, кого наділено найвищими повноваженнями, або планують ліквідувати Національний банк чи припинити діяльність, або не має інших реальних альтернатив цьому.

Ті, кого наділено найвищими повноваженнями, несуть відповідальність за нагляд за процесом фінансового звітування Національного банку.

Відповідальність аудитора за аудит консолідованої фінансової звітності

Нашими цілями є отримання обґрунтованої впевненості, що консолідована фінансова звітність в цілому не містить суттєвого викривлення внаслідок шахрайства або помилки, та випуск звіту аудитора, що містить нашу думку. Обґрунтована впевненість є високим рівнем впевненості, проте не гарантує, що аудит, проведений відповідно до МСА, завжди виявить суттєве викривлення, коли воно існує. Викривлення можуть бути результатом шахрайства або помилки; вони вважаються суттєвими, якщо окремо або в сукупності, як обґрунтовано очікується, вони можуть впливати на економічні рішення користувачів, що приймаються на основі цієї консолідованої фінансової звітності.

Виконуючи аудит відповідно до вимог МСА, ми використовуємо професійне судження та професійний скептицизм протягом всього завдання з аудиту. Окрім того, ми:

- ▶ ідентифікуємо та оцінюємо ризики суттєвого викривлення консолідованої фінансової звітності внаслідок шахрайства чи помилки, розробляємо та виконуємо аудиторські процедури у відповідь на ці ризики, та отримуємо аудиторські докази, що є достатніми та прийнятними для використання їх як основи для нашої думки. Ризик невиявлення суттєвого викривлення внаслідок шахрайства є вищим, ніж для викривлення внаслідок помилки, оскільки шахрайство може включати змову, підробку, навмисні пропуски, невірні твердження або нехтування заходами внутрішнього контролю;
- ▶ отримуємо розуміння заходів внутрішнього контролю, що стосуються аудиту, для розробки аудиторських процедур, які б відповідали обставинам, а не для висловлення думки щодо ефективності системи внутрішнього контролю Національного банку;
- ▶ оцінюємо прийнятність застосованих облікових політик та обґрунтованість облікових оцінок і відповідних розкриттів інформації, зроблених управлінським персоналом;
- ▶ доходимо висновку щодо прийнятності використання управлінським персоналом припущення про безперервність діяльності як основи для бухгалтерського обліку та, на основі отриманих аудиторських доказів, доходимо висновку, чи існує суттєва невизначеність щодо подій або умов, що може поставити під значний сумнів здатність Національного банку продовжувати свою діяльність на безперервній основі. Якщо ми доходимо висновку щодо існування такої суттєвої невизначеності, ми повинні привернути увагу в нашому звіті аудитора до відповідних розкриттів інформації у консолідованій фінансовій звітності або, якщо такі розкриття інформації є неналежними, модифікувати свою думку. Наші висновки ґрунтуються на аудиторських доказах, отриманих до дати нашого звіту аудитора. Тим не менш, майбутні події або умови можуть примусити Національний банк припинити свою діяльність на безперервній основі;
- ▶ оцінюємо загальне подання, структуру та зміст консолідованої фінансової звітності включно з розкриттями інформації, а також те, чи показує консолідована фінансова звітність операції та події, що лежать в основі її складання, так, щоб досягти достовірного подання;

(v)

- ▶ отримуємо прийнятні аудиторські докази в достатньому обсязі щодо фінансової інформації суб'єктів господарювання або господарської діяльності Національного банку та його дочірньої компанії для висловлення думки щодо консолідованої фінансової звітності. Ми несемо відповідальність за керування, нагляд та виконання аудиту Національного банку та його дочірньої компанії. Ми несемо відповідальність за висловлення нами аудиторської думки.

Ми повідомляємо Аудиторському комітету Ради Національного банку разом з іншими питаннями інформацію про запланований обсяг та час проведення аудиту та суттєві аудиторські результати, включаючи будь-які суттєві недоліки системи внутрішнього контролю, виявлені нами під час аудиту.

Ми також надаємо Аудиторському комітету Ради Національного банку твердження, що ми виконали відповідні етичні вимоги щодо незалежності, та повідомляємо їм про всі стосунки й інші питання, які могли б обґрунтовано вважатись такими, що впливають на нашу незалежність, а також, де це застосовно, щодо дій, вжитих для усунення загроз, або запроваджених застережних заходів.

З переліку всіх питань, інформація щодо яких надавалась Аудиторському комітету Ради Національного банку ми визначили ті, що були найбільш значущими під час аудиту консолідованої фінансової звітності поточного періоду, тобто ті, які є ключовими питаннями аудиту.

Звіт щодо вимог інших законодавчих і нормативних актів

Додатково до вимог Міжнародних стандартів аудиту, у звіті незалежного аудитора ми надаємо також інформацію відповідно до ч. 4 ст. 14 Закону України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність» № 2258-VIII («Закон № 2258-VIII»):

Призначення аудитора та загальна тривалість продовження повноважень

22 жовтня 2019 року нас було вперше призначено Радою Національного банку в якості незалежних аудиторів для проведення обов'язкового аудиту консолідованої фінансової звітності Національного банку строком на п'ять років. Загальна тривалість безперервного виконання наших повноважень із проведення обов'язкового аудиту Банку становить три роки.

Щодо узгодження звіту незалежного аудитора з додатковим звітом для аудиторського комітету

Ми підтверджуємо, що наш звіт незалежного аудитора узгоджується з додатковим звітом для Аудиторського комітету Ради Національного банку, який ми випустили 12 липня 2022 року відповідно до вимог ст. 35 Закону № 2258-VIII.

Надання неаудиторських послуг

Ми заявляємо, що неаудиторські послуги, на які встановлено обмеження у ч. 4 ст. 6 Закону № 2258-VIII, нами не надавались. Також, ми не надавали Національному банку жодних неаудиторських послуг, окрім тих, що розкриті в консолідованій фінансовій звітності або консолідованому звіті про управління.

Партнером завдання з аудиту, результатом якого є цей звіт незалежного аудитора, є Студинська Ю.С.

Від імені ТОВ «Ернст енд Янг Аудиторські послуги»:

Свістич О.М.
Генеральний директор

Студинська Ю.С.
Партнер

Номер запису в Реєстрі аудиторів та
суб'єктів аудиторської діяльності 101250

Номер запису в Реєстрі аудиторів та
суб'єктів аудиторської діяльності 101256

м. Київ, Україна

15 липня 2022 року

ТОВ «Ернст енд Янг Аудиторські послуги» включено до Реєстру аудиторів та суб'єктів аудиторської діяльності, який веде Аудиторська палата України. Номер реєстрації у Реєстрі: 3516.

Документ підписано у сервісі Вчасно (продовження)

Звіт незалежного аудитора щодо консолідованої фінансової звітності Національного банку України за 2021 рік.pdf

Документ відправлено: 11:42 15.07.2022

Власник документу**Електронний підпис**

11:42 15.07.2022

ЄДРПОУ/ІПН: 33306921

Юр. назва: ТОВ "ЕРНСТ ЕНД ЯНГ АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ"

Власник ключа: Студинська Юлія Сергіївна

Час перевірки КЕП/ЕЦП: 11:42 15.07.2022

Статус перевірки сертифікату: Сертифікат діє

Серійний номер: 73F05D070001

Електронний підпис

11:47 15.07.2022

ЄДРПОУ/ІПН: 33306921

Юр. назва: ТОВ "ЕРНСТ ЕНД ЯНГ АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ"

Генеральний директор: СВІСТІЧ ОЛЕКСАНДР МИХАЙЛОВИЧ

Час перевірки КЕП/ЕЦП: 11:47 15.07.2022

Статус перевірки сертифікату: Сертифікат діє

Серійний номер: 13CA93070001

Електронна печатка

11:47 15.07.2022

ЄДРПОУ/ІПН: 33306921

Юр. назва: ТОВ "ЕРНСТ ЕНД ЯНГ АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ"

Власник ключа: ТОВ "ЕРНСТ ЕНД ЯНГ АУДИТОРСЬКІ ПОСЛУГИ"

Час перевірки КЕП/ЕЦП: 11:47 15.07.2022

Статус перевірки сертифікату: Сертифікат діє

Серійний номер: 60B293070001

Консолідований звіт про фінансовий стан
на 31 грудня 2021 року

	Примітки	2021	2020
(у мільйонах гривень)			
Активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	6	181 279	121 112
Цінні папери нерезидентів	7	644 288	671 778
Авуари в СПЗ	8.1	510	128
Монетарне золото		38 800	42 014
Цінні папери України	9	323 943	335 401
Кредити банкам та іншим позичальникам	10	99 861	66 930
Внутрішній державний борг		1 541	1 635
Внески в рахунок квоти МВФ	8.2	76 807	81 927
Основні засоби та нематеріальні активи	30	4 343	4 190
Інші активи	11, 31	5 525	6 459
Усього активів		1 376 897	1 331 574
Зобов'язання			
Банкноти та монети в обігу		627 819	558 694
Кошти банків	12	57 136	50 017
Кошти державних та інших установ	13	55 133	70 664
Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України	29	18 786	24 434
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком України	14	212 926	163 485
Кредити отримані		2 728	2 827
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	8.3	156 570	193 471
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	8.3	76 798	81 917
Інші зобов'язання	15, 32	2 080	1 095
Усього зобов'язань		1 209 976	1 146 604
Власний капітал			
Статутний капітал	28	100	100
Загальні резерви та нерозподілений прибуток	28	80 530	67 734
Резерви переоцінки активів і зобов'язань	28	86 247	117 092
Усього власного капіталу		166 877	184 926
Неконтрольована частка		44	44
Усього капіталу		166 921	184 970
Усього пасивів		1 376 897	1 331 574

Схвалено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 15 липня 2022 року.

Голова

Кирило ШЕВЧЕНКО

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Богдан ЛУКАСЕВИЧ

Примітки, подані на сторінках 5–81, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про прибутки та збитки та інший сукупний дохід за 2021 рік

	Примітка	2021	2020
(у мільйонах гривень)			
Процентні доходи	17	44 026	31 225
Процентні витрати	17	(15 190)	(15 901)
Чистий процентний дохід до врахування (збитку)/прибутку від (зменшення)/відновлення корисності		28 836	15 324
(Збиток)/прибуток від (зменшення)/відновлення корисності за процентними фінансовими активами	20	(200)	212
Чистий процентний дохід після врахування (збитку)/прибутку від (зменшення)/відновлення корисності		28 636	15 536
Комісійні доходи		634	441
Комісійні витрати		(38)	(217)
Чистий комісійний дохід		596	224
Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті	18	(21 319)	95 144
Результати від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	19	(2 057)	18 013
Інші доходи	33	1 281	719
Усього чистих доходів		7 137	129 636
Витрати на утримання персоналу	34	(2 563)	(2 049)
Витрати, пов'язані з виготовленням банкнот, монет, сувенірної та іншої продукції		(1 990)	(1 167)
Адміністративно-господарські та інші витрати	35	(1 244)	(1 375)
Витрати за забезпеченнями під імовірні зобов'язання та нарахування інших зобов'язань		–	(92)
Прибуток/(збиток) від відновлення/(зменшення) корисності за іншими активами	20	3	(3)
Прибуток до оподаткування		1 343	124 950
Витрати з податку на прибуток дочірньої компанії		–	(1)
Прибуток за рік		1 343	124 949
Інші сукупні доходи, які не підлягають перекласифікації як складові прибутків або збитків у наступних періодах:			
переоцінка банківських металів		(521)	1 088
Інші сукупні доходи за рік		(521)	1 088
Усього сукупні доходи за рік		822	126 037
Прибуток за рік, який належить:			
Національному банку України		1 343	124 949
неконтрольованій частці		–	–
		1 343	124 949
Сукупні доходи, які належать:			
Національному банку України		822	126 037
неконтрольованій частці		–	–
		822	126 037

Схвалено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 15 липня 2022 року.

Голова

Кирило ШЕВЧЕНКО

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

 Богдан ЛУКАСЕВИЧ

Примітки, подані на сторінках 5–81, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про зміни у власному капіталі за 2021 рік

	Примітки	Статутний капітал	Загальні резерви та нерозподілений прибуток	Резерв переоцінки активів і зобов'язань	Усього власного капіталу	Неконтрольована частка	Усього капіталу
(у мільйонах гривень)							
Залишок на 01 січня 2020 року		100	51 439	31 790	83 329	44	83 373
Усього сукупних доходів за 2020 рік		–	124 949	1 088	126 037	–	126 037
Результат від передавання активів	30	–	(6)	–	(6)	–	(6)
Реалізований результат переоцінки за проданими банківськими металами	29	–	364	(364)	–	–	–
Реалізований результат переоцінки за проданими цінними паперами та деривативами	29	–	2 789	(2 789)	–	–	–
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки цінних паперів та деривативів до резерву переоцінки	19, 29	–	(7 535)	7 535	–	–	–
Спрямування нереалізованих доходів від переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті до резерву переоцінки	18, 29	–	(79 832)	79 832	–	–	–
Частина прибутку до розподілу за 2020 рік, що підлягає перерахуванню до Державного бюджету України	29	–	(24 434)	–	(24 434)	–	(24 434)
Залишок на 31 грудня 2020 року		100	67 734	117 092	184 926	44	184 970
Усього сукупних доходів за 2021 рік		–	1 343	(521)	822	–	822
Результат від передавання активів	30	–	(85)	–	(85)	–	(85)
Реалізований результат переоцінки за проданими банківськими металами	29	–	186	(186)	–	–	–
Реалізований результат переоцінки за проданими цінними паперами та деривативами	29	–	7 955	(7 955)	–	–	–
Компенсація резервом переоцінки нереалізованих витрат від переоцінки фінансових інструментів	19, 29	–	721	(721)	–	–	–
Компенсація резервом переоцінки нереалізованих витрат від переоцінки фінансових активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті	18, 29	–	21 462	(21 462)	–	–	–
Частина прибутку до розподілу за 2021 рік, що підлягає перерахуванню до Державного бюджету України	29	–	(18 786)	–	(18 786)	–	(18 786)
Залишок на 31 грудня 2021 року		100	80 530	86 247	166 877	44	166 921

Схвалено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 15 липня 2022 року.

Голова

Кирило ШЕВЧЕНКО

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Богдан ЛУКАСЕВИЧ

Примітки, подані на сторінках 5–81, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Консолідований звіт про рух грошових коштів за 2021 рік

	Примітка	2021	2020
(у мільйонах гривень)			
Операційна діяльність			
Проценти отримані		42 635	29 141
Комісії отримані		633	441
Інші доходи		1 265	852
Проценти сплачені		(15 125)	(16 152)
Комісії сплачені		(37)	(217)
Інші витрати		(5 255)	(3 833)
Сплачені податки, збори і платежі		(991)	(501)
Перерахування коштів до Державного бюджету України	29	(24 434)	(42 722)
Збільшення кредитів банкам та іншим позичальникам		(32 810)	(52 489)
Погашення внутрішнього державного боргу		132	132
Збільшення/(зменшення) коштів банків на вимогу (Зменшення)/збільшення коштів державних та інших установ		8 293	(29 557)
(Збільшення)/зменшення інших активів		(13 711)	26 344
Збільшення/(зменшення) інших зобов'язань		(253)	1 869
Інший рух коштів		1 093	(77)
Чиста зміна грошових коштів від операційної діяльності		(38 692)	(86 686)
Інвестиційна діяльність			
Збільшення розміщених строкових депозитів		(993)	(2 703)
Чисте збільшення цінних паперів нерезидентів		(1 110)	(39 972)
Придбання монетарного золота		(13)	(57)
Чисте зменшення цінних паперів України		12 891	12 500
Інвестиції в асоційовану компанію		2	–
Придбання основних засобів та нематеріальних активів		(516)	(249)
Продаж основних засобів та нематеріальних активів		5	10
Чиста зміна грошових коштів від інвестиційної діяльності		10 266	(30 471)
Фінансова діяльність			
Випуск банкнот та монет в обіг	16	69 125	133 438
Погашення зобов'язань перед МВФ	16	(25 227)	(17 456)
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком України	16	49 358	11 636
Чиста зміна грошових коштів від фінансової діяльності		93 256	127 618
Вплив зміни валютних курсів		(5 153)	18 330
Чистий рух грошових коштів та їх еквівалентів		59 677	28 791
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок звітного року		118 410	89 619
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець звітного року	16	178 087	118 410

Схвалено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 15 липня 2022 року.

Голова

Кирило ШЕВЧЕНКО

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Богдан ЛУКАСЕВИЧ

Примітки, подані на сторінках 5–81, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності.

Примітки до консолідованої фінансової звітності

Розділ I. Основа складання фінансової звітності

1. Основна діяльність

Національний банк України (далі – Національний банк) є центральним банком України і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України “Про Національний банк України” та інших законодавчих актів України. Згідно із законодавством України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. Під час виконання своєї основної функції Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримання цінової стабільності в державі. Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також додержанню сталих темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, якщо це не перешкоджає досягненню цінової стабільності.

Національний банк не має на меті отримання прибутку. Фінансові результати діяльності Національного банку, а також структура його активів, зобов'язань і капіталу визначаються функціями Національного банку як особливого центрального органу державного управління.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” Національний банк виконує такі основні функції:

визначає та проводить грошово-кредитну політику відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики, розроблених Радою Національного банку;

монопольно здійснює емісію національної валюти України та організовує готівковий грошовий обіг;

забезпечує накопичення та зберігання міжнародних (золотовалютних) резервів України (далі – міжнародні резерви) і здійснення операцій із золотовалютним резервом та банківськими металами;

є кредитором останньої інстанції для банків і організовує систему рефінансування;

здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі;

здійснює державне регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі на ринках небанківських фінансових послуг за діяльністю небанківських фінансових установ та інших осіб, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги в межах, визначених Законом України “Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг” та іншими законами України;

представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;

здійснює відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок здійснення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний нагляд за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку на здійснення валютних операцій;

організовує та здійснює інкасацію коштів та перевезення валютних цінностей, у визначеному Національним банком порядку видає юридичним особам ліцензії на надання банкам послуг з інкасації, зупиняє, поновлює та відкликає їх;

визначає особливості функціонування банківської системи України в разі введення воєнного стану чи особливого періоду, здійснює мобілізаційну підготовку системи Національного банку;

здійснює захист прав споживачів фінансових послуг, що надаються банками, а також іншими фінансовими установами та особами, які не є фінансовими установами, але мають право надавати окремі фінансові послуги, державне регулювання та нагляд за діяльністю яких здійснює Національний банк;

організовує роботу та здійснює заходи з підвищення рівня фінансової грамотності населення;

здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах компетенції, визначеної Законом України “Про Національний банк України”.

Згідно із Законом України “Про Національний банк України” Національний банк надає кредити банкам для підтримки ліквідності, купує та продає на відкритому ринку цінні папери, валютні цінності, дорогоцінні метали, продає пам'ятні монети з дорогоцінних і недорогоцінних металів на внутрішньому і зовнішньому ринках, виконує операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їх погашенням і виплатою доходу за ними, веде рахунки Державної казначейської служби України, рахунки міжнародних організацій та здійснює інші операції, необхідні для забезпечення виконання своїх функцій.

Національний банк також виконує функції депозитарію державних цінних паперів України.

Статутний капітал Національного банку є державною власністю.

До структури Національного банку станом на 31 грудня 2021 та 2020 років входять центральний апарат та відокремлений підрозділ (Банкотно-монетний двір), які здійснюють діяльність виключно в межах завдань і функцій Національного банку, установлених Законом України "Про Національний банк України".

Дочірньою компанією Національного банку є ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ" (далі – Розрахунковий центр).

Відповідно до пункту 14 розділу XII "Прикінцеві та перехідні положення" Закону України "Про ринки капіталу та організовані товарні ринки" до 01 липня 2021 року реалізовано процес трансформації Розрахункового центру з банківської установи, яка здійснює клірингову діяльність, у небанківську фінансову установу, що здійснює клірингову діяльність.

Частка Національного банку у капіталі Розрахункового центру становить 83,55% станом на 31 грудня 2021 року (станом на 31 грудня 2020 року – 83,55%).

Статутний капітал Розрахункового центру на 31 грудня 2021 та 2020 років становить 206,7 мільйона гривень, який складається з простих іменних акцій номінальною вартістю 1 000 гривень кожна.

Розрахунковий центр відповідно до законодавства України здійснює професійну діяльність на ринках капіталу – клірингову діяльність з визначення зобов'язань та клірингову діяльність центрального контрагента.

До функцій Розрахункового центру належать, зокрема:

здійснення/забезпечення грошових розрахунків за укладеними деривативними контрактами та правочинами щодо інструментів грошового ринку, активів, допущених до торгів на організованому товарному ринку, за умови проведення розрахунків за принципом "поставка проти оплати" та за правочинами щодо цінних паперів за умови проведення розрахунків за принципом "поставка цінних паперів проти оплати";

реалізація прав (у тому числі отримання доходів) за активами, які внесені на відповідні рахунки Розрахункового центру для здійснення/забезпечення розрахунків за деривативними контрактами та

правочинами щодо фінансових інструментів, інших активів; пред'явлення вимог за гарантіями банків;

вчинення правочинів щодо деривативних контрактів, фінансових інструментів, інших активів з метою забезпечення виконання зобов'язань.

Національний банк є засновником Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку (далі – КНПФ).

Національний банк здійснює адміністрування, управління активами та зберігання активів КНПФ.

Національний банк проаналізував наявність контролю, необхідного для консолідації відповідно до Міжнародного стандарту фінансової звітності (далі – МСФЗ) 10 "Консолідована фінансова звітність" стосовно КНПФ. Національний банк є засновником, проте не зазнає ризиків та не має права щодо змінних результатів його діяльності. Відповідно до МСФЗ 10 "Консолідована фінансова звітність" Національний банк не має контролю за КНПФ та відповідно КНПФ не було консолідовано під час складання цієї консолідованої фінансової звітності.

Інвестиції Національного банку в асоційовану компанію станом на 31 грудня 2021 та 2020 років були представлені інвестиціями в статутний капітал ПУБЛІЧНОГО АКЦІОНЕРНОГО ТОВАРИСТВА "НАЦІОНАЛЬНИЙ ДЕПОЗИТАРІЙ УКРАЇНИ" (далі – Національний депозитарій).

Національний банк, Національна комісія з цінних паперів і фондового ринку та інші учасники фондового ринку є акціонерами Національного депозитарію. Згідно зі статутом, Національний депозитарій провадить діяльність із депозитарного обліку та обслуговування обліку цінних паперів і корпоративних операцій емітента на рахунках у цінних паперах клієнтів.

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років Національний банк володів 2 580 простими іменними акціями Національного депозитарію номінальною вартістю 10 000 гривень кожна, загальною номінальною вартістю 25,8 мільйона гривень. Частка участі Національного банку в статутному капіталі Національного депозитарію на 31 грудня 2021 року становить 25% (на 31 грудня 2020 року – 25%).

Затвердження консолідованої фінансової звітності належить до повноважень Ради Національного банку.

2. Основи облікової політики та складання звітності

Цей розділ містить облікову політику Національного банку, яка стосується фінансової звітності в цілому. Якщо облікова політика може бути застосована до конкретної примітки цієї фінансової звітності, то облікова політика і відповідні розкриття надаються у відповідній примітці.

Консолідована фінансова звітність Національного банку складена відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), затверджених Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку, та вимог Законів України “Про Національний банк України”, “Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні” щодо складання фінансової звітності.

Ця консолідована фінансова звітність підготовлена на основі припущення, що Національний банк є організацією, здатною продовжувати свою діяльність на безперервній основі.

Ця консолідована фінансова звітність була складена за принципом оцінки за історичною вартістю, за винятком фінансових активів за справедливою вартістю через прибуток чи збиток та похідних фінансових інструментів. Консолідована фінансова звітність подана в національній валюті України – гривні, що є функціональною валютою та валютою подання консолідованої фінансової звітності. Консолідована фінансова звітність Національного банку складається в мільйонах гривень.

Основа консолідації

Консолідована фінансова звітність складається з фінансової звітності Національного банку та його дочірньої компанії станом на 31 грудня 2021 року.

Дочірньою компанією є компанія, яку контролює Національний банк. Наявність контролю визначається в разі виконання одночасно таких умов:

- наявність владних повноважень стосовно об'єкта інвестування;
- права щодо змінних результатів діяльності об'єкта інвестування та можливість зазнавати ризиків;
- спроможність використовувати свої владні повноваження щодо об'єкта інвестування з метою впливу на результати Національного банку.

Дочірня компанія повністю консолідується починаючи з дати фактичного отримання Національним банком контролю за нею (яка, як правило, є датою придбання) і консолідація припиняється починаючи з дати втрати контролю.

Зміна частки участі в дочірній компанії без втрати контролю обліковується як операція з капіталом. Збитки дочірньої компанії відносяться на неконтрольовану частку участі, навіть якщо це призводить до виникнення від'ємного залишку неконтрольованої частки участі.

Якщо Національний банк втрачає контроль за дочірньою компанією, то він припиняє визнання активів та зобов'язань дочірньої компанії (у тому числі відповідного гудвілу), балансової вартості неконтрольованої частки участі, визнає справедливую вартість отриманої винагороди, справедливую вартість інвестиції, що залишається, а також результат операції у складі прибутків або збитків, перекласифіковує частку Національного банку в компонентах, що раніше були визнані в складі іншого сукупного доходу, до складу прибутків або збитків. У разі вибуття дочірньої компанії шляхом передавання контролю державі в особі Кабінету Міністрів України чи інших державних органів та установ результат такої операції відображається в капіталі.

Під час консолідації звітності дочірньої компанії виключаються всі залишки за внутрішньогруповими операціями, у тому числі суми доходів і витрат за операціями між дочірньою компанією і Національним банком. Національний банк і його дочірня компанія застосовують єдину облікову політику для складання консолідованої фінансової звітності. Фінансову звітність дочірньої компанії складено за той самий звітний період, що і консолідовану фінансову звітність Національного банку.

Інвестиції в асоційовану компанію

Асоційована компанія – компанія, на діяльність якої Національний банк має суттєвий вплив. Суттєвий вплив – повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової та операційної політики об'єкта інвестицій, але не контроль чи спільний контроль за фінансовою та операційною політикою.

Інвестиції в асоційовану компанію відображаються за методом участі в капіталі з урахуванням визнаного зменшення корисності та включаються до статті “Інші активи”. Подальші зміни в балансовій вартості відображають зміни частки Національного банку в чистих активах асоційованої компанії, що відбулися після придбання. Частка Національного банку в прибутках або збитках асоційованої компанії з часу здійснення інвестицій та суми визнаного зменшення корисності інвестиції визнаються в складі інших доходів або витрат консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід. Частка Національного банку в інших змінах капіталу асоційованої компанії, що відбулися з часу здійснення інвестицій, визнається в складі консолідованих звітів про прибутки та збитки та інший сукупний дохід та про зміни у власному капіталі. Проте, якщо частка Національного банку у збитках асоційованої компанії дорівнює або перевищує його частку участі в асоційованій компанії, то Національний банк не визнає подальших збитків, за винятком випадків, коли він має зобов'язання здійснювати платежі асоційованій компанії або від її імені. За методом участі в капіталі інвестиції в асоційовану компанію відображаються до останнього дня

місяця, в якому об'єкт інвестування не відповідає критеріям асоційованої компанії.

Інформацію про введення нових та змінених стандартів і тлумачень фінансової звітності наведено в примітці 39.

Зміна формату подання

Під час складання цієї консолідованої фінансової звітності Національний банк змінив формат її подання для підвищення доречності, зрозумілості, взаємопов'язаності інформації, а саме:

- назву статті "Загальні резерви" Консолідованого звіту про фінансовий стан змінено на назву "Загальні резерви та нерозподілений прибуток", водночас зміст цієї статті не зазнав змін;
- додано нову примітку "Поточні та непоточні активи і зобов'язання" відповідно до вимог МСБО 1 щодо подання інформації про поточні та непоточні активи і

зобов'язання для кожного рядка активів і зобов'язань Консолідованого звіту про фінансовий стан (примітка 37).

Подання порівняльної інформації за 2020 рік змінено відповідно до подання 2021 року.

Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку

Національний банк використовує оцінки, припущення і професійні судження, які впливають на суми активів і зобов'язань, що відображені в консолідованій фінансовій звітності. Оцінки та судження регулярно переглядаються й ґрунтуються на досвіді керівництва Національного банку та інших факторах, уключаючи майбутні події, очікування яких за наявних умов є обґрунтованим. Найсуттєвіші оцінки та судження наведені в примітках 5, 30, 32, 36.

3. Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку

Зміна економічної ситуації

У 2021 році реальний ВВП зріс на 3,4% (після падіння на 3,8% у 2020 році внаслідок коронакризи).

Зростанню економіки сприяли стійкий споживчий попит, підтримуваний підвищенням доходів домогосподарств, нарощування інвестицій підприємствами після кризи, зокрема завдяки поліпшенню їх фінансових результатів, а також рекордний урожай сільськогосподарських культур. Водночас економіка відновлювалася повільніше, ніж очікувалося. Серед причин – стрімке подорожчання енергоносіїв та їх дефіцит, висока вартість сировини, вплив гірших урожаїв 2020 року, обмежені потужності окремих виробничих секторів, суттєвіші втрати від пандемії на тлі триваліших карантинних обмежень та повільних темпів вакцинації, а також стрімкіша фіскальна консолідація.

Пандемія також мала більш строкові ефекти на ринок праці: рівень участі у робочій силі відновлювався повільно, диспропорції між попитом та пропозицією робочої сили поглибилися. Це, разом із похваленням зовнішнього попиту на українських працівників, зумовило збереження безробіття на високому рівні за одночасного зростання витрат на оплату праці.

У 2021 році зведений бюджет виконано з дефіцитом (майже 187 мільярдів гривень або 3,4% ВВП), який був меншим порівняно з 2020 роком як у номінальному, так і відносному вимірах. Від'ємне сальдо зведеного бюджету сформувалося за рахунок державного бюджету. Дефіцит державного бюджету профінансовано головним чином за рахунок боргових коштів, залучених як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках. Завдяки зростанню номінального ВВП борг як частка до ВВП за 2021 рік стрімко скоротився – нижче 50%, забезпечуючи більшу стійкість і гнучкість державних фінансів, а також підвищуючи інвестиційну привабливість країни.

У 2021 році рахунок поточних операцій очікувано повернувся до дефіциту (3,2 мільярда доларів США або 1,6% ВВП), який, утім, залишався нижче докризового рівня завдяки сприятливим умовам торгівлі. На відміну від попередніх посткризових періодів він сформувався внаслідок рекордних виплат дивідендів та обсягів реінвестування доходів на тлі поліпшення фінансових результатів підприємств. Натомість дефіцит торгівлі товарами практично не змінився порівняно з попереднім роком. Розширення дефіциту поточного рахунку традиційно стримувалося збільшенням обсягів грошових переказів на тлі відкриття кордонів та відновлення економік країн – реципієнтів трудових мігрантів.

За фінансовим рахунком спостерігався приплив капіталу (3,7 мільярда доларів США). Значні надходження прямих іноземних інвестицій, зокрема внаслідок високих реінвестованих доходів, та розміщення єврооблігацій

державним та реальним секторами перевищили відплив капіталу, згенерований зростанням готівкової валюти поза банками. Отриманий у результаті профіцит зведеного платіжного балансу разом з надходженнями від розподілу СПЗ дав змогу наростити міжнародні резерви до 30,9 мільярда доларів США.

Протягом 2021 року інфляція очікувано перебувала вище цільового діапазону $5\% \pm 1$ в. п. насамперед унаслідок зовнішніх чинників. Стрімке відновлення економічної активності у світі супроводжувалося порушеннями у ланцюгах виробництва та поставок, а різка переорієнтація попиту на окремі групи товарів – до дефіциту на окремих ринках. Це зумовило стрімке зростання цін на енергоресурси та сировину. Високі ціни на продовольство у світі були під впливом гірших урожаїв в окремих країнах як у 2020 році, так і 2021 році, а також підвищеного попиту. Ці чинники зумовили зростання споживчої інфляції в усьому світі, зокрема у країнах – торговельних партнерах України, що призвело до подорожчання імпорту. Впливали й внутрішні чинники. Стрімке зростання заробітних плат в Україні стимулювало споживчий попит і збільшувало виробничі витрати.

Споживча інфляція пройшла пік у вересні 2021 року (11% порівняно із відповідним місяцем минулого року) та до кінця року знизилася до 10% у грудні порівняно із відповідним місяцем минулого року завдяки послабленню зовнішнього тиску на ціни окремих продовольчих товарів (зокрема соняшникової олії), рекордним урожаюм в Україні, ефектам перенесення від зміцнення гривні впродовж більшої частини року. Також стримували інфляцію адміністративні рішення із запровадження річних контрактів із фіксованою ціною на газ для домогосподарств, збереження незмінними на опалювальний сезон інших тарифів на житлово-комунальні послуги, регулювання максимальної торговельної націнки на бензин, вичерпання ефектів низької бази порівняння для цін на низку товарів і послуг та посилення монетарної політики.

Національний банк одним із перших центробанків розпочав посилення монетарної політики у березні 2021 року. Протягом 2021 року облікову ставку було підвищено на 3 в. п. – з 6% у січні до 9% у грудні. Для посилення ефекту від підвищення ключової ставки Національний банк поступово згорнув стимулюючі антикризові заходи – проведення операцій із довгострокового рефінансування та процентного свопу. Також нормалізовано операційний дизайн монетарної політики. Утім, монетарна політика не була перешкодою для економічного зростання. Зокрема, протягом року реальна ключова ставка перебувала нижче свого нейтрального рівня, що давало змогу підтримати відновлення економіки.

У банківській системі зберігався значний профіцит ліквідності (визначений як сума коштів на коррахунках банків та в депозитних сертифікатах Національного банку), середньоденні обсяги якого у 2021 році розширилися головним чином за рахунок зростання середньоденних залишків коштів у депозитних сертифікатах (за основною сумою до 145,6 мільярда гривень). Середньоденні залишки коштів на коррахунках банків практично не змінилися і становили 55,5 мільярда гривень.

У червні 2020 року рейтингова агенція "Moody's" підвищила кредитний рейтинг України з рівня "Caa1" до рівня "B3" зі стабільним прогнозом. У серпні 2021 року рейтингова агенція "Fitch Ratings" поліпшила прогноз довгострокового рейтингу дефолту емітента в іноземній валюті України зі стабільного до позитивного, підтвердивши сам рейтинг на рівні "B". У вересні 2021 року рейтингова агенція "Standard & Poor's" також підтвердила довгостроковий рейтинг України на рівні "B" зі стабільним прогнозом.

У 2021 році світова економіка та економіка України відновлювалися після пандемії COVID-19 у міру пом'якшення карантинних обмежень та поширення вакцинації. Утім, відновлення було нерівномірним поміж країнами через збереження високого рівня захворюваності та поширення нових варіантів вірусу, різні темпи вакцинації та відмінності в масштабах державних стимулів. В Україні вакцинація була порівняно повільною, унаслідок чого Уряд України (далі – Уряд) запроваджував карантинні обмеження через нові хвилі захворюваності,

що пригнічувало ділову активність. Значний вплив мала й енергетична криза.

Українська економіка продовжує перебувати під впливом анексії росією Автономної республіки Крим, нерозв'язаного збройного конфлікту в окремих районах Луганської та Донецької областей, а також складних політичних та економічних відносин із росією. Наприкінці 2021 року посилення геополітичної напруженості через скупчення військ росії на кордонах з Україною позначилося на настроях різних груп економічних суб'єктів та спричинило девальваційний тиск на гривню та падіння вартості українських активів.

Протягом 2021 року помітно посилювався інфляційний тиск у світі, у тому числі в країнах – основних торговельних партнерах України. Подальша цінова динаміка у світі істотно залежатиме від швидкості реакції провідних центральних банків на інфляційні виклики. Зволікання призведе до зростання зовнішнього цінового тиску. Натомість швидке посилення монетарної політики ключовими центробанками містить ризики значного відпливу капіталу з країн із ринками, що розвиваються.

Подальший вплив цих чинників може мати різноспрямований вплив на результати діяльності та фінансовий стан Національного банку. Однак міра такого впливу поки що не може бути достовірно визначеною. Керівництво Національного банку ретельно стежить за поточним станом розвитку подій і вживає необхідних заходів для послаблення впливу негативних чинників.

Розділ II.1. Фінансові інструменти

4. Облікова політика. Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки

Операції з фінансовими інструментами

Національний банк класифікує всі фінансові активи в категорії за справедливою вартістю через прибуток або збиток та амортизованою собівартістю відповідно до визначених моделей управління фінансовими активами та характеристик грошових потоків. Національний банк не класифікує жодних активів у категорію за справедливою вартістю через прибуток або збиток з метою усунення або значного зменшення невідповідності в обліку.

Фінансові активи Національного банку класифікуються таким чином:

Кошти та депозити в іноземній валюті за амортизованою собівартістю

Кошти та депозити в іноземній валюті розміщуються Національним банком у банках-контрагентах у межах моделі управління фінансовими активами, якою передбачено отримання грошових потоків, визначених умовами договору. Ці кошти не пов'язані з похідними інструментами, не котируються на ринку і підлягають поверненню на вимогу, на фіксовану дату або дату, яка може бути визначена.

Боргові цінні папери за амортизованою собівартістю

До цієї категорії належать цінні папери, стосовно яких виконуються такі обидві умови:

- цінні папери утримуються в межах моделі управління фінансовими активами, відповідно до якої цінні папери утримуються для отримання грошових потоків згідно з умовами їх випуску;
- договірними умовами передбачається виникнення на визначені дати грошових потоків, які є виключно платежами щодо погашення основної суми та процентів за цінними паперами.

До таких цінних паперів належать переважно облігації внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) – ОВДП із фіксованою ставкою купона та ОВДП, сума купона за якими розраховується як індекс інфляції за останні 12 місяців плюс визначена маржа (далі – інфляційні державні облігації).

Боргові цінні папери за справедливою вартістю із відображенням переоцінки в прибутках чи збитках

Національний банк управляє групою таких фінансових інструментів відповідно до задокументованої моделі діяльності, що використовується для управління фінансовими активами Національного банку і належить до інших типів моделей управління фінансовими активами, ніж модель управління фінансовими активами, якою передбачається отримання грошових потоків згідно з умовами договору (випуску), та модель управління фінансовими активами, якою передбачається як

отримання грошових потоків згідно з умовами договору (випуску), так і продаж таких активів.

Також до цієї категорії належать цінні папери, які не відповідають критеріям оцінки за амортизованою собівартістю або за справедливою вартістю із відображенням переоцінки в інших сукупних доходах у зв'язку з отриманими результатами аналізу характеристик грошових потоків за фінансовими активами, що не передбачають погашення тільки основної суми та процентів.

Справедлива вартість цих цінних паперів визначається за ринковими котируваннями на головному або найсприятливішому ринку, а якщо немає котирувань, – виходячи з моделей оцінки (примітка 21).

Кредити банкам та іншим позичальникам за амортизованою собівартістю

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам, визнаються, якщо Національний банк надає кошти контрагентам – банкам та іншим позичальникам у межах моделі управління фінансовими активами, якою передбачено отримання грошових потоків, передбачених умовами договору і які є виключно платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів.

Внутрішній державний борг

Внутрішній державний борг – заборгованість за кредитами, наданими Урядом. Внутрішній державний борг обліковується в межах моделі управління фінансовими активами, якою передбачено отримання грошових потоків, визначених умовами договору, які виключно є платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів. Внутрішній державний борг є незабезпеченим та обліковується за амортизованою собівартістю.

Грошові кошти та їх еквіваленти

З метою звітування про рух грошових коштів до грошових коштів та їх еквівалентів уключаються готівкова іноземна валюта, авуари в СПЗ, кошти на вимогу та депозити в іноземній валюті з терміном погашення до трьох місяців з дати виникнення, використання яких не є обмеженим і може бути здійснене на першу вимогу та які мають незначний ризик коливання вартості.

Фінансові зобов'язання Національного банку класифікуються таким чином:

- банкноти та монети в обігу. Сума банкнот і монет в обігу – номінальна вартість банкнот і монет (розмінних, обігових, пам'ятних, інвестиційних), які є засобами платежу і випущені в обіг Національним банком після введення гривні у вересні 1996 року. Готівкові кошти в національній валюті, що зберігаються у сховищах і касах Національного

банку, у тому числі передані Національним банком уповноваженим банкам на зберігання, не включаються до суми банкнот та монет в обігу;

- кошти банків. Ці зобов'язання не є похідними інструментами;
- кошти державних та інших установ є непохідними зобов'язаннями перед державними та іншими клієнтами;
- депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком;
- кредити отримані.

Похідні фінансові інструменти

До похідних фінансових інструментів належать похідні цінні папери, операції своп, форвардні та ф'ючерсні операції. Похідні фінансові інструменти обліковуються за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках. Усі похідні фінансові інструменти відображаються як активи, якщо їх справедлива вартість позитивна, і як зобов'язання, якщо їх справедлива вартість від'ємна.

Основні методи оцінки

Фінансові активи та фінансові зобов'язання первісно визнаються за справедливою вартістю або за справедливою вартістю з урахуванням витрат на операцію і надалі відображаються за справедливою вартістю або амортизованою собівартістю залежно від їх класифікації.

Визнання та оцінка фінансових інструментів

Визнання фінансових інструментів здійснюється таким чином:

операції з фінансовими інструментами відображаються в консолідованому звіті про фінансовий стан на дату розрахунку, тобто на дату набуття (передавання) права власності на них, крім похідних фінансових інструментів;

боргові цінні папери, інструменти капіталу та інші фінансові інструменти за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках, первісно визнаються за справедливою вартістю на дату розрахунку;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам і всі фінансові зобов'язання (крім похідних фінансових інструментів) первісно визнаються за справедливою вартістю на дату операції з урахуванням витрат на операцію;

банкноти та монети в обігу визнаються зобов'язаннями за номінальною вартістю з часу видачі їх банкам і клієнтам Національного банку.

Найкращим свідченням справедливої вартості фінансового інструменту під час первісного визнання є ціна операції (тобто справедлива вартість компенсації,

виплаченої або отриманої). Якщо справедлива вартість, визначена на дату операції, відрізняється від ціни операції, то інструмент обліковується на дату первісного визнання таким чином:

за вартістю оцінки, що вимагається під час первісного визнання, якщо про справедливую вартість є свідчення цін котирування на активному ринку для ідентичних активів або зобов'язань (тобто вхідні дані рівня 1) або коли вона визначається на основі методики оцінки, яка використовує лише ті дані, що є спостережуваними на ринку. Національний банк визнає різницю між справедливою вартістю на дату операції і ціною операції як прибуток або збиток (крім операцій із засновником, які відображаються в складі власного капіталу Національного банку);

у всіх інших випадках – за вартістю оцінки, що вимагається під час первісного визнання, з урахуванням коригування щодо перенесення на майбутні періоди різниці між справедливою вартістю на дату операції і ціною операції. Після первісного визнання Національний банк визнає цю перенесену на майбутні періоди різницю як прибуток або збиток тією мірою, якою вона виникає в результаті зміни чинників (включно з фактором часу), які учасники ринку враховували б під час визначення ціни активу або зобов'язання.

Подальший облік фінансових інструментів Національного банку здійснюється таким чином:

боргові цінні папери, інструменти капіталу та інші фінансові інструменти за справедливою вартістю із відображенням переоцінки в прибутках чи збитках та похідні фінансові інструменти переоцінюються в разі кожної зміни їх справедливої вартості, але не рідше ніж станом на звітну дату. Результат від зміни справедливої вартості включається до складу фінансових результатів консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід у тому періоді, у якому він виник;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам, а також внутрішній державний борг та всі фінансові зобов'язання, крім похідних фінансових інструментів, обліковуються за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективного ставки відсотка;

банкноти та монети в обігу обліковуються за номінальною вартістю і надалі не переоцінюються.

Усі фінансові зобов'язання Національного банку (крім похідних фінансових інструментів) оцінюються за амортизованою собівартістю.

Станом на 31 грудня 2021 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках	Активи за амортизованою собівартістю	Усього
(у мільйонах гривень)			
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	33	177 552	177 585
Цінні папери нерезидентів	644 288	–	644 288
Авуари в СПЗ	–	510	510
Цінні папери України	1 082	322 861	323 943
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	99 861	99 861
Внутрішній державний борг	–	1 541	1 541
Внески в рахунок квоти МВФ	–	76 807	76 807
Інші фінансові активи	278	300	578
Усього фінансових активів	645 681	679 432	1 325 113

Станом на 31 грудня 2020 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках	Активи за амортизованою собівартістю	Усього
(у мільйонах гривень)			
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	8	118 331	118 339
Цінні папери нерезидентів	671 778	–	671 778
Авуари в СПЗ	–	128	128
Цінні папери України	1 273	334 128	335 401
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	66 930	66 930
Внутрішній державний борг	–	1 635	1 635
Внески в рахунок квоти МВФ	–	81 927	81 927
Інші фінансові активи	46	1 269	1 315
Усього фінансових активів	673 105	604 348	1 277 453

Політика зменшення корисності фінансових активів та принципи формування резервів під очікувані кредитні збитки

Під час визначення зменшення корисності та здійснення оцінки очікуваних кредитних збитків для фінансових активів Національний банк керується вимогами МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”.

Кредитні збитки Національний банк визначає як різницю між усіма грошовими потоками, які має сплатити контрагент/емітент/позичальник відповідно до умов договору, та всіма грошовими потоками, які Національний банк очікує отримати, що дисконтується за ефективною ставкою відсотка. Під час визначення майбутніх грошових потоків для розрахунку очікуваних кредитних збитків ураховуються всі умови фінансового інструменту протягом строку його дії (наприклад, опціон дострокового погашення, продовження строку, вимог дострокового повернення кредиту та інші подібні опціони). Грошові потоки, які враховуються, включають грошові потоки від продажу заставного майна або інших джерел підвищення кредитної якості фінансового інструменту, що є невід’ємною частиною умов договору. Застосовується професійне судження/припущення щодо можливості

достовірної оцінки очікуваного строку дії фінансового інструменту.

Резерв під очікувані кредитні збитки формується шляхом віднесення відповідної суми змін у резерві на витрати (у складі статей “(Збиток)/прибуток від (зменшення)/відновлення корисності за процентними фінансовими активами” та “Прибуток/(збиток) від відновлення/(зменшення) корисності за іншими активами”.

Формування і розформування резервів під очікувані кредитні збитки здійснюються відповідно до рішення Правління Національного банку не рідше ніж один раз на місяць (за дебіторською заборгованістю та договірними активами – не рідше ніж один раз на квартал) станом на кінець останнього робочого дня місяця/кварталу. Національний банк визнає резерви під очікувані кредитні збитки за фінансовими активами (наданими депозитами, кредитами за амортизованою собівартістю, борговими цінними паперами за амортизованою собівартістю, дебіторською заборгованістю) та за зобов’язаннями кредитного характеру.

Національний банк відносить фінансові інструменти до однієї з таких стадій зменшення корисності:

перша стадія зменшення корисності (стадія 1) – фінансові інструменти, для яких на звітну дату не відбулося значного збільшення кредитного ризику з дати їх первісного визнання;

друга стадія зменшення корисності (стадія 2) – фінансові інструменти, для яких на звітну дату відбулося значне збільшення кредитного ризику з дати первісного визнання, але немає наявних об'єктивних свідчень зменшення корисності;

третья стадія зменшення корисності (стадія 3) – фінансові інструменти, для яких на звітну дату є об'єктивні свідчення зменшення корисності;

первісно знецінені фінансові активи – фінансові активи, за якими на дату первісного визнання є об'єктивні свідчення зменшення корисності.

На дату операції фінансові активи, за винятком придбаних або створених первісно знецінених фінансових активів, відносяться до першої стадії зменшення корисності.

Залежно від стадії зменшення корисності для фінансових активів формуються резерви під очікувані кредитні збитки в сумі очікуваних кредитних збитків:

- за період 12 місяців – для фінансових активів, які перебувають на першій стадії зменшення корисності;
- за весь строк дії фінансового інструменту – для фінансових активів, які перебувають на другій або третій стадії зменшення корисності.

Очікувані кредитні збитки за період 12 місяців є частиною очікуваних кредитних збитків за весь строк дії, які можуть виникнути в разі настання події дефолту позичальника протягом 12 місяців після звітної дати (або в коротший строк, якщо очікуваний строк дії фінансового інструменту менший, ніж 12 місяців).

Очікувані кредитні збитки за період 12 місяців відображають очікувані недоотримані суми грошових коштів за весь строк дії, що можуть виникнути в разі настання події дефолту протягом 12 місяців після звітної дати, зважені на ймовірність настання події дефолту (або ймовірність настання певного діапазону можливих сценаріїв погашення кредиту), оцінену на підставі кумулятивної ймовірності дефолту позичальника протягом 12 місяців після звітної дати (або строку дії, що залишився).

Очікувані кредитні збитки за весь строк дії фінансового інструменту є очікуваними кредитними збитками за весь строк дії, які можуть виникнути в разі настання події дефолту позичальника протягом дії фінансового інструменту.

Очікувані кредитні збитки за весь строк дії фінансового інструменту відображають очікувані недоотримані суми грошових коштів за весь строк дії, що можуть виникнути в разі настання події дефолту протягом усього строку дії після звітної дати, зважені на ймовірність настання події дефолту (або ймовірність настання певного діапазону можливих сценаріїв погашення кредиту), оцінену на підставі кумулятивної ймовірності дефолту позичальника за весь строк дії фінансового інструменту, що залишився станом на звітну дату.

Придбані або створені первісно знецінені фінансові активи первісно визнаються за справедливою вартістю із подальшим визнанням процентного доходу за ефективною ставкою відсотка, скоригованою з урахуванням кредитного ризику.

Після первісного визнання за придбаними або створеними первісно знеціненими фінансовими активами резерви під очікувані кредитні збитки формуються або розформовуються лише у сумі змін в очікуваних кредитних збитках та відображаються у складі прибутків чи збитків, як прибуток або збиток від зменшення корисності.

З метою визначення стадії зменшення корисності на кожен звітну дату для фінансових активів у розрізі окремих інструментів здійснюється індивідуальна оцінка кредитного ризику для встановлення:

- значного збільшення кредитного ризику з дати первісного визнання;
- об'єктивних свідчень зменшення корисності (знецінення).

Оцінювання значного збільшення кредитного ризику проводиться на основі кількісних та якісних чинників, беручи до уваги, у тому числі категорії внутрішнього кредитного рейтингу позичальників, що враховує зміну ступеня кредитного ризику станом на звітну дату.

Об'єктивним свідченням зменшення корисності (знецінення) фінансових активів є інформація стосовно таких збиткових подій:

значні фінансові труднощі, що виникли в боржника або емітента;

порушення боржником умов договору або порушення емітентом цінних паперів умов їх випуску;

ймовірність банкрутства чи іншої фінансової реорганізації боржника або емітента;

надання кредитором поступок у зв'язку з економічними або юридичними причинами, що пов'язані з фінансовими труднощами боржника або емітента, таких умов, які не були б надані за інших обставин (зміна процентної ставки, пролонгація тощо);

наявність інформації про значне скорочення розрахункових майбутніх грошових потоків за групою фінансових активів з часу їх первісного визнання тощо.

Визнання об'єктивних свідчень зменшення корисності здійснюється на рівні фінансового інструменту. Підходом на рівні фінансового інструменту передбачається, що за наявності принаймні однієї ознаки об'єктивного свідчення зменшення корисності на рівні фінансового інструменту цей фінансовий інструмент та всі фінансові інструменти цього позичальника визнаються як такі, за якими є об'єктивні свідчення зменшення корисності. Подія дефолту є однією з ознак об'єктивного свідчення зменшення корисності.

Для всіх груп активів Національний банк визначає дефолт як неспроможність або небажання контрагента/емітента/позичальника виконати свої фінансові зобов'язання перед Національним банком, що призводить до прямих фінансових втрат від реалізації кредитного ризику. Подія дефолту за зобов'язаннями перед Національним банком визнається, зокрема, за іншими простроченими фінансовими активами, за якими на звітну дату є хоча б один прострочений платіж понад 90 календарних днів.

Якщо немає власних історичних даних або недостатньо історичних даних про збитки, то допускається використання історичних даних інших установ щодо порівняних груп активів. Також допускається використання професійного судження працівників Національного банку.

Власний досвід про збитки коригується на підставі поточної інформації та прогнозу майбутньої економічної ситуації з метою відображення впливу поточних та прогнозних економічних умов, які не діяли в період, до якого належать наявні історичні дані про збитки, і виключення впливу умов зазначеного історичного періоду, відсутні станом на звітну дату.

У разі використання власної історичної статистичної інформації про збитки з метою оцінки майбутніх грошових потоків такі історичні дані застосовуються тільки відносно тих груп активів, що визначені на підставі принципів, схожих із принципами, що застосовувалися до груп, на яких засновані зазначені історичні дані про збитки.

Інформація про фактичні та прогнозні значення майбутніх економічних умов (макроекономічні показники) використовується для визначення ймовірності дефолту із урахуванням впливу майбутніх економічних умов та під час вибору дисконтів, що застосовуються до вартості застави залежно від стадії економічного циклу.

Таким чином, застосовувані методи надають змогу використовувати історичні дані про збитки за групою активів зі схожими характеристиками кредитного ризику та актуальні дані, що відображають поточні умови та прогнози майбутньої економічної ситуації.

Національний банк здійснює оцінку збитку від зменшення корисності на індивідуальній та груповій основі.

Оцінка на індивідуальній основі проводиться для фінансових активів, за якими виявлені об'єктивні свідчення зменшення корисності, та активів, що є державними зобов'язаннями, зобов'язаннями, гарантованими державою, або зобов'язаннями державних підприємств та організацій (у тому числі державних банків та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб).

Оцінка на груповій основі проводиться за фінансовими інструментами, які мають спільні характеристики кредитного ризику (наприклад, депозити в іноземних банках групуються за кредитними рейтингами, установленими міжнародними рейтинговими компаніями Fitch Ratings, Moody's та Standard & Poor's, а кредити, надані банкам України для підтримання їх ліквідності – за рейтингами, які визначені згідно з внутрішньою методологією Національного банку).

Для розрахунку очікуваних кредитних збитків Національний банк використовує такі три підходи:

1) оцінка на груповій основі (параметри кредитного ризику), згідно з якою очікуваним кредитним збитком є добуток експозиції під ризиком дефолту, ймовірності дефолту і рівня втрат у разі дефолту із урахуванням прогнозних сценаріїв, зважених на ймовірність;

2) оцінка на груповій основі (сценарії погашення) з урахуванням безумовної ймовірності їх настання, згідно з якою очікуваним кредитним збитком є теперішня вартість різниці між передбаченими договірними грошовими потоками, належними до сплати на користь Національного банку, за кредитними договорами, дисконтованими за ефективною ставкою відсотка, та всіма грошовими потоками, які Національний банк очікує одержати, за ймовірними сценаріями погашення кредиту, дисконтованими за ефективною ставкою відсотка;

3) оцінка на індивідуальній основі (кастомізований сценарій погашення), згідно з якою очікуваним кредитним збитком є теперішня вартість різниці між передбаченими договірними грошовими потоками, належними до сплати на користь Національного банку, за кредитним договором, дисконтованими за ефективною ставкою відсотка, та всіма грошовими потоками, які Національний банк очікує одержати, за кастомізованим сценарієм погашення кредиту, дисконтованими за ефективною ставкою відсотка.

Оцінка кредитних збитків за несуттєвою фінансовою дебіторською заборгованістю та договірними активами здійснюється за спрощеним методом.

У разі зменшення суми очікуваних кредитних збитків у зв'язку з подіями, що свідчать про зменшення кредитного ризику фінансового інструменту, відбувається

відновлення корисності такого фінансового інструменту. Сума зменшення очікуваних кредитних збитків відображається в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

За банкнотами і монетами в запасах готівки, оборотних касах та банкоматах, наявність яких не підтверджена та за якими втрачено контроль, визнається забезпечення під втрати за готівковими коштами. Формування такого забезпечення відображається в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

Списання фінансових активів

Фінансові активи, повне або часткове погашення яких неможливе, списуються за рахунок сформованого резерву під очікувані кредитні збитки після завершення всіх необхідних процедур щодо відшкодування активу, коли немає обґрунтованих очікувань щодо повернення договірних грошових потоків.

Зміна класифікації

Цінні папери, як виняток, можуть бути перекласифіковані між категоріями (за амортизованою собівартістю, за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках, за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в інших сукупних доходах) у разі зміни моделі управління фінансовими активами. Вимоги щодо класифікації та оцінки, які належать до нової категорії, застосовуються перспективно з першого дня звітного року, наступного за роком, в якому визнано зміни в моделі управління активами, які привели до перекласифікації.

Зміна умов (модифікація) фінансових активів

Якщо відбувається суттєва зміна умов за фінансовим активом, то Національний банк припиняє визнавати такий актив та визнає новий фінансовий актив за справедливою вартістю з відображенням результату в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

Якщо зміна умов є несуттєвою, то за такими активами коригується валова балансова вартість. Сума коригування визначається як різниця між теперішньою вартістю нових грошових потоків з урахуванням змінених умов, дисконтованих за первісною ефективною ставкою відсотка (поточною ефективною ставкою відсотка, якщо кредити видані під плаваючу ставку, або ефективною ставкою відсотка, скоригованою з урахуванням кредитного ризику, за первісно знеціненим фінансовим активом), та валовою балансовою вартістю фінансового активу на дату зміни умов та визнається як доходи/витрати від зміни умов (модифікації) фінансових активів у складі консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

Операції репо

Кошти, сплачені за договорами купівлі-продажу цінних паперів із банками-контрагентами із зобов'язанням зворотного викупу (зворотне репо), відображаються як кредити, надані банкам. Різниця між ціною придбання та ціною подальшого продажу відображається як процентний дохід, що визнається за методом ефективної ставки відсотка протягом строку дії договорів.

Кошти, отримані за договорами купівлі-продажу цінних паперів (пряме репо), уключаються до статті "Кошти банків" консолідованого звіту про фінансовий стан. Цінні папери залишаються в складі активів Національного банку. Різниця між ціною продажу цінних паперів та ціною їх зворотного викупу відображається як процентні витрати, що визнаються за методом ефективної ставки відсотка протягом строку дії договорів.

Операції в іноземній валюті та монетарному золоті

Монетарні активи і монетарні зобов'язання в іноземній валюті та монетарному золоті первісно визнаються за офіційним курсом гривні до іноземних валют/обліковою ціною банківських металів на дату, яка настає раніше: або на дату розрахунку, або на дату нарахування монетарних активів і зобов'язань і надалі переоцінюються під час кожної зміни офіційного курсу/облікової ціни.

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років для розрахунку офіційного курсу гривні до долара США враховується інформація про всі угоди з купівлі/продажу доларів США на умовах "тод", "том" і "спот", які в день розрахунку офіційного курсу уклалися банками на валютному ринку України з іншими банками та з Національним банком, та інформація про які надавалася Національному банку торговельно-інформаційними системами через відповідні канали обміну інформацією. Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років офіційний курс гривні до інших іноземних валют установлювався на підставі інформації про офіційний курс гривні до долара США та про котирування BFIX (значення середньозважених курсових/цінових котирувань Bloomberg Generic Price іноземних валют на ринку спот до долара США/долара США до іноземних валют за даними TIC BLOOMBERG) – для валют, за якими в день розрахунку офіційного курсу гривні TIC BLOOMBERG оприлюднила котирування BFIX.

Офіційний курс гривні до долара США у 2020–2021 роках установлювався кожного робочого дня.

Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті та монетарному золоті відображаються в консолідованій фінансовій звітності за офіційним курсом гривні до іноземних валют/обліковою ціною банківських металів, установленим/розрахованою Національним банком на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

Монетарне золото – запаси золота в зливках світового стандарту та монетах не нижче 995 проби, що належать Національному банку та входять до складу міжнародних резервів. Операції з монетарним золотом можуть

здійснюватися тільки між органами грошово-кредитного регулювання різних країн, або між цими органами та міжнародними фінансово-кредитними установами.

Золото, що належить Національному банку, але не є резервним активом, до монетарного не включається.

Монетарне золото обліковується за масою в тройських унціях і його вартістю в гривнях за обліковою ціною банківських металів. Облікова ціна банківських металів розраховується на підставі інформації про цінові котирування BFIX долара США до банківських металів, оприлюдненої TIC BLOOMBERG (або інформації про останню наявну ціну банківських металів, отриманої з офіційного Інтернет-представництва Лондонської

асоціації учасників ринку дорогоцінних металів або TIC) та офіційного курсу гривні до долара США.

Золото, яке розміщене в іноземних банках і на яке нараховуються проценти, включається до складу коштів та депозитів в іноземній валюті та банківських металах (нефінансові активи) і відображається в консолідованій фінансовій звітності за обліковою ціною банківських металів на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

Основні офіційні курси гривні до іноземних валют/облікова ціна банківських металів, за якими відображені монетарні статті Консолідованого звіту про фінансовий стан, та монетарного золота були такими:

	31 грудня 2021 року (у гривнях)	31 грудня 2020 року (у гривнях)
1 долар США	27,2782	28,2746
1 СПЗ	38,178401	40,723015
1 євро	30,9226	34,7396
1 фунт стерлінгів	36,8392	38,4393
1 тройська унція золота	49 115,22	53 200,92

Результати переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті, а також золота, яке розміщене в іноземних банках, у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют/облікової ціни банківських металів включаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід у тому періоді, у якому вони виникли.

Взаємні заліки

Взаємозалік фінансових активів і зобов'язань (із подальшим уключенням до консолідованого звіту про фінансовий стан лише чистої суми) може здійснюватися лише за наявності юридично визначеного права взаємозаліку визнаних сум, якщо є намір одночасно реалізувати актив і розрахуватися за зобов'язаннями або провести розрахунок на основі чистої суми.

Підхід до розкриття інформації про зміни у вартості фінансових інструментів

У цій консолідованій фінансовій звітності застосовується такий підхід до розкриття інформації:

за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою собівартістю, зміни валової балансової вартості та резервів під очікувані кредитні збитки відображаються лише за тими фінансовими активами, за якими була непогашена заборгованість станом на початок та/або на кінець звітного періоду (примітка 10);

за фінансовими зобов'язаннями, які оцінюються за амортизованою собівартістю, зміни балансової вартості відображаються за тими інструментами, за якими була непогашена заборгованість станом на кінець звітного періоду (примітка 14);

зміни справедливої вартості відображаються лише за тими фінансовими активами за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках, за якими була непогашена заборгованість станом на початок та/або на кінець звітного періоду (примітка 21).

5. Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку фінансових інструментів

Професійне судження/припущення – задокументоване обґрунтоване рішення працівників Національного банку, яке базується на:

відповідності фактичних дій щодо визначення кожного з компонентів оцінки очікуваних кредитних збитків вимогам методики Національного банку з питань оцінки очікуваних кредитних збитків за фінансовими інструментами;

комплексному та об'єктивному аналізу всієї інформації, що впливає на визначення розміру компонентів і чинників (подій, ознак) оцінки кредитного ризику та очікуваних кредитних збитків;

власному досвіді Національного банку, що ґрунтується на надійних, безперервних, повних та цілісних статистичних даних, період накопичення яких становить щонайменше три останні роки поспіль;

забезпеченні повної, своєчасної та об'єктивної оцінки кредитного ризику й очікуваних кредитних збитків з дотриманням принципів, визначених методикою Національного банку з питань оцінки очікуваних кредитних збитків за фінансовими інструментами.

Оцінка очікуваних кредитних збитків для коштів на вимогу та строкових депозитів в іноземній валюті та монетарному золоті

Національний банк регулярно переглядає кошти на вимогу та строкові депозити в іноземній валюті та монетарному золоті, які обліковуються за амортизованою собівартістю, щодо можливого зменшення їх корисності.

Для визначення необхідності визнання витрат на формування резервів під очікувані кредитні збитки, керівництво Національного банку використовує зведену статистичну інформацію міжнародних рейтингових агентств Fitch Ratings, Moody's і Standard & Poor's за період, який дає змогу врахувати вплив економічного циклу (не менше 10 років) для оцінки ймовірності дефолту (probability of default, PD) та рівня втрат у разі дефолту (loss given default, LGD).

Кошти на вимогу та строкові депозити в іноземній валюті вважаються такими, що мають низький рівень кредитного ризику, якщо категорія довгострокових кредитних рейтингів контрагента за відповідним фінансовим інструментом на звітну дату є не нижчою ніж "BBB-", тобто належить до "інвестиційного класу", що підтверджує високу здатність контрагента виконувати всі свої контрактні зобов'язання найближчим часом (його високу поточну кредитоспроможність) навіть за умови, що несприятливі зміни економічного середовища та ділової активності в довгостроковій перспективі можуть, але не обов'язково, знизити кредитоспроможність такого контрагента.

Умовно позбавленими кредитного ризику вважаються кошти на вимогу та строкові депозити в іноземній валюті та монетарному золоті, що є прямими зобов'язаннями:

- Міжнародного валютного фонду (далі – МВФ) та Банку міжнародних розрахунків, номінованими в будь-якій валюті;
- держави, номінованими у валюті цієї держави, крім зобов'язань в євро;
- іноземного центрального банку, номінованими у валюті країни походження цього центрального банку, крім зобов'язань в євро;
- Європейського центрального банку, уряду Федеративної Республіки Німеччина та центрального банку Федеративної Республіки Німеччина, номінованими в євро.

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років усі кошти на вимогу та строкові депозити в іноземній валюті та монетарному золоті мали низький рівень кредитного ризику або були умовно позбавленими кредитного ризику.

Оцінка очікуваних кредитних збитків для цінних паперів, які оцінюються за амортизованою собівартістю

Національний банк регулярно переглядає свій портфель цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю, щодо можливого знецінення.

Для визначення необхідності визнання витрат на формування резервів під очікувані кредитні збитки керівництво Національного банку застосовує професійні судження про наявність ознак, що свідчать про значне збільшення кредитного ризику та зменшення майбутніх грошових потоків за портфелем цінних паперів. Такі ознаки можуть включати дані, що характеризують негативну зміну платоспроможності емітента.

Державні боргові цінні папери, номіновані в національній валюті держави-емітента цих цінних паперів, крім зобов'язань у євро, вважаються умовно позбавленими кредитного ризику. Для боргових цінних паперів, які вважаються умовно позбавленими кредитного ризику, ймовірність дефолту для періоду 12 місяців і для строку дії фінансового інструменту вважається несуттєвою, такою, що наближається до нуля.

Керівництво Національного банку вважає, що станом на 31 грудня 2021 та 2020 років не було інших ознак знецінення цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю (примітка 9).

Оцінка очікуваних кредитних збитків для кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам

Національний банк регулярно перевіряє свій кредитний портфель щодо можливого зменшення корисності.

Більшість кредитів банкам та іншим позичальникам оцінюється на груповій основі за сценаріями погашення. Сценарії погашення, ймовірність їх реалізації розраховуються на підставі наявної в Національного банку статистики щодо способів погашення наданих банкам України кредитів з урахуванням можливого впливу майбутніх економічних умов та регулярно переглядаються Правлінням Національного банку.

Кредити банкам, які перебувають у стадії ліквідації, визнані неплатоспроможними або мають значні фінансові труднощі (стадія 3), оцінюються на індивідуальній основі. Під час оцінки майбутніх втрат від знецінення за такими кредитами керівництво застосовує судження та розраховує майбутні грошові потоки переважно від реалізації застави.

Вартість нерухомості, отриманої як забезпечення кредитних операцій, визначається Національним банком за справедливою вартістю. Резерв під очікувані кредитні збитки зазнає впливу від застосування оціночної вартості заставного майна, що потребує здійснення професійних суджень. Облікові оцінки, пов'язані з оцінкою нерухомості, в умовах, коли немає ринкових цін, які формуються на

активному ринку, є основним джерелом виникнення невизначеності оцінки, тому що: (i) їй властива висока мінливість від періоду до періоду та (ii) визнання зміни оцінок може потенційно справляти суттєвий вплив. Методика та припущення, що використовуються для оцінювання сум і строків майбутніх грошових потоків, постійно аналізуються для уникнення будь-якої розбіжності між розрахунковими і фактичними витратами.

Зменшення або збільшення на 10% майбутніх дисконтованих грошових потоків за кредитами, що перебувають на стадії 3 та оцінюються на індивідуальній основі, яке можливе в результаті виникнення різниці в сумах і строках грошових потоків, призведе до збільшення очікуваних кредитних збитків у сумі 427 мільйонів гривень або до зменшення очікуваних кредитних збитків у сумі 427 мільйонів гривень відповідно станом на 31 грудня 2021 року (станом на 31 грудня 2020 року це призвело б до збільшення резервів під знецінення кредитного портфеля в сумі 508 мільйонів гривень або до зменшення резервів під знецінення кредитного портфеля в сумі 508 мільйонів гривень відповідно).

Розділ II.ІІ. Фінансові активи та зобов'язання

6. Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Фінансові активи за амортизованою собівартістю		
Готівкова іноземна валюта	20 677	22 164
Кошти на вимогу	58 631	70 305
Строкові депозити в іноземній валюті	98 249	25 863
Резерви під очікувані кредитні збитки за розміщеними депозитами в іноземній валюті за амортизованою собівартістю	(5)	(1)
Усього фінансових активів за амортизованою собівартістю	177 552	118 331
Фінансові активи за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках		
Кошти на вимогу для розрахунків за ф'ючерсними операціями	33	8
Усього фінансових активів	177 585	118 339
Нефінансові активи		
Строкові депозити у золоті	3 694	2 773
Усього нефінансових активів	3 694	2 773
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті та банківських металах	181 279	121 112

Для цілей консолідованого звіту про рух грошових коштів грошові потоки від строкових депозитів у золоті класифікуються як інвестиційна діяльність.

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років усі кошти та депозити в іноземній валюті не забезпечуються заставою.

Аналіз коштів і депозитів в іноземній валюті в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз кредитного ризику – у примітці 24, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26, аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

Облікову політику Національного банку щодо класифікації та оцінки коштів і депозитів в іноземній валюті наведено в примітці 4.

Станом на 31 грудня 2021 року валова балансова вартість за коштами на вимогу становила 58 631 мільйон гривень та змінилася переважно за рахунок зменшення залишків на кореспондентських рахунках в банках-нерезидентах (станом на 31 грудня 2020 року – 70 305 мільйонів гривень та змінилася переважно за рахунок збільшення залишків на кореспондентських рахунках в банках-нерезидентах). Протягом 2021 та 2020 років кошти на вимогу перебували на стадії 1 для оцінки очікуваних кредитних збитків. Резерви під очікувані кредитні збитки за коштами на вимогу протягом 2021 та 2020 років не формувалися.

Станом на 31 грудня 2021 року валова балансова вартість за строковими депозитами в іноземній валюті становила 98 249 мільйонів гривень, резерв під очікувані кредитні збитки – 5 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – валова балансова вартість 25 863 мільйонів гривень, резерв – 1 мільйон гривень). Протягом

2021 та 2020 років усі строкові депозити в іноземній валюті перебували на стадії 1 для оцінки очікуваних кредитних збитків. Зміни валової балансової вартості були зумовлені розміщенням депозитів, а зміни в резервах – формуванням резервів за новими розміщеними депозитами.

До суми коштів на вимогу за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках станом на 31 грудня 2021 року включені кошти в сумі 33 мільйони гривень (2020 рік – 8 мільйонів гривень) для розрахунків за ф'ючерсними операціями в межах Угоди про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку і Національним банком, які оцінено за справедливою вартістю та включено до складу коштів та депозитів в іноземній валюті.

Відповідно до Угоди про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку і Національним банком із жовтня 2013 року здійснюються операції з ф'ючерсами для регулювання процентного ризику.

Станом на 31 грудня 2021 року Національний банк мав 38 довгих біржових ф'ючерсних контрактів з терміном виконання в березні 2022 року, умовна вартість яких становить 258 мільйонів гривень, або 9 мільйонів доларів США, та 1 593 коротких біржових ф'ючерсних контрактів із термінами виконання з червня 2022 року до вересня 2026 року, умовна вартість яких становить 10 714 мільйонів гривень, або 393 мільйони доларів США (станом на 31 грудня 2020 року – 274 довгих біржових ф'ючерсних контрактів із терміном виконання в березні 2021 року, умовна вартість яких становить 1 031 мільйон гривень, або 36 мільйонів доларів США).

7. Цінні папери нерезидентів

Станом на 31 грудня 2021 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
(у мільйонах гривень)			
Цінні папери нерезидентів за справедливою вартістю через прибуток або збиток:			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	462 574	299	462 873
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	844	844
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в доларах США	2 337	21 679	24 016
номіновані в євро	–	10 218	10 218
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	2 029	2 029
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в доларах США	3 178	85 487	88 665
номіновані в євро	1 546	21 877	23 423
номіновані в австралійських доларах	665	297	962
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	3 555	2 830	6 385
номіновані в юанях Женьміньбі	–	14 687	14 687
номіновані в японських єнах	355	9 710	10 065
Усього боргових цінних паперів	474 210	169 957	644 167
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	–	121	121
Усього цінних паперів нерезидентів за справедливою вартістю через прибуток або збиток	474 210	170 078	644 288

Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів уключають боргові цінні папери, випущені іноземними центральними та інвестиційними банками, міжнародними агенціями та іншими емітентами.

Аналіз цінних паперів нерезидентів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз кредитного ризику за борговими цінними паперами – у примітці 24, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26, аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

Станом на 31 грудня 2020 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
(у мільйонах гривень)			
Цінні папери нерезидентів за справедливою вартістю через прибуток або збиток:			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	404 704	6 013	410 717
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	–	921	921
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в доларах США	7 119	46 142	53 261
номіновані в євро	–	9 592	9 592
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	1 345	2 855	4 200
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в доларах США	10 137	103 063	113 200
номіновані в євро	1 747	37 511	39 258
номіновані в австралійських доларах	736	328	1 064
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	5 886	2 975	8 861
номіновані в юанях Женьміньбі	345	16 120	16 465
номіновані в японських єнах	412	13 706	14 118
Усього боргових цінних паперів	432 431	239 226	671 657
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	–	121	121
Усього цінних паперів нерезидентів за справедливою вартістю через прибуток або збиток	432 431	239 347	671 778

Інформацію про номінальну вартість, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів станом на 31 грудня 2021 року зазначено в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, у мільйонах гривень	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери за справедливою вартістю із відображенням переоцінки в прибутках чи збитках у розрізі емітентів:					
Державні облигації:					
цінні папери емітентів США:					
номіновані в доларах США	16 800	458 264	0–2,5	Кожні 6 місяців, без сплати купона	Від 15 днів до 1,1 року
цінні папери емітентів держав ЄС:					
номіновані в доларах США	85	2 319	0,125–1,875	Кожні 6 місяців, 1 раз на рік	Від 6,9 місяця до 9,6 місяця
цінні папери інших емітентів:					
номіновані в доларах США	115	3 137	2,125–2,625	Кожні 6 місяців	Від 25 днів до 10,2 місяця
номіновані в євро	50	1 546	0,125	1 раз на рік	4,9 року
номіновані в австралійських доларах	33	650	0,25–5,75	Кожні 6 місяців	Від 6,5 місяця до 2,9 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	97	3 581	0,125–0,75	Кожні 6 місяців	Від 6,8 місяця до 2,1 року
номіновані в японських єнах	1 500	355	0,02	Кожні 6 місяців	3,5 року
Облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:					
цінні папери емітентів США:					
номіновані в доларах США	11	303	0,625–0,75	1 раз на рік	Від 4,1 місяця до 4,1 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	24	884	0,25	1 раз на рік	5,7 року
цінні папери емітентів держав ЄС:					
номіновані в доларах США	792	21 600	0–2,75	Щокварталу, кожні 6 місяців, 1 раз на рік, без сплати купона	Від 18 днів до 4,8 року
номіновані в євро	330	10 204	0–0,5	Щокварталу, 1 раз на рік, без сплати купона	Від 2,4 місяця до 6,9 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	55	2 026	0–1	1 раз на рік, без сплати купона	Від 1,2 місяця до 11,6 місяця
цінні папери інших емітентів:					
номіновані в доларах США	3 133	85 460	0–3,25	Щокварталу, кожні 6 місяців, 1 раз на рік, без сплати купона	Від 11 днів до 4,8 року
номіновані в євро	704	21 770	0–0,75	Щокварталу, 1 раз на рік	Від 24 днів до 6,7 року
номіновані в австралійських доларах	15	297	0	Без сплати купона	5 місяців
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	77	2 837	0–0,375	1 раз на рік, без сплати купона	Від 12 днів до 1,6 року
номіновані в юанях Женьміньбі	3 459	14 804	0–3,4	Кожні 6 місяців, 1 раз на рік, без сплати купона	Від 1,5 місяця до 3,6 року
номіновані в японських єнах	41 000	9 713	0–0,295	Кожні 6 місяців, без сплати купона	Від 4,8 місяця до 2,8 року

Інформацію про номінальну вартість, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів станом на 31 грудня 2020 року зазначено в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневному еквіваленті, у мільйонах гривень	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери за справедливою вартістю із відображенням переоцінки в прибутках чи збитках у розрізі емітентів:					
Державні облигації:					
цінні папери емітентів США:					
номіновані в доларах США	13 838	391 256	0–2,875	Кожні 6 місяців, без сплати купона	Від 15 днів до 4,9 року
цінні папери емітентів держав ЄС:					
номіновані в доларах США	247	6 995	0,125–1,875	Щокварталу, кожні 6 місяців, 1 раз на рік	Від 29 днів до 2,3 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	35	1 345	0,10875	Щокварталу	10,1 місяця
цінні папери інших емітентів:					
номіновані в доларах США	351	9 924	0,4–2,625	Кожні 6 місяців	Від 1,4 місяця до 4,8 року
номіновані в євро	50	1 737	0,125	1 раз на рік	5,9 року
номіновані в австралійських доларах	30	657	2,25–5,5	Кожні 6 місяців	Від 1,9 року до 2,3 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	151	5 797	0,5–1,5	Кожні 6 місяців	Від 22 днів до 2,6 року
номіновані в юанях Женьміньбі	80	345	2,95	Кожні 6 місяців	5,8 місяця
номіновані в японських єнах	1 500	412	0,02	Кожні 6 місяців	4,5 року
Облигації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:					
цінні папери емітентів США:					
номіновані в доларах США	211	5 977	0,3965–0,75	Щокварталу, кожні 6 місяців, 1 раз на рік	Від 11,6 місяця до 4,8 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	24	923	0,25	1 раз на рік	6,7 року
цінні папери емітентів держав ЄС:					
номіновані в доларах США	1 612	45 566	0–3,125	Щокварталу, кожні 6 місяців, 1 раз на рік, без сплати купона	Від 1,6 місяця до 6 років
номіновані в євро	273	9 484	0–4	Щокварталу, 1 раз на рік, без сплати купона	Від 3,6 місяця до 6,2 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	74	2 845	0–1	1 раз на рік, без сплати купона	Від 6,1 місяця до 2 років
цінні папери інших емітентів:					
номіновані в доларах США	3 625	102 495	0–3,35	Щокварталу, кожні 6 місяців, 1 раз на рік, без сплати купона	Від 29 днів до 4,9 року
номіновані в євро	1 071	37 206	0–0,75	Щокварталу, 1 раз на рік, без сплати купона	Від 12 днів до 4,8 року
номіновані в австралійських доларах	15	325	0,869	Щокварталу	10,7 місяця
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	77	2 960	0,375–0,40538	Щокварталу, 1 раз на рік	Від 9,1 місяця до 2,6 року
номіновані в юанях Женьміньбі	3 754	16 267	0–4,8	Кожні 6 місяців, 1 раз на рік, без сплати купона	Від 1,9 місяця до 4,6 року
номіновані в японських єнах	50 000	13 722	0–0,42	Кожні 6 місяців, без сплати купона	Від 1,9 місяця до 3,8 року

8. Операції з МВФ

Облікова політика

У відносинах України з МВФ Національний банк виконує функції банку-депозитарію.

У консолідованій фінансовій звітності Національного банку відображаються всі суми вимог України до МВФ і зобов'язань перед МВФ у частині отриманих Національним банком коштів.

Сума відповідних активів уключає:

- авуари в спеціальних правах запозичення (далі – СПЗ);
- внески в рахунок квоти МВФ (у тому числі резервна позиція в МВФ).

Сума відповідних зобов'язань уключає:

- вартість цінних паперів, випущених на користь МВФ Національним банком за квотою і його запозиченнями;
- кошти на рахунках МВФ № 1 та № 2. Рахунок № 1 призначений для проведення операцій з МВФ, уключаючи сплату внесків за квотою, купівлю і викуп коштів. Рахунок № 2 використовується для розрахунків за операціями МВФ у валюті України.

Активи та зобов'язання, номіновані в СПЗ, у тому числі внески в рахунок квоти МВФ, перераховуються в гривні за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату консолідованого звіту про фінансовий стан. Офіційний курс гривні до СПЗ розраховується на підставі інформації про курс СПЗ до долара США, установлений МВФ, та про офіційний курс гривні до долара США, установлений Національним банком. Національний банк класифікує авуари в СПЗ та внески в рахунок квоти МВФ у категорію за амортизованою собівартістю.

Доходи, отримані за авуарами в СПЗ, відображаються як процентні доходи, а витрати, сплачені за користування коштами МВФ, відображаються як процентні та комісійні витрати в консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід. Невідшкодована комісія за домовленістю про купівлю СПЗ відображається як комісійні витрати. Амортизація витрат, пов'язаних з операціями з МВФ, здійснюється із застосуванням ефективної ставки відсотка та відображається як процентні витрати.

8.1. Авуари в СПЗ

Авуари в СПЗ – кошти до запитання в СПЗ на рахунку, який відкрито в МВФ для України.

Нижче наведено рух коштів за рахунками авуарів у СПЗ протягом 2021 та 2020 років:

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Залишок авуарів у СПЗ станом на 1 січня	128	234
Надходження коштів від МВФ:		
на користь Уряду	18 756	55 259
Надходження коштів від розподілу СПЗ	72 817	–
Купівля СПЗ	44 805	37 099
Інші надходження та платежі	540	83
Погашення кредиту:		
від імені Національного банку (примітка 8.3)	(25 227)	(17 456)
від імені Уряду	(12 409)	(11 990)
Сплата комісій, пов'язаних з отриманням кредиту	(215)	(469)
Конвертація СПЗ в інші іноземні валюти:		
на користь Уряду	(92 188)	(55 259)
Сплата відсотків за користування позицією МВФ:		
від імені Національного банку	(4 278)	(5 019)
від імені Уряду	(2 729)	(2 281)
Сплата відсотків за користування коштами, отриманими за розподілом СПЗ:		
від імені Національного банку	(6)	(9)
від імені Уряду	(32)	(135)
Інші платежі	(1)	(1)
Доходи за авуарами в СПЗ	7	1
Курсові різниці	542	71
Залишок авуарів у СПЗ станом на 31 грудня	510	128

Упродовж 2021 та 2020 років коштів від МВФ за кредитними програмами на користь Національного банку не надходило.

У червні 2021 року на рахунок авуарів України відповідно до рішення Ради директорів МВФ зараховано 12,53 мільйона СПЗ, або 486 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату надходження коштів. Сума цих надходжень визнана доходами Національного банку та включена до статті “Інші доходи” Консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

МВФ відповідно до прийнятого рішення Ради керуючих МВФ схвалив загальний розподіл СПЗ для забезпечення

ліквідності в глобальній економічній системі шляхом поповнення валютних резервів держав – членів МВФ. У серпні 2021 року на рахунок авуарів у СПЗ надійшли кошти на суму 1 928 мільйонів СПЗ (72 817 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату надходження коштів) за загальним розподілом СПЗ, які у вересні та грудні 2021 року конвертовано в долари США та євро і зараховано на рахунки Державної казначейської служби України.

Аналіз авуарів у СПЗ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26, аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

8.2. Внески в рахунок квоти МВФ

Сума квоти – спеціальний тип активу, який є внеском України як члена МВФ. Величина квоти залежить від економічного розвитку країни і визначається Радою керуючих МВФ. Квота визначає для країни-члена кількість голосів у МВФ, ліміти доступу до фінансових ресурсів МВФ та частку в розподілі СПЗ – одиниці обліку МВФ. Основна частина квоти України сплачена шляхом випуску Національним банком безпроцентного боргового зобов'язання на користь МВФ, а решта суми квоти – зарахована на рахунки МВФ № 1 та № 2 (примітка 8.3).

Станом на 31 грудня 2021 року загальна сума квоти України становить 2 012 мільйонів СПЗ (76 807 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року) (станом на 31 грудня 2020 року – 2 012 мільйонів СПЗ, або 81 927 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року). Проценти за квотою не нараховуються.

Резервна позиція в МВФ – спеціальний тип активу, який утворюється в результаті обміну частини внеску в рахунок квоти на ліквідні вимоги держави-члена до МВФ. Резервна позиція є частиною валютних резервів країни.

Станом на 31 грудня 2021 року резервна позиція України в МВФ становить 241 031 СПЗ, або 9 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року (станом на 31 грудня 2020 року – 241 031 СПЗ, або 10 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року).

Аналіз внесків у рахунок квоти МВФ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

8.3. Зобов'язання перед МВФ

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ	153 455	190 151
Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ	3 112	3 317
Рахунок МВФ № 2	3	3
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	156 570	193 471
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	76 605	81 711
Рахунок МВФ № 1	193	206
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	76 798	81 917
Усього зобов'язань перед МВФ	233 368	275 388

Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ – кошти, отримані Національним банком у результаті спеціального розподілу СПЗ.

Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ – кредити, отримані від МВФ на рахунки в Національному банку. Упродовж 2021 та 2020 років надходжень від МВФ на користь Національного банку не було (примітка 8.1).

Рахунок МВФ № 1 – гривневий рахунок МВФ у Національному банку, що використовується для відображення операцій з МВФ, пов'язаних із використанням та поверненням кредитів МВФ; рахунок МВФ № 2 – гривневий рахунок МВФ у Національному банку, що використовується для надходжень та адміністративних видатків МВФ у гривні на території України.

Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою – зобов'язання зі сплати квоти. Упродовж 2021 та 2020 років змін у боргових зобов'язаннях за квотою у зв'язку зі здійсненням адміністративних витрат МВФ у гривні не було.

Упродовж 2021 та 2020 років змін у розмірі квоти не було (примітка 8.2).

Упродовж 2021 року відбулося погашення зобов'язань перед МВФ на суму 649 мільйонів СПЗ (25 227 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу, або 24 996 мільйонів гривень за річним курсом МВФ) [упродовж 2020 року відбулося погашення зобов'язань перед МВФ на суму 469 мільйонів СПЗ (17 456 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу, або 17 288 мільйонів гривень за річним курсом МВФ)] (примітка 8.1).

Аналіз зобов'язань перед МВФ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

9. Цінні папери України

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Цінні папери за справедливою вартістю через прибуток або збиток:		
в іноземній валюті:		
державні деривативи, номіновані в доларах США	1 082	1 273
Усього цінних паперів за справедливою вартістю через прибуток або збиток	1 082	1 273
Боргові цінні папери за амортизованою собівартістю:		
у національній валюті:		
облігації внутрішньої державної позики	322 861	334 128
Усього боргових цінних паперів за амортизованою собівартістю	322 861	334 128
Усього цінних паперів України	323 943	335 401

Національний банк відповідно до Закону України “Про Національний банк України” здійснює операції з цінними паперами України лише на вторинному ринку.

ОВДП емітовані Міністерством фінансів України і мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна.

У 2021 та 2020 роках Національний банк ОВДП не придбавав.

Вимоги Національного банку за облігаціями, за якими станом на 31 грудня 2020 року процедура погашення тривала, включено до складу інших фінансових активів, оскільки їх не було погашено станом на цю дату (примітка 11).

Кожен державний дериватив має умовну суму в розмірі 1 000 доларів США або таку сукупну суму, яка є цілим кратним числом, що дорівнює 1 000 доларів США (далі – умовна сума). Виплати за державними деривативами залежать від досягнення певних показників валового внутрішнього продукту та показника приросту реального валового внутрішнього продукту за 2019–2038 роки.

Аналіз кредитного ризику за цінними паперами України наведено в примітці 24, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26, аналіз ризику ліквідності – у примітці 27. Інформацію про розрахункову справедливу вартість цінних паперів України наведено в примітці 21.

Інформацію про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України станом на 31 грудня 2021 року надано в таблиці нижче:

	Загальні номінальна вартість та умовна сума в гривневому еквіваленті, у мільйонах гривень	Загальні номінальна вартість та умовна сума в іноземній валюті, у мільйонах	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Цінні папери за справедливою вартістю через прибуток або збиток:						
в іноземній валюті:						
державні деривативи	1 196	44	–	–	–	До 18,4 року
Боргові цінні папери за амортизованою собівартістю:						
у національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	312 752	–	6,97–13,10	8,12–17,25	1 раз на рік, кожні 6 місяців	Від 0,2 місяця до 25,9 року

Інформацію про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України станом на 31 грудня 2020 року надано в таблиці нижче:

	Загальні номінальна вартість та умовна сума в гривневому еквіваленті, у мільйонах гривень	Загальні номінальна вартість та умовна сума в іноземній валюті, у мільйонах	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Цінні папери за справедливою вартістю через прибуток або збиток:						
в іноземній валюті:						
державні деривативи	1 240	44	–	–	–	До 19,4 року
Боргові цінні папери за амортизованою собівартістю:						
у національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	324 577	–	7,45–15,43	6,6–14,3	1 раз на рік, кожні 6 місяців	Від 1,3 місяця до 26,9 року

Станом на 31 грудня 2021 року валова балансова вартість державних цінних паперів становила 322 861 мільйон гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 334 128 мільйонів гривень). Протягом 2021 та 2020 років усі державні цінні папери перебували на

стадії 1. Зміни валової балансової вартості протягом 2021 та 2020 років зумовлені переважно погашенням цінних паперів. Резерв під очікувані кредитні збитки за державними цінними паперами протягом 2021 та 2020 років не формувався.

10. Кредити банкам та іншим позичальникам

Кредити банкам та іншим позичальникам за цільовим призначенням класифікуються таким чином:

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності:		
для стабілізації роботи банків	38 955	41 434
шляхом проведення тендерів Національним банком:		
довгострокові	88 852	48 381
короткострокові	6 578	13 916
овернайт	470	–
інші	10	10
Кредити, надані в межах кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	36	36
Інші	2	2
Резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами банкам та іншим позичальникам	(35 042)	(36 849)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	99 861	66 930

Протягом 2021 та 2020 років Національний банк підтримував ліквідність банків через постійно діючу лінію рефінансування (кредити овернайт), рефінансування банків строком від 14 до 90 днів та від одного до п'яти років шляхом проведення тендерів.

Національний банк здійснює операції з рефінансування банків шляхом надання банкам кредитів овернайт та кредитів рефінансування та має непогашену заборгованість за такими кредитами станом на 31 грудня 2021 та 2020 років. Національний банк надає банкам кредити овернайт та кредити рефінансування під заставу пулу, що може складатися з таких видів активів (майна): державні облігації України, депозитні сертифікати Національного банку, облігації міжнародних фінансових організацій (емісія яких здійснюється відповідно до законодавства України), облігації підприємств, розміщення яких здійснено під гарантію Кабінету

Міністрів України, облігації внутрішніх місцевих позик, іноземна валюта (долари США, євро, англійські фунти стерлінгів, швейцарські франки, японські єни).

Як забезпечення виконання зобов'язань за стабілізаційними кредитами, що були надані банкам для підтримання їх ліквідності до 2017 року та залишалися непогашеними станом на 31 грудня 2021 та 2020 років, приймалися цінні папери (державні облігації України, облігації підприємств, у тому числі ті, розміщення яких здійснено під гарантію Кабінету Міністрів України), іноземна валюта, акції власників істотної участі банку, нерухоме майно та майнові права за кредитними договорами. З 2017 року надання стабілізаційних кредитів Національним банком не здійснюється. Замість стабілізаційних кредитів Національний банк може надавати банкам кредити для екстреної підтримки ліквідності, але такі кредити банкам ще не надавалися.

У валовій балансовій вартості за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, протягом 2021 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Валова балансова вартість за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, на 01 січня 2021 року	–	–	41 434	–	41 434
Придбані/ініційовані кредити	–	–	–	–	–
Переведення до стадії 1	–	–	–	–	–
Переведення до стадії 2	–	–	–	–	–
Переведення до стадії 3	–	–	–	–	–
Кредити, визнання яких було припинено або погашені	–	–	(5)	–	(5)
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	–	–	(1 233)	–	(1 233)
Інші зміни (у тому числі часткове погашення)	–	–	(1 241)	–	(1 241)
Валова балансова вартість за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, на 31 грудня 2021 року	–	–	38 955	–	38 955

У резервах під очікувані кредитні збитки за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, протягом 2021 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, на 01 січня 2021 року	–	–	36 470	–	36 470
Придбані/ініційовані кредити	–	–	–	–	–
Переведення до стадії 1	–	–	–	–	–
Переведення до стадії 2	–	–	–	–	–
Переведення до стадії 3	–	–	–	–	–
Кредити, визнання яких було припинено, або погашені	–	–	(5)	–	(5)
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	–	–	(1 233)	–	(1 233)
Амортизація дисконту	–	–	(779)	–	(779)
Зміна параметрів/моделей, що використовуються для розрахунку резервів	–	–	235	–	235
Резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, на 31 грудня 2021 року	–	–	34 688	–	34 688

У валовій балансовій вартості за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, протягом 2020 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Валова балансова вартість за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, на 01 січня 2020 року	–	–	51 324	–	51 324
Придбані/ініційовані кредити	–	–	–	–	–
Переведення до стадії 1	–	–	–	–	–
Переведення до стадії 2	–	–	–	–	–
Переведення до стадії 3	–	–	–	–	–
Кредити, визнання яких було припинено або погашені	–	–	(7 759)	–	(7 759)
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	–	–	–	–	–
Інші зміни (у тому числі часткове погашення)	–	–	(2 131)	–	(2 131)
Валова балансова вартість за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, на 31 грудня 2020 року	–	–	41 434	–	41 434

У резервах під очікувані кредитні збитки за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, протягом 2020 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, на 01 січня 2020 року	-	-	37 585	-	37 585
Придбані/ініційовані кредити	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 1	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 2	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 3	-	-	-	-	-
Кредити, визнання яких було припинено, або погашені	-	-	(219)	-	(219)
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	-	-	-	-	-
Амортизація дисконту	-	-	(969)	-	(969)
Зміна параметрів/моделей, що використовуються для розрахунку резервів	-	-	73	-	73
Резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами, наданими для стабілізації роботи банків, на 31 грудня 2020 року	-	-	36 470	-	36 470

У валовій балансовій вартості за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, протягом 2021 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Валова балансова вартість за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 01 січня 2021 року	48 381	-	-	-	48 381
Придбані/ініційовані кредити	42 954	-	-	-	42 954
Переведення до стадії 1	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 2	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 3	-	-	-	-	-
Кредити, визнання яких було припинено або погашені	(1 663)	-	-	-	(1 663)
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	-	-	-	-	-
Інші зміни (у тому числі часткове погашення)	(820)	-	-	-	(820)
Валова балансова вартість за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 31 грудня 2021 року	88 852	-	-	-	88 852

У резервах під очікувані кредитні збитки за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, протягом 2021 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Резерв під очікувані кредитні збитки за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 01 січня 2021 року	5	-	-	-	5
Придбані/ініційовані кредити	16	-	-	-	16
Переведення до стадії 1	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 2	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 3	-	-	-	-	-
Кредити, визнання яких було припинено, або погашені	-	-	-	-	-
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	-	-	-	-	-
Амортизація дисконту	-	-	-	-	-
Зміна параметрів/моделей, що використовуються для розрахунку резервів, та часткове погашення	3	-	-	-	3
Резерв під очікувані кредитні збитки за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 31 грудня 2021 року	24	-	-	-	24

У валовій балансовій вартості за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, протягом 2020 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Валова балансова вартість за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 01 січня 2020 року	-	-	-	-	-
Придбані/ініційовані кредити	48 381	-	-	-	48 381
Переведення до стадії 1	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 2	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 3	-	-	-	-	-
Кредити, визнання яких було припинено або погашені	-	-	-	-	-
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	-	-	-	-	-
Інші зміни (у тому числі часткове погашення)	-	-	-	-	-
Валова балансова вартість за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 31 грудня 2020 року	48 381	-	-	-	48 381

У резервах під очікувані кредитні збитки за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, протягом 2020 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Резерв під очікувані кредитні збитки за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 01 січня 2020 року	-	-	-	-	-
Придбані/ініційовані кредити	5	-	-	-	5
Переведення до стадії 1	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 2	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 3	-	-	-	-	-
Кредити, визнання яких було припинено, або погашені	-	-	-	-	-
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	-	-	-	-	-
Амортизація дисконту	-	-	-	-	-
Зміна параметрів/моделей, що використовуються для розрахунку резервів, та часткове погашення	-	-	-	-	-
Резерв під очікувані кредитні збитки за довгостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 31 грудня 2020 року	5	-	-	-	5

У валовій балансовій вартості за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, протягом 2021 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Валова балансова вартість за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 01 січня 2021 року	13 473	-	443	-	13 916
Придбані/ініційовані кредити	6 296	-	-	-	6 296
Переведення до стадії 1	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 2	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 3	-	-	-	-	-
Кредити, визнання яких було припинено або погашені	(13 473)	-	(161)	-	(13 634)
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	-	-	-	-	-
Інші зміни (у тому числі часткове погашення)	-	-	-	-	-
Валова балансова вартість за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 31 грудня 2021 року	6 296	-	282	-	6 578

У резервах під очікувані кредитні збитки за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, протягом 2021 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Резерв під очікувані кредитні збитки за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 01 січня 2021 року	-	-	326	-	326
Придбані/ініційовані кредити	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 1	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 2	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 3	-	-	-	-	-
Кредити, визнання яких було припинено, або погашені	-	-	(44)	-	(44)
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	-	-	-	-	-
Амортизація дисконту	-	-	-	-	-
Зміна параметрів/моделей, що використовуються для розрахунку резервів, та часткове погашення	-	-	-	-	-
Резерв під очікувані кредитні збитки за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 31 грудня 2021 року	-	-	282	-	282

У валовій балансовій вартості за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, протягом 2020 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Валова балансова вартість за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 01 січня 2020 року	104	-	282	-	386
Придбані/ініційовані кредити	13 634	-	-	-	13 634
Переведення до стадії 1	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 2	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 3	(161)	-	161	-	-
Кредити, визнання яких було припинено або погашені	(104)	-	-	-	(104)
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	-	-	-	-	-
Інші зміни (у тому числі часткове погашення)	-	-	-	-	-
Валова балансова вартість за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 31 грудня 2020 року	13 473	-	443	-	13 916

У резервах під очікувані кредитні збитки за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, протягом 2020 року відбулися такі зміни:

	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3	Первісно знецінені активи	Усього
					(у мільйонах гривень)
Резерв під очікувані кредитні збитки за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 01 січня 2020 року	-	-	282	-	282
Придбані/ініційовані кредити	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 1	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 2	-	-	-	-	-
Переведення до стадії 3	-	-	-	-	-
Кредити, визнання яких було припинено, або погашені	-	-	-	-	-
Списання та інше припинення визнання кредитів за рахунок резервів	-	-	-	-	-
Амортизація дисконту	-	-	-	-	-
Зміна параметрів/моделей, що використовуються для розрахунку резервів, та часткове погашення	-	-	44	-	44
Резерв під очікувані кредитні збитки за короткостроковими кредитами, наданими банкам шляхом проведення тендерів, на 31 грудня 2020 року	-	-	326	-	326

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років інші кредити були на стадії 3, валова балансова вартість становила 10 мільйонів гривень, резерв під очікувані кредитні збитки – 10 мільйонів гривень.

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років кредити, надані в межах кредитних ліній для підтримання малих і середніх

підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку, та інші кредити перебували на стадії 3, валова балансова вартість становила 38 мільйонів гривень, резерв під очікувані кредитні збитки – 38 мільйонів гривень.

Нижче наведена інформація про валову балансову вартість кредитів за видами забезпечення станом на 31 грудня 2021 року:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	Кредити, надані в межах кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Кредити, надані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та інші	Внутрішній державний борг	Усього
(у мільйонах гривень)					
Кредити забезпечені:					
нерухомим майном	5 434	–	–	–	5 434
цінними паперами	81 509	–	–	–	81 509
майновими правами за кредитними договорами	590	–	–	–	590
іншими видами застави	14 662	–	–	–	14 662
іншими видами забезпечення	300	–	–	–	300
Кредити незабезпечені	32 370	36	2	1 541	33 949
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	134 865	36	2	1 541	136 444

Нижче наведена інформація про валову балансову вартість кредитів за видами забезпечення станом на 31 грудня 2020 року:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	Кредити, надані в межах кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Кредити, надані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та інші	Внутрішній державний борг	Усього
(у мільйонах гривень)					
Кредити забезпечені:					
нерухомим майном	6 618	–	–	–	6 618
цінними паперами	53 209	–	–	–	53 209
майновими правами за кредитними договорами	694	–	–	–	694
іншими видами застави	9 453	–	–	–	9 453
Кредити незабезпечені	33 767	36	2	1 635	35 440
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	103 741	36	2	1 635	105 414

Аналіз кредитів банкам та іншим позичальникам у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз кредитного ризику – у примітці 24, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26, аналіз ризику ліквідності – у примітці 27. Розрахункова справедлива вартість кредитів банкам та іншим позичальникам зазначена в примітці 21.

Зобов'язання з надання кредитів

Станом на 31 грудня 2021 року Національний банк не мав зобов'язання з кредитування (станом на 31 грудня 2020 року Національний банк мав зобов'язання з кредитування Фонду гарантування вкладів фізичних осіб у межах відкритої відкличної відновлюваної кредитної лінії на загальну суму 2 000 мільйонів гривень).

11. Інші фінансові активи

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Інші фінансові активи за амортизованою собівартістю:		
кредити працівникам Національного банку	46	60
резерв під очікувані кредитні збитки за кредитами працівникам	(5)	(6)
вимоги за облігаціями інших державних установ	37	983
резерви під очікувані кредитні збитки за вимогами за облігаціями інших державних установ	(37)	(76)
дебіторська заборгованість	228	154
резерв під очікувані кредитні збитки під дебіторську заборгованість	(13)	(15)
інші	44	169
Усього інших фінансових активів за амортизованою собівартістю	300	1 269
Інші фінансові активи за справедливою вартістю через прибутки або збитки:		
похідні фінансові активи (валютний своп, угоди свопу процентної ставки)	273	41
майнові права за кредитними договорами, права вимоги за якими перейшли до Національного банку	5	5
Усього інших фінансових активів	578	1 315

Інші фінансові активи є незабезпеченими.

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років кредити працівникам були на стадіях 1, 2 та 3. Протягом року, що закінчився 31 грудня 2021 року, переходу між стадіями та будь-яких інших суттєвих змін не відбувалося (протягом року, що закінчився 31 грудня 2020 року, переходу між стадіями та будь-яких інших змін не відбувалося).

Станом на 31 грудня 2020 року до вимог за облігаціями інших державних установ віднесено вимоги за облігаціями Державної іпотечної установи з додатковим забезпеченням у формі державної гарантії за зобов'язаннями емітента, що видані Кабінетом Міністрів України (далі – облігації ДІУ), номінальна вартість яких становила 946 мільйонів гривень та балансова вартість – 907 мільйонів гривень.

Облігації ДІУ, дата погашення яких відповідно до проспекту емісії настала в листопаді 2020 року, були пред'явлені Національним банком до погашення та передані Державній іпотечній установі для завершення процедури погашення, визначеної проспектом емісії.

Протягом 2020 року всі облігації інших державних установ перебували на стадії 3. Станом на 31 грудня 2020 року облігації інших державних установ були включені до складу інших фінансових активів.

У березні 2021 року Державна казначейська служба України за розпорядженням Міністерства фінансів України на виконання доручення Кабінету Міністрів України перерахувала Національному банку грошові кошти в сумі 946 мільйонів гривень згідно з вимогою Національного банку про виконання зобов'язань за державною гарантією облігацій ДІУ.

Станом на 31 грудня 2021 року до інших фінансових активів включено похідні фінансові активи за операціями валютного свопу. За операціями своп процентної ставки станом на 31 грудня 2021 року похідних фінансових активів за справедливою вартістю не було (станом на

31 грудня 2020 року до інших фінансових активів включено похідні фінансові активи за операціями своп процентної ставки. За операціями валютного свопу фінансових активів не було). Похідні фінансові зобов'язання за операціями валютного свопу та своп процентної ставки з описом умов угод розкрито в складі інших фінансових зобов'язань (примітка 15).

З метою управління міжнародними резервами Національний банк протягом 2021 та 2020 років здійснював операції валютного свопу з іноземними банками із термінами виконання до трьох місяців.

Станом на 31 грудня 2021 року Національний банк мав 15 угод своп з іноземною валютою, суми активів до отримання за якими становлять 770 мільйонів доларів США (21 004 мільйони гривень за офіційним курсом на кінець року) та 2 684 мільйони гривень, а суми зобов'язань до сплати становлять 87 564 мільйони японських ен (20 745 мільйонів гривень за офіційним курсом на кінець року) та 100 мільйонів доларів США (2 728 мільйонів гривень за офіційним курсом на кінець року).

Станом на 31 грудня 2020 року Національний банк мав 11 угод валютного свопу, суми активів до отримання за якими становлять 800 мільйонів доларів США (22 620 мільйонів гривень за офіційним курсом на кінець року) та 2 280 мільйонів гривень, а суми зобов'язань до сплати за ними становлять 62 208 мільйонів японських ен (17 072 мільйони гривень за офіційним курсом на кінець року), 163 мільйони євро (5 672 мільйони гривень за офіційним курсом на кінець року), 80 мільйонів доларів США (2 262 мільйони гривень за офіційним курсом на кінець року).

Аналіз інших фінансових активів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз кредитного ризику – у примітці 24, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26, аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

12. Кошти банків

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Кореспондентські рахунки:		
у національній валюті	34 843	37 501
Кошти банків на рахунках із спеціальним режимом використання:		
у національній валюті	1 644	1 370
в іноземній валюті	148	165
Кошти, розміщені як грошове покриття для забезпечення погашення заборгованості банку перед Національним банком:		
в іноземній валюті	20 501	10 981
Усього коштів банків	57 136	50 017

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років відсотки за залишками коштів на кореспондентських рахунках не нараховувалися.

Кошти банків із спеціальним режимом використання станом на 31 грудня 2021 та 2020 років включають кошти для проведення розрахунків ліквідаційними комісіями в разі припинення діяльності банків та в інших випадках,

визначених законодавством України та нормативно-правовими актами Національного банку.

Аналіз коштів банків у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

13. Кошти державних та інших установ

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Кошти бюджетів та бюджетних установ:		
у національній валюті	15 672	12 013
в іноземній валюті	38 638	57 080
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб:		
у національній валюті	675	1 414
Інші:		
у національній валюті	54	110
в іноземній валюті	94	47
Усього коштів державних та інших установ	55 133	70 664

Національний банк обслуговує кошти Державного бюджету України (далі – Державний бюджет) і місцевих бюджетів, які консолідовані на єдиному казначейському рахунку.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” за залишками коштів бюджетних установ проценти не сплачуються, за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб станом на

31 грудня 2021 року встановлено процентну ставку 4,80% (станом на 31 грудня 2020 року – 5,68%).

Аналіз коштів державних та інших установ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

14. Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитний сертифікат Національного банку – один із монетарних інструментів, що є борговим зобов'язанням Національного банку в бездокументарній формі, який засвідчує розміщення в Національному банку коштів банків та їхнє право на отримання внесеної суми і

процентів після закінчення встановленого строку. Витратність депозитних сертифікатів установлюється відповідно до Основ процентної політики Національного банку з урахуванням її поточних цілей.

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Депозитні сертифікати за амортизованою собівартістю:		
Депозитні сертифікати овернайт	112 147	52 494
Депозитні сертифікати строком до 100 днів	100 779	110 991
Усього депозитних сертифікатів за амортизованою собівартістю	212 926	163 485

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років в обігу перебували депозитні сертифікати номінальною вартістю 1 мільйон гривень кожен.

У балансовій вартості депозитних сертифікатів протягом 2021 та 2020 років відбулися такі зміни:

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Депозитні сертифікати (балансова вартість) на 01 січня	163 485	151 932
Розміщення депозитних сертифікатів	212 799	163 602
Погашення депозитних сертифікатів	(163 441)	(151 686)
Інші зміни (нарахування та виплата процентів)	83	(363)
Депозитні сертифікати (балансова вартість) на 31 грудня	212 926	163 485

Інформацію про номінальну вартість, середньозважену витратність, розмір процентної ставки та строки розміщення станом на 31 грудня 2021 року наведено в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість депозитних сертифікатів, у мільйонах гривень	Середньозважена витратність, % річних	Розмір процентної ставки, % річних	Строк розміщення, календарних днів	Періодичність сплати процентів
Депозитні сертифікати за амортизованою собівартістю:					
депозитні сертифікати овернайт	112 122	8,00	8,00	4	1 раз під час погашення
депозитні сертифікати строком до 100 днів	100 677	9,00	9,00	15	1 раз під час погашення

Інформацію про номінальну вартість, середньозважену витратність, розмір процентної ставки та строки розміщення станом на 31 грудня 2020 року наведено в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість депозитних сертифікатів, у мільйонах гривень	Середньозважена витратність, % річних	Розмір процентної ставки, % річних	Строк розміщення, календарних днів	Періодичність сплати процентів
Депозитні сертифікати за амортизованою собівартістю:					
депозитні сертифікати овернайт	52 487	5,00	5,00	4	1 раз під час погашення
депозитні сертифікати строком до 100 днів	110 954	6,00	6,00	7	1 раз під час погашення

Аналіз депозитних сертифікатів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

15. Інші фінансові зобов'язання

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Інші фінансові зобов'язання за амортизованою собівартістю:		
зобов'язання за виплатами працівникам	531	445
кредиторська заборгованість	154	96
інші	49	19
Усього інших фінансових зобов'язань за амортизованою собівартістю	734	560
Інші фінансові зобов'язання за справедливою вартістю через прибуток або збиток:		
похідні фінансові зобов'язання	1 105	300
Усього інших фінансових зобов'язань	1 839	860

Станом на 31 грудня 2021 року до інших фінансових зобов'язань включено похідні фінансові зобов'язання за операціями своп процентної ставки у сумі 1 105 мільйонів гривень (на 31 грудня 2020 року – 206 мільйонів гривень за операціями своп процентної ставки та 94 мільйони гривень за операціями валютного свопу). Похідні фінансові активи за операціями валютного свопу та опис умов угод включено до примітки 11.

Похідні фінансові активи за операціями своп процентної ставки включено до примітки 11.

Станом на 31 грудня 2021 року Національний банк мав 72 угоди своп процентної ставки, загальна умовна сума за якими становить 19 411 мільйонів гривень із термінами виконання за умовами угод від 2 до 5 років (з них: умовна вартість операцій строком до 2 років становила 2 980 мільйонів гривень, строком до 3 років – 8 961 мільйон гривень, строком до 4 років – 4 470 мільйонів гривень, строком до 5 років – 3 000 мільйонів гривень). 3 01 жовтня

2021 року в межах згортання антикризових заходів проведення цих операцій було припинено.

Станом на 31 грудня 2020 року Національний банк мав 31 угоду своп процентної ставки, загальна умовна сума за якими становить 15 391 мільйон гривень із термінами виконання від 2 до 5 років (з них: умовна вартість операцій строком до 2 років становила 2 430 мільйонів гривень, строком до 3 років – 7 461 мільйон гривень, строком до 4 років – 3 500 мільйонів гривень, строком до 5 років – 2 000 мільйонів гривень).

Аналіз інших фінансових зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 23, аналіз валютного ризику – у примітці 25, аналіз процентного ризику – у примітці 26 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 27.

16. Грошові кошти та їх еквіваленти

	Примітка	2021	2020
(у мільйонах гривень)			
Готівкова іноземна валюта	6	20 677	22 164
Кошти на вимогу (крім коштів, використання яких є обмеженим)	6	58 661	70 258
Розміщені короткострокові депозити з терміном погашення до трьох місяців (крім депозитів у золоті)	6	98 241	25 860
Авуари в СПЗ	8.1	508	128
Усього грошових коштів та їх еквівалентів		178 087	118 410

Зміни в зобов'язаннях, зумовлені фінансовою діяльністю, за 2021 рік:

	Примітка	На 01 січня 2021 року	Випуск/ залучення/ (погашення) зобов'язань	Процентні витрати сплачені	Зміна валютних курсів	Процентні витрати нараховані	Інші	На 31 грудня 2021 року
(у мільйонах гривень)								
Випуск банкнот та монет в обіг		558 694	69 125	–	–	–	–	627 819
Зобов'язання перед МВФ	8.3	275 388	(25 227)	(4 284)	(16 795)	4 127	159	233 368
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	14	163 485	49 358	(10 573)	–	10 656	–	212 926

Національний банк класифікує сплачені проценти як грошові кошти від операційної діяльності в Консолідованому звіті про рух грошових коштів.

Зміни в зобов'язаннях, зумовлені фінансовою діяльністю, за 2020 рік:

	Примітка	На 01 січня 2020 року	Випуск/ залучення/ (погашення) зобов'язань	Процентні витрати сплачені	Зміна валютних курсів	Процентні витрати нараховані	Інші	На 31 грудня 2020 року
(у мільйонах гривень)								
Випуск банкнот та монет в обіг		425 256	133 438	–	–	–	–	558 694
Зобов'язання перед МВФ	8.3	236 945	(17 456)	(5 027)	55 881	4 993	52	275 388
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	14	151 932	11 636	(10 741)	–	10 539	119	163 485

Розділ II.III. Фінансові результати за фінансовими інструментами

Облікова політика

Визнання доходів та витрат

Процентні доходи та витрати

Процентні доходи та витрати визнаються в консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід для всіх боргових інструментів (крім фінансових активів за справедливою вартістю через прибуток або збиток) за принципом нарахування з використанням методу ефективної ставки відсотка:

за фінансовими активами в першій, другій стадії зменшення корисності – на основі валової балансової вартості;

за фінансовими активами в третій стадії зменшення корисності та за фінансовими зобов'язаннями – на основі амортизованої собівартості;

за первісно знеціненими придбаними або створеними фінансовими активами – із застосуванням ефективної ставки відсотка, скоригованої з урахуванням кредитного ризику, до амортизованої собівартості.

Національний банк обліковує інфляційні державні облігації як боргові інструменти з плаваючою ставкою відсотка та визнає процентні доходи за ними із застосуванням ефективної ставки відсотка, яка переглядається щомісячно на підставі фактичних показників інфляції за звітний період, а не на підставі майбутніх очікувань та прогнозів щодо рівня інфляції.

Процентні доходи за борговими цінними паперами за справедливою вартістю через прибуток або збиток, визначаються на основі номінальної процентної ставки та визнаються в консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід у складі результатів від операцій із борговими цінними паперами за справедливою вартістю.

Комісійні доходи й витрати

Інші комісійні доходи й витрати визнаються за принципом нарахування у звітному періоді, в якому надані або отримані відповідні послуги.

Доходи/витрати від переоцінки активів і зобов'язань

Нереалізовані доходи/витрати від переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті (банківських металах) та монетарного золота визнаються у зв'язку зі змінами курсу гривні до іноземних валют, облікової ціни банківських металів протягом звітного року, а також у зв'язку з переоцінкою цінних паперів, похідних та інших фінансових інструментів до їх поточної справедливої вартості.

Доходи/витрати від переоцінки активів і зобов'язань визнаються реалізованими під час вибуття або погашення відповідних переоцінених активів, зобов'язань у сумі кумулятивних нереалізованих переоцінок станом на дату такого вибуття або погашення.

Доходи/витрати від переоцінки іноземної валюти та монетарного золота, банківських металів визнаються реалізованими на кінець звітного місяця в разі зменшення загальної відкритої позиції в іноземній валюті та монетарному золоті, банківських металах, у сумі, що є пропорційною до суми такого зменшення.

Результати переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті, а також золота, яке розміщене в іноземних банках, у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют/облікової ціни банківських металів включаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід у тому періоді, в якому вони виникли.

17. Процентні доходи та витрати

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Процентні доходи		
Доходи за цінними паперами України за амортизованою собівартістю	36 850	28 506
Доходи за кредитами банкам	6 922	2 277
Доходи за коштами та депозитами в іноземній валюті	97	282
Доходи за авуарами в СПЗ	7	1
Доходи за внутрішнім державним боргом	134	144
Інші	16	15
Усього процентних доходів за ефективною ставкою	44 026	31 225
Процентні витрати		
Витрати за депозитними сертифікатами, що емітовані Національним банком	(10 656)	(10 525)
Витрати за операціями з МВФ	(4 266)	(4 994)
Витрати за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	(70)	(192)
Витрати за отриманими кредитами	(85)	(96)
Усього процентних витрат за ефективною ставкою	(15 077)	(15 807)
Процентні витрати за коштами на вимогу та строковими депозитами з від'ємною ставкою	(113)	(94)
Чистий процентний дохід	28 836	15 324

До інших процентних доходів віднесено процентні доходи за кредитами, наданими працівникам.

У 2021 році до складу доходів за цінними паперами України за амортизованою собівартістю включено доходи за інфляційними ОВДП у розмірі 18 233 мільйони гривень (у 2020 році – 8 561 мільйон гривень).

18. Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Нереалізовані (витрати)/доходи від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті	(21 462)	79 832
Реалізований результат від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті	143	15 312
Усього результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті	(21 319)	95 144

19. Результати від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Цінні папери нерезидентів за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки в прибутках або збитках		
Процентні доходи	7 549	8 708
Нереалізовані доходи, що спрямовуються до резерву переоцінки фінансових інструментів до їх справедливої вартості	268	7 517
Нереалізовані витрати, що компенсуються резервом переоцінки фінансових інструментів до їх справедливої вартості	(965)	(166)
Нереалізовані витрати, що не компенсуються резервом переоцінки фінансових інструментів до їх справедливої вартості	(2 051)	(358)
Усього нереалізованих результатів від цінних паперів нерезидентів за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки в прибутках або збитках	(2 748)	6 993
Реалізований результат за цінними паперами нерезидентів за справедливою вартістю через прибуток або збиток (нереалізовані результати поточного року, що стали реалізованими)	(6 101)	2 182
Усього результатів від цінних паперів нерезидентів за справедливою вартістю через прибуток або збиток	(1 300)	17 883
Похідні фінансові інструменти		
Нереалізовані доходи, що спрямовуються до резерву переоцінки фінансових інструментів до їх справедливої вартості	157	184
Нереалізовані витрати, що компенсуються резервом переоцінки фінансових інструментів до їх справедливої вартості	(181)	–
Нереалізовані витрати, що не компенсуються резервом переоцінки фінансових інструментів до їх справедливої вартості	(922)	(207)
Усього нереалізованих результатів від похідних фінансових інструментів	(946)	(23)
Реалізований результат від похідних фінансових інструментів (нереалізовані результати поточного року, що стали реалізованими)	189	155
Усього результатів від похідних фінансових інструментів	(757)	132
Майнові права за кредитними договорами, права вимоги за якими перейшли до Національного банку		
Реалізований результат (нереалізовані результати поточного року, що стали реалізованими)	–	(2)
Усього результатів за майновими правами за кредитними договорами, права вимоги за якими перейшли до Національного банку	–	(2)
Усього результатів від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки в прибутку або збитку	(2 057)	18 013

У 2021 році отримані проценти за цінними паперами нерезидентів, уключені в чисте збільшення цінних паперів нерезидентів Консолідованого звіту про рух грошових коштів, становили 6 956 мільйонів гривень (у 2020 році – 8 436 мільйонів гривень).

20. Прибутки/(збитки) від відновлення/(зменшення) корисності фінансових та нефінансових активів

Прибутки/(збитки) від відновлення/(зменшення) корисності фінансових та нефінансових активів:

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
(Збитки)/прибутки від (зменшення)/відновлення корисності за розміщеними депозитами в іноземній валюті за амортизованою собівартістю	(5)	9
Прибутки від відновлення корисності за облігаціями інших державних установ за амортизованою собівартістю	14	112
(Збитки)/прибутки від (зменшення)/відновлення корисності за кредитами банкам та іншим позичальникам	(210)	91
Прибутки від відновлення корисності за кредитами працівникам	1	–
(Збитки)/прибутки від (зменшення)/відновлення корисності за процентними фінансовими активами	(200)	212
Прибутки/(збитки) від відновлення/(зменшення) корисності за дебіторською заборгованістю	3	(3)
Прибутки/(збитки) від відновлення/(зменшення) корисності за іншими активами	3	(3)

Розділ II.IV. Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань

21. Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань

Ринок, на якому Національний банк, як правило, здійснює операції продажу активу або передавання зобов'язання, вважається головним ринком або, якщо немає головного ринку, найсприятливішим ринком. У Національного банку має бути доступ до основного або найсприятливішого ринку на дату оцінки. Національний банк оцінює справедливую вартість активу або зобов'язання, користуючись припущеннями, якими користувалися б учасники ринку, складаючи ціну активу або зобов'язання, та припускаючи, що учасники ринку діють у своїх економічних інтересах.

Якщо для активу або зобов'язання є головний ринок, то оцінка справедливої вартості представляє ціну на такому ринку (незалежно від того, чи ця ціна є безпосередньо відкритою, чи її оцінку отримано за іншою методикою оцінювання) навіть, якщо ціна на іншому ринку є потенційно сприятливішою на дату оцінки.

Для визначення справедливої вартості фінансових інструментів, щодо яких немає інформації про ринкові ціни із зовнішніх джерел, використовуються такі методики оцінки, як дисконтування грошових потоків і аналіз фінансової інформації про об'єкти інвестування. Застосування методик оцінки може потребувати припущень, що не підкріплені ринковими даними. У цій консолідованій фінансовій звітності інформація щодо припущень розкривається в тих випадках, за яких заміна такого припущення можливим альтернативним варіантом може призвести до суттєвої зміни сум прибутку, доходів, витрат, загальної суми активів чи зобов'язань.

Національний банк застосовує методики оцінювання, що відповідають обставинам і для яких є достатньо даних, щоб оцінити справедливую вартість, максимізуючи використання доречних відкритих вхідних даних та мінімізуючи використання закритих вхідних даних.

Усі активи та зобов'язання, справедлива вартість яких оцінюється або розкривається в консолідованій фінансовій звітності, класифікуються в межах ієрархії рівнів справедливої вартості, зазначеної нижче, на підставі вхідних даних найнижчого рівня, що є суттєвими для оцінки справедливої вартості в цілому:

- рівень 1 – ціни котирування ідентичних активів або зобов'язань на активному ринку (без будь-яких коригувань);
- рівень 2 – моделі оцінки, у яких суттєві для оцінки справедливої вартості в цілому вхідні дані, що належать до найнижчого рівня ієрархії, є прямо або опосередковано спостережуваними на ринку;
- рівень 3 – моделі оцінки, у яких суттєві для оцінки справедливої вартості в цілому вхідні дані, що

належать до найнижчого рівня ієрархії, не спостерігаються на ринку.

Національний банк визначає розрахункову справедливую вартість фінансових активів і зобов'язань, використовуючи ринкову інформацію (за її наявності) і відповідні методики оцінки. Проте для тлумачення ринкової інформації з метою визначення розрахункової справедливої вартості неодмінно потрібне професійне судження. Розрахункова справедлива вартість не завжди відповідає реальним сумам, за які Національний банк міг би реалізувати фінансові активи та зобов'язання з урахуванням поточних обставин, оскільки активність фінансового ринку України залишається низькою.

Фінансові активи та зобов'язання за справедливою вартістю.

До фінансових інструментів за справедливою вартістю, належать цінні папери нерезидентів, похідні фінансові інструменти.

Справедлива вартість цих цінних паперів визначається на підставі котирувань на активному ринку (вхідні дані рівня 1), інших котирувань з торгово-інформаційних систем (вхідні дані рівня 2) або, якщо немає інформації про котирування на активному ринку, на підставі дохідного підходу та вхідних даних рівня 3 (дохідність цінних паперів під час їх первинного розміщення емітентом та припущення щодо незмінності цієї дохідності до дати погашення відповідних цінних паперів, ураховуючи короткі строки до погашення).

Справедлива вартість похідних фінансових інструментів (ф'ючерсів, державних деривативів) визначається на підставі котирувань на активному ринку (вхідні дані рівня 1).

Під час визначення справедливої вартості таких похідних фінансових інструментів, як процентний та валютний свопи, використовується метод оцінки із застосуванням даних, що відкрито спостерігаються на ринку (рівень 2). Справедлива вартість визначається на основі моделей оцінки, заснованих на поточній ринковій і договірній вартості відповідних базових інструментів та інших чинників. Моделі включають різні дані, в тому числі форвардні та спотові курси валют, волатильність валютного курсу, індекси процентних ставок на міжбанківських ринках, криві дохідності тощо.

Фінансові активи та зобов'язання за амортизованою собівартістю.

Національний банк визначив, що справедлива вартість певних фінансових активів і зобов'язань за амортизованою собівартістю, суттєво не відрізняється від

їх балансової вартості для цілей розкриття справедливої вартості. До цих фінансових активів і зобов'язань належать кошти та депозити в іноземній валюті, авуари в СПЗ та внески в рахунок квоти МВФ, інші фінансові активи, банкноти та монети в обігу, кошти банків, кошти державних та інших установ, депозитні сертифікати Національного банку, кредити отримані, зобов'язання перед МВФ та інші фінансові зобов'язання.

До фінансових інструментів за амортизованою собівартістю, справедлива вартість яких може суттєво відрізнятись від їх балансової вартості, належать цінні папери України, внутрішній державний борг у національній валюті, кредити банкам та іншим позичальникам. Усі ці фінансові інструменти не мають активного ринку.

Справедливу вартість тих фінансових активів і зобов'язань, для яких немає активного ринку, Національний банк розраховує для розкриття в консолідованій фінансовій звітності за методом дисконтування грошових потоків (дохідний підхід). Зазначена модель ураховує майбутні процентні платежі та погашення основної суми заборгованості, строки погашення та ставку дисконтування.

Справедливу вартість цінних паперів України, Національний банк визначає на підставі дохідного підходу та такої інформації:

для довгострокових інфляційних державних облігацій – вхідних даних рівня 2 (спот-ставок, розрахованих на основі кривої безкупонної дохідності, побудованою за даними фактично укладених та виконаних договорів з

ОВДП із застосуванням параметричної моделі Свенссона, та фактичних значень індексу споживчих цін до попереднього місяця з березня до листопада 2021 року) та рівня 3 (консенсусний прогноз значень індексу споживчих цін на 2021-2026 роки з щомісячного видання FOCUSECONOMICS за грудень 2021 року та цільові значення індексу споживчих цін, визначених Національним банком на період із 2017 до 2047 років);

для інших державних облігацій України – вхідних даних рівня 2 (спот-ставок, розрахованих на основі кривої безкупонної дохідності, побудованої за даними фактично укладених та виконаних договорів з ОВДП із застосуванням параметричної моделі Свенссона).

Як ставка дисконтування для визначення справедливої вартості внутрішнього державного боргу в національній валюті використовується середньозважена ставка Національного банку за всіма інструментами рефінансування (вхідні дані рівня 3).

Станом на 31 грудня 2021 року як ставка дисконтування для визначення справедливої вартості кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам, використана ринкова ставка (облікова ставка Національного банку плюс 1% для кредитів овернайт; облікова ставка Національного банку – для інших кредитів рефінансування) на дату розрахунку (вхідні дані рівня 3). Станом на 31 грудня 2020 року як ставка дисконтування для визначення справедливої вартості кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам, використана ринкова ставка (облікова ставка Національного банку) на дату розрахунку (вхідні дані рівня 3).

Використані ставки дисконтування були такими:

	2021	2020
	Ставка дисконтування, у % річних	Ставка дисконтування, у % річних
Цінні папери України в національній валюті:		
облігації внутрішньої державної позики	6,97–13,10	7,45–11,59
Внутрішній державний борг у національній валюті (1994–1996 роки)	9,92	6,08
Кредити банкам та іншим позичальникам у національній валюті	9,00–10,00	6,00
Вимоги за облігаціями інших державних установ	–	10,32

У наведеній нижче таблиці подано балансову вартість та оцінку справедливої вартості фінансових активів, що не відображаються в Консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку за їх справедливою вартістю:

	2021		2020	
	Балансова вартість	Справедлива вартість	Балансова вартість	Справедлива вартість
(у мільйонах гривень)				
Цінні папери України в національній валюті:				
облігації внутрішньої державної позики	322 861	296 271	334 128	315 282
Внутрішній державний борг	1 541	1 451	1 635	1 876
Кредити банкам та іншим позичальникам	99 861	100 987	66 930	67 229
Вимоги за облігаціями інших державних установ	–	–	907	920

Оскільки розрахунки оціночної справедливої вартості ґрунтуються на певних припущеннях, то слід ураховувати те, що надана інформація може не повністю відображати вартість, яка може бути реалізована.

Справедлива вартість фінансових інструментів за рівнями її оцінки розподілялася таким чином:

	2021			2020		
	Рівень 1	Рівень 2	Рівень 3	Рівень 1	Рівень 2	Рівень 3
(у мільйонах гривень)						
Активи, які оцінені за справедливою вартістю:						
Кошти та депозити в іноземній валюті (ф'ючерси)	33	–	–	8	–	–
Цінні папери нерезидентів, які обліковуються за справедливою вартістю	498 539	128 800	16 949	521 245	125 534	24 999
Цінні папери України за справедливою вартістю:						
державні деривативи	1 082	–	–	1 273	–	–
Інші фінансові активи за справедливою вартістю:						
своп процентної ставки	–	–	–	–	41	–
валютний своп	–	273	–	–	–	–
Активи, справедлива вартість яких розкривається:						
Цінні папери України в національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	–	161 952	134 319	–	184 466	130 816
Внутрішній державний борг	–	–	1 451	–	–	1 876
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	–	100 987	–	–	67 229
Вимоги за облігаціями інших державних установ	–	–	–	–	–	920
Зобов'язання, які оцінені за справедливою вартістю:						
Інші фінансові зобов'язання за справедливою вартістю:						
своп процентної ставки	–	1 105	–	–	206	–
валютний своп	–	–	–	–	94	–

У 2021 році не було суттєвих переведень фінансових інструментів між рівнями 1 і 2 оцінки справедливої вартості. У 2021 році не було переведень фінансових інструментів до рівня 3 оцінки справедливої вартості або з нього.

Довгострокові інфляційні ОВДП, справедлива вартість яких розкривається, включені до рівня 3 оцінки справедливої вартості.

Зміну справедливої вартості цінних паперів нерезидентів, що оцінюються на дату звітності за справедливою вартістю та включені до рівня 3 оцінки справедливої вартості, подано таким чином:

Справедлива вартість цінних паперів нерезидентів, які оцінені за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках та віднесені до рівня 3 оцінки	
(у мільйонах гривень)	
Цінні папери нерезидентів станом на 01 січня 2020 року	33 400
Доходи/(витрати), визнані протягом звітного періоду в складі прибутків або збитків, у тому числі:	6 003
нереалізовані доходи/(витрати) від переоцінки фінансових інструментів до справедливої вартості	52
нереалізовані доходи/(витрати) від переоцінки у зв'язку зі зміною офіційного валютного курсу гривні до іноземних валют	2 101
Придбані цінні папери нерезидентів	22 777
Погашені цінні папери нерезидентів	(37 181)
Цінні папери нерезидентів станом на 31 грудня 2020 року	24 999
Доходи/(витрати), визнані протягом звітного періоду в складі прибутків або збитків, у тому числі:	(1 599)
нереалізовані доходи/(витрати) від переоцінки фінансових інструментів до справедливої вартості	16
нереалізовані доходи/(витрати) від переоцінки у зв'язку зі зміною офіційного валютного курсу гривні до іноземних валют	(171)
Придбані цінні папери нерезидентів	16 999
Погашені цінні папери нерезидентів	(23 450)
Цінні папери нерезидентів станом на 31 грудня 2021 року	16 949

Доходи та витрати від зміни справедливої вартості цінних паперів нерезидентів, що оцінюються на дату звітності за справедливою вартістю та віднесені до рівня 3 оцінки справедливої вартості, уключено до результатів від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті та до результатів від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток Консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід (примітка 18 та 19 відповідно).

Середньозважена модифікована дюрація за фінансовими активами за справедливою вартістю, що належать до рівня 3 ієрархії справедливої вартості (крім

інструментів капіталу за справедливою вартістю з відображенням переоцінки в прибутках чи збитках), становить 0,45 станом на 31 грудня 2021 року (0,48 – станом на 31 грудня 2020 року). Збільшення ставок дохідності, використаних для визначення справедливої вартості таких фінансових активів станом на 31 грудня 2021 року (вхідні дані рівня 3), на 1 базисний пункт призведе до зменшення справедливої вартості відповідних активів на 76 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 120 мільйонів гривень), а зменшення цих ставок дохідності на 1 базисний пункт – до збільшення справедливої вартості активів на 76 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 120 мільйонів гривень).

Розділ III. Управління ризиками

22. Управління фінансовими ризиками

Метою управління фінансовими ризиками Національного банку є обмеження потенційних втрат фінансових активів Національного банку, забезпечення своєчасного виконання його фінансових зобов'язань і захист його капіталу для сприяння досягненню стратегічних цілей та ефективному виконанню функцій Національного банку, визначених Законом України “Про Національний банк України”, підтримки його інституційної спроможності та незалежності.

Процеси управління фінансовими ризиками включають такі етапи:

- 1) організація системи управління фінансовими ризиками;
- 2) виявлення негативних подій/ідентифікація фінансових ризиків у процесах/продуктах Національного банку;
- 3) оцінка фінансових ризиків;
- 4) визначення і вжиття заходів у відповідь на фінансові ризики (реагування на фінансові ризики);
- 5) контрольна діяльність;
- 6) комунікації та звітування;
- 7) моніторинг системи управління фінансовими ризиками.

Етапи процесів управління фінансовими ризиками детально визначені в регламентах процесів та інших розпорядчих актах Національного банку з питань управління фінансовими ризиками.

Правління Національного банку відповідає за впровадження системи управління ризиками та забезпечення управління ризиками Національного банку.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” Правління Національного банку створило Комітет з управління активами та пасивами Національного банку, якому делегувало повноваження щодо прийняття рішень з питань управління активами і пасивами, у тому числі золотовалютним резервом України, забезпечення моніторингу ризиків і фінансових результатів за операціями з активами і пасивами Національного банку.

Правління Національного банку або Комітет з управління активами та пасивами Національного банку в межах повноважень, делегованих йому Правлінням Національного банку, обирає та затверджує заходи у відповідь на фінансові ризики (реагування на фінансові ризики) відповідно до пропозицій підрозділів, які здійснюють операції з фінансовими інструментами та

Департаменту ризик-менеджменту шляхом прийняття рішень з питань управління фінансовими ризиками та/або включення таких заходів до нормативно-правових та/або розпорядчих актів Національного банку.

Підрозділи Національного банку, що відповідають за проведення та/або здійснюють операції з фінансовими інструментами, є “першою лінією захисту” у процесах управління фінансовими ризиками та відповідають за виявлення, оцінювання фінансових ризиків, визначення та вжиття заходів у відповідь на фінансові ризики та звітування щодо фінансових ризиків, пов'язаних з операціями, що належать до сфери відповідальності цих підрозділів.

Департамент ризик-менеджменту є “другою лінією захисту” у процесах управління фінансовими ризиками та відповідає за:

- 1) методичну, координаційну та організаційну підтримку процесів управління фінансовими ризиками в Національному банку, уключаючи актуалізацію політики управління фінансовими ризиками;
- 2) розроблення і супроводження порядків і методик, що використовуються для оцінки фінансових ризиків;
- 3) контроль, моніторинг та незалежний аналіз фінансових ризиків на рівні “другої лінії захисту” Національного банку;
- 4) здійснення на запити аналізу нових операцій з фінансовими інструментами, нових фінансових інструментів, змін до операцій з фінансовими інструментами щодо їх впливу на фінансові ризики Національного банку, надання рекомендацій щодо заходів у відповідь на виявлені фінансові ризики (реагування на ризики);
- 5) оцінку профілю фінансових ризиків Національного банку;
- 6) звітування щодо фінансових ризиків Національного банку Комітету з управління активами та пасивами Національного банку.

Фінансові ризики Національного банку поділяються на такі групи:

- фінансові ризики, пов'язані з політикою, яку визначає та здійснює Національний банк, що виникають у зв'язку з фінансовими інструментами та пов'язані з виконанням Національним банком своєї основної функції та інших функцій відповідно до статей 6, 7 Закону України “Про Національний банк України”, крім пункту 15 статті 7 Закону України “Про Національний банк України”;

- фінансові ризики міжнародних резервів України;
- фінансові ризики, пов'язані з управлінням пенсійними активами КНПФ;
- інші фінансові ризики Національного банку.

Заходи, які Національний банк уживає у відповідь на фінансові ризики, залежать від толерантності Національного банку до відповідної групи ризиків.

До основних заходів, які Національний банк уживає у відповідь на фінансові ризики, належать:

1) уникнення або запобігання фінансовому ризику шляхом свідомої відмови від операцій та фінансових інструментів, що наражають Національний банк на ризики, рівень яких перевищує рівень толерантності Національного банку до відповідної групи ризиків;

2) обмеження або зменшення фінансового ризику за допомогою:

- диверсифікації;
- установлення лімітів на кількісні показники ризику;
- визначення умов та правил для якісних показників ризику;
- використання різних видів забезпечення виконання зобов'язань боржником або контрагентом і коригування справедливої вартості такого забезпечення з урахуванням знижок за ризики або коригуючих коефіцієнтів;

3) перенесення фінансового ризику за допомогою хеджування;

4) прийняття фінансового ризику шляхом створення резервів та покриття фінансових ризиків за рахунок власних ресурсів Національного банку.

Залежно від чинників, які призводять до відповідних фінансових ризиків, Національний банк виділяє кредитний ризик, ринкові ризики та ризик ліквідності.

Кредитний ризик

Кредитний ризик – імовірність виникнення збитків або додаткових витрат, або недоотримання доходів через неспроможність банку-позичальника, іншого боржника чи контрагента Національного банку виконати взяті на себе зобов'язання відповідно до погоджених умов. Кредитний ризик може мати такі прояви:

ризик дефолту – кредитний ризик, що виникає внаслідок неспроможності контрагента/емітента/боржника виконати свої зобов'язання перед Національним банком, у тому числі передрозрахунковий ризик (ризик дефолту контрагента до дати здійснення розрахунків за операцією з Національним банком) та розрахунковий ризик (ризик

дефолту контрагента в день здійснення розрахунків за операцією з Національним банком після виконання зобов'язань Національним банком, але до виконання зобов'язань контрагентом);

ризик зниження кредитного рейтингу контрагента/емітента нижче ніж мінімальний допустимий рівень кредитного рейтингу для врахування активів у складі міжнародних резервів.

Ринкові ризики

Ринкові ризики – імовірність виникнення збитків або додаткових витрат, або недоотримання доходів через несприятливі зміни ринкових цін, наприклад, курсів іноземних валют, процентних ставок, цін фінансових інструментів і товарів. Ринкові ризики можуть мати такі прояви:

валютний ризик – ринковий ризик, що виникає через несприятливі коливання курсів іноземних валют;

процентний ризик – ринковий ризик, який виникає через несприятливі зміни ринкових процентних ставок, що негативно впливають на вартість боргових цінних паперів або інших інструментів з фіксованим доходом та вартість похідних фінансових інструментів (деривативів);

ризик кредитного спреду – ринковий ризик, що виникає через розширення (збільшення) кредитного спреду між дохідністю до погашення цінного папера або іншого фінансового інструменту з фіксованим доходом та безризиковою дохідністю до погашення з аналогічною дюрацією, що негативно впливає на ринкову вартість таких інструментів. Розширення кредитного спреду може бути пов'язане як зі зниженням кредитного рейтингу/кредитної якості емітента фінансового інструменту, так із загальними змінами ринкової кон'юнктури;

фондовий ризик – ринковий ризик, що виникає через несприятливі зміни ринкової вартості акцій та інших цінних паперів із нефіксованим доходом;

товарний ризик – ринковий ризик, що виникає через несприятливі зміни ринкової вартості товарів, включаючи дорогоцінні метали (наприклад, золото);

ризик волатильності – ринковий ризик, що виникає через несприятливі зміни волатильності ринкових цін, процентних ставок, ринкових індексів і валютних курсів, які призводять до зменшення вартості опціонів, у тому числі вбудованих в інші фінансові інструменти.

Серед ринкових ризиків найбільший вплив на Національний банк мають валютний та процентний ризики.

У наведеній нижче таблиці подано аналіз чутливості позицій Національного банку до валютного ризику, що розраховано на підставі припущення про 20% збільшення і зменшення курсу долара США, євро, СПЗ та інших валют відносно гривні у 2021 та 2020 роках відповідно. До

аналізу чутливості включено тільки суми в іноземній валюті (за винятком немонетарних активів), наявні на кінець періоду, під час конвертації яких на кінець періоду використовуються курси, змінені на 20% відносно діючих на кінець 2021 та 2020 років.

Вплив зміни курсів на прибуток або збиток та прибуток за рік подано таким чином:

	31 грудня 2021 року		31 грудня 2020 року	
	+20%	-20%	+20%	-20%
	(у мільйонах гривень)			
Долари США	133 310	(133 310)	120 227	(120 227)
Євро	9 725	(9 725)	12 720	(12 720)
СПЗ	(31 174)	31 174	(38 642)	38 642
Англійські фунти стерлінгів	2 570	(2 570)	3 130	(3 130)
Інші валюти	6 039	(6 039)	7 481	(7 481)

У наведеній нижче таблиці подано аналіз чутливості позицій Національного банку до процентного ризику. Вплив на прибуток або збиток та прибуток за рік подано таким чином:

	31 грудня 2021 року		31 грудня 2020 року	
	+100 б.п.	-100 б.п.	+100 б.п.	-100 б.п.
	(у мільйонах гривень)			
Чутливість процентних фінансових активів	4 715	(4 715)	3 044	(3 044)
Чутливість процентних фінансових зобов'язань	(3 730)	3 730	(3 597)	3 597
Чистий вплив на прибуток або збиток та прибуток до розподілу	985	(985)	(553)	553

Ідентифікація джерел процентного ризику здійснюється шляхом аналізу наявної структури процентних активів і пасивів. Національний банк здійснює оцінку процентного ризику за допомогою аналізу чутливості до зміни процентних ставок, тобто змін ринкової вартості інструментів та портфелів у результаті загальної зміни кривої дохідності на певну кількість базисних пунктів. Відповідно до методології використовувані сценарії включають паралельне зміщення всієї кривої на один процентний пункт (+/-100 базисних пунктів). Чутливість до процентного ризику обчислюється на підставі сценарію, відповідно до якого всі криві процентних ставок вважаються такими, що змінюються однаково незалежно від фінансового інструменту або валюти. Оцінки включають процентний ризик за всіма позиціями Національного банку для інструментів з фіксованою та плаваючою процентною ставкою, як визначено за відповідною моделлю.

Ризик ліквідності

За характером прояву ризику ліквідності Національний банк розділяє:

ризик ліквідності міжнародних резервів, що проявляється в можливих складнощах швидко продати або достроково відкликати великий обсяг активів, у які розміщені міжнародні резерви, іноді також за несприятливих ринкових умов, що призводять до зниження вартості таких активів;

ризик ліквідності Національного банку в іноземній валюті, що проявляється в неспроможності Національного банку виконати свої зобов'язання в іноземній валюті в установлені строки.

У зв'язку з тим, що відповідно до пункту 2 статті 7 Закону України "Про Національний банк України" Національний банк монополює емісію національної валюти України та організовує готівковий грошовий обіг, для нього не властивим є ризик ліквідності в національній валюті України, тобто ризик неспроможності виконати свої зобов'язання в національній валюті України в установлені строки.

Управління ризиком ліквідності Національного банку здійснюється шляхом:

- утримання певних нормативно визначених обсягів коштів у грошовій формі на кореспондентських рахунках;
- утримання достатнього обсягу високоліквідних фінансових інструментів, що можуть бути швидко переведені в грошові кошти;
- установлення вимог до ліквідності активів, у які Національний банк розміщує міжнародні резерви.

Детальну оцінку фінансових ризиків наведено в примітках 23–27.

23. Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику

Станом на 31 грудня 2021 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
	(у мільйонах гривень)				
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	20 677	156 903	–	5	177 585
Цінні папери нерезидентів	–	577 242	–	67 046	644 288
Авуари в СПЗ	–	–	510	–	510
Цінні папери України	323 943	–	–	–	323 943
Кредити банкам та іншим позичальникам	99 861	–	–	–	99 861
Внутрішній державний борг	1 541	–	–	–	1 541
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	76 807	–	76 807
Інші фінансові активи	103	296	179	–	578
Усього фінансових активів	446 125	734 441	77 496	67 051	1 325 113
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	627 819	–	–	–	627 819
Кошти банків	57 136	–	–	–	57 136
Кошти державних та інших установ	55 132	1	–	–	55 133
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	212 926	–	–	–	212 926
Кредити отримані	–	2 728	–	–	2 728
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	–	–	156 570	–	156 570
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	–	–	76 798	–	76 798
Інші фінансові зобов'язання	1 781	58	–	–	1 839
Усього фінансових зобов'язань	954 794	2 787	233 368	–	1 190 949
Чиста балансова позиція	(508 669)	731 654	(155 872)	67 051	134 164
Позабалансові активи та зобов'язання					
Активи до отримання за угодами своп	–	23 688	–	–	23 688
Зобов'язання з надання кредитів банкам та іншим позичальникам	–	–	–	–	–
Активи до постачання за угодами своп	–	23 473	–	–	23 473
Чиста позабалансова позиція	–	215	–	–	215
Чиста позиція	(508 669)	731 869	(155 872)	67 051	134 379

Станом на 31 грудня 2020 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
	(у мільйонах гривень)				
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	22 164	96 173	–	2	118 339
Цінні папери нерезидентів	–	600 972	–	70 806	671 778
Авуари в СПЗ	–	–	128	–	128
Цінні папери України	335 401	–	–	–	335 401
Кредити банкам та іншим позичальникам	66 930	–	–	–	66 930
Внутрішній державний борг	1 635	–	–	–	1 635
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	81 927	–	81 927
Інші фінансові активи	1 169	25	121	–	1 315
Усього фінансових активів	427 299	697 170	82 176	70 808	1 277 453
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	558 694	–	–	–	558 694
Кошти банків	50 017	–	–	–	50 017
Кошти державних та інших установ	70 663	1	–	–	70 664
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	163 485	–	–	–	163 485
Кредити отримані	–	2 827	–	–	2 827
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	–	–	193 471	–	193 471
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	–	–	81 917	–	81 917
Інші фінансові зобов'язання	747	113	–	–	860
Усього фінансових зобов'язань	843 606	2 941	275 388	–	1 121 935
Чиста балансова позиція	(416 307)	694 229	(193 212)	70 808	155 518
Позабалансові активи та зобов'язання					
Активи до отримання за угодами своп	–	24 900	–	–	24 900
Зобов'язання з надання кредитів банкам та іншим позичальникам	2 000	–	–	–	2 000
Активи до постачання за угодами своп	–	25 006	–	–	25 006
Чиста позабалансова позиція	(2 000)	(106)	–	–	(2 106)
Чиста позиція	(418 307)	694 123	(193 212)	70 808	153 412

24. Кредитний ризик

Нижче наведено інформацію щодо валової балансової вартості фінансових активів Національного банку за стадіями зменшення корисності та за кредитними рейтингами контрагентів, установленними міжнародними рейтинговими компаніями Fitch Ratings, Moody's та Standard & Poor's. У поданих нижче розкриттях на 31 грудня 2021 та 2020 років для кожного контрагента

враховується нижчий із двох кращих рейтингів, присвоєних йому вищезазначеними рейтинговими компаніями. Рейтинги наводяться відповідно до кодування рейтингової компанії Fitch Ratings із застосуванням таблиці відповідностей рейтингів інформаційної системи Bloomberg.

Нижче наведена інформація станом на 31 грудня 2021 року:

	Кредитний рейтинг	Усього	% у статті фінансових активів	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3
(у мільйонах гривень)						
Кошти та депозити в іноземній валюті:						
кошти на вимогу	AAA	33 293	18,7	33 293	–	–
	AA+	7	–	7	–	–
	AA	204	0,1	204	–	–
	AA-	2	–	2	–	–
	A+	21 568	12,1	21 568	–	–
	A	3 590	2,0	3 590	–	–
строкові депозити	AAA	34 937	19,8	34 937	–	–
	AA+	34 395	19,4	34 395	–	–
	AA-	153	0,1	153	–	–
	A+	14 297	8,1	14 297	–	–
	A	14 467	8,1	14 467	–	–
готівкова іноземна валюта	Без ризику	20 677	11,6	20 677	–	–
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті:		177 590	100	177 590	–	–
Цінні папери нерезидентів:						
державні облигації	AAA	464 881	72,2	464 881	–	–
	AA+	1 385	0,2	1 385	–	–
	AA-	4 659	0,7	4 659	–	–
	A+	3 285	0,5	3 285	–	–
облигації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	AAA	11 663	1,9	11 663	–	–
	AA+	3 415	0,5	3 415	–	–
	AA	9 908	1,5	9 908	–	–
	AA-	11 314	1,8	11 314	–	–
	A+	41 515	6,4	41 515	–	–
	A	83 680	13,0	83 680	–	–
	A-	8 462	1,3	8 462	–	–
Усього боргових цінних паперів нерезидентів		644 167	100,0	644 167	–	–
Цінні папери України:						
державні цінні папери	B	323 943	100,0	323 943	–	–
Усього цінних паперів України		323 943	100,0	323 943	–	–
Кредити банкам та іншим позичальникам:						
кредити, надані банкам	B+	620	0,5	620	–	–
	B	42 714	31,7	42 714	–	–
	B-	8 614	6,4	8 614	–	–
	Без рейтингу	82 917	61,4	43 670	–	39 247
кредити, надані іншим позичальникам	Без рейтингу	38	–	–	–	38
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам		134 903	100,0	95 618	–	39 285
Внутрішній державний борг	B	1 541	100,0	1 541	–	–
Інші фінансові активи	AAA	170	28,5	170	–	–
	AA	105	17,6	105	–	–
	Без рейтингу	321	53,9	321	–	–
Усього інших фінансових активів		596	100,0	596	–	–

Нижче наведена інформація станом на 31 грудня 2020 року:

	Кредитний рейтинг	Усього	% у статті фінансових активів	Стадія 1	Стадія 2	Стадія 3
(у мільйонах гривень)						
Кошти та депозити в іноземній валюті:						
кошти на вимогу	AAA	37 931	32,1	37 931	–	–
	AA+	8	0,0	8	–	–
	AA	4 955	4,2	4 955	–	–
	AA-	27	0,0	27	–	–
	A+	16 715	14,1	16 715	–	–
	A	10 677	9,0	10 677	–	–
строкові депозити	AAA	10 674	9,0	10 674	–	–
	AA+	1 414	1,2	1 414	–	–
	AA	11 873	10,0	11 873	–	–
	AA-	1 902	1,6	1 902	–	–
готівкова іноземна валюта	Без ризику	22 164	18,8	22 164	–	–
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті:		118 340	100,0	118 340	–	–
Цінні папери нерезидентів:						
державні облигації	AAA	407 161	60,6	407 161	–	–
	AA+	7 474	1,1	7 474	–	–
	AA-	8 123	1,2	8 123	–	–
	A+	9 673	1,4	9 673	–	–
облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	AAA	46 370	6,9	46 370	–	–
	AA+	10 192	1,5	10 192	–	–
	AA	20 087	3,0	20 087	–	–
	AA-	17 696	2,6	17 696	–	–
	A+	56 987	8,5	56 987	–	–
	A	78 712	11,7	78 712	–	–
	A-	9 182	1,5	9 182	–	–
Усього боргових цінних паперів нерезидентів		671 657	100,0	671 657	–	–
Цінні папери України:						
державні цінні папери	B	335 401	100,0	335 401	–	–
Усього цінних паперів України		335 401	100,0	335 401	–	–
Кредити банкам та іншим позичальникам:						
кредити, надані банкам	B	3 800	3,7	3 800	–	–
	B-	37 424	36,1	37 424	–	–
	Без рейтингу	62 517	60,2	20 630	–	41 887
кредити, надані іншим позичальникам	Без рейтингу	38	0,0	–	–	38
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам		103 779	100,0	61 854	–	41 925
Внутрішній державний борг	B	1 635	100,0	1 635	–	–
Інші фінансові активи						
	AAA	121	8,6	121	–	–
	AA	2	0,1	2	–	–
	A	23	1,6	23	–	–
	Без рейтингу	1 266	89,7	283	983	–
Усього інших фінансових активів		1 412	100,0	429	983	–

Кредити, надані банкам, що не мають міжнародного рейтингу, складаються з кредитів, наданих банкам України для підтримання їх ліквідності, рейтинг яких визначено за внутрішньою методологією Національного банку.

Станом на 31 грудня 2021 року банки, валова балансова вартість кредитів яким становила 43 670 мільйонів гривень, мали внутрішні рейтинги: "AAA" у сумі 558 мільйонів гривень, "AA" у сумі 2 096 мільйонів гривень, "A" у сумі 9 809 мільйонів гривень, "BBB" у сумі

24 672 мільйони гривень, "BB" у сумі 3 821 мільйонів гривень, "B" у сумі 2 267 мільйонів гривень, "CCC" у сумі 447 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 20 630 мільйонів гривень, з них: "AA" у сумі 1 265 мільйонів гривень, "A" у сумі 8 267 мільйонів гривень, "BBB" у сумі 7 404 мільйони гривень, "BB" у сумі 2 435 мільйонів гривень, "B" у сумі 1 259 мільйонів гривень).

Національний банк визначає внутрішні рейтинги таким чином:

рейтинг “AAA” – найвищий рівень кредитоспроможності контрагента. Фінансовий стан контрагента оцінюється як стійкий та стабільний у довгостроковій перспективі, спроможність вчасно й у повному обсязі виплачувати проценти й основну суму за борговими зобов'язаннями дуже висока;

рейтинг “AA” – дуже високий рівень кредитоспроможності контрагента. Фінансовий стан контрагента оцінюється як стійкий та стабільний у довгостроковій перспективі, спроможність вчасно й у повному обсязі виплачувати проценти й основну суму за борговими зобов'язаннями висока;

рейтинг “A” – високий рівень кредитоспроможності контрагента. Фінансовий стан оцінюється як стійкий і стабільний у середньостроковій перспективі, спроможність вчасно й у повному обсязі виплачувати проценти й основну суму за борговими зобов'язаннями не викликає сумніву;

рейтинг “BBB” – середній рівень кредитоспроможності контрагента. Фінансовий стан контрагента оцінюється як стійкий і стабільний у середньостроковій перспективі, боргові зобов'язання контрагента більше піддаються ризику невиконання порівняно з контрагентом із вищими рейтингами. Проте можуть виникнути труднощі зі своєчасною та в повному обсязі виплатою процентів та основної суми за борговими зобов'язаннями в разі несприятливих змін у комерційних, фінансових і економічних умовах, хоча найближчим часом імовірність невиконання контрагентом боргових зобов'язань незначна;

рейтинг “BB” – середній рівень кредитоспроможності. Фінансовий стан контрагента оцінюється як задовільний і стабільний у короткостроковій перспективі, на момент аналізу контрагент спроможний виплачувати проценти й основну суму за борговими зобов'язаннями, але має більш високу імовірність дефолту за зобов'язаннями, ніж контрагент із рейтингом “BBB”;

рейтинг “B” – рівень кредитоспроможності контрагента дещо нижчий, ніж середній. Основні показники

фінансового стану контрагента оцінюються як задовільні й стабільні в короткостроковій перспективі, достатній рівень фінансової надійності. Своєчасність і повнота виплат за борговими зобов'язаннями значною мірою залежать від комерційних, фінансових та економічних умов;

рейтинг “CCC” – рівень кредитоспроможності контрагента нижчий, ніж середній. Основні показники фінансового стану контрагента оцінюються як задовільні, але їх стабільність у короткостроковій перспективі сумнівна, низький ступінь фінансової надійності; Платоспроможність банку-контрагента повністю залежить від внутрішньоекономічної ситуації;

рейтинг “CC” – низький рівень кредитоспроможності контрагента. Основні показники фінансового стану контрагента оцінюються як задовільні, але ймовірність їх погіршення в короткостроковій перспективі досить висока, дуже низький рівень фінансової надійності. Платоспроможність банку-контрагента повністю залежить від внутрішньоекономічної ситуації;

рейтинг “C” – дуже низький рівень кредитоспроможності контрагента. Фінансовий стан контрагента нестабільний і оцінюється як незадовільний. Виплати процентів і основної суми за борговими зобов'язаннями можуть бути зупинені контрагентом без досягнення згоди кредиторів щодо реструктуризації заборгованості до настання строку платежу. Платоспроможність банку-контрагента повністю залежить від внутрішньоекономічної ситуації.

Валова балансова вартість кредитів, наданих п'ятьом банкам із найбільшою сумою кредитної заборгованості, станом на 31 грудня 2021 року становила 53 796 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 49 213 мільйонів гривень) або 40% (станом на 31 грудня 2020 року – 47%) від загальної валової балансової вартості кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам до формування резерву під очікувані кредитні збитки. Резерв під очікувані кредитні збитки, визнаний за кредитами, наданими цим п'ятьом банкам, становив 15 606 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2021 року (станом на 31 грудня 2020 року – 21 051 мільйон гривень).

Нижче наведена інформація про чистий кредитний ризик у розрізі видів отриманої застави під забезпечення кредитів станом на 31 грудня 2021 року:

	Максимальний розмір кредитного ризику	Вартість застави, прийнятої як забезпечення	Вартість іншого забезпечення	Чистий розмір кредитного ризику (кредити, надані банкам)	Чистий розмір кредитного ризику (внутрішній державний борг)
(у мільйонах гривень)					
Кредити забезпечені:					
нерухомим майном	3 128	5 477	–	3 128	–
цінними паперами	81 486	115 764	–	–	–
іншими видами застави	14 965	21 067	–	857	–
іншими видами забезпечення	282	–	300	282	–
Кредити незабезпечені	1 541	–	–	–	1 541
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	101 402	142 308	300	4 267	1 541

Нижче наведена інформація про чистий кредитний ризик у розрізі видів отриманої застави під забезпечення кредитів станом на 31 грудня 2020 року:

	Максимальний розмір кредитного ризику	Вартість застави, прийнятої як забезпечення	Вартість іншого забезпечення	Чистий розмір кредитного ризику (кредити, надані банкам)	Чистий розмір кредитного ризику (внутрішній державний борг)
(у мільйонах гривень)					
Кредити забезпечені:					
нерухомим майном	3 960	6 682	–	3 960	–
цінними паперами	53 194	96 326	–	117	–
іншими видами застави	9 776	11 641	–	1 004	–
Кредити незабезпечені	1 635	–	–	–	1 635
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	68 565	114 649	–	5 081	1 635

Максимальний розмір кредитного ризику відображає балансову вартість кредитної заборгованості на звітну дату. Вартість застави, прийнятої як забезпечення, – справедлива вартість застави, прийнята Національним банком під час розрахунку резерву на звітну дату.

25. Валютний ризик

Станом на 31 грудня 2021 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Немонетарні	Усього
(у мільйонах гривень)								
Фінансові активи								
Кошти та депозити в іноземній валюті	-	106 513	41 236	-	3 592	26 244	-	177 585
Цінні папери нерезидентів	-	575 554	33 641	-	9 258	25 714	121	644 288
Авуари в СПЗ	-	-	-	510	-	-	-	510
Цінні папери України	322 861	1 082	-	-	-	-	-	323 943
Кредити банкам та іншим позичальникам	99 861	-	-	-	-	-	-	99 861
Внутрішній державний борг	1 541	-	-	-	-	-	-	1 541
Внески в рахунок квоти МВФ	-	-	-	76 807	-	-	-	76 807
Інші фінансові активи	376	-	23	179	-	-	-	578
Усього фінансових активів	424 639	683 149	74 900	77 496	12 850	51 958	121	1 325 113
Фінансові зобов'язання								
Банкноти та монети в обігу	627 819	-	-	-	-	-	-	627 819
Кошти банків	36 487	5 565	15 080	-	1	3	-	57 136
Кошти державних та інших установ	16 401	26 574	11 164	-	-	994	-	55 133
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	212 926	-	-	-	-	-	-	212 926
Кредити отримані	-	2 728	-	-	-	-	-	2 728
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	-	-	-	156 570	-	-	-	156 570
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	-	-	-	76 798	-	-	-	76 798
Інші фінансові зобов'язання	1 781	7	31	-	-	20	-	1 839
Усього фінансових зобов'язань	895 414	34 874	26 275	233 368	1	1 017	-	1 190 949
Чиста балансова позиція	(470 775)	648 275	48 625	(155 872)	12 849	50 941	121	134 164
Позабалансові активи та зобов'язання								
Активи до отримання за угодами своп	2 684	21 004	-	-	-	-	-	23 688
Зобов'язання з надання кредитів банкам та іншим позичальникам	-	-	-	-	-	-	-	-
Активи до постачання за угодами своп	-	2 728	-	-	-	20 745	-	23 473
Чиста позабалансова позиція	2 684	18 276	-	-	-	(20 745)	-	215
Чиста позиція	(468 091)	666 551	48 625	(155 872)	12 849	30 196	121	134 379

Станом на 31 грудня 2020 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Немоне-тарні	Усього
(у мільйонах гривень)								
Фінансові активи								
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	64 633	27 186	–	1 671	24 849	–	118 339
Цінні папери нерезидентів	–	577 178	48 851	–	13 981	31 647	121	671 778
Авуари в СПЗ	–	–	–	128	–	–	–	128
Цінні папери України	334 128	1 273	–	–	–	–	–	335 401
Кредити банкам та іншим позичальникам	66 930	–	–	–	–	–	–	66 930
Внутрішній державний борг	1 635	–	–	–	–	–	–	1 635
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	81 927	–	–	–	81 927
Інші фінансові активи	1 168	–	2	121	–	24	–	1 315
Усього фінансових активів	403 861	643 084	76 039	82 176	15 652	56 520	121	1 277 453
Фінансові зобов'язання								
Банкноти та монети в обігу	558 694	–	–	–	–	–	–	558 694
Кошти банків	38 871	6 063	5 077	–	1	5	–	50 017
Кошти державних та інших установ	13 537	53 409	1 682	–	–	2 036	–	70 664
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	163 485	–	–	–	–	–	–	163 485
Кредити отримані	–	2 827	–	–	–	–	–	2 827
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	–	–	–	193 471	–	–	–	193 471
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	–	–	–	81 917	–	–	–	81 917
Інші фінансові зобов'язання	841	10	9	–	–	–	–	860
Усього фінансових зобов'язань	775 428	62 309	6 768	275 388	1	2 041	–	1 121 935
Чиста балансова позиція	(371 567)	580 775	69 271	(193 212)	15 651	54 479	121	155 518
Позабалансові активи та зобов'язання								
Активи до отримання за угодами своп	2 280	22 620	–	–	–	–	–	24 900
Зобов'язання з надання кредитів банкам та іншим позичальникам	2 000	–	–	–	–	–	–	2 000
Активи до постачання за угодами своп	–	2 262	5 672	–	–	17 072	–	25 006
Чиста позабалансова позиція	280	20 358	(5 672)	–	–	(17 072)	–	(2 106)
Чиста позиція	(371 287)	601 133	63 599	(193 212)	15 651	37 407	121	153 412

Активи і зобов'язання в інших валютах переважно складаються зі статей у швейцарських франках, австралійських доларах, японських енах та юанях Женьмінбї.

26. Процентний ризик

Станом на 31 грудня 2021 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувались як середньозважені ефективні процентні ставки на звітну дату.

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозважена ставка
							(у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,12	–	–	0,09	2,49	0,19
Цінні папери нерезидентів	–	0,36	0,04	–	0,61	1,72	0,40
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,08	–	–	0,08
Цінні папери України	10,14	–	–	–	–	–	10,14
Кредити банкам та іншим позичальникам	9,50	–	–	–	–	–	9,50
Внутрішній державний борг	8,67	–	–	–	–	–	8,67
Фінансові зобов'язання							
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	4,80	–	–	–	–	–	4,80
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	8,47	–	–	–	–	–	8,47
Кредити отримані	–	3,05	–	–	–	–	3,05
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	–	–	–	2,44	–	–	2,44

Позначка “–” у таблиці означає, що Національний банк не має відповідних активів або зобов'язань у зазначеній валюті, за якими нараховуються проценти.

До складу цінних паперів України включаються також інфляційні державні облігації.

За змінною ставкою нараховуються проценти за авуарами в СПЗ та кредитом МВФ (процентна ставка переглядається щотижня).

Процентна ставка, за якою нараховуються витрати за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, не є фіксованою, її розмір відповідає середньозваженій процентній ставці закладами (депозитами) на вимогу фізичних осіб у національній валюті.

Проценти за цінними паперами нараховуються як за змінною ставкою, так і за фіксованою.

Станом на 31 грудня 2020 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувались як середньозважені ефективні процентні ставки на звітну дату.

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозважена ставка
							(у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,13	–	–	0,03	2,67	0,34
Цінні папери нерезидентів	–	0,31	–	–	0,10	1,69	0,35
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,08	–	–	0,08
Цінні папери України	9,55	–	–	–	–	–	9,55
Кредити банкам та іншим позичальникам	7,03	–	–	–	–	–	7,03
Внутрішній державний борг	8,67	–	–	–	–	–	8,67
Фінансові зобов'язання							
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	5,68	–	–	–	–	–	5,68
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	5,68	–	–	–	–	–	5,68
Кредити отримані	–	3,10	–	–	–	–	3,10
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	–	–	–	2,55	–	–	2,55

Аналіз фінансових активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок

У наведеній нижче таблиці подається аналіз фінансових активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок.

Для фінансових активів і зобов'язань із фіксованою процентною ставкою строковість визначалася з

урахуванням періоду від дати консолідованого звіту про фінансовий стан до дати погашення згідно з контрактом, для активів і зобов'язань зі змінною процентною ставкою – з урахуванням найближчого терміну перегляду процентних ставок чи дати погашення залежно від того, що настає раніше.

Станом на 31 грудня 2021 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	1–5 років	Понад 5 років	Безпроцентні	Усього
	(у мільйонах гривень)						
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	98 249	–	–	–	–	79 336	177 585
Цінні папери нерезидентів	57 250	123 769	398 012	59 736	5 400	121	644 288
Авуари в СПЗ	510	–	–	–	–	–	510
Цінні папери України	2 668	–	160 422	50 300	109 471	1 082	323 943
Кредити банкам та іншим позичальникам	11 032	240	168	88 421	–	–	99 861
Внутрішній державний борг	–	55	156	640	690	–	1 541
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	76 807	76 807
Інші фінансові активи	5	1	4	11	6	551	578
Усього фінансових активів	169 714	124 065	558 762	199 108	115 567	157 897	1 325 113
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	627 819	627 819
Кошти банків	–	–	–	–	–	57 136	57 136
Кошти державних та інших установ	675	–	–	–	–	54 458	55 133
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	212 926	–	–	–	–	–	212 926
Кредити отримані	–	2 728	–	–	–	–	2 728
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	155 946	–	–	–	–	624	156 570
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	–	–	–	–	–	76 798	76 798
Інші фінансові зобов'язання	–	–	–	–	–	1 839	1 839
Усього фінансових зобов'язань	369 547	2 728	–	–	–	818 674	1 190 949
Чистий розрив	(199 833)	121 337	558 762	199 108	115 567	(660 777)	134 164
Сумарний розрив	(199 833)	(78 496)	480 266	679 374	794 941	134 164	
Позабалансові активи та зобов'язання							
Умовні вимоги з фіксованою ставкою за свопом процентної ставки	1 196	–	2 431	16 981	–	–	20 608
Умовні зобов'язання з плаваючою ставкою за свопом процентної ставки	3 121	16 315	–	–	–	–	19 436
Чистий розрив	(1 925)	(16 315)	2 431	16 981	–	–	1 172
Сумарний розрив	(1 925)	(18 240)	(15 809)	1 172	1 172	1 172	
Усього чистий розрив	(201 758)	105 022	561 193	216 089	115 567	(660 777)	135 336
Усього сумарний розрив	(201 758)	(96 736)	464 457	680 546	796 113	135 336	

Станом на 31 грудня 2020 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	1–5 років	Понад 5 років	Безпроцентні	Усього
(у мільйонах гривень)							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	93 304	2 828	–	–	–	22 207	118 339
Цінні папери нерезидентів	23 012	65 646	144 594	432 452	5 953	121	671 778
Авуари в СПЗ	128	–	–	–	–	–	128
Цінні папери України	872	4 126	161 149	48 036	119 945	1 273	335 401
Кредити банкам та іншим позичальникам	7 331	11 218	73	48 308	–	–	66 930
Внутрішній державний борг	–	27	82	436	1 090	–	1 635
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	81 927	81 927
Інші фінансові активи	5	1	912	15	9	373	1 315
Усього фінансових активів	124 652	83 846	306 810	529 247	126 997	105 901	1 277 453
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	558 694	558 694
Кошти банків	–	–	–	–	–	50 017	50 017
Кошти державних та інших установ	1 414	–	–	–	–	69 250	70 664
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	163 485	–	–	–	–	–	163 485
Кредити отримані	–	2 827	–	–	–	–	2 827
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	192 640	–	–	–	–	831	193 471
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	–	–	–	–	–	81 917	81 917
Інші фінансові зобов'язання	–	–	–	–	–	860	860
Усього фінансових зобов'язань	357 539	2 827	–	–	–	761 569	1 121 935
Чистий розрив	(232 887)	81 019	306 810	529 247	126 997	(655 668)	155 518
Сумарний розрив	(232 887)	(151 868)	154 942	684 189	811 186	155 518	
Позабалансові активи та зобов'язання							
Умовні вимоги з фіксованою ставкою за свопом процентної ставки	4	20	–	15 391	–	–	15 415
Умовні зобов'язання з плаваючою ставкою за свопом процентної ставки	15 391	–	–	–	–	–	15 391
Чистий розрив	(15 387)	20	–	15 391	–	–	24
Сумарний розрив	(15 387)	(15 367)	(15 367)	24	24	24	
Усього чистий розрив	(248 274)	81 039	306 810	544 638	126 997	(655 668)	155 542
Усього сумарний розрив	(248 274)	(167 235)	139 575	684 213	811 210	155 542	

Станом на 31 грудня 2021 року частка цінних паперів нерезидентів зі змінною ставкою становила 5,4% від загального портфеля (станом на 31 грудня 2020 року – 9,79%).

27. Ризик ліквідності

Для оцінки ризику ліквідності фінансові активи групуються відповідно до контрактних на звітну дату строків отримання грошових потоків для їх погашення з урахуванням періоду, що залишився від звітної дати до контрактної дати погашення відповідного грошового потоку. Внески в рахунок квоти МВФ відображаються як активи на вимогу на основі статті XXVI Статей угоди з МВФ, але таке групування не означає наявність очікувань того, що Україна скористається цією статтею. Фінансові зобов'язання групуються за строками погашення з урахуванням періоду, що згідно з контрактом залишився від звітної дати до дати погашення.

Суми фінансових активів і зобов'язань, наведені в таблиці ризику ліквідності, відображають дисконтовані грошові потоки за контрактами, фінансових інструментів за справедливою вартістю. Похідні фінансові інструменти,

розрахунки за якими проводяться на підставі чистої суми, наведені за чистою сумою, що, як очікується, буде сплачена. Знецінені кредити включені до таблиці за балансовою вартістю на підставі очікуваних термінів отримання грошових коштів.

Цінні папери нерезидентів включені до таблиці з урахуванням періоду, що згідно з контрактом залишився від звітної дати до дати погашення. Зважаючи на історичні дані, такі дати суттєво не відрізняються від очікувань щодо вибуття таких цінних паперів.

Якщо суми, що підлягають сплаті, не є фіксованими, то такі суми наводяться в аналізі ліквідності з урахуванням умов, що були на звітну дату. Позиції в іноземній валюті перераховані за курсами спот на звітну дату.

Оцінка ризику ліквідності Національного банку станом на 31 грудня 2021 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	1–5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
(у мільйонах гривень)							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	177 585	–	–	–	–	–	177 585
Цінні папери нерезидентів	49 832	100 702	403 944	84 289	5 400	121	644 288
Авуари в СПЗ	510	–	–	–	–	–	510
Цінні папери України	2 667	–	9 320	50 300	261 656	–	323 943
Кредити банкам та іншим позичальникам	11 032	240	168	88 421	–	–	99 861
Внутрішній державний борг	–	55	156	640	690	–	1 541
Внески в рахунок квоти МВФ	76 807	–	–	–	–	–	76 807
Інші фінансові активи	326	2	24	22	14	190	578
Усього фінансових активів	318 759	100 999	413 612	223 672	267 760	311	1 325 113
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	627 604	–	–	–	–	215	627 819
Кошти банків	57 136	–	–	–	–	–	57 136
Кошти державних та інших установ	55 133	–	–	–	–	–	55 133
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	212 926	–	–	–	–	–	212 926
Кредити отримані	–	2 728	–	–	–	–	2 728
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	–	16 398	30 216	104 512	2 335	3 109	156 570
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	76 798	–	–	–	–	–	76 798
Інші фінансові зобов'язання	9	5	155	1 068	–	602	1 839
Зобов'язання з надання кредитів	–	–	–	–	–	–	–
Усього за фінансовими зобов'язаннями	1 029 606	19 131	30 371	105 580	2 335	3 926	1 190 949
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	(710 847)	81 868	383 241	118 092	265 425	(3 615)	134 164
Сумарний розрив ліквідності	(710 847)	(628 979)	(245 738)	(127 646)	137 779	134 164	

Оцінка ризику ліквідності Національного банку станом на 31 грудня 2020 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	1–5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
(у мільйонах гривень)							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	115 511	2 828	–	–	–	–	118 339
Цінні папери нерезидентів	6 934	21 722	168 147	468 902	5 952	121	671 778
Авуари в СПЗ	128	–	–	–	–	–	128
Цінні папери України	872	4 126	15 976	48 036	266 391	–	335 401
Кредити банкам та іншим позичальникам	2 251	11 751	4 425	48 503	–	–	66 930
Внутрішній державний борг	–	27	82	436	1 090	–	1 635
Внески в рахунок квоти МВФ	81 927	–	–	–	–	–	81 927
Інші фінансові активи	43	4	1 071	24	16	157	1 315
Усього фінансових активів	207 666	40 458	189 701	565 901	273 449	278	1 277 453
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	558 479	–	–	–	–	215	558 694
Кошти банків	50 017	–	–	–	–	–	50 017
Кошти державних та інших установ	70 664	–	–	–	–	–	70 664
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	163 485	–	–	–	–	–	163 485
Кредити отримані	–	–	–	2 827	–	–	2 827
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	3	12 780	14 439	150 624	12 308	3 317	193 471
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	81 917	–	–	–	–	–	81 917
Інші фінансові зобов'язання	103	9	44	206	–	498	860
Зобов'язання з надання кредитів	2 000	–	–	–	–	–	2 000
Усього за фінансовими зобов'язаннями	926 668	12 789	14 483	153 657	12 308	4 030	1 123 935
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	(719 002)	27 669	175 218	412 244	261 141	(3 752)	153 518
Сумарний розрив ліквідності	(719 002)	(691 333)	(516 115)	(103 871)	157 270	153 518	

Суми, що зазначаються в наведених нижче таблицях, не відповідають сумам, відображеним у Консолідованому звіті про фінансовий стан, оскільки подана нижче інформація включає аналіз за строками погашення

фінансових зобов'язань, який відображає загальну суму майбутніх недисконтованих платежів за договорами (включаючи виплату процентів), які не визнаються в консолідованому звіті про фінансовий стан.

Періоди виплат за недисконтованими грошовими потоками за фінансовими зобов'язаннями згідно з договорами станом на 31 грудня 2021 року подані таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	1–5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
(у мільйонах гривень)							
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	627 604	–	–	–	–	215	627 819
Кошти банків	57 136	–	–	–	–	–	57 136
Кошти державних та інших установ	55 133	–	–	–	–	–	55 133
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	213 252	–	–	–	–	–	213 252
Кредити отримані	–	2 742	–	–	–	–	2 742
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	–	17 325	32 453	107 067	2 348	3 109	162 302
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	76 798	–	–	–	–	–	76 798
Інші фінансові зобов'язання	9	4	118	–	–	603	734
Зобов'язання з надання кредитів	–	–	–	–	–	–	–
Зобов'язання за угодами своп, у тому числі:	–	–	37	1 068	–	–	1 105
угоди своп, розрахунки за якими проводяться на нетто основі	–	–	37	1 068	–	–	1 105
угоди своп, розрахунки за якими проводяться на валовій основі:	–	–	–	–	–	–	–
суми за угодами до отримання	23 688	–	–	–	–	–	23 688
суми за угодами до постачання	23 473	–	–	–	–	–	23 473
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	1 029 932	20 071	32 608	108 135	2 348	3 927	1 197 021

Періоди виплат за недисконтованими грошовими потоками за фінансовими зобов'язаннями згідно з договорами станом на 31 грудня 2020 року подані таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1–3 місяці	3–12 місяців	1–5 років	Понад 5 років	Строк погашення не визначений	Усього
(у мільйонах гривень)							
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	558 479	–	–	–	–	215	558 694
Кошти банків	50 017	–	–	–	–	–	50 017
Кошти державних та інших установ	70 664	–	–	–	–	–	70 664
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	163 512	–	–	–	–	–	163 512
Кредити отримані	–	22	66	2 849	–	–	2 937
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	3	13 202	17 696	156 260	12 602	3 317	203 080
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	81 917	–	–	–	–	–	81 917
Інші фінансові зобов'язання	9	9	44	–	–	498	560
Зобов'язання з надання кредитів	2 000	–	–	–	–	–	2 000
Зобов'язання за угодами своп, у тому числі:	78	16	–	206	–	–	300
угоди своп, розрахунки за якими проводяться на нетто основі	–	–	–	206	–	–	206
угоди своп, розрахунки за якими проводяться на валовій основі:	78	16	–	–	–	–	94
суми за угодами до отримання	22 620	2 280	–	–	–	–	24 900
суми за угодами до постачання	22 744	2 262	–	–	–	–	25 006
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	926 679	13 249	17 806	159 315	12 602	4 030	1 133 681

Розділ IV. Управління капіталом

28. Управління капіталом

Функцією капіталу Національного банку є забезпечення економічної самостійності та здатності виконання ним функцій, визначених законодавством України. Загальна сума капіталу, управління яким здійснює Національний банк, станом на 31 грудня 2021 року 166 877 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 184 926 мільйонів гривень). Для Національного банку немає вимог до розміру власного капіталу, крім розміру статутного капіталу та загальних резервів, установлених Законом України “Про Національний банк України”.

Статутний капітал

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” розмір статутного капіталу становить 10 мільйонів гривень. Його розмір збільшений до 100 мільйонів гривень за рішенням Ради Національного банку за підсумками 2007 року.

Загальні резерви

Національний банк створює загальні резерви, які використовуються на покриття його збитків, згідно з вимогами Закону України “Про Національний банк України”.

Загальні резерви, сформовані за звітний рік, повинні дорівнювати 10% від середньорічного обсягу грошово-кредитних зобов'язань Національного банку, які у 2021 році становлять 804 893 мільйони гривень (у 2020 році – 676 914 мільйонів гривень).

Резервний капітал

Резервний капітал включає резервний фонд, що формується дочірньою компанією Національного банку шляхом щорічних відрахувань від чистого прибутку дочірньої компанії відповідно до Закону України “Про банки і банківську діяльність” (до 30 червня 2021 року) та Закону України “Про акціонерні товариства” (з 01 липня

2021 року). Відрахування до резервного фонду має бути не меншим ніж 5% суми чистого прибутку до досягнення резервним фондом 25% регулятивного капіталу (до 30 червня 2021 року) та 15% статутного капіталу (з 01 липня 2021 року) дочірньої компанії.

Резерви переоцінки активів і зобов'язань

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” нереалізовані доходи від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота у зв'язку зі змінами офіційного курсу гривні до іноземних валют/облікової ціни золота протягом звітного року, а також нереалізовані доходи від переоцінки цінних паперів та похідних фінансових інструментів у зв'язку з їх переоцінкою до справедливої вартості, нереалізовані доходи або витрати від переоцінки банківських металів у зв'язку зі змінами облікової ціни банківських металів Національний банк спрямовує до статті “Резерви переоцінки активів і зобов'язань” розділу “Власний капітал” консолідованого звіту про фінансовий стан та консолідованого звіту про зміни у власному капіталі.

Сума резервів переоцінки використовується для компенсації сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота, цінних паперів, похідних фінансових інструментів за справедливою вартістю, якщо вони накопичуються протягом звітного року.

Сума резервів переоцінки за іноземною валютою, монетарним золотом, цінними паперами, похідними фінансовими інструментами, банківськими металами, що вибувають, уключається до прибутку до розподілу у відповідних звітних періодах.

Станом на 31 грудня 2021 та 2020 років власний капітал Національного банку складався з таких компонентів:

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Статутний капітал	100	100
Загальні резерви	67 691	51 397
Нерозподілений прибуток	12 803	16 301
Резервний капітал	36	36
Резерв переоцінки іноземної валюти, монетарного золота	83 856	105 318
Резерв переоцінки банківських металів	613	1 320
Резерви переоцінки фінансових інструментів до їх справедливої вартості	1 778	10 454
Усього власного капіталу	166 877	184 926

29. Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України

Облікова політика

Згідно з нормами Податкового кодексу України Національний банк здійснює розрахунки з Державним бюджетом відповідно до статті 5¹ Закону України “Про Національний банк України”.

Національний банк перераховує частину прибутку до розподілу до Державного бюджету відповідно до Закону України “Про Національний банк України”. Прибуток до розподілу визначається шляхом зменшення прибутку на суму нереалізованих доходів звітного періоду, що спрямовуються до резервів переоцінки. Нереалізовані доходи, що стають реалізованими у наступних періодах, включаються до прибутку до розподілу у відповідних звітних періодах. Національний банк компенсує суму перевищення нереалізованих витрат над сумою резерву

переоцінки коштами прибутку поточного року, а в разі їх недостатності – коштами загальних резервів. Ці операції відображені в Консолідованому звіті про зміни у власному капіталі.

Частина прибутку до розподілу, що залишається після формування загальних резервів підлягає перерахуванню до Державного бюджету.

Станом на 31 грудня 2021 року сума зобов'язань Національного банку перед Державним бюджетом з перерахування частини прибутку до розподілу за 2021 рік становить 18 786 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 24 434 мільйони гривень). Сума зобов'язань станом на 31 грудня 2020 року перерахована до Державного бюджету у квітні 2021 року.

Узгодження показника прибутку від діяльності з показником прибутку Національного банку за 2021 рік:

	Доходи та витрати Національного банку	Консолідаційні коригування	Доходи та витрати за даними Консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід
	(у мільйонах гривень)		
Чистий процентний дохід	28 818	18	28 836
Процентні доходи за фінансовими активами за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки в прибутку або збитку	7 549	–	7 549
Чистий комісійний дохід	596	–	596
Чисте збільшення резервів за активами та зобов'язаннями	(197)	–	(197)
Інші доходи і витрати	(4 496)	(20)	(4 516)
Прибуток від діяльності	32 270	(2)	32 268
Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті	(21 319)	–	(21 319)
Результати від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки в прибутку або збитку (за вирахуванням процентних доходів)	(9 606)	–	(9 606)
Результати від фінансових інструментів	(30 925)	–	(30 925)
Прибуток за рік	1 345	(2)	1 343

Чисте збільшення резервів за активами та зобов'язаннями включає статті “(Збиток)/прибуток від (зменшення)/відновлення корисності за процентними фінансовими активами”, “Витрати за забезпеченнями під імовірні зобов'язання та нарахування інших зобов'язань” та “Прибуток/(збиток) від відновлення/(зменшення) корисності за іншими активами” Консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід. Інші

доходи і витрати включають статті “Витрати на утримання персоналу”, “Витрати, пов'язані з виготовленням банкнот, монет, сувенірної та іншої продукції”, “Адміністративно-господарські та інші витрати”, “Витрати з податку на прибуток дочірньої компанії”, “Інші доходи” Консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

Узгодження показника прибутку від діяльності з показником прибутку Національного банку за 2020 рік:

	Доходи та витрати Національного банку	Консолідаційні коригування	Доходи та витрати за даними Консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід
	(у мільйонах гривень)		
Чистий процентний дохід	15 298	26	15 324
Процентні доходи за фінансовими активами за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки в прибутку або збитку	8 708	–	8 708
Чистий комісійний дохід	224	–	224
Чисте збільшення резервів за активами та зобов'язаннями	114	3	117
Інші доходи і витрати	(3 845)	(28)	(3 873)
Прибуток від діяльності	20 499	1	20 500
Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті	95 144	–	95 144
Результати від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю з визнанням результату переоцінки в прибутку або збитку (за вирахуванням процентних доходів)	9 305	–	9 305
Результати від фінансових інструментів	104 449	–	104 449
Прибуток за рік	124 948	1	124 949

Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету, визначені відповідно до Закону України "Про Національний банк України", зазначені в розрахунку:

	Примітка	2021	2020
		(у мільйонах гривень)	
Прибуток від діяльності Національного банку		32 270	20 499
Реалізований результат від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті	18	143	15 312
Реалізований результат від операцій з фінансовими інструментами за справедливою вартістю через прибуток або збиток	19	(5 912)	2 335
Нереалізовані витрати, що не компенсуються резервом переоцінки фінансових інструментів до їх справедливої вартості	19	(2 973)	(565)
Нереалізовані результати переоцінки минулих років, що стали реалізованими в поточному році, за цінними паперами та деривативами (фінансовими інструментами), що вибули		7 955	2 789
Реалізований результат за банківськими металами, що вибули		186	364
Розформування інших резервів та результат безоплатного передавання активів		(85)	(6)
Прибуток до розподілу за рік		31 584	40 728
Формування загальних резервів		(12 798)	(16 294)
Частина прибутку до розподілу, що підлягає перерахуванню до Державного бюджету		18 786	24 434

Розділ V.I. Нефінансові активи та зобов'язання

30. Основні засоби та нематеріальні активи

Облікова політика

Основні засоби обліковуються за первісною вартістю за мінусом накопиченого зносу та збитку від знецінення.

Первісна вартість придбаних основних засобів складається з витрат на придбання та витрат на доведення їх до придатного до експлуатації стану.

Витрати на поліпшення об'єктів основних засобів, що призводять до збільшення первісно очікуваних вигід від їх використання, включаються у вартість таких об'єктів. Витрати, що здійснюються для підтримання об'єктів основних засобів у придатному для використання стані та одержання первісно визначених майбутніх економічних вигід від використання цих об'єктів визнаються в міру їх здійснення. Витрати на заміну основних частин або компонентів основних засобів капіталізуються, а залишкова вартість заміненої частини відноситься на витрати в консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід звітного періоду.

У разі зменшення корисності основних засобів їх вартість зменшується до суми очікуваного відшкодування, що становить більшу з двох оцінок: справедливую вартість за мінусом витрат на реалізацію або вартість під час використання активу. Зменшення балансової вартості відображається в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід. Витрати на зменшення корисності активу, визнані в попередніх періодах, сторнуються, якщо відбулася зміна оцінок, застосованих для визначення суми очікуваного відшкодування.

Результат від реалізації основних засобів, що розраховується як різниця між сумою отриманих коштів і балансовою вартістю активів, визнається в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід.

Незавершені капітальні вкладення відображаються в обліку за первісною вартістю. Після завершення будівництва активи включаються до класу будівель і споруд за первісною вартістю. Незавершені капітальні вкладення не амортизуються до того часу, доки актив не буде готовий до використання.

Амортизація основних засобів та інвестиційної нерухомості

Нарахування амортизації (зносу) основних засобів починається з місяця, наступного за місяцем, у якому об'єкт основного засобу став придатним для використання, та завершується під час вибуття або за повністю амортизованими основними засобами (в останньому випадку строки корисного використання

переглядаються та коригуються за потреби). Нарахування амортизації виконується із застосуванням прямолінійного методу з метою рівномірного зменшення первісної вартості до ліквідаційної вартості протягом таких установлених строків корисного використання:

будівлі та споруди	20 – 50 років;
транспортні засоби	7 – 28 років;
машини та обладнання	4 – 20 років;
інструменти, прилади та інвентар	4 – 10 років;
інші	2 – 25 років.

Земля і незавершені капітальні вкладення не підлягають амортизації.

Ліквідаційна вартість активу – попередньо оцінена сума, яку Національний банк отримав би в поточний час від вибуття цього активу, за мінусом оцінених витрат на вибуття, якщо актив є застарілим та перебуває в стані, очікуваному після закінчення строку його корисної експлуатації. Ліквідаційна вартість активу дорівнює нулю, якщо Національний банк має намір використовувати актив до кінця строку корисного використання.

Нематеріальні активи

Усі нематеріальні активи Національного банку мають визначений строк корисного використання і включають переважно програмне забезпечення та ліцензії на право користування програмними продуктами.

Первісна вартість придбаних нематеріальних активів складається з витрат на придбання та введення їх в експлуатацію. Придбані нематеріальні активи амортизуються за прямолінійним методом протягом очікуваного строку їх корисного використання, що становить від 2 до 8 років, і надалі обліковуються за первісною вартістю за мінусом накопиченої амортизації та збитку від зменшення корисності.

Бухгалтерські оцінки та судження

Зменшення корисності основних засобів та нематеріальних активів

Керівництво Національного банку на кожен звітний дату переглядає основні засоби та нематеріальні активи щодо зменшення корисності, зважаючи на аналіз того чи наявні певні події або зміна обставин, що свідчать про зменшення корисності. Станом на 31 грудня 2021 року за результатами такого аналізу Національний банк виявив ознаки, що свідчать про зменшення корисності нематеріальних активів на суму 2 мільйони гривень (на 31 грудня 2020 року ознак зменшення корисності за основними засобами та нематеріальними активами не виявлено).

	Будівлі та споруди	Транспортні засоби	Машини та обладнання	Інструменти, прилади та інвентар	Інші основні засоби	Незавершені капітальні вкладення	Нематеріальні активи	Усього
(у мільйонах гривень)								
Первісна вартість на 01 січня 2020 року	4 399	152	4 726	99	227	222	478	10 303
Знос на 01 січня 2020 року	(2 166)	(138)	(2 924)	(91)	(201)	(9)	(388)	(5 917)
Балансова вартість на 01 січня 2020 року	2 233	14	1 802	8	26	213	90	4 386
Надходження	–	11	174	–	21	36	20	262
Переведення до іншої категорії, у тому числі:	39	–	87	–	(5)	(119)	(4)	(2)
<i>первісної вартості</i>	39	–	87	–	(5)	(119)	(4)	(2)
Вибуття, у тому числі:	(7)	–	–	–	–	(77)	–	(84)
<i>первісної вартості</i>	(19)	–	(16)	(1)	(4)	(77)	(2)	(119)
<i>зносу</i>	12	–	16	1	4	–	2	35
Амортизація (знос), нарахована в поточному звітному періоді	(94)	(6)	(234)	(2)	(6)	–	(30)	(372)
Первісна вартість на 31 грудня 2020 року	4 419	163	4 971	98	239	62	492	10 444
Знос на 31 грудня 2020 року	(2 248)	(144)	(3 142)	(92)	(203)	(9)	(416)	(6 254)
Балансова вартість на 31 грудня 2020 року	2 171	19	1 829	6	36	53	76	4 190
Надходження	117	–	307	3	22	140	56	645
Переведення до іншої категорії, у тому числі:	2	1	39	(1)	(12)	(27)	(2)	–
<i>первісної вартості</i>	2	1	39	(1)	(12)	(27)	(2)	–
Вибуття, у тому числі:	(86)	–	–	–	–	(7)	–	(93)
<i>первісної вартості</i>	(234)	(4)	(33)	(1)	(2)	(7)	(7)	(288)
<i>зносу</i>	148	4	33	1	2	–	7	195
Зменшення корисності	–	–	–	–	–	–	(2)	(2)
Амортизація (знос), нарахована в поточному звітному періоді	(88)	(3)	(266)	(2)	(12)	–	(26)	(397)
Первісна вартість на 31 грудня 2021 року	4 304	160	5 284	99	247	168	539	10 801
Знос на 31 грудня 2021 року	(2 188)	(143)	(3 375)	(93)	(213)	(9)	(437)	(6 458)
Балансова вартість на 31 грудня 2021 року	2 116	17	1 909	6	34	159	102	4 343

Первісна вартість повністю амортизованих основних засобів, які ще використовуються, становить 2 068 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2021 року (станом на 31 грудня 2020 року – 2 041 мільйон гривень).

За результатами проведених тестів на зменшення корисності станом на 31 грудня 2021 року витрати від зменшення корисності становили 2 мільйони гривень (на 31 грудня 2020 року ознак зменшення корисності не виявлено).

Сума вибуття основних засобів та нематеріальних активів дочірньої компанії скоригована на суму амортизації, розрахованої відповідно до облікової політики Національного банку.

У 2021 році на виконання розпорядчих актів Кабінету Міністрів України відбулося безоплатне передавання об'єктів права державної власності зі сфери управління Національного банку до сфери управління інших органів, уповноважених управляти державним майном. Результат від передавання цих активів становить 85 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 6 мільйонів гривень) та визнається в капіталі як операція із засновником.

Зобов'язання з капітальних вкладень

Станом на 31 грудня 2021 року Національний банк мав зобов'язання з капітальних вкладень, які стосувалися придбання, будівництва та поліпшення основних засобів і нематеріальних активів, на загальну суму 215 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2020 року – 251 мільйон гривень).

31. Інші нефінансові активи

Облікова політика

Банківські та інші дорогоцінні метали

Банківські метали – запаси золота, що не є монетарним, срібла, платини та паладію, які зберігаються в Державній скарбниці України. Банківські метали обліковуються за

масою в трійських унціях та їх вартістю в гривнях за обліковою ціною банківських металів.

Облікова ціна банківських металів, за якою банківські метали відображені в консолідованій фінансовій звітності, була такою:

	31 грудня 2021 року (у гривнях)	31 грудня 2020 року (у гривнях)
1 трійська унція золота	49 115,22	53 200,92
1 трійська унція срібла	624,01	744,19
1 трійська унція платини	26 331,65	30 203,49
1 трійська унція паладію	54 171,23	66 289,52

Нереалізовані результати переоцінки банківських металів у зв'язку зі зміною облікової ціни банківських металів уключаються до інших сукупних доходів у консолідованому звіті про прибутки та збитки та інший сукупний дохід у тому періоді, у якому вони виникли. Реалізовані результати переоцінки банківських металів уключаються до складу нерозподіленого прибутку.

Банківські метали, розміщені на депозитах в іноземних банках, за якими нараховуються процентні доходи, уключаються до статті “Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах” (примітка 6). Результати переоцінки банківських металів, розміщених в іноземних банках, у зв'язку зі зміною облікової ціни банківських металів уключаються до складу інших сукупних доходів консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід у тому періоді, у якому вони виникли.

Дорогоцінні метали включають зливки золота, які не відповідають визначеним стандартам, брутто золота та інших металів і обліковуються за собівартістю в складі запасів матеріальних цінностей.

Банківські та дорогоцінні метали уключаються до статті “Інші активи” у консолідованому звіті про фінансовий стан.

Необоротні активи, що утримуються для продажу

Національний банк визнає необоротні активи такими, що утримуються для продажу, якщо балансова вартість активу відшкодуватиметься переважно в результаті операції з продажу, а не поточного використання.

Для визнання необоротних активів такими, що утримуються для продажу, активи мають бути придатними для негайного продажу і цей продаж повинен бути високоймовірним.

Необоротні активи, що визнаються такими, що утримуються для продажу, обліковуються за нижчою з двох оцінок: або за балансовою вартістю, або за справедливою вартістю за вирахуванням витрат на

продаж. Якщо балансова вартість об'єктів на дату визнання такими, що утримуються для продажу, перевищує їх справедливу вартість за вирахуванням витрат на продаж, то попередньо проводиться уцінка таких об'єктів.

Інвестиційна нерухомість

До інвестиційної нерухомості належать:

- земля, подальше використання якої ще не визначене;
- будівля, що не зайнята Національним банком та призначена для надання в оренду за одним або кількома договорами про оренду;
- будівля, що перебуває у власності Національного банку або в розпорядженні за договором про оренду та надається в оренду за одним або кількома договорами про оренду;
- нерухоме майно, що будується або поліпшується для майбутнього використання як інвестиційна нерухомість.

Національний банк обліковує інвестиційну нерухомість за собівартістю. Нарахування амортизації інвестиційної нерухомості здійснюється із застосуванням прямолінійного методу.

Національний банк визнає нерухоме майно інвестиційною нерухомістю за такими критеріями:

- нерухоме майно, передане в оренду;
- виключення нерухомого майна зі складу майна, що використовується Національним банком, відповідно до розпорядчого акта Національного банку щодо прийняття рішення про передавання в оренду нерухомого майна;
- отримання економічних вигод, пов'язаних із відповідною інвестиційною нерухомістю;
- можливість достовірно визначити вартість нерухомого майна.

Якщо один об'єкт інвестиційної нерухомості включає одну частину, яка утримується з метою отримання орендної плати, та іншу частину, яка утримується для використання під час діяльності, то такі частини нерухомого майна визнаються окремо, якщо вони можуть бути продані окремо.

Витрати на поточне обслуговування інвестиційної нерухомості визнаються витратами в момент їх виникнення. Витрати на поліпшення об'єктів інвестиційної нерухомості, що призводять до збільшення первісно

очікуваних вигід від їх використання, збільшують первісну вартість цих об'єктів.

Інвестиційна нерухомість, що починає утримуватися з метою продажу, класифікується як активи, що утримуються для продажу.

Припинення визнання інвестиційної нерухомості здійснюється в разі зміни способу її функціонального використання.

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Інші нефінансові активи		
Банківські метали	2 216	2 794
Оборотні матеріальні активи	1 748	1 214
Пам'ятні та інвестиційні монети, сувенірна та інша продукція	420	492
Дорогоцінні метали та каміння	388	486
Авансові платежі	81	76
Інвестиційна нерухомість	45	46
Інвестиції в асоційовані компанії	34	32
Необоротні матеріальні активи, що утримуються для продажу	4	4
Інші	15	4
Зменшення корисності за іншими нефінансовими активами	(4)	(4)
Усього інших нефінансових активів	4 947	5 144

32. Інші нефінансові зобов'язання

Облікова політика

Забезпечення під імовірні зобов'язання

Забезпечення під імовірні зобов'язання Національного банку включають формування забезпечення за юридичними або конструктивними зобов'язаннями (унаслідок минулих подій), зокрема за судовими позовами, урегулювання яких із високим ступенем імовірності (більшою мірою очікується негативний розвиток подій, ніж позитивний) призведе до вибуття ресурсів, що містять економічні вигоди і суму (витрати), за якими їх можна достовірно оцінити. Витрати на формування забезпечення включаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про прибутки та збитки та інший сукупний дохід у тому періоді, у якому вони виникли.

Судження

Забезпечення під імовірні зобов'язання за пред'явленими до Національного банку судовими позовами

Керівництво Національного банку аналізує судові позови, за якими він є відповідачем, з метою виявлення наявності високого ступеня імовірності настання можливих збитків, у результаті чого Національний банк повинен здійснювати виплати на користь іншої сторони – позивача. Національний банк визначає ступінь імовірності настання можливих збитків як високий, переважно тоді, коли за відповідним позовом прийнято рішення суду другої інстанції не на користь Національного банку.

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Інші нефінансові зобов'язання		
Забезпечення під імовірні зобов'язання	223	223
Кредиторська заборгованість за податками	17	11
Доходи майбутніх періодів	1	1
Усього інших нефінансових зобов'язань	241	235

Умовні зобов'язання

Судові процедури

До Національного банку під час його діяльності пред'являються певні позови. Станом на 31 грудня 2021 року наявні судові позови, за якими Національний банк оцінює ймовірність настання можливих збитків невисокою, але керівництво Національного банку вважає, що розкриття інформації щодо таких судових справ майнового характеру може завдати шкоди Національному банку в суперечці з іншими сторонами

щодо предмета позову. За такими справами забезпечення під імовірні зобов'язання не формувався.

Станом на 31 грудня 2020 року значних судових позовів, за якими Національний банк оцінював ймовірність настання можливих збитків невисокою, не було.

Водночас за позовами, за якими Національний банк оцінює ймовірність настання можливих збитків високою, визнане відповідне забезпечення.

Розділ V.II. Інші доходи і витрати (крім фінансових результатів за фінансовими інструментами)

Облікова політика

Визнання доходів та витрат

Інші доходи й витрати визнаються за принципом нарахування залежно від стадії завершення певної операції, що оцінюється як відношення наданих (отриманих) послуг до загального обсягу послуг, передбачених договором.

Для визнання доходу застосовується п'ятикрокова модель аналізу:

- ідентифікація договору;
- ідентифікація окремих зобов'язань до виконання в межах укладеного договору;
- визначення ціни операції;
- розподіл ціни операції між зобов'язаннями до виконання;
- визнання доходу, коли повністю виконується зобов'язання до виконання або в міру того, як виконується зобов'язання до виконання.

Витрати визнаються витратами певного періоду одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони здійснювалися. Витрати, які неможливо пов'язати з доходом певного періоду, визнаються як витрати того звітного періоду, у якому вони здійснювалися.

Витрати, пов'язані з виготовленням банкнот, монет, сувенірної та іншої продукції

Національний банк здійснює виготовлення банкнот і монет національної валюти України. Витрати на виготовлення банкнот і монет (крім пам'ятних монет, виготовлених із дорогоцінних металів та інвестиційних монет) відображаються за рахунками витрат Національного банку в міру передавання готової продукції Банкотно-монетним двором до Центрального сховища Національного банку. Витрати на виготовлення

банкнот і монет уключають амортизацію виробничого устаткування, витрати на оплату праці, інші виробничі витрати.

Вартість пам'ятних монет, виготовлених із дорогоцінних металів, та інвестиційних монет, за вирахуванням їх номінальної вартості, визнається активом у консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку в статті "Інші активи" і списується на витрати в міру реалізації цих монет.

Витрати на утримання персоналу

Витрати на оплату праці, сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, внески до КНПФ, а також підготовку кадрів та підвищення кваліфікації визнаються в тому періоді, у якому вони були понесені Національним банком.

Витрати на оплату щорічних (основних, додаткових та соціальних) відпусток, не використаних працівниками Національного банку за минулі робочі роки і перенесених на наступні роки, та здійснення інших майбутніх виплат працівникам визнаються як зобов'язання за виплатами працівникам.

Національний банк є засновником КНПФ, який є фондом із визначеними внесками. Національний банк сплачує внески до цього фонду на контрактній основі, а після перерахування коштів не несе зобов'язань щодо виплат. Внески до КНПФ визнаються в складі витрат на утримання персоналу в момент виникнення зобов'язання з перерахування коштів. Після виходу на пенсію працівників Національного банку всі виплати здійснюються КНПФ.

Податки, крім сплати частини прибутку до розподілу, які сплачує Національний банк, уключені до складу адміністративно-господарських та інших витрат.

33. Інші доходи

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Доходи від продажу інвестиційних і пам'ятних монет, сувенірної та іншої продукції	686	614
Операційні доходи від МВФ	486	–
Штрафи, пеня, неустойки, що отримані/повернуті	18	23
Прибуток від продажу основних засобів і нематеріальних активів	5	9
Доходи від реєстрації та видачі ліцензій	4	2
Частка участі Національного банку в прибутку асоційованої компанії	4	2
Інші	78	69
Усього інших доходів	1 281	719

34. Витрати на утримання персоналу

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Заробітна плата персоналу	2 068	1 653
Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та внески до недержавних пенсійних фондів	465	374
Матеріальна допомога та інші соціальні виплати	10	4
Інші	20	18
Усього витрат на утримання персоналу	2 563	2 049

До інших витрат на утримання персоналу віднесено витрати на підготовку кадрів і підвищення кваліфікації, витрати на добровільне медичне страхування працівників тощо.

35. Адміністративно-господарські та інші витрати

	2021	2020
	(у мільйонах гривень)	
Витрати Банкнотно-монетного двору, що не включаються до собівартості продукції	408	355
Амортизаційні відрахування	221	203
Витрати на утримання необоротних матеріальних та нематеріальних активів	168	140
Експлуатаційні та господарські витрати	156	151
Витрати за проблемними активами	82	248
Витрати на послуги та обслуговування телекомунікацій	29	26
Податки, збори та обов'язкові платежі	27	24
Перевищення балансової вартості над вартістю реалізації цінностей та дорогоцінних металів	25	41
Виплати членам Ради Національного банку	20	15
Вартість реалізованих послуг комплексу очисних споруд	19	14
Витрати на службові відрядження	14	10
Внески до профспілки Національного банку	10	8
Матеріальна допомога та інші соціальні виплати пенсіонерам Національного банку	10	4
Збиток від вибуття основних засобів та нематеріальних активів	7	77
Консультаційні та юридичні послуги	6	20
Витрати на аудит	5	5
Повернення раніше сплачених штрафів комерційним банкам	4	16
Витрати за операціями із заставним майном	1	16
Інші	32	2
Усього адміністративно-господарських та інших витрат	1 244	1 375

Сума амортизації за 2021 рік не включає амортизацію в сумі 177 мільйонів гривень (у 2020 році – 170 мільйонів гривень), що нарахована на основні засоби, які використовуються для виготовлення банкнотного паперу, банкнот, монет та іншої продукції. Ця частина амортизації включається до витрат, пов'язаних із виготовленням банкнот, монет та іншої продукції.

До інших витрат віднесено витрати на підтримання програмного забезпечення, інші операційні витрати, що пов'язані з обробленням грошей, негативний результат від перерахунку сировини, канцелярські витрати, витрати на рекламу та маркетинг, штрафи, пені та неустойки тощо.

Розділ VI. Інші примітки

36. Операції зі зв'язаними сторонами

Операції зі зв'язаними сторонами. Судження

У своїй діяльності Національний банк здійснює операції зі зв'язаними сторонами, головним чином із Урядом, банками та організаціями, які перебувають під контролем держави. Відповідно до МСФЗ 9 фінансові інструменти під час початкового їх визнання визнаються за справедливою вартістю. Якщо немає активного ринку для визначення ринкових процентних ставок, то Національним банком застосовуються професійні судження. Підставою для таких суджень є ціноутворення щодо подібних видів операцій із незв'язаними сторонами та аналіз ефективної ставки відсотка зазначені в примітці 21.

Умови операцій зі зв'язаними сторонами

Для складання цієї консолідованої фінансової звітності сторони вважаються зв'язаними, якщо вони перебувають під спільним контролем або якщо одна з них має змогу контролювати іншу чи може мати суттєвий вплив на іншу сторону під час прийняття фінансових та управлінських рішень, як зазначено в МСБО 24 "Розкриття інформації про зв'язані сторони". Під час розгляду всіх відносин, що можуть виникати між зв'язаними сторонами, увага приділяється суті цих відносин, а не лише їх юридичній формі. До зв'язаних сторін Національного банку належать Уряд, організації, які перебувають під контролем держави, провідний управлінський персонал тощо.

Національний банк під час своєї діяльності здійснює операції зі зв'язаними сторонами. Нижче зазначено залишки за цими операціями на кінець року:

	Примітка	2021			2020		
		Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони
(у мільйонах гривень)							
Цінні папери України	9	323 943	–	–	335 401	–	–
Кредити банкам та іншим позичальникам		37 277	–	–	25 752	–	–
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам		(3 664)	–	–	(4 098)	–	–
Внутрішній державний борг		1 541	–	–	1 635	–	–
Інші активи		35	34	–	949	32	–
Кошти банків		25 206	–	–	18 451	–	–
Кошти державних та інших установ	13	54 432	3	7	69 144	–	6
Кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	13	675	–	–	1 414	–	–
Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до бюджету	29	18 786	–	–	24 434	–	–
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком		67 724	–	–	46 512	–	–
Інші зобов'язання		595	–	–	23	–	–

До інших зв'язаних сторін включено залишки на рахунку КНПФ.

Умови зазначених вище операцій були такими:

за довгостроковими кредитами державним банкам (які включено до кредитів банкам та іншим позичальникам у наведеній вище таблиці) станом на 31 грудня 2021 року встановлена процентна ставка 9,00% (станом на 31 грудня 2020 року – 6,00%);

за коштами державних та інших установ станом на 31 грудня 2021 та 2020 років відсотки не нараховувалися;

за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб станом на 31 грудня 2021 року встановлена процентна ставка 4,80% (станом на 31 грудня 2020 року – 5,68%);

за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані державними банками на кореспондентський рахунок у Національному банку (які включено до коштів банків у наведеній вище таблиці), станом на 31 грудня 2021 та 2020 років відсотки не нараховувалися (примітка 12).

Умови операцій із внутрішнім державним боргом та цінними паперами України розкрито у відповідних примітках.

У наведеній нижче таблиці зазначено статті доходів і витрат за операціями зі зв'язаними сторонами:

	2021			2020		
	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони
	(у мільйонах гривень)					
Процентні доходи	39 058	–	–	29 258	–	–
Процентні витрати	(3 870)	–	–	(4 042)	–	–
Комісійні доходи	199	–	–	120	–	–
Інші доходи	(81)	4	–	166	2	–
Витрати на утримання персоналу	–	–	(52)	–	–	(38)
Інші витрати	(128)	–	(52)	(583)	–	(40)
Прибутки від відновлення корисності	428	–	–	248	–	–

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” послуги для Державного казначейства України надаються Національним банком безоплатно.

У 2021 році короткострокові виплати (заробітна плата і єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування) провідному управлінському персоналу становили 52,0 мільйона гривень, у тому числі винагорода членам Ради Національного банку становила

20,0 мільйона гривень [у 2020 році короткострокові виплати провідному управлінському персоналу становили 38,0 мільйона гривень, у тому числі винагорода членам Ради Національного банку становила 14,7 мільйона гривень]. Сальдо заборгованості за виданими провідному управлінському персоналу кредитами станом на 31 грудня 2021 року та станом на 31 грудня 2020 року немає.

Короткострокові виплати Голові та членам Ради Національного банку:

	2021, у мільйонах гривень	Період, відпрацьований у 2021 році, у місяцях	2020, у мільйонах гривень	Період, відпрацьований у 2020 році, у місяцях
Данилишин Богдан Михайлович	2,7	12	1,9	12
Фурман Василь Миколайович	2,7	12	1,9	12
Горбаль Василь Михайлович	2,7	12	0,5	3,5
Козюк Віктор Валерійович	2,7	12	1,9	12
Ричаківська Віра Іванівна	–	–	0,9	6
Щербакова Олена Анатоліївна	2,7	12	1,9	12
Каленський Микола Миколайович	2,7	12	1,9	12
Петрик Олександр Іванович	2,7	12	1,9	12
Шапран Віталій Сергійович	1,1	7	1,9	12
Усього	20,0		14,7	

Короткострокові виплати Голові та членам Правління Національного банку:

	2021, у мільйонах гривень	Період, відпрацьований у 2021 році, у місяцях	2020, у мільйонах гривень	Період, відпрацьований у 2020 році, у місяцях
Шевченко Кирило Євгенович	5,9	12	2,5	5,5
Смолій Яків Васильович	–	–	2,2	6
Рожкова Катерина Вікторівна	5,2	12	3,8	12
Борисенко Роман Миколайович	–	–	2,1	8
Гелетій Юрій Ігорович	5,2	12	2,0	5
Матузка Ярослав Васильович	5,2	12	1,3	3,5
Ніколайчук Сергій Анатолійович	2,6	6	–	–
Сологуб Дмитро Романович	2,3	6	3,6	12
Холод Сергій Володимирович	–	–	1,6	7
Шабан Олексій Володимирович	5,5	12	2,4	11
Чурій Олег Євгенович	–	–	1,8	7
Усього	31,9		23,3	

37. Поточні та непоточні активи і зобов'язання

У наведеній нижче таблиці представлено класифікацію активів і зобов'язань за строками їх очікуваного відшкодування або погашення на поточні (до одного року) та непоточні (більше одного року):

Примітки	2021			2020			
	поточні	непоточні	усього	поточні	непоточні	усього	
(у мільйонах гривень)							
Активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	6	181 279	–	181 279	121 112	–	121 112
Цінні папери нерезидентів	7	644 167	121	644 288	671 657	121	671 778
Авуари в СПЗ	8.1	510	–	510	128	–	128
Монетарне золото		–	38 800	38 800	–	42 014	42 014
Цінні папери України	9	21 077	302 866	323 943	21 040	314 361	335 401
Кредити банкам та іншим позичальникам	10	11 440	88 421	99 861	18 427	48 503	66 930
Внутрішній державний борг		110	1 431	1 541	109	1 526	1 635
Внески в рахунок квоти МВФ	8.2	–	76 807	76 807	–	81 927	81 927
Основні засоби та нематеріальні активи	30	–	4 343	4 343	–	4 190	4 190
Інші активи	11, 31	3 192	2 333	5 525	3 506	2 953	6 459
Усього активів		861 775	515 122	1 376 897	835 979	495 595	1 331 574
Зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу		627 604	215	627 819	558 479	215	558 694
Кошти банків	12	57 136	–	57 136	50 017	–	50 017
Кошти державних та інших установ	13	55 133	–	55 133	70 664	–	70 664
Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України	29	18 786	–	18 786	24 434	–	24 434
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком України	14	212 926	–	212 926	163 485	–	163 485
Кредити отримані		2 728	–	2 728	–	2 827	2 827
Зобов'язання перед МВФ, крім зобов'язань зі сплати внеску за квотою	8.3	49 842	106 728	156 570	30 447	163 024	193 471
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	8.3	76 798	–	76 798	81 917	–	81 917
Інші зобов'язання	15, 32	1 012	1 068	2 080	889	206	1 095
Усього зобов'язань		1 101 965	108 011	1 209 976	980 332	166 272	1 146 604

38. Події після звітної дати

З 24 лютого 2022 року російська федерація розпочала масовану невмотивовану військову агресію проти України. Були атаковані військові та цивільні об'єкти, військові підрозділи агресора увійшли в Україну за всіма напрямками, де були накопичені його сили, у тому числі з боку білорусі та Придністров'я.

Україна запровадила воєнний стан з 24 лютого 2022 року, була оголошена мобілізація, розірвано дипломатичні відносини з російською федерацією. Збройні Сили України чинять активний спротив військам російської федерації.

Для забезпечення надійного та стабільного функціонування фінансової системи країни та максимального забезпечення діяльності Збройних Сил України, а також безперебійної роботи об'єктів критичної інфраструктури Національний банк 24 лютого 2022 року постановою Правління Національного банку України від 24 лютого 2022 року № 18 "Про роботу банківської системи в період запровадження воєнного стану" визначив особливості регулювання грошово-кредитного та валютного ринків в період воєнного стану. Офіційний курс гривні до долара США зафіксовано на рівні, на якому він діяв 24 лютого 2022 року, а саме 29,2549 гривень за 1 долар США. Максимально обмежені операції з російськими та білоруськими рублями, а також операції резидентів росії та білорусі.

Водночас Національний банк здійснює підкріплення готівкою без обмежень та бланкове рефінансування банків для підтримки ліквідності в обсязі, що не перевищує 30% залишків коштів фізичних осіб станом на 23 лютого 2022 року терміном до одного року з можливістю пролонгації ще на один рік.

Військова агресія мала наслідком масштабні руйнування цивільної інфраструктури, у тому числі виробничої, згорання, а подекуди і зупинку окремими підприємствами своєї роботи, розрив логістичних зв'язків, масштабне переміщення населення тощо, а відтак суттєво вплине на стан економіки України. Фінансова підтримка міжнародних організацій та країн світу покликана підтримати економіку та першочергові потреби українців, у тому числі гуманітарні.

Початок війни росії проти України 24 лютого 2022 року позначився на оцінках платоспроможності України міжнародними рейтинговими агенціями. Так рейтингова агенція "Fitch Ratings" 25 лютого 2022 року понизила довгостроковий рейтинг емітента в іноземній валюті України з рівня "B" до рівня "CCC". Таке саме рішення прийняла й агенція "Moody's" 04 березня 2022 року, понизивши кредитний рейтинг України з рівня "B3" до рівня "Caa2", а 20 травня 2022 року – до рівня "Caa3". Агенція "S&P" 25 лютого 2022 року понизила кредитний рейтинг України з рівня "B" до рівня "B-", а 27 травня 2022 року – до рівня "CCC+".

У березні 2022 року Національний банк здійснив повернення кредиту, отриманого від Національного банку Швейцарії, у сумі 100 мільйонів доларів США (2 925 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу).

24 лютого 2022 року Національний банк до підтвердження зовнішнім аудитором та затвердження Радою Національного банку консолідованої фінансової звітності за 2021 рік перерахував до Державного бюджету суму частини прибутку до розподілу, визначену Правлінням Національного банку відповідно до наданої аудиторській фірмі на підтвердження в складі річної фінансової звітності в сумі 18 786 мільйонів гривень

У лютому та березні 2022 року відбулося погашення зобов'язань перед МВФ відповідно до графіка погашення на суму 419 мільйонів СПЗ (17 049 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу або 16 701 мільйонів гривень за річним курсом МВФ).

У березні 2022 року Урядом отримано кошти від МВФ за програмою Rapid Financing Instrument (RFI) у сумі 1 006 мільйонів СПЗ (41 263 мільйони гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу, або 40 084 мільйонів гривень за річним курсом МВФ).

Згідно з рішенням Правління Національного банку України від 03 березня 2022 року № 108 "Про оцінку інвестиції Національного банку України до статутного капіталу" визнано факт відсутності ймовірності отримання економічних вигід від інвестиції Національного банку в інструменти капіталу Міждержавного банку критерієм припинення визнання такої інвестиції як активу та здійснено умовну оцінку в сумі, що є еквівалентною 1 гривні за офіційним курсом на дату відображення операції в бухгалтерському обліку (примітка 7).

З 07 березня 2022 року згідно із Законом України "Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану" від 03 березня 2022 року № 2118-IX тимчасово зупинено, на період дії воєнного стану в Україні, дію статті 54 Закону України "Про Національний банк України" щодо заборони надання кредитів державі. На виконання постанови Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2022 року № 156 "Про випуск облігацій внутрішньо державної позики "Військові облігації" Національний банк придбав ОВДП на загальну суму номіналу в 225 мільярдів гривень.

Станом на 01 червня 2022 року міжнародні резерви становили 25,1 мільярдів доларів США.

02 червня Національний банк підвищив облікову ставку до 25% річних з метою захисту гривневих доходів та заощаджень громадян, збільшення привабливості гривневих активів, зниження тиску на валютному ринку. Таке рішення посилить спроможність Національного банку забезпечувати курсову стабільність і стримувати інфляційні процеси під час війни.

39. Уведення нових та змінених стандартів і тлумачень фінансової звітності

Змінені МСФЗ та тлумачення, які набрали чинності та були прийняті до застосування 01 січня 2021 року.

Поправки до МСФЗ 9, МСБО 39, МСФЗ 7 “Реформа базової процентної ставки”, МСФЗ 4 та МСФЗ 16 (фаза II – набирають чинності для річних періодів, які починаються з 01 січня 2021 року).

Поправки до МСФЗ 16 “Оренда” – “Поступки з оренди, пов’язані з пандемією “COVID-19”, для орендарів, після 30 червня 2021 року”. Набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після 01 квітня 2021 року.

Зазначені змінені МСФЗ та тлумачення не мали впливу на показники діяльності та фінансовий стан Національного банку.

Нові і переглянуті стандарти, які були опубліковані, але ще не набрали чинності

Поправки до МСФЗ 10 “Консолідована фінансова звітність” і МСБО 28 “Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства” – “Продаж або розподіл активів між інвестором та його асоційованим чи спільним підприємством” (набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після дати, яка має бути визначена. Дозволяється дострокове їх застосування).

Поправки до МСБО 1 “Подання фінансової звітності” – “Класифікація зобов’язань як поточних або непоточних” покликані забезпечити більш загальний підхід до класифікації зобов’язань за МСБО 1 на основі договірних умов, чинних на звітну дату (набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після 01 січня 2023 року).

Поправки до МСБО 1 “Подання фінансової звітності” – покликані забезпечити надання роз’яснень щодо розкриття облікової політики у фінансовій звітності (набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після 01 січня 2023 року).

Зміни до МСБО 8 “Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки” покликані пояснити відмінності зміни в бухгалтерських оцінках від зміни в обліковій політиці. Набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після 01 січня 2023 року.

Поправки до МСБО 37 “Забезпечення, умовні зобов’язання та умовні активи” – “Обтяжливі контракти – витрати на виконання договору” (набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після 01 січня 2022 року).

Поправки до МСФЗ 3 “Об’єднання бізнесу”, пов’язані зі змінами в Концептуальній основі (набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після 01 січня 2022 року).

МСФЗ 17 “Договори страхування” – новий стандарт фінансової звітності для договорів страхування, у якому розглянуто питання визнання та оцінки, подання та розкриття інформації (набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після 01 січня 2023 року, проте дозволяється дострокове застосування).

Щорічні вдосконалення МСФЗ за період 2018–2020 років (зміни до МСФЗ 1, МСФЗ 9, МСФЗ 16, МСБО 41).

Поправки до МСБО 16 “Основні засоби” – “Надходження до використання основних засобів за призначенням”. Набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після 01 січня 2022 року.

Поправки до МСБО 12 “Податки на прибуток” – “Відстрочені податки, пов’язані з активами і зобов’язаннями, що виникають з єдиної операції”. Набирають чинності для річних періодів, які починаються з або після 01 січня 2023 року.

Національний банк не застосував зазначені нові і переглянуті стандарти достроково. Керівництво Національного банку очікує, що застосування даних стандартів та поправок не матиме суттєвого впливу на показники діяльності та фінансовий стан Національного банку.

15 липня 2022 року
м. Київ, Україна